

KÜÇÜK **ada**

ÜLKE

EKONOMİLERİNDE

TURİZM

 Dr. Mehmet ALTINAY

Tablolara Listesi.....	V
Çizelgeci Listesi.....	IX
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1. TANIMLAR VE AÇIKLAMALAR

1.1. Ada Tanımı ve Ada Ülkeleri.....	4
1.2. Turizmin Tanımı.....	6
1.3. Turist Kimdir?.....	7
1.4. Hizmetin Tanımı ve Özellikleri.....	9
1.5. Turizm Endüstrisi.....	10
1.5.1. Konaklama.....	12
1.5.2. Ulaşım.....	12
1.5.3. Seyahat İşletmeleri.....	12
1.5.4. Çekicilikler.....	12
1.5.5. Destek Hizmetleri.....	12

İKİNCİ BÖLÜM

2. KARAYİR BÖLGESİ KÜÇÜK ADA ÜLKELERİNİN SİYASİ, SOSYO-EKONOMİK YAPILARI VE TURİZM

2.1. Coğrafik konum, İklim, Dil ve Din.....	13
2.2. Yakın Tarih ve Siyasi Yapı.....	17
2.3. Yüzölçümü, Nüfus, Eğitim ve Sağlık.....	21
2.3.1. Yüzölçümü ve Nüfus.....	21
2.3.2. Eğitim.....	21
2.3.3. Sağlık.....	23
2.4. Ulaştırma, Haberleşme ve Para-Banka.....	25
2.4.1. Ulaştırma.....	25
2.4.2. Haberleşme.....	26
2.4.3. Para-Banka.....	29

2.5. Karayib Bölgesi Küçük Ada Ülkelerinin Ekonomik Yapıları ve Göstergeleri	10
2.6. Karayib Bölgesi Küçük Ada Ülkelerinde Turizm	16

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. GÜNEY PASİFİK OKYANUSUNDAKİ KÜÇÜK ADA ÜLKELERİNİN SİYASİ, SOSYO-EKONOMİK YAPILARI VE TURİZM	
3.1. Coğrafik Konum, İklim, Dil ve Din	52
3.2. Yakın Tarih ve Siyasi Yapı	56
3.3. Yüzoçümü, Nüfus Eğitimi ve Sağlık	58
3.3.1. Yüzoçümü, Nüfus	58
3.3.2. Eğitim	59
3.3.3. Sağlık	60
3.4. Ulaştırma, Haberleşme ve Para-Banka	62
3.4.1. Ulaştırma	62
3.4.2. Haberleşme	64
3.4.3. Para-Banka	66
3.5. Güney Pasifik Okyanusundaki Küçük Ada Ülkelerinde Ekonomik Yapıları ve Ekonomik Göstergeler	66
3.6. Güney Pasifik Bölgesi Küçük Ada Ülkelerinde Turizmin Yapısı ve Turizm Göstergeleri	72

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. ATLANTİK VE HİNT OKYANUSUNDAKİ KÜÇÜK ADA ÜLKELERİNİN SİYASİ, SOSYO-EKONOMİK YAPILARI VE TURİZM	
4.1. Coğrafik Konum, İklim, Dil ve Din	83
4.2. Yakın Tarih ve Siyasi Yapı	86
4.3. Yüzoçümü, Nüfus, Eğitim ve Sağlık	89
4.3.1. Yüzoçümü ve Nüfus	89
4.3.2. Eğitim	90
4.3.3. Sağlık	92
4.4. Ulaştırma, Haberleşme, Para-Banka	93
4.4.1. Ulaştırma	93
4.4.2. Haberleşme	94
4.4.3. Para-Banka	96
4.5. Atlantik ve Hint Okyanusundaki Küçük Ada Ülkelerinin Ekonomik Yapıları ve Ekonomik Göstergeler	97
4.6. Atlantik ve Hint Okyanusundaki Küçük Ada Ülkelerinde Turizmin Yapısı ve Turizm Göstergeleri	102

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. AKDENİZ BÖLGESİNDEKİ KÜÇÜK ADA ÜLKELERİNİN SİYASİ, SOSYO-EKONOMİK YAPILARI VE TURİZM

- 5.1. Coğrafi Konum, İklim, Dil ve Din.....
- 5.2. Yakın Tarih ve Siyasi Yapı.....
- 5.3. Yüzölçümü, Nüfus, Eğitim ve Sağlık.....
 - 5.3.1. Yüzölçümü ve Nüfus.....
 - 5.3.2. Eğitim.....
 - 5.3.3. Sağlık.....
- 5.4. Ulaştırma, Haberleşme ve Para-Banka.....
 - 5.4.1. Ulaştırma.....
 - 5.4.2. Haberleşme.....
 - 5.4.3. Para-Banka.....
- 5.5. Akdeniz Bölgesi Küçük Ada Ülkelerinin Ekonomik Yapıları ve Ekonomik Göstergeler.....
- 5.6. Akdeniz Bölgesi Küçük Ada Ülkelerinde ve K.K.T.C.'de Turizmin Yapısı ve Turizm Göstergeleri.....
- 5.7. Yabancı Turistler, İngiliz Tur Operatörleri, Yerel "A" Tipi Seyahat Acentelerinin KKTC Turizmini Değerlendirmeleri.....

ALTINCI BÖLÜM

6. KÜÇÜK ADA ÜLKELERİYLE İLGİLİ BULGULAR

- 6.1. Siyasi, Sosyo-ekonomik Yapı ve Turizm Bulgular.....
 - 6.1.1. Coğrafi Konum, İklim, Dil ve Din.....
 - 6.1.2. Yakın Tarih ve Siyasi Yapı.....
 - 6.1.3. Yüzölçümü, Nüfus, Eğitim ve Sağlık.....
 - 6.1.4. Ulaştırma, Haberleşme ve Para-Banka.....
 - 6.1.5. Ekonomik Yapı Özellikleri.....
 - 6.1.6. Turizmin Özellikleri.....
- 6.2. Akdeniz Bölgesi Ada Ülkelerinin Diğer Bölge Ada Ülkelerine Göre Güçlü ve Zayıf Yönleri.....
- 6.3. KKTC'nin Akdeniz Bölgesi Ada Ülkelerine Göre Güçlü ve Zayıf Yönleri.....

YEDİNCİ BÖLÜM

7. KÜÇÜK ADA ÜLKE TURİZMLERİ İÇİN STRATEJİLER

7. Genel Stratejiler.....	151
7.1.1. Uluslararası Stratejiler.....	151
7.1.2. Bölgesel Stratejiler.....	152
7.1.3. Ulusal Stratejiler.....	153
7.2. KKTC Turizm Stratejileri.....	154
7.2.1. Uluslararası Stratejiler.....	154
7.2.2. Bölgesel Stratejiler.....	155
7.2.3. Ulusal Stratejiler.....	156
Kaynakça.....	157

TABLÖLAR LİSTESİ

- Tablo 1: Birleşmiş Milletlere Üye Ada Ülkeleri.....
- Tablo 2: Karayib Adalarında Isı ve Yağış.....
- Tablo 3: Yüzölçümü, Nüfus.....
- Tablo 4: Eğitim Göstergeleri.....
- Tablo 5: Sağlık Göstergeleri.....
- Tablo 6: Ulaştırma ve Haberleşme.....
- Tablo 7: Karayib Ada Ülkelerinin Önemli Merkezlere Uzaklıkları.....
- Tablo 8: Haberleşme.....
- Tablo 9: Karayib Ada Ülkeleri GSMH ve Fert Başına Gelir.....
- Tablo 10: Karayib Ada Ülkeleri GSMH'nın Sektörel Dağılımı.....
- Tablo 11: Karayib Ada Ülkelerinde Elektrik Üretimi ve Kişi Başına Elektrik Tüketimi.....
- Tablo 12: Karayib Adaları Dış Ticaret Göstergeleri.....
- Tablo 13: Karayib Adalarında Kişi Başına Dış Ticaret Oranları.....
- Tablo 14: Karayib Ada Ülkelerinde Tüketici Fiyat Endeksi.....
- Tablo 15: Karayib Bölgesi Ada Ülkelerinin Dış Borç Yükü.....
- Tablo 16: Karayib Bölgesi Ada Ülkelerine Gelen Turist Sayısı.....
- Tablo 17: Karayib Bölgesi Ada Ülkelerine Gelen Gemi Personeli.....
- Tablo 18: Karayib Bölgesi Ada Ülkelerine Gelen Turistlerin Dağılımı.....
- Tablo 19: Karayib Bölgesi Ada Ülkelerine Gelen Yolcuların Ulaşım Tercihleri.....
- Tablo 20: Turistlerin Karayib Bölgesi Ada Ülkelerine Geliş Amaçları.....
- Tablo 21: Konaklama Tesislerinde Yatak Sayısı.....
- Tablo 22: Konaklama Tesislerinde Ortalama Kalış Süresi.....
- Tablo 23: Karayib Bölgesi Ada Ülkeleri Konaklama Tesislerinde Doluluk Oranı.....
- Tablo 24: Karayib Bölgesi Ada Ülkeleri Turizm Geliri.....
- Tablo 25: Turist Başına Ortalama Döviz Harcaması.....
- Tablo 26: Turizm Gelirleri.....

YEDİNCİ BÖLÜM

7. KÜÇÜK ADA ÜLKE TURİZMLERİ İÇİN STRATEJİLER

7. Genel Stratejiler.....	151
7.1.1. Uluslararası Stratejiler.....	151
7.1.2. Bölgesel Stratejiler.....	152
7.1.3. Ulusal Stratejiler.....	153
7.2. KKTC Turizm Stratejileri.....	154
7.2.1. Uluslararası Stratejiler.....	154
7.2.2. Bölgesel Stratejiler.....	155
7.2.3. Ulusal Stratejiler.....	156
Kaynakça.....	157

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: Birleşmiş Milletlere Üye Ada Ülkeleri.....
Tablo 2: Karayib Adalarında Isı ve Yağış.....
Tablo 3: Yüzoçümü. Nüfus.....
Tablo 4: Eğitim Göstergeleri.....
Tablo 5: Sağlık Göstergeleri.....
Tablo 6: Ulaşırma ve Haberleşme.....
Tablo 7: Karayib Ada Ülkelerinin Önemli Merkezlere Uzaklıkları.....
Tablo 8: Haberleşme.....
Tablo 9: Karayib Ada Ülkeleri GSMH ve Fert Başına Gelir.....
Tablo 10: Karayib Ada Ülkeleri GSMH'nın Sektörel Dağılımı.....
Tablo 11: Karayib Ada Ülkelerinde Elektrik Üretimi ve Kişi Başına Elektrik Tüketimi.....
Tablo 12: Karayib Adaları Dış Ticaret Göstergeleri.....
Tablo 13: Karayib Adalarında Kişi Başına Dış Ticaret Oranları.....
Tablo 14: Karayib Ada Ülkelerinde Tüketici Fiyat Endeksi.....
Tablo 15: Karayib Bölgesi Ada Ülkelerinin Dış Borç Yüğü.....
Tablo 16: Karayib Bölgesi Ada Ülkelerine Gelen Turist Sayısı.....
Tablo 17: Karayib Bölgesi Ada Ülkelerine Gelen Gemi Personeli.....
Tablo 18: Karayib Bölgesi Ada Ülkelerine Gelen Turistlerin Dağılımı.....
Tablo 19: Karayib Bölgesi Ada Ülkelerine Gelen Yolcuların Ulaşırma Tercihleri.....
Tablo 20: Turistlerin Karayib Bölgesi Ada Ülkelerine Geliş Amaçları.....
Tablo 21: Konaklama Tesislerinde Yatak Sayısı.....
Tablo 22: Konaklama Tesislerinde Ortalama Kalış Süresi.....
Tablo 23: Karayib Bölgesi Ada Ülkeleri Konaklama Tesislerinde Doluluk Oranı.....
Tablo 24: Karayib Bölgesi Ada Ülkeleri Turizm Geliri.....
Tablo 25: Turist Başına Ortalama Döviz Harcaması.....
Tablo 26: Turizm Gelirleri.....

Tablo 27: Turizm Gelirlerinin İthalatı Karşılama Oranı.....	49
Tablo 28: Turizm Gelirlerinin Ticaret Dengesine Oranı.....	50
Tablo 29: Turizm Gelirlerinin GSMH'ya Oranı.....	51
Tablo 30: Güney Pasifik Bölgesi Ada Ülkelerinde İli ve Yağlı.....	55
Tablo 31: Yüzölçümü ve Nüfus.....	59
Tablo 32: Eğitim Göstergeleri.....	60
Tablo 33: Sağlık Göstergeleri.....	61
Tablo 34: Güney Pasifik Ada Ülkelerinin Önemli Merkezlere Uzaklıkları.....	62
Tablo 35: Ulaştırma ve Haberleşme Göstergeleri.....	63
Tablo 36: Güney Pasifik Okyanusu Küçük Ada Ülkeleri GSMH ve Fert Başına Dışın Gelir.....	65
Tablo 37: GSYİH Sektörel Dağılımı.....	68
Tablo 38: Kişi Başına Elektrik Üretimi ve Kişi Başına Tüketim.....	68
Tablo 39: Güney Pasifik Adaları Dış Ticaret Göstergeleri.....	69
Tablo 40: Kişi Başına İthalat, İhracat, Dış Ticaret.....	70
Tablo 41: Güney Pasifik Ada Ülkelerinde Tüketici Fiyat Endeksi.....	71
Tablo 42: Pasifik Bölgesi Ada Ülkeleri Dış Borç Yükü.....	71
Tablo 43: Güney Pasifik Ada Ülkelerine Gelen Turist Sayısı.....	73
Tablo 44: Gemi Personeli Sayısı.....	74
Tablo 45: Gelen Turistlerin Bölgelere Dağılımı.....	75
Tablo 46: Ulaşım Tercihleri.....	76
Tablo 47: Turistlerin Ülkeye Geliş Amaçları.....	76
Tablo 48: Konaklama Tesisleri Yatak Sayısı.....	77
Tablo 49: Güney Pasifik Konaklama Tesisleri Ortalama Kalış Süresi.....	77
Tablo 50: Güney Pasifik Konaklama Tesislerinde Doluluk Oranı.....	78
Tablo 51: Güney Pasifik Ada Ülkeleri Turizm Gelirleri.....	79
Tablo 52: Turist Başına Döviz Harcaması.....	80
Tablo 53: Turizm Gelirlerinin İhracata Oranı.....	81
Tablo 54: Turizm Gelirlerinin İthalata Oranı.....	81
Tablo 55: Turizm Gelirlerinin Ticaret Dengesine Oranı.....	82
Tablo 56: Turizm Gelirlerinin GSMH'ya Oranı.....	82

Tablo 57: Bölge Ada Ülkelerinde Isı ve Yağış.....	
Tablo 58: Atlantik Okyanusu Adaları Siyasi Yapıları.....	
Tablo 59: Hint Okyanusu Adalarının Siyasi Yapıları.....	
Tablo 60: Yüzölçümü ve Nüfus.....	
Tablo 61: Eğitim Göstergeleri.....	
Tablo 62: Sağlık Göstergeleri.....	
Tablo 63: Atlantik ve Hint Okyanusu Ada Ülkelerinin Merkezlere Uzaklığı.....	
Tablo 64: Haberleşme Göstergeleri.....	
Tablo 65: Atlantik ve Hint Okyanusu Küçük Ada Ülkelerinde GSMH ve Fert Başına Gelir.....	
Tablo 66: GSYİH'nın Sektörel Dağılımı.....	
Tablo 67: Elektrik Üretimi ve Kişi Başına Tüketim.....	
Tablo 68: Atlantik ve Hint Okyanusu Ada Ülkeleri Dış Ticaret Göstergeleri.....	
Tablo 69: Kişi Başına İthalat ve İhracat, Dış Ticaret Açığı.....	
Tablo 70: Atlantik ve Hint Okyanusu Ada Ülkeleri Tüketici Fiyat Endeksi.....	
Tablo 71: Atlantik ve Hint Okyanusu Ada Ülkelerinin Dış Borç Yükü.....	
Tablo 72: Atlantik ve Hint Okyanusu Ada Ülkelerine Gelen Turist Sayısı.....	
Tablo 73: Gelen Turistlerin Bölgelere Dağılımı.....	
Tablo 74: Geni Personeli Sayısı.....	
Tablo 75: Ulaşım Tercihleri.....	
Tablo 76: Turizm Gelirleri.....	
Tablo 77: Turist Başına Harcanan Döviz.....	
Tablo 78: Turizm Gelirlerinin İhracata Oranı.....	
Tablo 79: Turizm Gelirlerinin İthalata Oranı.....	
Tablo 80: Turistlerin Ülkeye Geliş Amaçları.....	
Tablo 81: Konaklama Tesisleri Yatak Sayısı.....	
Tablo 82: Konaklama Tesislerinde Ortalama Kalış Süresi.....	
Tablo 83: Konaklama Tesislerinde Doluluk Oranı.....	
Tablo 84: Turizm Gelirlerinin Dış Ticaret Dengesine Oranı.....	
Tablo 85: Turizm Gelirlerinin GSMH'ya Oranı.....	
Tablo 86: Akdeniz Bölgesi Ada Ülkelerinde Isı ve Yağış.....	

Tablo 27: Turizm Gelirlerinin İthalatı Karşılığını Oranı.....	49
Tablo 28: Turizm Gelirlerinin Ticaret Dengesine Oranı.....	50
Tablo 29: Turizm Gelirlerinin GSMH'ya Oranı.....	51
Tablo 30: Güney Pasifik Bölgesi Ada Ülkelerinde Isı ve Yağış.....	55
Tablo 31: Yüzoçümü ve Nüfus.....	59
Tablo 32: Eğitim Göstergeleri.....	60
Tablo 33: Sağlık Göstergeleri.....	61
Tablo 34: Güney Pasifik Ada Ülkelerinin Önemli Merkezlere Uzaklıkları.....	62
Tablo 35: Ulaştırma ve Haberleşme Göstergeleri.....	63
Tablo 36: Güney Pasifik Okyanusu Küçük Ada Ülkeleri GSMH ve Feri Başına Düşen Gelir.....	65
Tablo 37: GSYİH Sektörel Dağılımı.....	68
Tablo 38: Kişi Başına Elektrik Üretimi ve Kişi Başına Tüketim.....	68
Tablo 39: Güney Pasifik Adaları Dış Ticaret Göstergeleri.....	69
Tablo 40: Kişi Başına İthalat, İhracat, Dış Ticaret.....	70
Tablo 41: Güney Pasifik Ada Ülkelerinde Tüketici Fiyat Endeksi.....	71
Tablo 42: Pasifik Bölgesi Ada Ülkeleri Dış Borç Yüğü.....	71
Tablo 43: Güney Pasifik Ada Ülkelerine Gelen Turist Sayısı.....	73
Tablo 44: Gemi Personeli Sayısı.....	74
Tablo 45: Gelen Turistlerin Bölgelere Dağılımı.....	75
Tablo 46: Ulaşım Tercihleri.....	76
Tablo 47: Turistlerin Ülkeye Geliş Amaçları.....	76
Tablo 48: Konaklama Tesisleri Yatak Sayısı.....	77
Tablo 49: Güney Pasifik Konaklama Tesisleri Ortalama Kalış Süresi.....	77
Tablo 50: Güney Pasifik Konaklama Tesislerinde Doluluk Oranı.....	78
Tablo 51: Güney Pasifik Ada Ülkeleri Turizm Gelirleri.....	79
Tablo 52: Turist Başına Döviz Harcaması.....	80
Tablo 53: Turizm Gelirlerinin İhracata Oranı.....	81
Tablo 54: Turizm Gelirlerinin İthalata Oranı.....	81
Tablo 55: Turizm Gelirlerinin Ticaret Dengesine Oranı.....	82
Tablo 56: Turizm Gelirlerinin GSMH'ya Oranı.....	82

Tablo 57: Bolge Ada Ulkelerinde Isı ve Yağış
Tablo 58: Atlantik Oyanusu Adaları Siyasi Yapıları
Tablo 59: Hint Okyanusu Adalarının Siyasi Yapıları
Tablo 60: Yuzolçtimü ve Nüfus
Tablo 61: Eğitüm Göstergeleri
Tablo 62: Sağlık Göstergeleri
Tablo 63: Atlantik ve Hint Okyanusu Ada Ulkelerinin Merkezlere Uzaklığı
Tablo 64: Haberleşme Göstergeleri
Tablo 65: Atlantik ve Hint Okyanusu Küçük Ada Ulkelerinde GSMH ve Fert Başına Gelir
Tablo 66: GSYİH'nın Sektörel Dağılımı
Tablo 67: Elektrik Üretimi ve Kişi Başına Tüketim
Tablo 68: Atlantik ve Hint Okyanusu Ada Ulkeleri Dış Ticaret Göstergeleri
Tablo 69: Kişi Başına İthalat ve İhracat, Dış Ticaret Açığı
Tablo 70: Atlantik ve Hint Okyanusu Ada Ulkeleri Tüketici Fiyat Endeksi
Tablo 71: Atlantik ve Hint Okyanusu Ada Ulkelerinin Dış Borç Yüğü
Tablo 72: Atlantik ve Hint Okyanusu Ada Ulkelerine Gelen Turist Sayısı
Tablo 73: Gelen Turistlerin Bolgelere Dağılımı
Tablo 74: Gemi Personeli Sayısı
Tablo 75: Ulaşım Tercihleri
Tablo 76: Turizm Gelirleri
Tablo 77: Turist Başına Harcanan Döviz
Tablo 78: Turizm Gelirlerinin İhracata Oranı
Tablo 79: Turizm Gelirlerinin İthalata Oranı
Tablo 80: Turistlerin Ülkeye Geliş Amaçları
Tablo 81: Konaklama Tesisleri Yatak Sayısı
Tablo 82: Konaklama Tesislerinde Ortalama Kalış Süresi
Tablo 83: Konaklama Tesislerinde Doluluk Oranı
Tablo 84: Turizm Gelirlerinin Dış Ticaret Dengesine Oranı
Tablo 85: Turizm Gelirlerinin GSMH'ya Oranı
Tablo 86: Akdeniz Bölgesi Adı Ulkelerinde Isı ve Yağış

Tablo 87: Yüzölçümü ve Nüfus.....	115
Tablo 88: Eğitim Göstergeleri.....	116
Tablo 89: Sağlık Göstergeleri.....	118
Tablo 90: Akdeniz Ada Ülkelerinin Merkezlere Uzaklığı.....	119
Tablo 91: Haberleşme Göstergeleri.....	120
Tablo 92: Akdeniz Bölgesi Küçük Ada Ülkelerinde GSMH ve Fert Başına Gelir.....	123
Tablo 93: GSYİH Sektörel Dağılımı.....	123
Tablo 94: Elektrik Üretimi ve Kişi Başına Tüketim.....	124
Tablo 95: İhracat, İthalat Göstergeleri.....	124
Tablo 96: Kişi Başına İthalat, İhracat, Dış Ticaret Açığı.....	125
Tablo 97: Akdeniz Ada Ülkeleri Tüketici Fiyat Endeksi.....	125
Tablo 98: Akdeniz Ada Ülkeleri Dış Borç Yükü.....	126
Tablo 99: Konaklama Tesisleri Yatak Sayısı.....	128
Tablo 100: Konaklama Tesislerinde Ortalama Kalış Süresi.....	129
Tablo 101: Konaklama Tesislerinde Doluluk Oranı.....	129
Tablo 102: Gelen Turist Sayısı.....	130
Tablo 103: Gemi Personeli Sayısı.....	130
Tablo 104: Gelen Turistlerin Bölgelere Göre Dağılımı.....	131
Tablo 105: Ulaşım Tercihleri.....	132
Tablo 106: Turistlerin Ülkeye Geliş Amaçları.....	132
Tablo 107: Turizm Gelirlerinin GSMH'ya Oranları.....	132
Tablo 108: Turizm Gelirleri.....	133
Tablo 109: Turist Başına Harcanan Döviz.....	133
Tablo 110: Turizm Gelirlerinin İhracata Oranı.....	134
Tablo 111: Turizm Gelirlerinin İthalata Oranı.....	134
Tablo 112: Ticaret Dengesine Oranı.....	135
Tablo 113: Akdeniz Bölgesi Ada Ülkelerinin Diğer Bölge Ada Ülkelerine Göre Güçlü ve Zayıf Yanları.....	147
Tablo 114: KKTC'nin Malta ve Güney Kıbrıs'a Göre Güçlü ve Zayıf Yanları.....	149

ÇİZELGELER LİSTESİ

- Çizelge 1: Turistin Tanımı.....
- Çizelge 2: Turizm Endüstrisi.....
- Çizelge 3: Cinsiyet Dağılımı.....
- Çizelge 4: Yaş Grupları Dağılımı.....
- Çizelge 5: KKTC Hakkında Bilgi Kaynağı Dağılımı.....
- Çizelge 6: Diğer Akdeniz Ülkelerine Göre Kıyaslama.....
- Çizelge 7: KKTC'nin Doğal Güzelliklerinin Değerlendirilmesi.....
- Çizelge 8: KKTC'nin Hava Ulaşımı Değerlendirmesi.....
- Çizelge 9: KKTC'nin Promosyon Harcamalarının Değerlendirilmesi.....
- Çizelge 10: Otellerin İhtiyaçlara Cevap Vermediğini Soyleyenlerin Belirttiği Başlıca Şikayetler
- Çizelge 11: Ulaşım Tarifeleri Hakkında Değerlendirme.....
- Çizelge 12: Havaalanı, Deniz Limanı ve Park Yeri Hizmetleri Değerlendirmeleri.....
- Çizelge 13: Yan ve Yardımcı Tesislerin, Kalite ve Ücret Değerlendirmesi.....

1	1	1
2	2	2
3	3	3
4	4	4
5	5	5
6	6	6
7	7	7
8	8	8
9	9	9
10	10	10
11	11	11
12	12	12
13	13	13
14	14	14
15	15	15
16	16	16
17	17	17
18	18	18
19	19	19
20	20	20
21	21	21
22	22	22
23	23	23
24	24	24
25	25	25
26	26	26
27	27	27
28	28	28
29	29	29
30	30	30
31	31	31
32	32	32
33	33	33
34	34	34
35	35	35
36	36	36
37	37	37
38	38	38
39	39	39
40	40	40
41	41	41
42	42	42
43	43	43
44	44	44
45	45	45
46	46	46
47	47	47
48	48	48
49	49	49
50	50	50
51	51	51
52	52	52
53	53	53
54	54	54
55	55	55
56	56	56
57	57	57
58	58	58
59	59	59
60	60	60
61	61	61
62	62	62
63	63	63
64	64	64
65	65	65
66	66	66
67	67	67
68	68	68
69	69	69
70	70	70
71	71	71
72	72	72
73	73	73
74	74	74
75	75	75
76	76	76
77	77	77
78	78	78
79	79	79
80	80	80
81	81	81
82	82	82
83	83	83
84	84	84
85	85	85
86	86	86
87	87	87
88	88	88
89	89	89
90	90	90
91	91	91
92	92	92
93	93	93
94	94	94
95	95	95
96	96	96
97	97	97
98	98	98
99	99	99
100	100	100

GİRİŞ

İletişim ve ulaştırma alanlarındaki teknolojik gelişmeler, turizmin de sürekli değişim ve gelişmesine ivme kazandırmıştır. Dünya Turizm Örgütü verilerine göre, seyahat ve turizm endüstrisi en büyük işveren ve endüstri konumuna ulaşmıştır. Seyahat ve turizm endüstrisinin Gayri Safi Milli Hasıladaki payı 1993 yılında %6'ya, sektörde çalışanların sayısı 127 milyona ulaşmıştır. 1985-1993 döneminde otel ve benzeri konaklama tesislerinde oda sayısında %22.2 artış gerçekleşmiş; 1985'de 9.5m olan oda sayısı, 1993'de 11.6m.'a ulaşmıştır. Aynı yılda 512.9 milyon olan turist sayısının, 2000 yılında 661 milyon, 2010 yılında 937 milyon olması beklenmektedir. 1993 yılına göre turist sayısında iki kata yakın bir artış söz konusudur. 1993 yılında seyahat hariç, dünya turizm gelirleri 305.8 milyon dolara; 1994 yılında turist sayısı 528.4 milyona, turizm gelirleri ise 321.5 milyon dolara ulaşmıştır. Dünyanın birçok bölgesinde yaşanan ekonomik ve siyasal sorunlara rağmen, seyahat ve turizm endüstrisinde büyümenin devam edeceğine dair güçlü işaretler vardır.

Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler, sürekli büyüyen turizm ve seyahat endüstrisindeki paylarını artırmak ve döviz gelirlerindeki artış sonucu ödemeleri dengesindeki açıklarını kapatmak, bölgesel ve ulusal düzeyde istihdam yaratmak, ülke imajını geliştirmek, çevreyi korumak, kültür etkileşimi ile uluslararası alanda yumuşamaya katkıda bulunmak için, turizme büyük önem vermeye başlamışlardır.

Adaların küçük ve hudutlarının belirgin olması, insana, su, iklim, sebze, hayvanatla doğrudan temas imkanı vermeleri, kendilerine özgü yapı ve özellikleri dolayısıyla teorilerin test edilebileceği labaratuvar konumunda olma nedeniyle, yüzyıllardan beri insanlığın dikkatini çekmiş; coğrafyacı, antropojist, ekolojist ve biyolojistler bu alanda çalışmalara yönelmişlerdir.

1957 yılında, Uluslararası Ekonomi Örgütü tarafından "Ülke Büyüklüklerinin Ekonomik Sonuçları" adı altında Lizbon'da düzenlenen konferans ülke büyüklükleri ve ekonomik kalkınmanın sorgulandığı ilk çalışma olmuştur. Konferans aynı zamanda "küçük ve büyük ülkeler ayrımı" tartışmasını başlatarak kalkınma çalışmalarında ülke tipolojisine gidilmesini savunmuştur. İlk olmanın getirdiği bir yaklaşımla konferans, ülke büyüklüğü ve kalkınmakta olan ülkeler ya da mikro-devletler gibi spesifik konular yerine, kalkınmış ve kalkınmakta olan ülkelerde ülke büyüklüğünün ekonomik, sosyal ve politik yapı üzerindeki etkilerini sorgulayan değişik çalışmalara yer vermiştir.

Simon Kuznet'in "Küçük Ekonomilerde Ekonomik Büyüme" adlı araştırması da doğrudan mikro-devletleri ya da kalkınmakta olan ülkeleri hedeflemektedir. Araştırma, nüfusu 10 milyonun altında yer alan bütün bağımsız ülkeleri ele almaktadır. Kuznet, bu çalışmasında küçüklük kriteri olarak nüfusu almakta ve 1952 yılında bağımsız olan 80 ülkeyi göz önüne alarak, nüfusu 10 milyonun altında kalan 47 ülkeyi "küçük ülke" olarak tanımlayarak bu ülkelerin kalkınma sürecinde karşılaştıkları farklı sorunları, ekonomik yapının çeşitlendirilmesi, yüksek dış kaynak ihtiyacı, ihracatın birkaç ihracat ürününde ve dış ticaretin birkaç ülkede yoğunlaşmış olması gibi konuları tartışmaktadır.

Konferansı takip eden yıllarda, küçük ve büyük ülkeler ayrımı araştırmalarda daha belirgin bir şekilde kullanılmaya başlanmıştır. Küçük ve büyük ülkeler gruplaması birçok gruplamamın (kalkınmakta olan ülkeler, ada ülkeleri, kıta ülkeleri) altı grubu

(gelişmekte olan küçük ülkeler, küçük ada devletleri, küçük kıta devletleri) olarak kullanılmaya başlanmıştır.

BM'de ülkelerin değişik özelliklerine göre gruplanması, Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı (UNCTAD) bünyesinde başlatılan "kalkınmakta olan ada ülkeleri"¹ tartışmalarında dolaylı olarak, gündeme gelmiştir (1972).

Bu tartışmalar sonucunda 1983 yılında UNCTAD, "kalkınmakta olan ada ülkeleri" nin, kendi bünyesinde yürütülecek çalışmalarda, küçük kıta ülkelerinden ayrı bir kategoride ele alınmalarını karara bağlamıştır. UNCTAD bu kararına gerekçe olarak, gelişmekte olan ada ülkelerinin göreceli küçüklük ve coğrafi tecrit edilmişlik nedeniyle kalkınma sürecinde, küçük kıta ülkelerinden farklı, kendilerine özgü sorunları olduğunu öne sürmüştür. Küçüklükleri, tecrit edilmişlikleri, özel ulaşım problemleri, kültürel faktörler, biyolojik özellikler; ada ülkelerini diğer küçük kıta ülkelerinden, kesin çizgilerle olmasa da ayırmaktadır.

19. Yüzyıl ve sonlarına doğru adalarda önem kazanması ile beraber, turizmin, adaların ekonomik ve sosyal gelişmesi üzerindeki etkilenen araştırmacıların dikkatini çekmeye başlamıştır. Ada Turizmi Ulusları Forumları (1992,1993) ve 1993 yılında Malta Üniversitesi'nde gerçekleştirilen "Küçük Devlet ve Adalarda Sürdürülebilir Turizm"² konferansı konuya ilginin göstergeleridir. Yine 1994 yılında Barbodos'ta, Birleşmiş Milletlerin düzenlediği uluslararası bir konferansta, "Gelişmekte Olan Küçük Ada Ülkelerinde Sürdürülebilir Kalkınma"³ konusunda sunulan raporda, iklim, çevre, doğal kaynaklar, enerji, ulaşım ve haberleşme, insan kaynakları ve turizm kaynaklarına yer verilmektedir.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, Kıbrıs adasının kuzeyinde yer almakta ve turizm devletin öncelikli sektörleri arasında bulunmaktadır. Çalışmada, Birleşmiş Milletlere üye 40 ada ülkesinden nüfusu bir milyondan küçük yirmibir ada ülkesi ile Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin nüfus, siyasi yapı, eğitim, ulaşım, haberleşme ve diğer altyapı hizmetleri ile ekonomik faktörlerin turizmin gelişmesine etkileri incelenerek, küçük ada ülkelerinin birikimi ve deneyimleri ışığında KKTC turizmi için stratejiler oluşturulması amaçlanmıştır.

Çalışma, yabancı tur operatörleri, ülkeye gelen yabancı turistler ve ülke içindeki seyahat acenteleri ile gerçekleştirilen anket sonuçları ile desteklenmiştir.

Kitabın birinci bölümünde ada tanımı yanında turizmle ilgili temel kavram ve açıklamalara değinilmiş, ikinci bölümde Karayib bölgesinde nüfusu bir milyonun altında ada ülkelerinin siyasi ve sosyo-ekonomik yapıları ile turizmin ekonomik yeri üzerinde durulmuştur. Üçüncü bölümde Güney Pasifik Adaları ile Afrika'nın Güney doğusundaki adalar ve yine Afrika'nın batısı ile Güney batısındaki adaların siyasi ve sosyo-ekonomik yapıları ile turizmin ekonomideki yeri incelenmiştir. Dördüncü bölümde Güney Pasifik Adaları incelenmeye alınmış ve beşinci bölümde Akdeniz'deki ada ülkeleri, Malta, Güney Kıbrıs ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin siyasi ve

¹ Robinson, E.A.G; *Economic Consequences of the Size of Nations*; 1960; New York. s.14-32.

² Dommen, E. & Hein, P. (Ed); *States Microstates and Islands*; 1985; s.20

³ Colin, M. & Baum, T. "Island Tourism" s.4

⁴ United Nations "Report of the Global Conferences on Sustainable Development of Small Island States" s.6

sosyo-ekonomik yapılarına bakılmıştır. Kitabın altıncı bölümünde adalarla ilgili bulgulara yer verilerek, yedinci bölümde genelde adalar, özelde Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti için temel stratejilere yer verilmiştir.

BAJAM LİNGUA BY BAJAM LINGUA

[The remainder of the page contains extremely faint and illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

BİRİNCİ BÖLÜM

1. TANIMLAR VE AÇIKLAMALAR

1.1. Ada Tanımı ve Ada Ülkeleri

Ada'nın tanımına ilişkin ileri sürülen farklı yaklaşımlar vardır. İnsanların yaşamadığı kum ve kaya parçaları ada kapsamı içinde mi? Ada'nın büyüklüğü ve küçüklüğü ne olmalıdır? Tünel veya köprü ile karaya bağlantısı olan ada, ada kabul edilebilir mi? Küçük ada kapsamına hangi adalar alınmaktadır? Küçük adaların yüzölçümü, nüfusu ne olmalıdır?

Marshall, 1991 yılında adayı şöyle tanımlamaktadır: "Birleşmiş Milletlere üye ülkelerin %20'si adadır. Çoğu bir milyondan küçük ada ülkeleridir. Tecrit edilmişliğin yol açtığı yoksulluk ve istikrarsızlık nedeniyle dış etkilere çoğu zaman açıktırlar."¹ Bu tanım adaların önemli özelliklerini içermektedir. Küçüklük, tecrit edilmişlik, zayıf ekonomik yapı gibi ada turizminin fırsat ve sorunları ışığında ve oluşturulacak stratejilerin çerçevesini çizmektedir.

Birleşmiş Milletler, adayı "dört tarafı suyla çevrili kara parçası"² olarak tanımlamaktadır. BM'nin adayı tanımlamak için kullandığı, dört tarafı suyla çevrili kara parçası tanımı, kum tepeliklerinden kaya yığınlarına, yok denecek kadar küçük kara parçacıklarından geniş topraklara sahip adalara kadar, birçok kara parçasını içermektedir.

Dünyada dört tarafı suyla çevrili 500.000 kara parçası vardır. Etrafı suyla çevrili 500 bin kara parçasının yaklaşık 22.200 tanesinin üzerinde yaşam vardır ve tek başlarına ya da takım ada halinde devlet statüsüne sahiptirler. Bazı ada devletlerinin ada sayısı, yüzölçümü, binli rakamlarla ifade edilirken (Filipinler 7100 ada, Maldivler 1087 ada, Fiji 322 ada); bazı ada devletleri tek adadan oluşmakta (Madagaskar, Küba, Sri Lanka), bazı ada devletleri de adalarını başka devletlerle paylaşmaktadırlar (Kıbrıs adası, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ve Kıbrıs Cumhuriyeti tarafından paylaşılmaktadır).

Sömürge döneminin sona ermesi ile bağımsızlıklarını kazanmaya başlayan küçük adalar, uluslararası kuruluşlara yaptıkları üyelik başvuruları ile varlıklarını duyurmaya başlamışlardır. 1900'lerin başlarında benimsenen 5-6 milyondan az nüfusa sahip ülkelerin bağımsız olamayacakları inancı, bu ülkelerin Milletler Cemiyeti'ne yaptıkları üyelik başvurularının reddedilmesine neden olmuştu³. Milletler Cemiyeti'nin yerini alan Birleşmiş Milletler Orgütü'nün bu yaklaşımı değişince, 1946 yılında 220 bin nüfusu ile İzlanda Birleşmiş Milletlere üye olmuştur. İzlanda, nüfusu bir milyonun altında olan ilk Birleşmiş Milletler üyesi bir ada ülkesidir. 1960 yılında Kıbrıs Cumhuriyeti'nin 630 bin nüfusu ile Birleşmiş Milletler üyeliğinin ardından, bağımsızlığını kazanan nüfusu bir milyondan aşağı Birleşmiş Milletlere üye küçük ada ülkelerinin sayısı hızla artmaya başlamıştır. 1970 yılına kadar sırasıyla Malta, Maldivler, Barbados, Mauritius ve Fiji üyeliğe kabul edilmişlerdir. 1 Ocak 1994 tarihi itibariyle Birleşmiş Milletlere üye 185 ülkenin 40'inin (%21) ada olduğu saptanmıştır. (Tablo 1). Çalışma kapsamında olan Kıbrıs'ta, Kıbrıs Cumhuriyeti sadece adamın güneyini temsil etmekte, kuzeyde 1983 yılında bağımsızlığını ilân eden Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ise sadece Türkiye Cumhuriyeti tarafından tanınmaktadır.

¹ Conlin, M & Baum, T. *Island Tourism* s. 5.

² Dommen, E. & Hein, P. "States, Microstates and Islands; 1985; s. 40.

³ Dommen, E.; Hein, P. a.g.e. s.51

Tablo 1: Birleşmiş Milletlere Üye Ada Ülkeleri.

BÖLGELER	ADA ÜLKELERİ	NÜFUS (1991) (000)	YUZÖLÇ. Km ²	NÜFUS Yoğ.	BM Üyelik Tarihi
AFRİKA	1. Cape Verde	380	4033	94	1975
"	2. Komor Adaları	492	1862	264	1975
"	3. Madagaskar	12014	587041	20	1960
"	4. Mauritius	1087	2040	532	1968
"	5. Sao Tom & Principe	118	964	122	1975
"	6. Seyşeller	69	452	152	1976
AMERİKA	7. Antique Barbuda	65	440	147	1981
"	8. Bahamalar	259	13878	19	1973
"	9. Barbados	258	430	600	1966
"	10. Dominika	72	751	96	1978
"	11. Dominik Cum	7197	48734	147	1945
"	12. Grenada	91	344	264	1974
"	13. Haiti	6593	27750	237	1945
"	14. Jamaika	2376	10990	216	1962
"	15. Küba	10695	110861	96	1945
"	16. St. Kitts & Nevis	44	261	169	1983
"	17. St. Lucia	151	622	243	1979
"	18. St. Vincent & Gren.	116	388	298	1980
"	19. Trinidad & Tobago	1253	5130	244	1962
AVRUPA	20. İrlanda	3547	70284	50	1955
"	21. İzlanda	258	103000	3	1946
"	22. İngiltere	57649	244100	236	1945
"	23. Malta	357	316	1130	1964
"	24. Guncy Kıbrıs	640	5896	109	1960
ASYA	25. Bahreyn	516	678	761	1971
"	26. Bruni	266	5765	76	1984
"	27. Maldivler	222	298	744	1965
"	28. Sri Lanka	17247	65610	262	1955
"	29. Endonezya	181000	1904569	95	1950
"	30. Filipinler	62868	300000	209	1945
HATI PASİFİK	31. Japonya	124000	377801	328	1956
"	32. Singapur	2763	618	4470	1965
PASİFİK OKYANUSU	33. Fiji	741	18274	41	1970
"	34. Micronesia	88	3000		1991
"	35. Marshal Adaları	48	181	265	1991
"	36. Yeni Zelanda	3145	270986	12	1945
"	37. Papua Yeni Gine	3964	462840	9	1975
"	38. Samoa	158	2831	36	1976
"	39. Salomon Adaları	325	28896	11	1978
"	40. Vanuatu	152	12189	12	1981
TOPLAM	40	503 196 (% 9)	4961716 (% 1.5)		
DÜNYA TOPLAMI		5,385 m	136250000	40/km ²	

KAYNAK: Sydney D. Bailly and Sam Davis, *The U.N. Concise Political Guide*, Ipswich Book Co. Ltd, G. Britain, 1995, ss.156-161.

1.2. Turizmin Tanımı

“Turizm”le ilgili çeşitli tanımların yapıldığı görülmektedir. Ancak yaşanan değişim turizmin boyut ve yonlerini sürekli değiştirdiğinden, turizmi kısa bir tanıma sığdırabilmek mümkün değildir. Aslında daha doğru bir yaklaşım, turizmin özelliklerine ve gelişimine bakmaktır. İnsanların tarihin her çağında değişik nedenlerden dolayı seyahat ettikleri bilinmektedir. Günümüzde sanayinin gelişmesi, teknolojiye yaşanan değişim, bilginin suratle yayılması, kişi başına düşen gelirin artması, boş zamanların çoğalması, sosyal haklardaki gelişme, tüketici tercihlerindeki değişim, tarih boyu insanların yaptıkları seyahatlere çok farklı boyutlar getirmiştir.

Seyahat edenler gittiği yorelerdeki toplumun yaşayışlarına, yiyecek ve geleneklerine de ilgi duymaktadırlar. O nedenle turizm; ekonomi, işletme, politika, sosyoloji, tıp ve benzeri birçok bilim dalının yakından ilgilendiği çok yonlu ve son derece karmaşık bir disiplindir. Turizm olayının çok boyutlu ve karmaşık olması, konunun bütün yonlerini kapsayacak bir tanım yapmayı güçleştirmektedir. Nitekim, genelde yapılan tanımlar, belirh bir durumu anlatmak ve o andaki problemi izah etmeye yonelikdir.

Berne Üniversitesi profesörlerinden Hunziker 1942 yılında turizmi şöyle tanımlamıştır. “*Sürekli ikamet sonucu yaratmayan ve gelir amacı taşımayan, geçici seyahat ve konaklamanın meydana getirdiği olaylar ve ilişkiler bütünüdür.*”¹

Bu tanım turizm ve göçmen kavramlarının farkını ortaya koymakla beraber, turizm için konaklama ve seyahatin gerekli olduğu varsayımını kabul etmekte, günlük turları dikkate almamaktadır. Gelir amacına dönük iş seyahatlerini de içermemektedir. Kaldı ki çoğu iş seyahatleri boş zaman içindeki aktivitelerle dolu olduğundan, ikisini birbirinden ayırmak mümkün değildir.

Bir başka tanıma göre turizm “*İnsanların devamlı ikamet ettikleri, çalıştıkları ve her zaman doğan ihtiyaçlarını karşıladıkları yerlerin dışına seyahatleri ve buraldaki genellikle turizm işletmelerinin ürettiği mal ve hizmetleri talep ederek, geçici konaklamalarından doğan olaylar ve ilişkiler bütünüdür.*”² (Toskay,1983). Bu tanıma göre; turizm, seyahat, geçici konaklama, harcama, olaylar ve ilişkiler olarak ele alınmaktadır. Genellikle “turizm işletmelerinin ürettiği mal ve hizmetleri talep etmek” ifadesi, arkadaş ve aile ziyaretlerinde bunun söz konusu olamayacağını ancak yine de turizm kapsamında yer alabileceğini ifade etmektedir.

Olalı'ya (1984:16-21) göre çok yonlu bir olay ve endüstri olarak turizm kavram ve tanımı şöyle özetlenmektedir. “*Turizm, insanların sürekli konularının bulunduğu yer dışında, sürekli olarak yerleşmemek, sadece para kazanmamak, politik ya da askerî bir amacı olmamak üzere; serbest bir ortam içinde, iş, merak, din, sağlık, spor, dinlenme, eğlence, kültür, deneyim kazanma, kongre ve seminerlere katılmak gibi nedenlerle, kişisel veya toplu olarak yaptıkları seyahatlerden, gittikleri yerlerde 24 saati aşan veya o yerin bir konaklama tesisinde en az bir geceleme süreyle konaklamalarından ortaya çıkan iş ve ilişkileri kapsayan, bir tüketim olayı,*

¹ Halloway, C., *The Business of Tourism*, 4th ed., Pitman Publishing, London, 1994, s.1

² Özdemir, M. *Turizmin Sosyo-Ekonomik Yapısına Etkileri*, Ankara, 1992, s.21

sosyal bir olay, hütünleşmiş bir hizmet ve kültür endüstrisidir."¹ Bu tanımdan turizmin içerdiği unsurları süreklilik dışında, geçici ikamet, kazanç amacı gütmeyen, politik, askeri misyonu olmayan, bir veya daha çok seyahat medeni olan, en az bir gece konaklayan, tüketimi içeren, zorunlu olmayan ilişkiler bütünü, sosyal bir olay olarak değerlendirebiliriz. Tamm, en kapsamlı turizm tanımı olmakla beraber, konaklama tesisinde geceleme zorunluluğu olmadan da, aile veya arkadaş konutunda geceleme de turizm kapsamında ele alınabilmektedir.

Turizm için, pek çok tanımların yapılabileceği görülmektedir. Kaldı ki turizm olayını meydana getiren olaylar ve ilişkiler bütünü açıklaamak için konuya iktisadi, coğrafi, kültürel, politik, sosyolojik, teknik ve tıbbi açıdan da yaklaşmak gerekir. Çalışmanın amacı bakımından sadece bazı tanımlara ve içerdiği temel unsurlara bakılmış, turizmin karmaşık, dinamik ve çok bilimli bir alan olduğu vurgulanmak istenmiştir.

1.3. Turist Kimdir?

Turizmin kaynağı insandır. Turist olmadan turizm faaliyetlerinin meydana gelmesi mümkün değildir. O halde turist kime denir? Bu soruya yanıt verebilmek için turist kelimesinin nereden geldiğine bakmak gerekmektedir. Turizm kavramının kökeni Latince "tornus" sözcüğünden gelmektedir. Daha sonra İngiliz ve Fransızlar yaygın biçimde "tour" sözcüğünü kullanmışlardır.

"Tour" dolanmak, devir, seyahat yapmak anlamında kullanılmaktadır. Yani, bir noktadan hareket edip tekrar o noktaya dönmeyi anlatır. Burada aynı noktaya dönme, turist kavramının açıklanmasında çok önemlidir. Turisti tanımlarken, kalıcı olmaması koşulunun üzerinde durulması gerekmektedir.

1937 yılında Milletler Cemiyeti, yabancı turisti, "İkametgâhının bulunduğu ülkeden başka bir ülkeye en az 24 saat ziyaret eden kişi" olarak tanımlanmıştır. Bu tanıma göre, eğlence-dinlenme için seyahat edenler, aile ziyaretleri, sağlık v.s., toplantı ve iş amaçlı (bilimsel, yonetsel, dini, sportif, diplomatik) seyahatleri gerçekleştiren kişi turist kapsamındaydı. İş, yerleşme, yurttaki öğrenciler, iş amacı için hudut ötesini geçip geri dönenler, transit yolcular turist sayılmayanlardır.

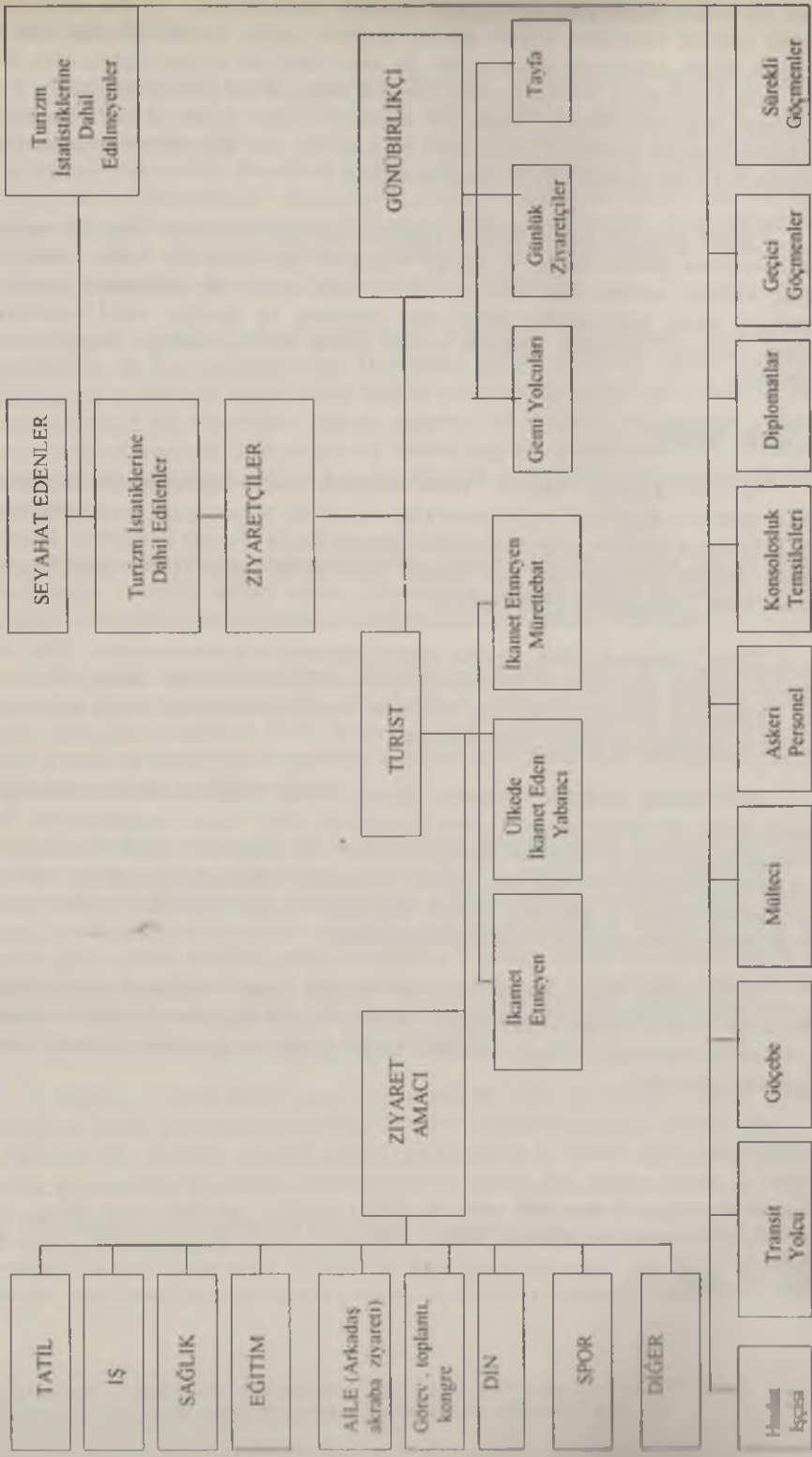
1950 yılında International Union of Official Travel Organization (IUOTO) daha sonra World Tourism Organization (Dünya Turizm Örgütü) yukarıdaki tanımda iki değişiklik önermiştir.¹ Örgüt, yurtda kalan öğrenci ve gençlerin de turist kabul edilmesini önermiştir.

¹ Özdenar, M. "a.g.e." Ankara, 1992, s.19.

² Mill. C. R. "Tourism: International Business" Prentice Hall International Inc. Singapore, 1990 s. 18.

³ Mill. C. R. "a.g.e." s.18.

Çizelge 1: TURİSTİN TANIMI (WTO)

Kaynak: Holloway C., 'The Business of Tourism' 4th Ed., Pitman Publishing, London, 1994, s.3.

1963 yılında Roma'da toplanan Birleşmiş Milletler Seyahat ve Turizm Konferansı "Ziyaretçi" tanımını "Yaşadığı ülke dışında herhangi bir amaçla bir ülkeyi ziyaret eden ve ziyaret ettiği ülkede gelir elde etmeyen"¹ olarak açıklamıştır. Konferansa katılanlar, özellikle ziyaretçilerin dinlenme, eğlence, tatil, spor, sağlık, eğitim, din, iş, aile, arkadaş, görev ve toplantı amaçlı olabileceğini vurgulamışlardır. 24 saatten az kalanların günubirlikçi (excursionist), daha fazla kalanların ise turist kabul edilmesi öngörülmüştür. Bu durumda, gelir elde etmeyen ve 24 saatten fazla yabancı bir ülkede kalanlar turist kabul edileceklerdir. 1968 yılında bu tanımları kabul eden Birleşmiş Milletler İstatistik Komisyonu, excursionist (günubirlikçi) veya günlük ziyaretçi tanımını kullanmayı üye ülkelere bırakmıştır. Dünya Turizm Örgütü seyahat edenlere ilişkin sınıflandırma yaparak, istatistiklerin ülkeler bazında uyumluluğunu sağlamayı amaçlamıştır (Çizelge 1).

Dünya Turizm Örgütü çizelgesine göre, tatil, iş, sağlık, eğitim, görev, toplantı, kongre, aile (arkadaş veya akraba) ziyareti, din, spor amaçları ile seyahat eden; o ülkede sürekli ikamet etmeyen, yabancı ülkede yerleşmiş ve gelir amacı gütmeyen yurtaşlar, ikamet etmeyen mürettebat (24 saat kalmaları halinde) TURİST sayılmaktadır.

Gittiği ülkede 24 saatten az kalan gemi yolcuları, günlük ziyaretçiler, tayfalar *excursionists* (günubirlikçi) kabul edilmektedir.

Hudut işçileri, transit yolcular, göçebeler, multeciler, askeri personel, konsolosluk temsilcileri, diplomatlar, geçici veya sürekli göçmenler *tourist* olarak kabul edilmemektedir.

1.4. Hizmet Tanımı ve Özellikleri

Turizm, hizmetler sektörünün bir kesitidir. Ancak salt hizmetlerden oluşan endüstri yoktur. O nedenle hizmet ağırlıklı endüstrilerden söz edilebilir. Turizm emek yoğun bir sektör olması nedeniyle hizmet ağırlıklı bir endüstridir. Bu nedenle de doğal varlıkların, makine ve araç gereçlerin payının yüksek olduğu tarım ve sanayi sektörlerinden farklı özelliklere sahiptir.

*"Hizmet, elle tutulamayan, dokunulamayan ve sunumu mülkiyet sonucu doğurmayan herhangi bir fiildir"*²

Pazara sunulan ürünlerin çoğu, sunumu da gerektirmektedir. Hizmet unsuru ağırlıklı olan ürünler olabildiği gibi, salt hizmet veya ürün ağırlıklı veya ürün ağırlıklı ama daha az hizmet içeren ürünler de vardır. Sabun, dişmacunu, tuz gibi ürünler hizmet içermemektedir. Motorlu araçlar örneğinde asıl olan üründür, ancak araç bakımı hizmet unsurunu gerektirmektedir. Hizmet ağırlıklı, ancak ek hizmet ve ürün gerektiren fiillere örnek olarak busea yolculuğu gösterilebilir. Ulaşım hizmeti satın alan ve yolculuğu gerçekleştiren kişi bircamaam ve mülkiyetini kanıtlayan elle tutulur kanıt gösteremez. Kış, yolculuğunda çay, katife hizmeti alır ve dokunulabilen pasta yiyebilir. Burada esas olanak ulaşım hizmeti ile ek hizmet ve ürünler vardır. Konaklama sektöründe, konaklama esas hizmet olurken, yiyecek, içecek hizmetleri ve sunulan diğer ürünler ise destekleyici ve tamamlayıcı unsurlar olmaktadır. Sadece hizmetten ibaret fiiller de vardır. Hekim hizmeti, psikiatri, masaj hizmetleri gibi

¹ Mill. C.R., s.g.v., s.18

² Kotler P., "Marketing Management" 6th Ed. Prentice-Hall, New Jersey, 1988, s.477.

1.5.1. Konaklama

Konaklama tesisleri turistik ürününü meydana getiren en önemli unsurlarındandır. Mevcut konaklama tesislerinin şekil, ölçek ve olanakları, turizmin boyut ve yönünü belirlemektedir. Konaklama tesisleri kapsamında, otel, motel, villalar, konuk evleri, kamp yerleri, karavanlar, apartmanlar, tatil köyleri, devre mülk v.s. yer almaktadır. Konaklama tesisleri, başta oteller, belirli kriterlere göre sınıflandırılmakta ve yıldız sayısı standardın göstergesi olarak kabul edilmektedir. Konaklama tesislerinde, tüm hizmetler tesise ait olabileceği gibi, konaklama dışındaki hizmetlerin bir kısmı veya tamamı tüketiciye ait olabilmektedir.

1.5.2. Ulaşım

Turizm endüstrisinin diğer önemli bir unsuru ulaşımır. Güvenli, rahat, süratli ve uygun zamanlarda, makul fiyatlarla, özel veya kamu ulaşım hizmeti olmayan yerde turizm gelişemez. Ulaşım alanında, teknolojik ve kurumsal değişim turizme ivme kazandıran etkenlerin başında gelmektedir. Çoğu ulaşım sistemleri sermaye yoğun olduğu ve büyük finansman gerektirdiği için devlet tarafından üstlenilmiş veya desteklenmiştir. Hava, deniz, demiryolu, karayolu ulaşımı, ulaşım sistemini oluşturmaktadır.

1.5.3. Seyahat İşletmeleri

Tur operatörleri, farklı turizm işletmeleri tarafından üretilen (ulaştırma, geceleme, yatak, rehberlik v.s.) hizmetleri paket tur oluşturmak suretiyle satış büroları ile tüketiciye sunan işletmelerdir.

Seyahat acenteleri, tur operatörlerinin meydana getirdiği paket turları belirli komisyon karşılığında satan, tüketicilere bilgi, broşür, rezervasyonu ve bilet hizmeti sunan işletmelerdir. Seyahat acenteleri de oteller gibi sınıflandırmaya ülkeye göre A, B, C, diye sınıflandırılmaktadır.

1.5.4. Çekicilikler

Çekicilikler iki başlık altında ele alınmıştır. Ülkenin doğal güzellikleri, dağları, dereleri, ormanları, golleri, bitki örtüsü, hayvan türleri ve çiçekleri, denizi, iklimi, kaplıcaları, şifalı sular, mağraları v.s. doğal güzellikleridir. İnsanlık tarafından yapılan ise, eski eserler, arkeolojik görüntüler, müze ve sanat galerileri, konu parkları kültür-sanat hizmetleri, spor hizmetleri v.s.dir. Avusturya'da kültür turizmi egemendir. (Muzik, orkestra gibi).

1.5.5. Destek Hizmetleri

Özel sektör tarafından sunulan rehberlik, gazino, restoran, pastahane, sigorta, deniz ve hava limanları, turizmle ilgili seyahat, konaklama ve danışmanlık örgütleri destek hizmetlerini meydana getirmektedir. Kamu sektörü tarafından sunulan liman hizmetleri, yerel ve meslekî örgüt hizmetleri de destek hizmetleri kapsamındadır.

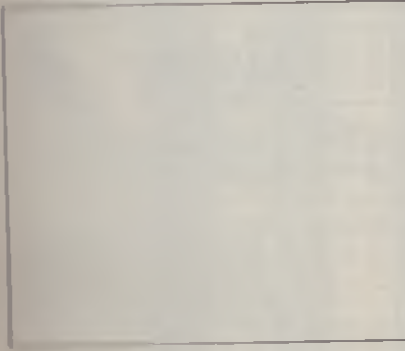
İKİNCİ BÖLÜM

1. KARAYİB BÖLGESİ ADA ÜLKELERİNİN SİYASİ, SOSYO-EKONOMİK YAPILARI VE TURİZM

1.1. Coğrafik Konum, İklim, Dil ve Din

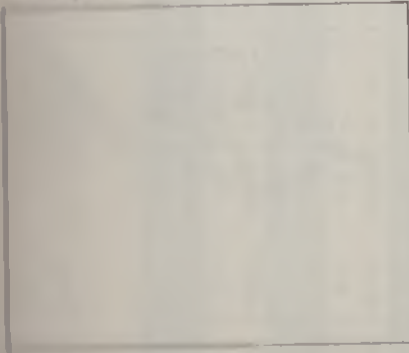
Bahama Adaları, St. Vincent ve Grenadines, St. Kitts ve Nevis, Antiqua ve Barbuda, Dominika, St. Lucia, Barbados, Grenada adaları Karayib denizinde, Amerika Birleşik Devletleri'nin Florida eyaletinden başlayarak, Kuzey Amerika'nın kuzey doğusuna kadar uzanmaktadır.

Bahama Adaları

Bahama Adaları, Amerika'nın Florida eyaleti sahillerinden, Küba ve Haiti'nin kuzeyine kadar uzanan 700 adadan müteşekkildir. Bu adaların sadece 29'unda insan yaşamaktadır. En önemli adalar Grand Bahama, Abaco ve Andros'tur. Resmî dilin İngilizce olduğu Bahama Adalarında çoğunluk Hristiyan'dır. (%20 Anglikan, %35 protestan, %19 Kısmen katolik) Halkın %72'si siyahtır. Kışı ağır olmayan, yazı serin olan Bahama adaları yılın on iki ayında yağış almaktadır. En çok yağış Mayıs-Ekim aylarında (4.6" - 6.9") arasında olmaktadır. İstî ise 64° F, 89° F arasında değişmektedir (Tablo 2).

Antiqua & Barbuda

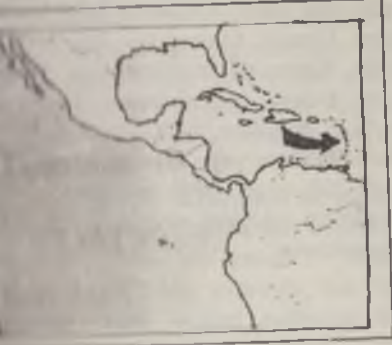

Antiqua ve Barbuda, Antigua, Barbuda ve insan yaşamının olmadığı kayalık Redonda'dan oluşmaktadır. Barbuda, Antiqua'nın 40km kuzeyinde, Rodenda ise 40 km güney batıdadır. Resmî dil İngilizce'dir. Halkın büyük çoğunluğu Hristiyan'dır. (%45 Anglikan, %42 Protestan, %10 Kısmen Katolik) Halkın %94'ü ise siyahtır. Tropik iklîme sahip Antiqua ve Barbuda'da yılın on iki ayında, en çok Mayıs-Ekim (4.6" - 6.9") arasında yağış vardır. Sıcaklık 73° F - 87° F arasında değişmektedir. Antiqua ve Barbuda ile St. Kitts ve Nevis diğer adalara göre en az yağış alanlardır. Yıllık ortalama yağış miktarı 37.2" dir.

Tablo 2: Karayib Adalarında İst (F°) ve Yağış (") 1991.

AYLAR	O	S	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	Yağış Top (")
Antigua ve Barduda	73-83 2.5	72-82 1.3	73-84 1.6	75-85 2.3	76-85 4.3	78-86 2.3	78-86 3.8	78-87 3.5	77-87 3.7	76-86 4.4	74-84 3.8	74-83 3.7	F° 37.2
Bahama Ada.	65-77 1.4	64-77 1.5	66-79 1.4	69-81 2.5	71-84 4.6	74-87 6.4	75-88 5.8	76-81 5.3	75-88 6.9	73-85 6.5	70-81 2.8	67-79 1.3	F° 46.4
Barbados	70-83 2.6	69-83 1.1	70-85 1.3	72-86 1.4	73-87 2.3	74-87 4.4	74-86 5.8	74-87 5.8	74-86 6.7	73-86 7.0	73-85 8.1	71-83 3.8	F° 50.3
Dominika	68-84 5.2	67-85 2.9	68-87 2.9	69-88 2.4	71-90 3.8	73-90 7.7	72-89 10.8	73-89 10.1	73-90 8.9	72-89 7.8	71-87 8.8	69-86 6.4	F° 77.9
Grenada	80-82 4.0	80-82 4.0	80-84 1.8	81-85 2.1	83-84 4.0	82-85 6.5	83-84 6.4	83-85 6.6	83-86 6.9	83-85 9.9	82-84 11.5	81-83 6.3	F° 70.0
St. Kitts-Nevis	73-83 2.5	72-82 1.3	73-84 1.6	75-85 2.3	76-85 4.3	78-86 2.3	78-86 3.8	78-87 3.5	77-87 3.7	76-86 4.4	74-84 3.8	74-83 3.7	F° 37.2
St. Lucia	69-82 5.3	69-83 3.6	69-84 3.8	71-87 3.4	73-88 5.9	74-88 8.6	74-87 9.3	74-88 10.6	73-88 9.9	72-87 9.3	71-85 9.1	70-83 7.8	F° 86.6
St. Vincent & Grenadines	70-83 2.6	69-83 1.1	70-85 1.3	72-86 1.4	73-87 2.3	74-87 4.4	74-86 5.8	74-87 5.8	74-87 6.7	73-86 7.0	73-85 8.1	71-83 3.8	F° 50.3

1. Dominika

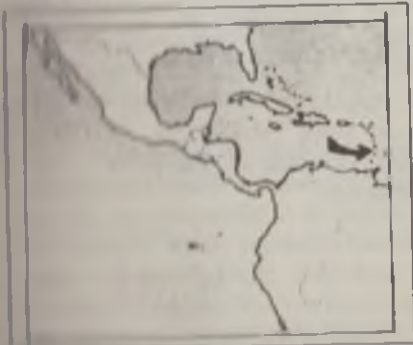
Dominika, kuzeyde Guaceloupe, gneyde Martinique adalarının arasında yer almaktadır. Resmî dil İngilizce olmakla beraber yerli halkın çoğunluğu Fransızca konuşmaktadır. Halkın çoğunluğunun Hristiyan olduğu ülkede %80 Roman Katolik, Halkın %91'i siyahtır. On iki ayda da yağış alan Dominika'da en çok yağış (52" - 10.8") Haziran-Ocak arasındadır. Dominika bölge ada ülkeleri arasında yıllık yağış (77.9") ile birinci sıradadır. Sıcaklık yıl içinde 68° F - 90° F arasında değişirken en sıcak aylar Mayıs-Kasım arasındadır.

2. KITTİS-NEVİS

Saint Kitts ve Nevis adaları, Antigua'nın güney-doğusunda yer almaktadır. Resmî dil İngilizcedir. Büyük çoğunluğunun Hristiyan olduğu adada, %36 Anglikan, %32 Methodist, %11 Kısmen Katolik, %8 Protestandır. Halkın % 91'i siyahtır. Antigua ve Barbuda ile yaklaşık aynı yağış miktarlarını alan Saint Kitts ve Nevis Adaları'na en çok yağış Mayıs (4.3") ayında düşerken hava sıcaklığı yıl içinde 72° F - 87° F arasında değişmektedir.

3. Lucia

Saint Lucia, Martinique adasının güneyinde, Saint Vincent'in Kuzey-doğusunda yer alan volkanik bir adadır. Halkın önemli bir kısmının Fransızca konuşmasına rağmen resmî dil İngilizce'dir. Yaşayanların %80'i Katolik olan St. Lucia'da halkın %90'ı siyahtır. Bölge ada ülkeleri içinde en çok yağış alan Lucia'da yıllık ortalama yağış 86.6" en çok alan aylar ise Mayıs-Ocak (5.3" - 10.6") arasında değişirken, sıcaklık yıl içinde 69° F - 88° F arasında değişmektedir.

St. Vincent and the Grenadines

St. Vincent ve Grenadines'e en yakın adalar, kuzeyinde Saint Lucia ve güneyinde Grenada'dır. Volkanik bir ada olan Saint Vincent'e daha küçük adalar olan Saint Vincent Grenadines diye bilinen adalar da dahildir. Resmi dil İngilizce olup, halkın %74'ü siyah ve büyük çoğunluğunun Hristiyan olduğu ülkede, %36 Anglikan, %20 Metodist, %19 Roman Katoliktir. On iki ay yağış alan St. Vincent ve Grenadines'te en çok yağış Haziran-Kasım (4.4"-8.1") aylarında olurken, yıl içinde sıcaklık 69° F - 87° F arasında değişmektedir.

Barbados

Barbados, Karayip adalarının en doğusunda Trinidad'ın 320 km kuzey doğusunda yer almaktadır. Resmi dil İngilizce olup, halkın büyük çoğunluğu Hristiyandır (%40 Anglikan, %25 Protestan, %4 Kısmen Katolik). Barbados'ta yaşayanların %92'si siyahtır. On iki ay yağış alan Barbados'ta en çok yağış Haziran-Kasım (4.4"-8.1") aylarında yer alırken, yıl içinde sıcaklık 69° F - 87° F arasında değişmektedir.

Grenada

Barbados'un güney batısında yer alan Grenada, kuzeyde Güney Grenadine adalarını (Carriacan, Petit Matimgine) da kapsamaktadır. Ülkede resmi dil İngilizce'dir. Adalar halkının %84'ü siyah ve büyük çoğunluğu Hristiyandır (%64 Kısmen Katolik, %25 Anglikan). On iki ayda yağış alan ülkede en çok yağış Mayıs-Ocak (4.0"-11.5") aylarında olurken, yıl içinde sıcaklık 80° F - 86° F arasında değişmektedir.

Sonuç olarak, Karayib bölgesinde yer alan ada ülkelerinde, genelde tropik iklim hakimdir. O nedenle kışları hafif-yazları serindir. On iki ay yağış almaktadırlar. Sıcaklık bu ada ülkelerinde 64° F - 90° F arasında değişirken, yıl boyunca en sıcak ada Granada'dır (80° F - 81° F). Yağışlar, yıllık ortalama 37.2" - 86.6" arasında değişirken, en kurak adalar Antiqua ve Barbuda ile St. Kitts ve Nevis, en çok yağış alan ise 86.6" ile St. Lucia'dır.

1.1. Yakın Tarih ve Siyasi Yapı.

1492 yılında Kolombo tarafından keşfedilen Bahama Adalarına, Avrupalıların yerleşmesinden önce Arawak Hintlileri yerleşmişti. 1647 yılında adalara İngilizler yerleşti. 1964 yılında iç işlerinde bağımsızlığını kazanan Bahama Adaları, İngiliz Uluslar Topluluğu'nun üyesi olarak BM'e üye oldu. Bahama Adaları bunun dışında Karayip Topluluğu (CARIBB), Organization of American States (OAS), Afrika, Karayip, Pasifik (ACP) ve Karayip Topluluğu ve Ortak Pazarı (CARICOM) üyesidir.

Bahama Adalarında ilk seçim 1967 yılında gerçekleşmiştir. 1968 ve 1972 seçimleri öncesi iki kez Anayasa için konferans düzenlenmiştir. 1973 yılında bağımsızlığına kavuşan Bahama Adaları'nın sadece 22 yıllık bir devlet deneyimi vardır. Bağımsızlıktan sonra, 1977, 1982, 1987, 1992 yıllarında, her beş yılda bir seçimler yapılmıştır. Ancak 1983-85 yılları arasında esrar ticareti nedeniyle hükümet içinde ciddi rahatsızlıklar yer almış, esrarla mücadelede ABD'le işbirliğine gidilmiştir.

Bahama Adalarında yürütme yetkisi, İngiliz Kraliçesi tarafından atanan Vali'nindir. Senato ve Meclis'ten oluşan ikili bir yasama yapısı vardır. Senatonun on altı üyesinin dokuzu başbakanın önerisi, dördü muhalefet liderinin önerisi, diğer üçü başbakan ve muhalefet lideri ile istişare edilerek vali tarafından atanmaktadır. Meclis 49 üyeden oluşmakta ve beş yıl için halk tarafından seçilirken, on iki bakan ise başbakanın önerisi ile Vali tarafından atanmaktadır. Ülkede faaliyet gösteren üç partiden sadece ikisi Meclis'te temsil edilmektedir. Ülkede etnik olarak çoğunlukta olduğu üç etnik grup ve Protestanların çoğunlukta olduğu üç mezhep vardır. 1980'da var olan 36 sendikanın en büyüğü Bahama Otel Catering İşçi Dostluk Sendikasıdır.

Antigua 1493 yılında Kolomb tarafından keşfedilmiştir. 1632 yılında adaya ilk yerleşenler İngilizler oldu. Antigua'ya yerleşen İngilizler 1661 yılında Barbuda'yı kolon yaptı ve 1871 yılında adalar İngiliz Leeward Adaları Federasyonu üyesi oldu. Antigua ve Barbuda'da ilk seçimler 1951 yılında yapıldı. Adalar 1956 yılında, 1958 yılında dağılan İngiliz Batı Hind Federasyonu üyesi oldu. 1967 yılında Yasama Kurulu yerini parlamentoya bıraktı. 1971, 1976 ve 1980 yılında bağımsızlık öncesi üç seçim yapıldı. 1981 yılında İngiliz Uluslar Topluluğu üyesi olarak BM'e üye olarak kabul edildi. Bağımsızlık sonrası ilk genel seçim 1984 yılında yapıldı. 1989 ve 1994 yıllarında (5 yılda bir) yapıldı. Antigua ve Barbuda CARICOM ve M.P örgütlerinin üyesidir.

Antigua ve Barbuda'da yürütme yetkisi İngiliz Kraliçesi tarafından atanan Vali'de toplanmıştır. Senato ve meclisten oluşan ikili bir yapı vardır. Senato'nun on yedi üyesi, atanan yedi ile, on yedi meclis üyesi beş yıl için halk tarafından seçilmektedir. Senato üyelerinin on biri başbakan, dördü muhalefet partisi lideri, biri bakanlar kurulunun önerisi ve biride Vali'nin takdiri ile atanmaktadır. Başbakan Vali tarafından atanırken, 10 üyeli Bakanlar Kurulu Başbakan'ın önerisi, Vali'nin onayı ile atanmaktadır. Ülkede faaliyette olan altı partiden sadece üçü Meclis'te temsil edilmektedir. Ülkede (%94) siyahlar hakim olurken, Anglikan ve Protestanlar eşite yakın olup toplamda (%87) ağırlıktadır.

Kolomb tarafından keşfedilen Dominika 1805 yılında İngiliz kolonisi oldu ve 1939 yılına kadar, dağılan Leeward Adaları Federasyonu üyesi olarak kaldı. 1958-1962 döneminde Batı Hind Federasyonu üyesi idi. 1961'de ilk seçimlerden sonra, 1967 yılında savunma ve dış ilişkilerde İngiltere'ye bağlı otonomi kazandı. 1970 ve 1975'de iki seçim yapıldı. 1978 yılında İngiliz Uluslar Topluluğu üyesi olarak, BM üyeliği kabul edildi. 1979 yılında, hükümetin basın

seçimleri 30 yıldan sonra işçi hükümetinde çatlaklara yol açtı ve 1980 yılında ongorülen bağımsızlık, 1983 yılında gerçekleştirildi. 1989 Hugo fırtınası bolge adalarında ciddi zararlara yol açtı 1993 yılında yapılan seçimlerde siyasi faaliyette bulunan altı siyasi partiden dördü Mecliste temsiliyet hakkı kazandı. Tek meclisli bir yapıya sahip St. Kitts ve Nevis'te, sekizi St. Kitts, üçü Nevis'e ait 11 sandalye vardır. Üç de senator atanmaktadır. St. Kitts ve Nevis'te yürütme yetkisi İngiliz Kraliçesi adına Valiye aittir. Seçimler beş yılda bir yapılmaktadır. Başbakan vali tarafından atanmakta, bakanlar kurulunun altı bakanı, başbakanın önerisi ve valinin onayı ile atanmaktadır. 1993 yılı seçim sonuçlarına göre siyasi faaliyette bulunan altı partiden dördü mecliste temsil edilmektedir. Başbakan ve kabine meclise karşı sorumludur. St. Kitts ve Nevis, BM, OAS, ACP ve İngiliz Uluslar Topluluğu üyesidir. Etnik grup olarak siyahlar hakimdir. Başta Anglikanlar olmak üzere adalarda dört din vardır.

St. Vincent 1498 yılında Kolombo tarafından keşfedilmiştir. 1783 yılında Fransızlar adayı İngilizlere bırakmıştır. 1972 yılında Temsilciler Meclisi'nin on üç sandalyesi için seçim yapılmış ve 1980 yılında yer alan Anayasa Konferansının ardından St. Vincent ve Grenadines İngiliz Uluslar Topluluğu üyesi olarak Birleşmiş Milletlere üye olmuştur. 1981 yılında kamu düzeni ve çalışanlarla ilişkileri düzenlemeye yönelik yasa çalışmaları, sendika ve diğer örgütlerin gösterilerine neden oldu ve hükümet önerdiği yasaları geri çıkıttı. 1984 yılında erken seçimlere gidildi. Seçimler beş yılda yapılmaktadır. 1994 yılında yapılan seçimlerde, ülkede siyasi faaliyette bulunan beş siyasi partiden üçü meclise girebildi. Ülke yönetiminde İngiltere Kraliçesi tarafından atanan Vali hakimdir. Vali tarafından atanan başbakanın önerisi üzerine on bakan vali tarafından atanmaktadır. İkili bir yasama organına sahip ülkede, altı senato üyesinin dördü başbakanın, ikisi muhalefet liderinin önerisi üzerine başbakan tarafından atanmaktadır. 15 üyeli temsilciler Meclisi halk tarafından seçilmektedir. St. Vincent ve Grenadines BM, OAS, CARICOM, İngiliz Uluslar Topluluğu ve ACP'ye üyedir. Beş etnik gruptan oluşan ülkede, %79'u siyahtır. Ülkede hakim olan dinler sırasıyla, Anglikan, Methodist ve Rima Katolikleridir.

Barbados'a ismi Portekizliler tarafından verilmiştir. Barbados'a ilk ziyaretin 1605'de olduğu saptanmış ve 1627'de İngilizler adaya yerleşmiştir. 1834 ise şeker ekili alanlara koleler getirilmiştir. 1961'de iç işlerinde özerklik kazanan Barbados aynı yıl seçimlerini gerçekleştirdi. 1966 yılında İngiliz Uluslar Topluluğu üyesi olarak, BM'e üye oldu ve aynı yıl seçimler tekrar yenilendi. Barbados BM'e üyelik yanında, OAS, CARICOM, İngiliz Uluslar Topluluğu ve ACP'ye üyedir. 1951 seçimleri ile iş başına gelen İşçi Partisi 1961'e kadar ülkeyi yönetti. 1976 seçimleri hükümet değişikliğini getirdi. 1981 seçimleri yine hükümet değişikliğine yolaçtı. 1983 Amerika'nın Grenada askeri müdahalesine Barbados'un yardım etmesi Trinidad Tabako ile ilişkilerde gerginlik yaratarak Barbados'un ihracatı olumsuz yönde etkilendi ve sorunlar ancak kısmen 1986'da giderilebildi. 1986 ve 1991 seçimlerinden sonra, 1994 yılında yapılan seçimlerde altı siyasi partiden sadece üçü meclise girebildi. İngiliz Kraliçesi adına Vali tarafından yönetilen Barbados'ta Başbakan Vali tarafından ve on bakan ise başbakanın önerisi ve Vali'nin onayı ile atanmaktadır. İkili bir yapıya sahip Barbados'ta yirmi bir senato üyesinin, on ikisi başkanın, ikisi muhalefet partisının önerisi, yediside doğrudan Vali tarafından atanmaktadır. Yirmi sekiz meclis üyesi ise beş yıl için halk tarafından seçilmektedir. Üç etnik gruptan oluşan ülkenin %92'si siyah ırktandır. Anglikan ve Protestan dinleri hakimdir.

Grenada, 1498 yılında Kolombo tarafından keşfedilmiştir. 1650 yılında Fransızlar tarafından koloni yapılmıştır. 1783 yılında ise ada İngiliz hakimiyetine geçti. 1967'de iç işlerinde özerklik kazanan Grenada, 1970 yılında İngiliz Uluslar Topluluğu Üyesi olarak BM'e üyelğe kabul edilmiştir. Bağımsızlık öncesi 1951 yılında işçi partisi lideri Eric Garry yapılan seçimleri kazandı. Eric Garry, 1957'de seçimleri kaybetti, ancak 1967 seçimlerinde yeniden

iktidara geldi. 1974 bağımsızlıktan sonra idaresi diktatorce ve çürümüş bulunan Eric Gairy sol kanat tarafından kansız bir darbe ile 1975'de devrildi ve 1974 Anayasası rafa kaldırılarak yeni anayasa danışma komiyonu kuruldu. 1980 yılında yeni darbe girişimi saptandı ve ülkeyi yöneten Bishop, Birleşmiş Milletler'den yardım istedi. Tutuklamalar, seçimlerin ertelenmesi ve Küba'ya yakınlaşma, hükümeti ele geçirme mücadelesi, ülke lideri Bishop'un göz hapsine alınması ve bir askeri general tarafından partiden ihraç edilmesi, gösterilere yol açtı. Tutuklanmalar ve sıkı yönetim yaygınlaştı.

Doğu Karayib Ülkeleri Örgütü düzenin korunması için müdahaleye ve ABD'nin yardımına karar verince, 1983'de müdahale gerçekleşti ancak 1985 yılında ABD askerleri adadan ayrıldı. 1984 yılında yapılan seçimler sonucunda da dalgalanmalar devam etti. 1990 yılında yapılan seçimlerde beş siyasi partiden, dördü meclise girebildi. İngiliz Uluslar Topluluğu Üyesi olan Grenada'da yürütme yetkileri İngiliz Kraliçesi adına Vali'de toplanmaktadır. Başbakan Vali tarafından, sekiz bakan ise, Başbakanın önerisi üzerine Vali tarafından atanmaktadır. İkili bir yapıya sahip yaşamada on üç senato üyesi Vali tarafından atanırken, 15 meclis üyesi halk tarafından seçilmektedir. Grenada, BM, OAS, CARICOM, ACP ve İngiliz Uluslar Topluluğu üyesidir. Dört etnik grubun %84'ü siyah ırka aittir. Üç dine mensup ülke yurttaşlarından %64'ü Katoliktir.

Karayib bölgesi ada ülkeleri, çoğunlukla Kolomb tarafından 1492 ve sonrası keşfedilmiştir. Adaların 500 yıllık bir tarihi geçmişi vardır. Bölgedeki tüm ada ülkeleri İngiliz sömürgesi olduğundan İngiliz kültürünün etkisi altında kaldılar. Tüm bu ada ülkelerinde resmi dil İngilizce olmakla beraber, Dominika, St. Lucia'da halk Fransızca konuşmaktadır. Bahama Adalarında ise halkın %15'i yine Fransızca konuşmaktadır. Adalarda yaşayanların büyük bir çoğunluğu (%70 ve yukarı) siyah ırktan olup yüzde yüze yakını Hristiyandır. Hristiyanlar arasında, Dominika ve St. Lucia'da %80inin üzerinde Katolik iken diğer adalarda Protestan ve Anglikanlar çoğunluktadır.

Sömürge yönetiminden çıkarak bağımsızlığına 1966'da ilk kazanan bölge ada ülkesi Barbados'tur. Onuz yıllık devlet deneyimi vardır. Diğer beş bölge ada ülkeleri, bağımsızlıklarına 1973-1979 yıllarında kazanmışlar ve son olarak 1981 yılında Antigua ve Barbuda ile 1993 yılında St. Kitts ve Nevis bağımsızlığını kazanmıştır. Ancak tümü halen İngiliz Kraliçesi'nin atadığı Vali tarafından yönetilmektedir. Dominika ve St. Kitts ve Nevis hâlihazırda hepsinde ikili yapı, senato ve meclis vardır. Senatorler, Başbakan ve Başbakan'ın önerdiği bakanlar, Vali tarafından atanmaktadır. Senato üye sayısı 11-17 arasında değişirken en az senato üyesi St. Vincent ve Grenadines'te, en çok Barbados'tadır. Meclis üye sayısı ise 11-49 arasında değişmekte, en çok meclis üye sayısı Bahama Adaları'nda, en az St. Kitts ve Nevis'tedir. Bakanlar kurulu üye sayısı 6-12 arasında değişirken en az St. Kitts ve Nevis'te, en çok Bahama ve Barbados'tadır. Hepsinde çok partili bir yapı görülürken, parti sayısı 2-6 arasında, en az St. Lucia'da ve en çok Antigua ve Barbuda, St. Kitts ve Nevis'tedir. Turizm bakanlığı sadece Bahama Adalarında varken, diğerlerinde altında turizme bakanlıklar yer verilmiştir. Hükümet krizleri, zaman zaman darbeler, özellikle Bahama Adaları'nda esrar ticareti, siyasi istikrarsızlığın işaretleridir. Grenada'da 1983 Amerikan müdahalesi bölge ve özellikle Grenada için siyasal ve ekonomik alanda olumsuzluklar getirmiştir.

Bölge ada ülkelerinin tümü Birleşmiş Milletlere, ACP/EU, İngiliz Uluslar Topluluğu, OAS, CARICOM gibi bölgesel ve uluslararası örgütlere üyedir. Antigua ve Barbuda OAS, St. Kitts ve Nevis CARICOM'a üye olmayıp diğerlerine üyedirler.

2.3. Yüzölçümü, Nüfus, Eğitim ve Sağlık

2.3.1. Yüzölçümü ve Nüfus

Karayib bölgesinde, çalışma kapsamına alınan ada ülkelerinde en büyük yüzölçümüne sahip ada ülkesi 13864 km² ile Bahama Adalarıdır (Tablo 3). En küçük yüz ölçümüne sahip ada ülkesi ise 262 km² ile St. Kitts-Nevis Adaları'dır. Bahama adaları bu rakamlara göre St. Kitts-Nevis'den 52.92 kat büyüktür. Nüfus yoğunluğu en yüksek ada ülkesi 600 kişi/km² ile Barbados, en düşük 18 kişi/km² ile Bahama Adalarıdır. Barbados, Bahama Adalarına göre 11.33 kat daha yoğundur. Nüfus artışının en yüksek olduğu bölge ada ülkesi %2.2 ile St. Lucia, en düşük olduğu ülke ise -0.4% Grenadadır. Grenada'da 1990'da 91.000 olan nüfus, 1991 yılında 84.000'e inmiştir. Nüfusu en az olan bölge ada ülkesi, 41,800 ile St. Kitts-Nevis, en çok nüfusu olan ise 258.000 ile Barbados'tur. Barbados'un nüfusu 1991 rakamlarına göre St. Kitts-Nevis'den 6.17 kat büyüktür. Şehirleşme oranına bakıldığında ise %75 ile en yüksek Bahama Adalarında, en düşük oran ise %21 ile St. Vincent ve Grenadines'dir.

Tablo 3: Yüzölçümü, Nüfus (1991).

Ülkeler	Yüzölçümü Km ²	Nüfus	Nüfus Yoğunluğu	Şehirleşme %	Nüfus Büyüme Oranı	Nüfus Endeksi	Yüzölçümü Endeksi	Nüfus Yoğun. Endeksi
Antigua ve Barbuda	442	65448	148	58	0.4	1.57	1.69	8.22
Bahamas	13864	252000	18	75	1.4	6.03	52.92	1.00
Barbados	430	258000	600	32	0.1	6.17	1.64	33.33
Dominika	7551	72000	96	40	1.7	1.72	2.87	5.33
Grenada	311	84000	270	57	-0.4	2.00	1.19	15.00
St. Kitts- Nevis	262	41800	160	45	0.4	1.00	1.00	8.88
St. Lucia	617	153000	248	46	2.2	3.66	2.35	13.77
St. Vincent ve Grenadines	388	109000	281	21	1.4	2.61	1.48	15.61

Kaynak: PC Globe, Inc. Tempe, AZ, USA, 1992.

* Endeksler yazar tarafından hesaplanmıştır.

2.3.2. Eğitim.

Bahama Adalarında ondört yaşa kadar zorunlu olan eğitim devlet okulları tarafından karşılanmaktadır. 1991 rakamlarına göre ilk, orta ve lise eğitimi veren 243 özel ve kamu okulunda, 3089 öğretmen ve 64215 öğrenci vardır. Özel okullar ilk okuldan itibaren faaliyettedir. İlk okul beş yaşında başlamakta ve altı yıl sürmektedir. 11 yaşında başlayan orta ve lise ise altı yıl sürelidir. Nassau'da, Bahama West Indies Üniversitesine bağlı Bahama Okulculuk Yönetimi Koleji 1979 yılından beri turizm ve otel işletmeciliği alanında meslekî beceriler kazandırırken, Miami ve St. John's N. York Üniversiteleri degree programları yürütmektedirler. Devlet 1991 rakamlarına göre G.S.M.H.'nin %4.4'ünü eğitime ayırırken, okul-yazar oranı %90, öğrenci-hoca oranı 21'dir (Tablo 4).

Tablo 4: Eğitim Göstergeleri (1991).

<i>Karayib'ler</i>	<i>Okul Sayısı</i>	<i>Öğrenci Sayısı</i>	<i>Öğretmen Sayısı</i>	<i>Öğrenci/Öğretmen</i>	<i>Okur/Yazar Oranı</i>	<i>Eğitim (%) G.S.M.H</i>	<i>Zorunlu Eğitim</i>
Antigua ve Barbuda	60	14437	732	20	80	7.7	5-14
Bahamas	243	64215	3089	21	90	4.4	5-16
Barbados	171	59208	3170	19	99	6.1	5-16
Dominika	77	19628	844	23	94	---	5-15
Grenada	76	26295	1253	21	98	4.6	6-14
St. Kitts-Nevis	35	10793	563	19	98	4.9	5-14
St. Lucia	98	40003	427	28	67	7.5	5-15
St. Vincent ve Grenada	82	34019	1755	20	96	6.3	Zorunlu değil

Kaynak: PC Globe, Inc. Tempe, AZ, USA. 1992

Antigua ve Barbuda'da 11 yıl beş ve onaltı yaş arası zorunlu eğitim vardır. Temel eğitim beş yaşında başlar ve altı yıl sürer. Orta ve Lise 11 yaşında başlar ve üç ve iki yıl olarak beş yıl sürer. 1991 yılına göre 60 olan okulların çoğunluğu devlet tarafından yürütülmektedir. State Island Kolej'de öğretmen yetiştirme ve mesleki beceri kazandırılmaktadır. Eğitime ayrılan %2.7 pay, bölge ve ada ülkelerinde en düşük rakama tekabül etmektedir.

Dominika'da, beş ve onbeş yaş arası zorunlu eğitim vardır. Temel eğitim beş yaşında başlayıp yedi yıl sürmektedir. Orta ve Lise 12 yaşında başlayıp beş ve iki yıl dönemler itibariyle yedi yıl sürmektedir. 77 okul, kamu ve özel, eğitim verirken, ruhsal ve fiziki özürülüler için de okullar vardır. Okur-yazar oranı %94, olan ülkede, öğrenci/öğretmen oranı 21'dir. Dominika'da Öğretmen Koleji'nde akademik ve teknik eğitim verilmektedir.

St. Kitts-Nevis'de 5-14 yaş grubu için eğitim zorunludur. Ancak 16 yaşından önce öğrencinin okuldan ayrılması yasaktır. Temel eğitim beş yaşında başlamakta ve yedi yıl sürmektedir. Orta ve lise 12 yaşta başlayıp dört ve iki yıllık dönemlerle altı yıl sürmektedir. 35 ilk ve sekiz orta-lise'nin olduğu St. Kitts-Nevis'de öğrenci/öğretmen oranı 19'dür. Eğitimin G.S.M.H'daki payı ise %4.9'dür. Öğretmen Kolejinde, öğretmenlik ve teknik eğitim verilmektedir.

Saint Lucia'da 5-15 yaş arası 10 yıl zorunlu eğitim vardır. Temel eğitim 5 yaşında başlayarak 7 yıl sürmektedir. Orta ve Lise eğitimi 12 yaşında başlayarak 3 ve iki yıl sürelerle beş yıl sürmektedir. Devlet okullarında eğitim parasız iken, özel okullar da vardır. 1991 yılına göre 98 ilk-orta-lisesi olan St. Lucia'da, öğretmen eğitimi, sanat, teknik eğitim, hemşirelik eğitimi veren bir kolej vardır. Halkın %67'sinin okur yazar olduğu St. Lucia'da eğitimin G.S.M.H 'ya oranı %7.5'dir.

Saint Vincent ve Grenadines'te parasız eğitim 5 yaşından başlayarak 7 yıl sürmektedir. Eğitim zorunlu değildir, o nedenle katılım düşüktür. Orta ve lise eğitimi devletin katkıları ile dini örgütler tarafından yürütülmektedir. Ayrıca bir teknik okul ile bir öğretmen koleji vardır. Halkın %96'sinin okur yazar olduğu ülkede G.S.M.H'da eğitimin payı %6.3'dür.

Barbados'ta 5-16 yaş arası 11 yıl zorunlu ve devlet okullarında parasız eğitim vardır. Temel eğitim beş yaşında başlamakta, altı yıl sürmektedir. 11 yaşında başlayan orta ve lise eğitimi uç ve bir uç yıl daha altı yıl sürmektedir. Okur yazar oranının %99 olduğu Barbados'ta eğitime G.S.M.H.'dan ayrılan pay %6.1'dir. 170 okulun olduğu Barbados'ta, 1963'de kurulan West Indies Üniversitesi, hukuk, sosyal bilimler v.s. dallarında eğitim vermektedir.

Grenada'da eğitim, 6-14 yaşları arasında zorunlu ve parasızdır. Temel eğitim 5 yaşında başlamakta ve yedi yıl sürmektedir. Orta ve lise eğitimi 12 yaşında başlayarak 5 ve 2 yıl, toplam yedi yıl sürmektedir. 1991 yılında 74 okulda 26295 öğrenci eğitim görmüş olup, öğrenci/öğretmen oranı 21'dir. Halkın %98'inin okur/yazar olduğu Grenada'da GSMH'dan eğitime ayrılan pay %4.6'dır.

Sonuç olarak, bölge ada ülkelerinde okur yazar oranı %67-%99 arasında değişmekte, %67 ile en düşük St. Lucia'da, en yüksek ise %99 ile Barbados'tadır. GSMH'dan eğitime ayrılan pay ise %2.7-%7.5 arasında değişirken en yüksek pay okur yazar oranını artırmak için %7.5 ile St. Lucia'da, en düşük pay %2.7 ile Antigua ve Barbuda'dadır.

1.3.3. Sağlık

Bahama Adalarında, 5 hastahane toplam 1009 yatak bulunmaktadır. Yatak başına 250, pratisyen hekim başına 851, hemşire başına 265 kişi düşmektedir. Ortalama ömür kadınlarda 76, erkeklerde 69'dur. Ölüm oranı 5/1000, doğum oranı 19/1000'dür. 1991 yılı itibarıyla hizmet veren, 286 pratisyen hekim, 31 diş hekimi ve 37 eczane vardır. Seyyar tıp ve diş hizmeti de adalara sunulmaktadır. 1972 yılında kurulan Ulusal Sigorta Sistemi ile hastalık, ölüm, emeklilik ve dullar için menfaat sağlanmaktadır. Devlet hastaneleri yanında 26 yataklı özel hastahane vardır.

Antigua ve Barbuda'da, 2 hastanede toplam 389 yatak vardır. Yatak başına 165 pratisyen hekim başına 1333, hemşire başına 309 kişi düşmektedir. Ülkede 48 pratisyen hekim, 7 diş hekimi, 207 hemşire ve 27 eczane vardır. Kadınlarda ortalama ömür 74, erkeklerde ise 70'dür. Ölüm oranı 6/1000, doğum oranı ise 18/1000'dir. Sistem içinde parasız sağlık ve emeklilik gibi menfaatler sağlanmaktadır.

Doninika'da 48 hastahane 245 yatak vardır. Yatak başına 351, pratisyen hekim başına 2774, hemşire başına 426 kişi düşmektedir. Ülkede hizmet veren 31 pratisyen hekim, 10 eczane, 4 diş hekimi, 202 hemşire vardır. Ortalama ömür kadınlarda 79, erkeklerde 73'dür.

St. Kitts-Nevis'de dört hastahane 258 yatak vardır. Yatak başına 155, pratisyen hekim başına 1818, diş doktoru başına 8000, eczane başına 5714, hemşire başına 173 kişi düşmektedir. Ülkede 22 pratisyen hekim, 5 diş doktoru, 7 eczane, 231 hemşire vardır. Ortalama ömür erkeklerde 64, kadınlarda 71 yaşır.

St. Lucia'da, 5 hastahane 501 yatak bulunmaktadır. Yatak başına 305, pratisyen hekim başına 2833, diş doktoru başına 30600, eczane başına 11769, hemşire başına 505 kişi düşmektedir. Ülkede 54 pratisyen hekim, 5 diş hekimi, 13 eczacı, 303 hemşire vardır. Ortalama ömür erkeklerde 69, kadınlarda 74'dür. Doğum oranı 31/1000, ölüm oranı 5/1000'dür.

Tablo 5: Sağlık Göstergeleri (1991).

Karavik'ler	İnsanlar Sayısı	Kıp/ Havaalanı	Havaalanı Yataklı Sayısı	Kıp/ Hastahane Yatak	Prodyon Arakim siresi	Kıp/ Prakterim Hekim	Diğ Hekim	Kıp/ Diğ Hekim	Eczane Sayısı	Kıp/ Eczane	İleştire Sayısı	Kıp/ İleştire	Ortalama Ömür (1000)		Doğum Ölümleri (1000)	
													E	K		
Antigua ve Barbuda	2	32000	389	165	48	1333	7	9143	27	2370	207	309	70	74	6	18
Bahama Adaları	5	50400	1099	250	296	851	31	8129	37	6811	952	265	69	76	5	19
Barbados	11	23182	2054	124	243	1049	25	10200	--	---	760	336	70	76	9	16
Dominika	48	1792	245	351	31	2774	4	21500	10	8600	202	426	73	79	5	26
Grenada	39	2154	342	246	42	2000	7	12000	1	84000	315	267	69	74	7	35
St. Kitts-Nevis	4	10000	258	155	22	1818	5	8000	7	5714	231	173	64	71	10	24
St. Lucia	5	30600	501	305	54	2833	5	30600	13	11769	303	505	69	74	5	31
St. Vincent ve Grenadines	9	12667	350	326	39	2923	2	57000	15	7600	218	523	68	72	6	27

Kaynak: PC Globe, Inc. Tempe, AZ, USA, 1992.

St. Vincent ve Granadines'te 9 hastahane 350 yatak bulunmaktadır. Yatak başına 126, pratisyen hekim başına 2923, eczane başına 7600, hemşire başına 523 kişi düşerken, ülkede 39 pratisyen hekim, 2 diş doktoru, 15 eczane ve 218 hemşire vardır. Ortalama ömür kadınlarda 72, erkeklerde 68'dir.

Bardados'ta 11 hastahane 2054 yatak bulunmaktadır. Yatak başına 124, pratisyen hekim başına 1049, hemşire başına 336 kişi düşmektedir. Ortalama ömür erkeklerde 70, kadınlarda 76'dir. Sosyal güvenlik sistemi 1967 yılında uygulamaya başlanmıştır. Yaşlılık ve sağlık sigortası yanında, ulusal sağlık hizmeti de yürürlüktedir. Ayrıca düşük gelirliilere, sosyal konut projeleri sunulmaktadır.

Grenada'da 39 hastahane, 2154 yatak bulunmaktadır. Yatak başına 342, pratisyen hekim başına 2000, diş hekimi başına 12000, hemşire başına 267 nüfus düşmektedir. Ortalama ömür erkeklerde 69, kadınlarda 74'dir.

Bu sonuçlara göre en çok hastahane Dominika'da (48), en çok yatak (501) St. Lucia da bulunmakla beraber yatak başına kişinin en düşük olduğu yer 124 ile Barbados, en yüksek olduğu yer 351 ile Dominika'dır. En çok pratisyen hekime sahip ada 296 pratisyen ile Bahama Adaları, en düşük sayı 22 ile St. Kitts-Nevis'tir. Pratisyen hekim başına düşen kişi rakamlarına bakıldığında en düşük 851 ile Bahama, en yüksek 2923 ile St. Vincent ve Grenadines'tir. Eczane başına düşen nüfus rakamlarında en iyi, 2370 kişi ile Antigua ve Barbuda, en kötü, 11769 ile St. Luciadır. Hemşire başına düşen nüfus rakamları ise en iyinin 173 ile St. Kitts-Nevis, en kötü 523 ile St. Vincent ve Grenadines olduğunu göstermektedir. Ortalama ömür oranına bakıldığında ise kadınlarda en yüksek 79 yaş ile Dominika, en düşük 71 ile St. Kitts-Nevis'tir. Erkeklerde ise en yüksek yaş 73 ile Dominika, en düşük yaş 64 ile St. Kitts-Nevis'tir. Her iki cins için de kadınlarda ortalama ömrün en düşük olduğu ülke 64 ile 71 sırasıyla erkek ve kadınlarda St. Kitts-Nevis'tir. Doğal olarak ölüm oranı en yüksek 10/1000 ile Kitts-Nevis en düşük 5/1000 ile Bahama Adaları, Dominika, St. Luciadır. Doğum oranı rakamları ise en yüksek oranın 35/1000 ile Granada, en yüksek oranın 16/1000 ile Barbados olduğu görülmektedir.

2.4. Ulaştırma ve Haberleşme ve Para-Banka

2.4.1. Ulaştırma

Bahama Adalarında 1816 km. asfalt yol vardır(Tablo 6) Ülkedeki araç sayısı ise 14062'dir. İki uluslararası havaalanı vardır. Bahama Hava Yolları sekiz uçak ile, Miami, Orlando gibi merkezlere seferler yapmaktadır. Bahama Havayolları dışında 1992 yılında sekiz Kanada, Jamaika, Amerikan havayolu şirketi de Bahama Adalarına tarifeli seferler düzenlemektedir. 1987 yılında Bahama bayrağı altında kayıtlı 2279 gemi vardı. Bu rakam Bahama Adaları'nın dünyanın üçüncü büyük filosuna sahip olduğunu göstermektedir. Bahama Adaları'nın başşehri Nassu dünyanın sayılı ticaret ve turizm merkezlerine uzaktır. Bahama Adaları'nın yakınlık, sırasıyla 296 km Miami/ABD, Londra 4336 km, Paris 4472 km ve en uzak 12306 km ile Tokyo'dur (Tablo 7)

Antigua ve Barbuda'yı birbirine bağlayan iç hava yolu hatlarıdır. Antigua'da faaliyette olan (Kanada, Amerika, İngiliz havayolları başta olmak üzere) altı havayolu şirketi vardır. Yöresi merkeze (bunlar arasında, Frankfurt, Miami, New York, Toronto, İngiltere, Washington da vardır) uçuşlar vardır. Kendi havayolları yoktur. Ticaret ve turizm

1993 yılında St. Lucia'da 26000 telefon, 68 telex, 560 fax, 24334 TV ve 35269 radyo alıcısı vardı. Ayrıca iki özel radyo istasyonu, ve iki özel ve yerel televizyon istasyonu vardı. Ülke çapında dağıtılan uç gazete vardır.

St. Kitts ve Nevis'te yedi şubesi olan iki posta dairesi vardır. Hem özel ve hem devlete ait birer radyo, birer televizyon istasyonu vardır. 1993 yılına göre ülkede 11121 telefon, 9500 televizyon, 25000 radyo alıcısı vardır.

Saint Vincent ve Grenadines'te 56 bölgede faaliyet gösteren posta hizmetleri ve bir merkez postahane vardır. Devlet-özel radyo-televizyon istasyonu yanında 20600 televizyon ve 65000 radyo alıcısı vardır.

Merkezi postahane yanında Barbados'ta 16 posta şubesi vardır. Devlet-Özel radyo televizyon istasyonu yanında özel radyo ve televizyonu da vardır. Ülkede 87343 telefon, 20000 radyo, 69350 televizyon alıcısı vardır. 1993 yılında iki günlük, bir haftalık gazete yayınlanmaktadır.

Grenada'da her koyde posta hizmeti ve merkezi bir postahane vardır. 1993 yılında, 20269 telefon, 80000 radyo ve 30000 televizyon devrede idi. Devlet yanında ozelin de işlettiği radyo-televizyon istasyonları vardır. 1993 yılında 5 haftalık, bir aylık, 2 iki ayda bir yayınlanan gazete vardır.

St. Vincent ve Grenadines'te özel-kamu radyo televizyon istasyonu faaliyette iken, St. Lucia ve Bahama Adalarında sadece özel televizyon, Antigua ve Barbuda, Dominik, Grenada, St. Kitts ve Nevis'te devlet ve özel radyo-televizyon istasyonları faaliyetdedir. Kişi başına en çok telefon 0.44 ile Bahama adalarında, en çok televizyon 0.42 ile Antigua ve Barbuda'da, en çok radyo 1.12 ile yine Antigua ve Barbuda'dadır. En az telefon 0.19 ile St. Lucia'da en az televizyon Dominika'da ve yine en az kişi başına radyo 0.26 ile St. Lucia'dadır (Tablo 8).

Tablo 8: Haberleşme.

Karadoller	Nüfus (1993)	Telefon Sayısı	Kişi Telefon	Televizyon	Kişi Televizyon	Radyo	Kişi Radyo	Özel	Devlet
Antigua & Barbuda	65500	-----	-----	28000	2.33	75000	0.87	X	X
Bahama Adaları	268000	119061	2.25	69000	4.45	300000	1.34	X	-----
Barbados	267900	87343	3.02	69350	3.02	200000	1.32	Özel-Kamu	Özel-Kamu
Dominica	74200	14613	3.07	5200	14.26	45000	3.65	X	X
Grenada	95950	20269	4.73	30000	3.20	80000	1.20	X	X
St. Kitts & Nevis	42000	11121	3.77	9500	4.42	35000	1.68	X	X
St. Lucia	136000	26000	5.23	24334	5.59	35269	3.86	X	-----
St. Vincent & Grenadines	308000	14600	7.40	20600	3.34	65000	1.66	Özel-Kamu	Özel-Kamu

Kaynak: PC Globe, inc. Tempe, AZ, USA, 1992

* Oranlar yazar tarafından hesaplanmıştır.

2.4.3. Para-Banka

Bahama Adalarında para birimi Bahama dolarıdır. Amerikan doları genelde kabul edilmektedir (1 B\$= 1 ABD\$, 1995) Bahama Adaları Merkez Bankası 1974 yılında kurulmuştur. Son yıllarda Bahama Adaları dünyanın sayılı finans merkezleri arasına girmiştir ve ülke ekonomisinde finans önemli bir yere ulaşmıştır. 1986 yılında 377 olan banka ve finans kuruluş sayısı 1989'da 391'e ulaştı. Bahama Kalkınma Bankası ise 1978 yılında faaliyete geçti. Yerli sigorta şirketleri yanında Amerika ve Kanada şirketlerinin de şubeleri vardır.

Antigua ve Barbuda'da para birimi Doğu Karayib dolarıdır (1 ABD\$= EC\$ 2,70, 1994). 1993 yılı itibarıyla faaliyette olan dokuz ticari bankanın altısı yabancıdır. Antigua Kooperatif ve Devlet Tasarruf Bankası'da faaliyettedir. 1984 yılında yürürlüğe giren kanunla kıyı bankacılığı için muafiyetler getirilmiştir. Yerel sigorta şirketleri yanında yabancı sigorta şirketi şubeleri de vardır.

Dominika'da da para birimi Doğu Karayib dolarıdır. Fransız Frangı ile Sterlin de, Karayib doları gibi yerel para birimidir. Ulusal Ticaret ve Kalkınma Bankası yanında, yabancı banka ve yerel bankalar faaliyettedir. İngiliz ve Amerikan sigorta acenteleri yanında yerel sigorta şirketleri de vardır.

St. Lucia'da para birimi Doğu Karayib dolarıdır. Üç yerli ve dört yabancı banka faaliyettedir. St. Lucia'da kırkın üzerinde yerli ve yabancı sigorta şirketi vardır.

St. Kitts ve Nevis'de para birimi Doğu Karayib dolarıdır. Ulusal Banka (National Bank) St. Kitts ve Nevis'te dört şubesi ile faaliyettedir. Yerli bankalar yanında yabancı bankalar ve Kalkınma Bankası da faaliyettedir.

Saint Vincent ve Grenadines'te para birimi Doğu karayib dolarıdır. Yerel ve yabancı banka ve sigorta şirketleri ülkede faaliyettedir.

Barbados'ta kullanılan para birimi Barbados dolarıdır. 1995 yılında 2.01 BDS=1 ABD\$ idi 1969 yılında kurulan Barbados Merkez Bankası, para arzını denetlemektedir. Ayrıca Barbados, Karayib Kalkınma Bankası'nın genel merkezidir. Barbados'ta borsa da faaliyettedir. Yerel ve yabancı bankalar yanında, Amerikan ve Kanada sigorta şirketlerinin şubeleri de vardır.

Grenada'da para birimi Doğu Karayib dolarıdır. 1994 yılında faaliyette olan beş yabancı bankanın ikisi yabancıdır. 1965 yılında kurulan Grenada Tarımsal Bankası tarımı geliştirmeyi amaçlamaktadır. 1975 yılında Grenada Tarım ve Kalkınma Bankası olarak yeniden yapılandı. Yerel sigorta şirketleri yanında yabancı sigorta şirketleri de Grenada'da faaliyettedir.

Bölge ada ülkeleri içinde Barbados ve Bahama adaları kendi dolarlarını kullanmaktadırlar. Diğer altı ada ülkesi Doğu Karayib doları kullanmaktadır. Doğu Karayib dolarının değeri 1976 yılından beri 1 ABD\$ = 2.70 EC\$

Bütün ada ülkelerinde yerel ve yabancı sigorta şirketleri faaliyettedir. Ada ülkeleri içinde ise bankacılık ve finans merkezi olarak Bahama Adaları önemli gelişmeler sağlamayı başarmıştır.

2.5. Karayib Bölgesi Ada Ülkelerinde Ekonomik Yapı ve Ekonomik Göstergeleri

Bahama Adalarında 1983-1991 donemi rakamları incelendiğinde hizmet sektörü içinde, turizm, bankacılık ve finans önemli yer tutmaktadır. 1983 yılında, hizmet sektörünün G.S.M.H.'ye %83.9 olan payı 1991 yılında %84.12'ye ulaşmıştır (Tablo 10).

1983 yılında 1,594.8m dolar olan Gayri Safi Milli Hasıla ise 1986 yılında 2,256.2, 1991 yılında 3053.6 m. ABD\$'e yükselerek 1986-91 döneminde ortalama %7.08 büyüme gerçekleşmiştir (Tablo 9).

Yine 1983 yılında 7120.0 ABD\$ olan fert başına düşen gelir 1986'da 9560 ABD\$ ve 1991'de 11790.0 ABD\$'a yükselmiştir.

Bahama Adaları'nın kömür, doğal gaz veya petrol kaynakları yoktur. Ancak tuz, kereste, balık üretimi, hayvancılık ve sebze üretimi yapılmaktadır. 1988 rakamlarına göre 975m k/watt/saat elektrik üretimi yapılmakta, aynı yılda kişi başına elektrik tüketiminin 4053 kilowatt-saat olduğu görülmektedir (Tablo 11).

Tablo 9: Karayib Ada Ülkeleri G.S.M.H ve Fert Başına Gelir (m. ABD \$).

Karayib'ler	GSMH 1983	GSMH/ Kişi	GSMH 1986	GSMH /kişi	GSMH 1990	Büyüme Oranı 90/91 (%)	GSMH /Kişi	GSMH 1991	GSMH /Kişi
Bahama Adaları	1,594.8	7120	2,256.2	9560	2,950.4	3.5	11570	3,053.6	11790
Antigua & Barbuda	144.29	2320	196.03	3090	358.15	5.4	5510	377.63	5770
Dominika	75.50	1020	103.3	1410	160.5	9.4	2230	175.6	2440
St. Lucia	-----	-----	277.4	1910	388.5	5.9	2590	411.6	2690
St. Kitts & Nevis	62.50	1400	86.4	2030	150.3	5.1	3580	158.0	3780
St. Vincent & Grenadines	90.90	900	121.5	1180	185.11	7.3	1730	198.7	1840
Barbados	1013.0	4020	1,318.3	5190	1,662.8	3.1	6470	1,715.0	6650
Grenada	---	---	119.2	1320	186.6	12.1	2050	209.3	2300

Kaynak: World Bank, The Johns Hopkins University Press, Baltimore and London, 1994

Hizmet sektörünün 1991 yılı rakamlarına göre en yüksek paya sahip olduğu ülke %84.12 ile Bahama Adaları'dır.

1983-1991 dönemlerinde, Bahama Adaları'nın ithalat ve ihracatında önemli düşüşler görülmektedir. 1983 yılında 4,616.1m. ABD\$ olan ithalat 1991 yılında 762.7m ABD\$'na düşmüştür (Tablo 12). Bahama Adalarında kişi başına dış ticaret açığı 1991 yılında 4009.6 ABD \$, kişi başına ithalat 6,954.4 ABD\$, kişi başına ihracat ise 2,944.8 ABD\$'dır. İhtacatın, ithalatı karşılama oranı 0.42'dir (Tablo 13).

Tablo 10: Karayib Ada Ülkeleri GSMH'nın Sektörel Dağılımı.

Karayib'ler	TARIM			Sıra	SANAYİ			Sıra	HİZMET SEKTÖRÜ			Sıra
	1983	1986	1991		1983	1986	1991		1983	1986	1991	
Bahama Adaları	2.08	2.08	2.88	8	13.8	14.0	13.0	8	83.9	83.9	84.1	1
Antigua & Barbuda	6.12	4.49	5.86	7	14.3	19.2	19.7	5	79.8	76.3	76.2	2
Dominika	29.1	30.2	25.5	1	18.4	18.5	18.4	6	52.5	55.3	56.1	8
St. Lucia	13.0	18.1	13.2	4	19.5	17.2	17.9	7	67.5	64.7	69.8	4
St. Kitts & Nevis	11.6	10.7	6.7	5	24.6	24.7	26.3	1	63.7	64.6	67.0	5
St. Vincent & Grenadines	17.2	19.5	19.9	2	24.7	24.2	24.1	2	58.1	56.2	58.8	7
Barbados	9.3	9.8	7.4	6	23.7	22.3	22.5	3	67.0	67.9	70.1	3
Grenada	20.2	18.8	15.3	3	16.0	16.0	19.9	4	63.8	65.2	64.8	6

Kaynak: World Bank, The Johns Hopkins University Press, Baltimore and London, 1994.

Tablo 11: Karayib Ada Ülkelerinde Elektrik Üretimi ve Kişi Başına Elektrik Tüketimi (1988).

Karayib'ler	Doğal Kaynak	Temel Endüstri	Üretim Enerji m kw/s	Tüketim Enerji/ Kişi	Kömür	D.Gaz	Petrol
Bahama Adaları	Tuz, Kereste, Balık	Turizm, Bankacılık	975	4053	X	X	X
Antigua & Barbuda	Balık	Halif Sanayi, Turizm, İnşaat	92	1384	X	X	X
Dominika	Kereste, Muz, II.Cevizi	II.Cevizi P, Çiğnenme Lunekesi	29	351	X	X	X
St. Lucia	Mineral su, Muz, Balık, Kereste	Kağıt ürünleri, İki. Titim	104	717	X	X	X
St. Kitts & Nevis	Balık, II. Cevizi	Şeker kamışı	37	906	X	X	X
St. Vincent & Grenadines	Balık, Muz, kum çakıl, II.Cevizi	Un, Hamur, Sigara, İğke	32	288	X	X	X
Barbados	Petrol, Balık, Doğal Gaz	Turizm, Şeker, İğke, Sigara	449	1772	X	280 K	3 m varil
Grenada	Balık, II.Cevizi, Muz, kum, çakıl, Şeker kamışı	Un, Hamur, Tekstil	26	303	X	X	X

Kaynak: PC Globe, Inc. Tempe, AZ, USA, 1992

1960'dan bu yana, Antigua ve Barbuda'da ekonomik büyüme sadece adadaki nüfus artışıyla karşılanmıştır. Dünya bankası istatistiklerine göre Antigua ve Barbuda'da kişi başına düşen milli gelir 1983 yılında 2320 0 ABD\$ iken, 1986'da \$3090 0'a, 1991 yılında ise 3770 0\$'a yükselmiştir. GSMH ise 1986'da 196.03 ABD\$, 1991 yılında 3053.6 m ABD\$'a yükselerek 1986-91 yıllarında %35.34, yılda ortalama %18.5 büyüme gerçekleştirmiştir. Antigua ve Barbuda'da temel endüstriler sırasıyla halif sanayi, turizm ve inşaat sektörleridir. Turizmin 1983 yılında %6.12 olan payı 1991'de %5.06'ya düşerken sanayinin payındaki artış hizmet

Tablo 12: Karayib Adaları Dış Ticaret Göstergeleri.

Karayib'ler	İthalat (m\$)			İhracat (m\$)			İhrac Ürünleri	İthalat Ürünleri
	1983	1986	1991	1983	1986	1991		
Bahama Adaları	4.616,1	3.288,9	1.801,2	2080,6	601,6	762,7	p. ürünleri uluç	p. ürünleri, araba, yiyecek içecek
Antigua & Barbuda	108,9	207,5	215,0	17,7	19,6	32,0	araç, kimyasal ürün, sigara	p. ürünleri, araba, yiyecek içecek
Dominika	45,1	55,8	109,6	26,7	38,9	51,4	Muz, İl. Ceviz	p. ürünleri, araba, yiyecek içecek
St. Lucia	106,8	154,7	291,2	39,5	79,0	100,8	Muz, Tekstil	p. ürünleri, araba, yiyecek içecek
St. Kitts-Nevis	51,9	62,8	110,0	17,4	23,5	25,9	Şeker, Tekstil Muz	p. ürünleri, araba, yiyecek içecek
St. Vincent & Grenadines	70,1	87,3	134,0	41,0	63,8	66,0	Tekstil, Şeker, Elektronik	p. ürünleri, araba, yiyecek içecek
Barbados	605,2	593,2	699,0	289,1	209,1	121,61	Tekstil, Şeker, Elektronik	p. ürünleri, araba, yiyecek içecek
Grenada	57,2	83,6	102,0	18,9	26,6	28,0	Meyve, Kakao	p. ürünleri, araba, yiyecek içecek

Kaynak: World Bank, The Johns Hopkins University Press, Baltimore and London, 1994.

sektörünün payında pek değişiklik (%76) görülmemektedir. Doğal kaynak olarak balık görülmekte, enerji tüketimi ise bölge ülkeleri içinde üçüncü sırada yer almaktadır. Ülkede turizme bağımlılıktan kurtulmak için hafif sanayinin teşvik edildiği görülmektedir. Ülkede rom üreten, ev elektrik eşyaları ve ihracat için elektronik eşyaları montajı yapan hafif sanayi işletmeleri vardır. Ülkenin esas gelirleri askeri üslere ABD tarafından ödenen kira ve ülkede tahsil edilen kurumlar vergisidir. Gelir vergisi 1977'de kaldırılmıştır. Antigua ve Barbuda'da 1990-91 tüketici fiyat endeksinde %6 artış, 1991-92'de %4 artış olmuştur.

Tablo 13: Karayib Adalarında Kişi Başına Dış Ticaret Oranları (1991).

	Nüfus	Ticaret Açığı (-)	Sıra	Ticaret Aç./ Kişi	İthalat/ Kişi	İhracat/ Kişi	İhracat/ İthalat	Sıra
Bahama Adaları	259000	1638,5	1	4009,6	6954,4	2944,8	0,42	3
Antigua & Barbuda	65488	183,0	4	2796,5	3287,0	489,3	0,12	8
Dominika	72000	58,3	8	808,3	1523,2	713,9	0,47	2
St. Lucia	153000	212,2	3	1386,9	1903,3	658,8	0,35	4
St. Kitts-Nevis	41800	84,1	5	2011,9	2631,5	619,6	0,24	6
St. Vincent & Grenadines	108000	68,0	7	629,6	1340,7	611,1	0,49	1
Barbados	258000	577,0	2	2236,4	2709,3	471,3	0,17	7
Grenada	91000	74,0	6	1120,9	813,2	307,7	0,27	5

Kaynak: Dünya Bankası istatistiklerinden yararlanılarak yazar tarafından hesaplanmıştır.

Bölge ada ülkeleri içinde kişi başına ticaret açığının en yüksek olduğu ülke, Bahama Adalarından sonra 2796.5 ABD\$ ile Antigua ve Barbuda'dır. Kişi başına ithalat rakamlarına bakıldığında 3287.0 ABD\$ ile yine Antigua ve Barbuda ikinci sıradadır. İhracatın, ithalatı

Tablo 14: Karayib Ada Ülkelerinde Tüketici Fiyat Endeksi (1980=100).

	1983	1985	1986	1988	1990	1990-91	1991	1991-92	1992
Bahama Adaları	123	134	141	155	171	13	184	10	194
Antigua & Barbuda	---	100	102	110	121	6	127	4	131
Dominika	123	128	132	142	157	9	166	9	175
St. Lucia	100	102	109	115	120	7	127	7	134
St. Kitts-Nevis St. Vincent & Grenadines	120	126	126	128	140	6	146	4	150
Barbados	133	145	147	159	174	11	185	7	192
Grenadin	136	147	148	153	165	5	170	6	176

Kaynak: World Bank, The Johns University Press Baltimore and London, 1994

karşılama oranının en düşük olduğu ülke 0.12 ile Antigua ve Barbuda'dır (Tablo 13). Ülkenin araç ettiği ürünler arasında araçlar, kimyasal ürünler, giyim ve içkiler başta gelir. İthal edilen ürünler arasında başta, petrol ürünleri, araç ve yiyeceklerdir.

Karayib ada ülkeleri içinde tarım sektörünün Gayri Safi Yurt İçi Hasılaya oranı en yüksek olan Dominika'dır. Tarım'ın G.S.Y.İ.H.'ya oranı 1985 yılında %29.1 iken 1986'da %30.2'ye yükselmiş, 1991'de %25.5'e düşmesine rağmen önemini korumuştur (Tablo 10). Bu düşüşe karşılık hizmet sektörünün payı 1993'de %52.5'den, %56.1'e yükselmiştir. Artışa rağmen hizmet sektörünün payı bakımından en düşük paya sahip yine bölgede Dominika'dır. Muz, Hindistan cevizi en önemli tarımsal ürünler ve ihracat ürünleridir. Ülkenin muz üretimi ve ihracatına olan bağımlılığını azaltmak için tarımın ve tarıma dayalı sanayinin geliştirilmesi yönünde çalışmalar yapılmış, kağıt sanayi, tarım ürünlerinin paketlenmesi, içki, tutun aldatlarında yatırımlar yapılmıştır. Ülkenin elektrik enerjisi ihtiyacı hidrolik elektrik santrallerinden karşılanmakta, su, bölgede su sorunu olan adalara ihracat edilmektedir. Turizm, adada gelişme potansiyeli olan bir sektördür. Dominikada 1983 yılında 1020.0 \$ olan fert başına gelir 1991 yılında 2440.0\$'a yükselmiş olmasına rağmen, St. Vincent ve Grenadines'le Grenada hariçindeki ülkelerin altında kalmaktadır. 1983 yılında 75.5m ABD\$ olan Gayri Safi Milli Hasıla 1991 yılında 1756m ABD\$ olmuş ve 1986-91 döneminde G.S.M.H. artışı yıllık ortalama %15 büyümüştür. Doğal kaynakların bulunmadığı Dominika'da ithalat ve ihracatta 1983-1991 döneminde artışlar olmuş; tarım ürünleri ihracat edilirken, petrol ürünleri, araba, yiyecek, içecek ithal edilmiştir. Bölge ada ülkeleri içinde ihracatın, ithalatı karşılama oranının en yüksek olduğu ülke 1991 yılında 0.47'de Dominika'dır (Tablo 13).

1985-86'da tüketici fiyat endeksinde %5, 1990-91'de %9, 1991-92'de %9 artışla, fiyat endeksinin sağlandığı görülmektedir.

St. Lucia'da 1970'li yıllarda, tarım ekonomisi içinde önemli yere sahipti. Tarım ürünleri arasında, başta muz, kereste yer almaktadır. Tabii afetlere çok açık olan St. Lucia, 1980'li yıllarından itibaren hafif sanayi, (kağıt ürünleri, içki, tütün) ve son yıllarda turizme önem vermeye başlamıştır. Muz ve tekstil ürünleri önemli ihracat ürünleri olurken, petrol ürünleri, araç, gereç ve yiyecek, ithal ürünleri arasında yer almaktadır. 1991 yılında tarımın Gayri Safi Yurt İçi Hasılasındaki payı %13.2'lerde seyrederken, sanayinin payı %17.9, hizmet sektörünün payı %69.8'dir. Bölge ülkeleri arasında, Dominika ve Grenada'dan sonra G.S.Y.İ.H.'da tarımın payının en yüksek olduğu ada ülkesi St. Lucia'dır. 1986'da 1940.0\$ olan fert başına düşen gelir, 1990'da 2590.0 ABD \$, 1991'de 2590.0\$ yükselmiş, sekiz ada ülkesi içinde 1991 yılına göre beşinci sırada yer almaktadır. 1986 yılında 277.4m.\$ ABD doları olan Gayri Safi Milli Hasıla 1991 yılında 411.6m. \$ ABD dolarına yükselmiş ve ortalama yıllık %6.5 büyüme hızı gerçekleşmiştir. 1990-91 dönemi için büyüme hızı %5.9'dur. Tüketici fiyat endeksinde 1990-92 döneminde bir istikrar sağlandığı görülmektedir. Tüketici fiyat endekslerinde artış %7 düzeyinde korunmuştur.

Diğer ada ülkelerinde olduğu gibi St. Lucia'da da ihracat, ithalatı karşılayamamaktadır. 1991 yılında ticaret açığı 212.2m ABD \$'dır. Sekiz ada ülkesi içinde ithalat göstergesi bakımından St. Lucia en kötü üç içindedir. Kişi başına ticaret açığı ise 1991 yılında 1386.9 ABD doları iken, kişi başına ithalat 1903.3\$ ve kişi başına ihracat 658.8 ABD \$'dır.

St. Lucia 1970'den beri tarıma olan bağımlılığı azaltmaya dönük çabalarını yoğunlaştırmıştır. Bu arada dört önemli kalkınma projesi de devreye konarak yabancı yatırımları cezbetme amaçlanmıştır. Bunlardan biri bütün adaya borularla su sağlayacak bir su projesinin 1990'a kadar tamamlanması, yüksek basınçlı buharlı elektrik üretiminin artırılması, serbest bölge olanaklarının artırılması ve batı sahil yolunun dış yardımlarla tamamlanması gibi projelerle, ucuz enerji temini yabancı sermayeyi ülkeye çekmek umut ediliyordu. Ayrıca ABD tarafından inşa edilen liman, petrol taşımacılığı sayesinde ülke için önemli bir gelir kaynağı oluşmuştur.

Önceleri tarıma dayalı bir ekonomik yapıya sahip olan St. Kitts ve Nevis'in ihracat ürünleri şeker kamışı, hindistan cevizi ve muzdu. Hafif sanayi ve turizmin geliştirilmesine de önem verilmiştir. Tarım ürünleri yanında konfeksiyon ürünleri de ihracat edilmeye başlanmıştır. 1983 yılında %11.6 olan tarımın G.S.Y.İ.H.'daki payı %6.7'ye düşmüş; 1986'da %63.7 olan hizmet sektörünün payı %67.0'a yükselmiştir. 1983 yılında 1400.0 ABD\$ olan fert başına düşen milli gelir, 1990 yılında 3580.0 ABD\$ ve 1991 yılında 3780.0 ABD\$ yükselerek çalışma kapsamına alınan sekiz ada ülkesi içinde dördüncü konumdadır. 1983 yılında \$62.5 m. olan Gayri Safi Milli Hasıla 1986 yılında \$86.4m., 1990'da \$150.3 ve 1991'de \$158.0 m.'a yükselmiştir (Tablo 9). 1986-91 döneminde %82.9 büyümenin sağlandığı St. Kitts ve Nevis'te ortalama yıllık büyüme %16.6'dır. 1990-91 yılı büyüme oranı ise %5.1'dir. St. Kitts ve Nevis'te ihracat ürünleri şeker, tekstil, muz iken; petrol ürünleri, araç-gereç ve yiyecek ithalatı yapılmaktadır. St. Kitts ve Nevis artan ticaret açıklarını turizmi geliştirmekle kapamaya çalışmaktadır. 1991 yılında ihracat \$25.9m'da kalırken, ithalat \$110.0m'a ulaşmış; kişi başına ticaret açığı aynı yılda \$2011.9'a ulaşmış, kişi başına ithalat \$2631.5'e ulaşırken, ihracatın ithalatı karşılama oranı 0.24'e düşmüştür. St. Kitts ve Nevis, 1990-92 döneminde yıllık tüketici fiyat endeksi bazında %4 ile bölge ada ülkeleri içinde en düşük orana sahiptir.

St. Vincient ve Grenadines'te 1983-1991 yıllarında tarım, sanayi ve hizmet sektörlerinin GSYİH'daki paylarında önemli değişim gözlemlenmektedir. Tarımın payı bu dönemde %17.2-%17.9, sanayinin %24.7-%23.3, hizmet sektörünün %58.1-%58.8 arasında değişmektedir (Tablo 10). 1991 yüzdelerine göre St. Vincient ve Grenadines tarımında, Dominika'dan sonra G.S.Y.İ.H.'ya göre en yüksek paya; hizmet sektöründe ise Dominika'dan sonra %58.8'le en düşük paya sahiptir. Sanayinin G.S.Y.İ.H.'da payının en yüksek olduğu bölge ada ülkesi 1991 yılına göre %26.3'le St. Kitts ve Nevis'tir. St. Vincient ve Grenadines, elektronik eşya, tekstil, şeker ihraç ederken, petrol araç-gereç ve diğer tüketim malları ithal etmektedir. Sanayinin gelişmesi ve yabancı sermayenin teşviki için iki sanayi bölgesi inşa edilmiş ve vergi muafiyeti sağlanmıştır. 1983-1991 döneminde ithalat \$70.3m'dan \$134.0 m'a yükselerek %90.6 artarken ihracat \$41.0 m'dan \$66.0 m'a yükselerek sadece %58.5 artarak ithalat artışının gersinde kalmış, dış ticaret açığı büyümüştür. Kişi başına ticaret açığı \$629.6, kişi başına ithalat \$1240.7 ile bölge ada ülkeleri içinde en düşük rakamlardır. İhracatın önemli bölümünü tarımsal ürünler teşkil etmektedir. İhracatın ithalatı karşılama oranının en yüksek olduğu ülke 0.49 ile 1991 yılında St. Vincient ve Grenadines'tir. 1991-92 yıllarında tüketici fiyat endeksi %5'lerde seyretmiştir.

Barbados, doğal gaz ve petrole sahip tek bölge ada ülkesidir. Turizmin, Bahama Adalarından sonra en çok geliştiği bölge ada ülkesi Barbados'tur. Buna karşın, kişi başına ticaret açığının en yüksek olduğu ülke Bahamalar iken, Barbados ikinci sırada yer almaktadır. İhracatın ithalatı karşılama oranının en düşük olduğu bölge ada ülkesi Antigua ve Barbuda'dan sonra 0.17 ile Barbados'tur. Geleneksel olarak Barbados ekonomisi şeker kamışı ve buna paralel ekonomik faaliyetlere bağlıdır. Son yıllarda ekonominin çeşitlendirilmesi politikaları çerçevesinde, hizmet sektörü ve özellikle turizmde önemli gelişmeler sağlanmıştır. Barbados'ta sanayile turizm, içki önemli sanayiler olurken, ihraç ürünleri arasında tekstil ve elektronik ürünler yer almaktadır. Araç-gereç, yiyecek ise önemli ithal ürünleridir. Kişi başına enerji tüketiminin en yüksek olduğu bölge ada ülkeleri arasında Barbados yer almaktadır. Barbados'ta 1993 yılında %9.3 olan turizm payı 1991 yılında %7.4'e düşerken, sanayinin GSYİH'da payı 1983-91 döneminde %23.7-%22.5 düzeyinde kalmış, hizmet sektörünün payı ise 1983'de %67.0'den, %70.1'e yükselmiştir (Tablo 10). Barbados'ta 1983 yılında \$4020.0 olan fert başına gelir, 1991 yılında \$6650.0'e yükselerek, Bahama Adalarından sonra ikinci sıradadır (Tablo 9). 1986 yılında \$1,318.3 m olan milli gelir 1991 yılında \$1,715.0m'a ulaşarak %40.1 yıldı %6.02 büyüme gerçekleşmiştir. 1990-91 yıllarında, tüketici fiyat endeksi %7 düzeyinde seyretmiştir (Tablo 14).

GSYİH içinde tarımın payının yüksek olduğu diğer bir bölge ada ülkesi Grenada'dır. Ancak 1983 yılında sonra, hafif sanayi ve hizmet sektörüne ve özde turizme önem verilmeyle başlamıştır. 1983 yılında tarımın G.S.Y.İ.H. içindeki payı %20.2'den, 1991 yılında %15.3'e düşmüştür. Sanayinin payı %16.0'dan %19.9'a, hizmet sektörünün payı %63.8'den %64.8'e yükselmiştir (Tablo 10). En önemli ihraç ürünleri meyve, un, giyim olurken, petrol ürünleri, araç-gereç ve yiyecek ithal edilmektedir. 1983 yılında \$57.2m olan ithalat, 1991 yılında \$102.0m'a ulaşırken, ihracat, \$18.9m'dan \$28.0'a yükselmiştir. 1986'da \$1320.0 olan fert başına düşen gelir, 1993 yılında \$2300.0'a yükselmiş, milli gelir ise 1986'da \$119.2m'dan 1991 yılında \$209.3m dolara yükselerek %43.0, ortalama yılda %5.4 büyümüştür. Tüketici fiyat endeksi 19910-91 yıllarında %6.1 düzeyinde seyretmiştir.

Tablo 15: Karayib Bölgesi Ada Ülkelerinin Dış Borç Yüüğü (m.\$).

	1983	1986	1989	1990	1991	Nüfus (000)	Borç/Kişi
Barbados	575.9	579.6	643.7	683.0	652.2	258	2527.9
Dominika	34.2	55.0	75.1	86.7	93.9	72	1304.2
Grenada	53.2	56.6	82.9	103.5	114.5	91	1258.2
St. Kitts & Nevis	9.6	16.8	32.1	37.5	40.7	41.8	973.7
St. Lucia	18.9	31.7	65.3	79.3	82.2	153	537.2
St. Vincent & Grenadines	25.6	31.3	53.0	59.3	64.2	108	577.8

Kaynak: World Bank, The Johns Hopkins University Press, Baltimore and London, 1994.

1983-1991 donemi içinde bölge ada ülkelerinin tümünün dış borç yükü artmıştır. Sadece, Antigua ve Barbuda ile Bahama Adaları'nın verileri temin edilememiştir. Bölge ada ülkeleri içinde dış borç yükü 1991 verilerine göre en yüksek \$652.2m. ile Barbados'tur. En az dış borç yükü \$40.7m. dolar ile St. Kitts ve Nevis'tir. Kişi başına dış borç yükü en yüksek olan \$2527.9 ile Barbados, \$537.3 ile St. Lucia'dır.

2.6. Karayib Bölgesi Ada Ülkelerinde Turizm

1983 yılı öncesi Karayib bölgesi ada ülkeleri ekonomilerinde tarımın önemli bir yeri vardı. 1983 yılı ve sonrası, hafif sanayi ve turizm lehinde önemli gelişmeler sağlandı. Özellikle Bahama Adaları, Barbados, Antigua ve Barbuda, turizmin itici gücü sayesinde ekonomik kalkınma yolunda önemli adımlar atarak fert başına düşen milli gelirlerini 1991 yılında \$ 5500.0'un üzerine çıkarmayı başarmışlardır. Dominika, St. Vincent ve Grenadines, Grenada'da da turizmde ilerlemeler saptanmış olmasına rağmen, tarımın payı 1991 yılı rakamlarına göre %15'in üzerindedir. Bölge ada ülkelerinin en önemli tarımsal ürünü 17th ve 18th y y'de, Avrupa'da artan talep sonucu şekerdir. Koleliğin ortadan kalkması ve ABD'de de şeker pancarının üretilebileceği ortaya çıkınca bölge ada ülkelerinde şekerin önemi azaldı, üretim düştü. Örneğin ABD, 1982 yılında St. Kitts ve Nevis'in 16000 ton olan şeker kotasını 1988 yılında 5770 tona düşürdü. Bu ülkede çalışan nüfusun üçte birinden fazlası şeker üretiminde çalışırken, yarısı kotaların düşmesi ile beraber işsiz kaldı. Şeker üretiminde düşüş, Barbados ve Bahama Adaları hariç, bu ada ülkelerinde muz üretimine yönelmesine yol açtı. St. Lucia ve Dominika, muz ihracatını son on yılda beş kat artırmakla beraber, şeker ihracatının düşüşü ile kaydedilen döviz gelirlerini karşılayamadılar. Muz ihracatının tümüne yakını İngiltere'ye yapılmaktadır. Bölge ada ülkelerinde imalat, sanayi küçük işletmeler eliyle, küçük çapta olduğundan yüksek gümrük duvarlarına rağmen rekabet gücü zayıftır.

Bolge ada ülkeleri küçük iç pazar, küçük ölçekli sanayi ve büyük oranda ithalat nedeniyle artan dış ticaret açıklarını kapamak için turizmi ekonomik büyümenin mihenk taşı olarak görmüşlerdir. Özellikle Barbados ve Bahama Adalarında turizmde önemli gelişmeler yaşanmıştır. Diğer bolge ada ülkeleri ise turizmin gelişme potansiyeli olan yerlerdir. Dominika ile St. Vincent ve Grenadines'te hizmet sektörünün ve dolayısıyla turizmin ekonomideki payı diğer ada ülkeleri düzeyinde değildir, ancak gelişme potansiyeli vardır.

Bahama Adaları'nda ılık hava ve plajlar turizmin gelişmesine yardımcı olmuştur. Bahama Adaları'nda 1986 yılında 1,375m olan turist sayısı 1989'da 1.575m.'a ulaşmış ancak, 1990, 1991, 1992 yıllarında azalmaya başlamıştır. Buna rağmen bolge ada ülkeleri içinde en çok turist ağırlayan ada ülkesidir. 1986 yılında bolge ada ülkeleri içinde Bahama Adaları'nın %62.4 olan payı, 1992'de %57.0'a düşmüştür (Tablo 16). Bahama Adaları'na uğrayan gemi personeli sayısı ise 1986 yılında 1,496 iken, yıllar içinde artarak, 1992 yılında 2139'a ulaşmıştır. 1986-1992 donemi artışı %43.0'dur. Ülkeye gelen turist sayısının 1.5 katıdır (Tablo 17).

Bahama adalarına gelen yolcuların 1986 yılında %45.8'i hava ulaşımını, % 54.2'si deniz ulaşımını tercih ederken, 1992 yılında ülkeye gelen ziyaretçilerin %33.3'ü hava yolunu, %66.7'si deniz yolunu tercih etmiştir (Tablo 19). Deniz yolunu tercih edenler çoğunluktadır. Bahama Adalarına gelen turistlerin %96.3'ü 1986 yılında Amerika kıtasından başta ABD ve Kanada'dan gelirken, %3.7'si Avrupa'dan gelmektedir. 1992 yılında Amerika'nın payı %90.0'e düşerken, Avrupa'nın payı 8.8'e yükselmiştir (Tablo 18). Bahama Adaları'na Amerika'dan gelenlerin sayısı bolge ortalaması olan %72.1'den daha yüksektir.

Karayib Bölgesi Ada Ülkelerine gelen turistlerin geliş amaçlarına bakıldığında, Bahama Adaları'na gelenlerin %93.3'ü tatil, %6.7'si iş amaçlı olduğu görülmektedir. Bu rakamlara göre, tatil için gelenlerin yüzdesi bolge ortalaması olan %84.9'un üzerinde, iş amacı için gelenlerin yüzde ortalaması ise %15.04'ün altındadır.

Bahama Adaları konaklama tesislerinin yatak kapasitesileri incelendiğinde bolge ada ülkeleri içinde 1992 yılı itibaren ile 27082 yatak ile birinci sırada yer almaktadır. Ne var ki turist sayısında görülen değişimler ve 1986 yılında ise yatak sayısının 27000 olması, Bahama Adaları'nda turizminin doyum noktasına ulaştığını ve yeni destinasyonların gündeme geldiğini göstermektedir. Nitekim Bahama Adaları'nın yatak sayısı payı da bolge ada ülkeleri içinde 1986 yılında %48.12 iken, 1982 yılında %44.16'ya düşmüştür (Tablo 21).

16: Karayib Bölgesi Ada Ülkelerine Yıllara Göre Gelen Turist Sayısı ('000).

	1986	%	1987	%	1988	%	1989	%	1990	%	1991	%	1992	%
Bahama Adaları	1375	62.4	1480	61.9	1475	60.0	1575	60.9	1562	60.2	1427	58.3	1393	57.0
Antigua Barbuda	166	7.5	177	7.4	187	7.6	189	7.3	197	7.6	197	8.1	210	8.6
Dominika	24	1.1	27	1.1	34	1.4	37	1.4	45	1.7	46	1.9	47	1.9
St. Lucia	112	5.1	118	4.9	133	5.4	135	5.2	147	5.7	159	6.5	159	7.2
St. Kitts-Nevis & Grenadines	57	2.6	66	2.8	70	2.8	72	2.8	76	2.9	84	3.4	84	3.7
St. Vincent	42	1.9	46	1.9	47	1.9	50	1.9	54	2.1	52	2.1	52	2.2
Barbados	570	16.8	422	17.6	451	17.8	461	18.4	432	16.6	394	16.1	394	15.8
Grenada	57	2.6	57	2.4	62	2.7	69	2.7	82	3.2	85	3.6	85	3.6
TOPLAMI	2203	100.0	2393	100.0	2459	100.0	2588	100.0	2595	100.0	2444	100.0	2444	100.0
% DEĞİŞİMİ		8.6		7.8		5.2		0.3		-5.8				-0.04
Toplam Amerika									93845		97184		104046	
PAZAR PAYI									2.8		2.5		2.3	

Kaynak: World Tourism Organization, "Compendium of Tourism Statistics", Madrid, 1992-1994

* Yüzdeler yazar tarafından hesaplanmıştır.

Tablo 17: Karayib Bölgesi Ada Ülkelerine Gelen Gemi Personeli (000).

	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992
Bahama Adaları	1496	1434	1505	1645	1854	2020	2139
Barbados	145	229	290	337	363	372	400
Dominika	11	12	7	6	5	9	8
Grenada	114	127	135	120	183	196	196
St. Kitts-Nevis	27	31	54	37	34	53	74
St. Lucia	59	83	79	104	102	153	165
St. Vincent & Grenadines	38	66	63	57	83	92	69
Antigua Barbud.	137	174	229	231	260	282	275
TOTAM	2027	2156	2362	2537	2884	3177	3326

Kaynak: World Tourism Organization, *Compendium of Tourism Statistics*, Madrid, 1992-1994

Bahama Adaları konaklama tesislerinde ortalama kalış süresinin (1986'da 5.0, 1992'de 4.8'in) diğer bölge ortalamasının altında seyrettiği görülmektedir (Tablo 22). Bunun en önemli nedenleri, Amerika'ya en yakın destinasyon olması ve eski cazibesini yitirmiş olması olabilir.

Konaklama tesisleri doluluk oranı Bahama Adalarında, 1986 yılında %62.8'den, turist sayısında azalmaya paralel olarak, 1992 yılında %53.4'e düşmüştür. 1992 yılında bölge ada ülkeleri ortalaması olan 58.75'nin altına inmiştir. Buna karşın, Grenada, St. Lucia yükselme trendine girmiştir (Tablo 25).

Bahama Adaları, turizm gelirleri 1986 \$1105.0m. dolar, 1992 yılında \$1244.0m dolardır. Turist başına harcama ise Avrupa ortalaması olan \$530.0 üstünde ancak bölge ortalaması olan \$945.3'un altındadır (Tablo 25). Bölge ada ülkeleri turizm gelirleri payı 1986 yılında %60.9 iken, 1992 yılında %51.2'ye düşmüştür diğer adaların payında ise az da olsa bir artış görülmektedir (Tablo 24).

Turizm gelirlerinin ihracata oranında da Bahama Adaları'nda düşme görülmektedir. Ancak ithalatın da düşmeye başlaması ile turizm gelirlerinin ithalatı karşılama oranında lehte bir gelişme olmuş, 1996 yılında 0.34 olan ithalatı karşılama oranı 1992'de 0.54'e yükselmiştir. Buna rağmen bölge ada ülkeleri oranı olan 0.64'ün altında kalmış, Amerika ortalaması olan 0.1'in üstüne çıkmıştır.

Tablo 18: Karayib Bölgesi Ada Ülkelerine Gelen Turistlerin Dağılımı (%).

	1986			1988			1990			1992		
	ABD	AV	Diğer	ABD	AV	Diğer	ABD	AV	Diğer	ABD	AV	Diğer
Antigua ve Barb.	78.6	21.4	--	71.8	29.2	--	70.6	29.4	--	66.0	34.0	--
Bahama Adaları	96.3	3.7	--	93.9	5.8	0.3	93.0	6.2	0.8	90.0	8.8	1.2
Barbados	81.2	18.5	0.3	69.3	30.4	0.3	64.0	35.7	0.3	59.6	40.4	--
Dominika	79.1	20.9	--	70.5	29.5	--	79.5	20.5	--	78.3	21.7	--
Grenada	82.9	17.1	--	71.1	28.9	--	70.3	29.7	--	65.2	34.8	--
St. Kitts ve Nevis	91.8	8.2	--	90.1	9.9	--	89.8	10.2	--	88.8	11.2	--
St. Lucia	68.1	31.9	--	62.5	37.5	--	70.1	29.9	--	59.0	41.0	--
St. Vincent & Grenadines	82.3	17.7	--	73.3	26.7	--	73.5	26.5	--	69.8	30.2	--
ORTALAMA	82.5	17.2	0.3	75.3	14.4	0.3	76.4	13.2	0.4	72.1	26.7	1.2

Kaynak: World Tourism Organization, Compendium of Tourism Statistics, Madrid, 1992-1994.

Bahama Adaları'nda, turizmin ekonomi içindeki öneminin giderek azaldığı, turizm giderlerinin G.S.M.H.'ya oranından da görülmektedir. 1986 yılında %47.9 olan pay, 1992 yılında %38.2'ye düşmüştür. Bu rakamlar bölge ortalamaları olan 1986'da %35.07 ve 1992'de %36.01'in üzerindedir (Tablo 29).

Antigua ve Barbuda, yelken, su sporları, üç yüz altmış beş plajı ve pahalı otelleri ile; özellikle ABD, İngiltere ve Kanada'dan turist almaktadır. Uluslararası yıllık yelken ve su sporları karnavalı bölgeye büyük ilgi çekmektedir. 1986'da 4794 olan yatak kapasitesi, 1987 ve sonrası yeni otel inşaatları ile 1986-92 döneminde %44.9 artarak 6946'ya ulaşmıştır. Yatak kapasitesi artışına paralel turist sayısında da gelişmeler olmuştur. 1986 yılında 166000 olan turist sayısı %21.0 artarak 210000'e yükselmiştir. Bölge ada ülkeleri içinde 1986'da %7.5 olan Antigua ve Barbuda'nın turist sayısındaki payı 1992'de %8.6'ya yükselmiştir. Yatak kapasitesindeki payı ise 1986'da %8.54'den, 1992'de %11.58'e yükselmiştir. Antigua ve Barbuda'ya turist sayısına yakın gemi personeli de gelmektedir. 1986'da gelen 137 000 gemi personeli, 1992'de 275000'e yükselmiştir. ABD'den gelen turist sayısı Avrupa lehine gelişme gösterirken yinede 1992 yılında ABD'nin payı %66.0'dır. Antigua ve Barbuda'ya gelen yolcuların ulaşım tercihlerine bakıldığında deniz ulaşımı, hava ulaşımının önündedir. Hava ulaşımı 1986'da %50.3'ten 1992'de %40.0'a düşerken, deniz ulaşımı 1986'da %47.7'den %60.0'a yükselmiştir. Deniz ulaşım tercihi bölge ada ülkeleri ortalaması 43.52 iken, Antigua Barbuda, Bahama Adalarından sonra en yüksek orana sahiptir. Antigua ve Barbuda'ya gelen turistlerin amaçları ağırlıklı olarak tatildir. Ancak iş amaçlı ziyaretlerde artış sonucu 1992 yılında bu rakam %34.0'a yükselerek, hem bölge ada ülkeleri içinde, Grenada'dan sonra, en yüksek rakama ulaşmış, hemde iş amaçlı ziyaretlerde bölge ortalaması olan 19.44'un üzerine çıkmıştır. Turizm gelirlerinde artış 1986-92 döneminde yatak ve turist sayısında gerçekleşen % artışlarından fazla olmuştur. 1986 yılında \$156m olan turizm gelirleri %52.5 artarak 1992 yılında \$329m'a ulaşmıştır.

Tablo 19: Karayib Bölgesi Ada Ülkelerine Gelen Yolcuların Ulaşım Tercihleri (%).

	1986		1988		1990		1992	
	Hava	Deniz	Hava	Deniz	Hava	Deniz	Hava	Deniz
Ant. Barbuda	50.3	47.7	42.4	47.6	40.3	59.7	40.0	60.0
Bahama Adaları	45.8	54.2	45.8	54.2	41.8	58.2	33.3	66.7
Barbados	71.8	28.2	60.0	40.0	53.8	56.2	48.1	51.9
Dominika	92.0	8.0	97.2	2.8	80.8	21.2	78.2	17.8
Grenada	94.7	5.3	95.2	4.8	91.5	8.5	90.9	9.1
St. Kitts&Nevis	-----	----	90.2	9.8	90.5	9.5	54.9	45.1
St. Lucia	64.7	33.3	62.1	37.9	58.6	42.4	50.9	49.1
St. Vincent&Gren.	57.7	42.3	50.4	49.6	47.5	52.5	55.5	44.5
ORTALAMA	68.14	31.86	67.91	32.09	63.10	36.90	56.48	43.52

Kaynak: Dünya Turizm Orgutu istatistiklerinden yararlanarak yazar tarafından hesaplanmıştır.

Bölge ada ülkeleri içinde payı 1986'da %8.6 iken, 1992'de %13.6'ya ulaşan Antigua ve Barbuda, turist başına döviz geliri bakımından bölge ada ülkeleri içinde birinci sıraya yükselmiştir. 1986'da \$939.0 olan turist başına gelir %67.9 artışla \$1566.0 yükselmiştir. Pahalı oteller ve sporları ve lüks otellerin bu artışlarda önemli rolü vardır. Antigua ve Barbuda'da turizm gelirlerinin ihracata oranı düşüş gösterse de 1992'de 6.00 ile bölge ortalamalarının uç katıdır.

Turizm gelirlerinin ithalata oranı 1986 yılında 0.75 iken, 1992 yılında %1.44'e yükselerek yine bölge ülkeleri içinde en yüksek orana ulaşmıştır. Turizm gelirlerinin ticaret dengesine oranı da 1986'da 0.83'ten 1992'de 1.88'e ulaşarak yine bölgede en yüksek orandır. Turizm gelirlerinin G.S.M.H.'ya oranı 1986'da %66.9 iken, 1992 yılında %83.5'e ulaşarak bölge ortalaması olan %36.01 den 2.32 kat büyük bir rakama gelmiştir. Bu rakam Antigua ve Barbuda'nın turizme çok bağımlı bir konuma ulaşmış olmasının da göstergesidir.

Saint Lucia bozulmamış tek Karayib adası olarak pazarlanmaktadır. Dağlık, tropik iklim ve beyaz kum sahil özellikleri ile tanınır. Kükürt banyoları ile de ilgi çekmektedir. Saint Lucia 1986'da 112000 turist 59 bin de gemi yolcusu konuk etmiştir. 1992 yılında, yatak, turist sayısı ve turizm gelirlerinde artışlar görülmektedir. St. Lucia'ya bir ada ülkesi olarak, deniz ve hava yolu ile ulaşılmaktadır. 1986 yılında St. Lucia'ya gelen yolcuların %64.7'si hava ulaşımını tercih ederken, 1992 yılında %55.5'i hava, 44.5'i deniz ulaşımını tercih etmişlerdir. Ülkeye gelen turist sayısı 1986'da 112000'den %58 artışla 177000'e ulaşmış, yatak sayısı aynı yıllarda 4006'dan %46.5 artarak 5865'e ulaşmıştır. Bölge ada ülkeleri içinde turist başına St. Lucia'nın payı 1986'da %5.1 iken 1992'de %7.2'ye yükselmiş, aynı yıllarda yatak sayısı payı %7.14'ten %9.78'e yükselmiştir. St. Lucia'da otellerin doluluk oranı Bahama Adalarından sonra en yüksek olanıdır. 1986'da doluluk oranı %67.9 iken, 1992 yılında %73.5 ile en yüksek

orana ulaşmıştır. Bu gelişmelere paralel olarak turizm gelirleri 1992'de \$1175.0 ile bölge ve kıtalar itibariyle ortalamaların üzerine çıkmış Antigua ve Barbuda'dan sonra ikinci sıraya yükselmiştir.

Tablo 20: Turistlerin Karayib Bölgesi Ada Ülkelerine Geliş Amaçları (%)

	1986		1988		1990		1992	
	Dinlenme Tatil v.s	İş/ Diğer	Dinlenme Tatil v.s	İş/ Diğer	Dinlenme Tatil v.s	İş/ Diğer	Dinlenme Tatil v.s	İş/ Diğer
Antigua, Barbuda	---	---	71.8	28.2	70.6	29.4	66.0	34.0
Bahama Adaları	93.3	6.7	84.0	26.0	---	---	---	---
Barbados	91.2	8.8	91.9	8.1	94.5	5.5	88.1	11.9
Dominika	79.2	19.8	76.5	23.5	82.2	27.8	82.9	17.1
Grenada	68.4	31.6	73.8	26.2	77.4	22.6	60.2	39.8
St. Kitts & Nevis	---	---	95.7	4.3	94.7	5.3	95.5	4.5
St. Lucia	92.7	7.3	85.7	14.3	89.1	10.9	93.8	6.2
St. Vincent & Grenadines	---	---	80.5	19.5	83.3	16.7	77.4	22.6
ORTALAMA	84.96	15.04	82.49	17.51	84.54	15.46	80.56	19.44

Kaynak: World Tourism Organization, *Compendium of Tourism Statistics*, Madrid, 1992-1994.

Konaklama tesislerinde ortalama kalış sürelerine bakıldığında da St. Lucia, 1986'da 14.9 ve 1992'de 10.7 ile en yüksek rakama sahiptir. Bütün bu göstergeler St. Lucia'nın turizmde büyük bir gelişme içinde olduğunu göstermektedir. Nitekim turizm gelirlerinin G.S.M.II içindeki payı bölge ortalaması (1992) olan %36.01'in üzerinde seyrederken, 1986 yılında %40.2 olan pay 1992 yılında %45.2'ye ulaşarak, Antigua ve Barbuda'dan sonra ikinci sıraya yükselmiş, ticaret dengesine oranı ise 1986'da 1.63'den artan ithalat sonucu 1.09'a düşmüştür.

Dominika'da turizm diğer bölge ada ülkeleri kadar gelişmiş değildir. Dominika oransal olarak en az turist, en az yatak, en az turizm geliri ve turist başına en az gelire sahip olan bölge ada ülkesidir. Çok güzel doğal zenginlikleri ile turizm potansiyeli olan Dominika'da yeni turizm yatırımları yanında, deniz feribotları, hava yolları ve yeni noktalara seferler yapılması yönünde çabalar vardır. Ayrıca Avrupa ticaret fuarlarına katılım; Avrupalı ve Amerikalı ilgili personeli ağırlama ve bazı turizm dergilerinde pazarlama faaliyetlerini 1994'den sonra yoğunlaştırmıştır. 1986'da 810 gibi çok küçük sayıda olan yatak sayısı 1992'de 1206 yatağa ancak ulaşabilmiştir. Gemi personelinin en az uğradığı yer olan Dominika da turist sayısı 1986'da 24000 iken, 1992'de 47000 bine ulaşmış, bölgede pazar payı aym yıllarda %1.1'den, %1.9'a yükselmiştir.

Tablo 21: Konaklama Tesislerinde Yatak Sayısı.

	1986		1987		1988		1989		1990		1991		1992	
	Yatak	%	Yatak	%	Yatak	%	Yatak	%	Yatak	%	Yatak	%	Yatak	%
Ant. Barbuda	4794	8,54	5504	9,60	5504	9,75	5504	9,21	5504	9,11	6640	10,88	6046	11,58
Bahama Adaları	27000	48,12	27985	47,98	27985	47,52	27690	46,31	26950	44,59	26332	43,12	27082	45,16
Barbados	15981	24,93	13846	23,92	13719	23,30	14500	24,25	14500	23,99	14537	23,81	11510	19,19
Dominika	810	1,44	810	1,42	824	1,40	1008	1,69	1062	1,76	1134	1,86	1206	2,02
Grenada	1343	2,39	1691	2,93	2099	3,56	2232	3,73	2268	3,75	2308	3,78	2027	3,38
St. Kitts & Nevis	2200	3,92	2200	3,80	2200	3,74	2368	3,96	2804	4,64	2784	4,56	3000	5,01
St. Lucia	4006	7,14	3744	6,56	4240	7,20	4374	7,32	5239	8,66	5104	8,36	5865	9,78
St. Vincent & Grenadines	1970	3,52	2134	3,78	2314	3,93	2118	3,54	2218	3,50	2118	3,63	2328	3,88
TOPLAM	56104	100,0	57914	100,0	58885	100,0	59788	100,0	60445	100,0	61057	100,0	59964	100,0
TOP. Amerika ADALARININ PAYI	---	---	---	---	---	---	---	---	8600	0,7			8800	0,68

Kaynak: World Tourism Organization, "Compendium of Tourism Statistics", Madrid, 1992-1994.

* Yüzdeler yazar tarafından hesaplanmıştır.

Tablo 22: Konaklama Tesislerinde Ortalama Kalış Süresi.

	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992
Antigua& Barbuda	---	7.8	---	---	---	---	---
Bahama Adaları	5.0	4.8	4.9	4.7	4.7	4.8	4.8
Barbados	6.5	6.5	6.7	---	---	---	---
Dominika	---	---	8.9	10.4	10.6	---	---
Grenada	9.1	8.5	8.5	9.2	8.3	---	---
St. Kitts-Nevis	---	---	---	6.6	8.6	8.1	8.9
St. Vincent & Grenedanes	---	---	10.2	9.4	9.6	11.1	10.7
St. Lucia	14.9	11.6	10.8	12.0	10.5	10.7	10.7
ORTALAMA	8.88	7.84	8.33	8.72	8.72	8.68	8.78

Kaynak: World Tourism Organization, *Compendium of Tourism Statistics*, Marid, 1992-1994.

Turizm gelirleri ise \$11m'dan \$25m dolara yükselirken, turizm gelirlerinin payı 1986'da %10.28'den %13.81'e yükselmiş olmasına rağmen bölge ada ülkeleri içinde en düşük orandır. Turizm gelirlerinin ithalatı karşılama oranı 1986'da 0.23'ten 1992'de 0.23'e yükselmesine rağmen yine doğal olarak bölge ada ülkeleri içinde en düşük orandır. Konaklama tesislerinde ortalama kalış süresi bölge ortalamalarının üstünde 1990 yılında 10.6'dır. Turist başına gelir rakamına bakıldığında Grenada'dan sonra en düşük rakamdır.

St. Kitts ve Nevis, güzel plaj ve tabii güzellikleri ile potansiyel turizm adalarından biridir ve turizmde gelişmeler sağlamaya başlamıştır. St. Kitts ve Nevis'e ulaşım 1992 yılında %54.9 hava, %45.1 deniz yolu ile sağlanmaktadır. Gelen turist kadar, gemi personeli de St. Kitts ve Nevis'e uğramaktadır. 1986 yılında 57000 olan turist sayısı, 1992 yılında 84000'e ulaşarak bölge ada ülkeleri içinde aynı yıllarda %2.6 olan payını %3.7'ye yükseltmiştir. Bu çıkışa paralel yatak sayısında 2200'den 3000'e yükselirken, turizm gelirlerinin payı da %2.2'den %2.7'ye yükselmiştir. Turizmin gelişmemiş olmasına rağmen St. Kitts ve Nevis ekonomisinde turizm önemli paya sahiptir. Turizm gelirlerinin G.S.M.H.'ya oranı 1986'da %40.86 iken, 1992 yılında %36.22'dir. Turizm gelirlerinin ithalatı karşılama oranı ise bölge ortalaması olan 0.64'ün altında 0.59'dur. Yani turist başına gelir rakamı, 1992 yılında \$744.0 ile \$945.0 olan bölge ortalamasının altındadır.

Tablo 23: Karayib Bölgesi Ada Ülkeleri Konaklama Tesislerinde Doluluk Oranı (Kapasite Kullanımı).

	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992
Antigua&Barbuda	----	----	----	----	----	----	----
Bahama Adaları	62.8	66.8	66.5	68.6	62.1	56.3	53.4
Barbados	48.3	57.5	63.9	64.3	57.5	50.5	46.3
Dominika	----	----	----	----	----	----	----
Grenada	52.2	38.5	48.5	43.0	55.6	65.0	61.8
St. Kitts & Nevis	----	----	----	----	----	----	----
St. Lucia	67.9	77.0	77.0	71.6	70.8	65.9	73.5
St. Vincent & Grenadines	----	----	----	----	----	----	----
ORTALAMA	57.88	59.95	63.98	61.88	61.50	59.43	58.75

Kaynak: World Tourism Organization. *Compendium of Tourism Statistics*, Madrid, 1992-1994.

St. Vincent ve Grenadines'in en büyük turizm çekiciliği Grenadines adasındaki yatçılık alanıdır. Turizmin gelişmesi yavaş olmakla beraber son yıllarda, hükümetin turizmi teşviki, altyapının geliştirilmesi, yeni otel inşaatları, ülke içi çekiciliklere ulaşım kolaylıkları, dış ülkelerdeki bürolara yeni atamalar, turizmi geliştirmeye yöneliktir. Ancak 1992 yılı rakamlarına göre turizm gelirlerinin G.S.M.H.'ya oranı %25.0'dır. Bu rakam bölge ada ülkeleri ortalaması olan %36.01'in altındadır ve sadece Dominika ve Grenada'nın üzerindedir. 1986 yılında ülkeye gelen turist 42000 iken, 1992 yılına kadar %26.2 artışla 53000 yükselmiş, yatak sayısı aynı yıllarda 1970'den 2118'e yükselmiştir. Ulaşım tercihleri 1982'de %55.5 hava, %44.5 deniz iken, turisti sayısına yakın gemi yolcusu da St. Vincent ve Grenadines'e uğramaktadır. Yatak sayısı, turist sayısı artışları, turizm gelirlerinin artmasına yol açmış, 1986'da \$29.0m'dan \$34.0m'a yükselerek bölge ada ülkeleri içinde turizm gelirleri payı 1986'da %1.6'dan %2.2'ye yükselmiştir. Turizm gelirleri bakımından dikkati çeken nokta turist başına gelirin 1986 yılında \$690.0'den, 1992 yılında \$1019'a yükselmiş olmasıdır. Bu rakam bölge ortalaması üzerinde olduğu gibi, Amerika, Doğu Asya/Pasifik, Orta Doğu, Güney Asya, Avrupa ve Afrika'nın turizm gelir rakamlarının üzerindedir. Bunda yüksek harcama yapan turistlerin ülkeyi ziyaret etmeleri ve ortalama kalış süresinin diğer ada ülkelerine oranla 9.4 - 11.1 arasında yüksek bir rakam olmasındandır. Diğer ada ülkelerinde olduğu gibi Amerika kıtasından gelen turistler önemli olmakla beraber Avrupa'dan gelenlerin yüzdesi 1992 yılında %30.2'ye ulaşmıştır. Turizm gelirlerinin ihracata oranı 1992 yılında 0.70 ile ortalamasının altında kalırken, turizm gelirlerinin ithalata karşılama oranı 1992'de 0.41 ile yine bölge ortalamasının altında kalmıştır.

Tablo 24: Karayib Bölgesi Ada Ülkeleri Turizm Geliri (m \$).

	1986	%	1987	%	1988	%	1989	%	1990	%	1991	%	1992	%
Antigua & Barbuda	156	8.6	187	9.5	214	10.2	232	9.9	250	10.4	314	13.5	329	13.6
Bahama Adaları	1105	68.9	1146	58.4	1150	54.9	1310	55.9	1313	55.3	1193	51.3	1244	51.2
Barbados	327	18.0	379	19.3	459	21.9	505	21.6	494	20.5	453	19.5	463	19.1
Dominika	11	0.6	13	0.7	14	0.7	16	0.7	20	1.0	24	1.0	25	1.0
Grenada	29	1.6	30	1.5	29	1.4	31	1.3	38	1.6	42	1.8	38	1.6
St. Kitts-Nevis	38	2.2	47	2.4	54	2.6	60	2.6	63	2.6	74	3.2	67	2.7
St. Lucia	118	6.5	126	6.4	134	6.4	145	6.2	134	6.4	173	7.4	208	8.6
St. Vincentis & Grenadines	29	1.6	35	1.8	39	1.9	43	1.8	54	2.2	53	2.3	54	2.2
TOPLAM	1813	100.0	1963	100.0	2093	100.0	2342	100.0	2406	100.0	2326	100.0	2428	100.0
TOTAL AMERİKA							76624		60439				83552	
PAZAR PAYI							3.04		3.46				2.91	

Kaynak: World Tourism Organization, *Compendium of Tourism Statistics*, Madrid, 1992-1994.

* Yüzdeler yazar tarafından hesaplanmıştır.

Tablo 25: Turist Başına Ortalama Döviz Harcaması.

	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992
Antigua & Barbuda	939	1056	1144	1227	1269	1393	1566
Bahama Adaları	884	774	780	832	853	836	893
Barbados	844	898	1018	1169	1143	1150	1202
Bombrika	458	481	412	432	444	522	531
Croonada	509	526	468	449	463	494	432
St. Kitts & Nevis	666	734	771	833	875	881	744
St. Lucia	1054	1068	1007	1074	1048	1088	1175
St. Vincent & Grenadines	690	761	830	860	1000	1019	1019
ORTAAMA	750.5	787.3	803.8	859.5	886.9	947.9	945.3
Amerika	---	---	---	---	---	---	827.0
Doğu Asya/Pasifik	---	---	---	---	---	---	744.0
Orta Doğu	---	---	---	---	---	---	681.0
Uluslararası	---	---	---	---	---	---	592.0
Avrupa	---	---	---	---	---	---	530.0
Asya	---	---	---	---	---	---	334.0

Kaynak: Dünya Turizm Örgütü istatistiklerinden yararlanarak yazar tarafından hesaplanmıştır

Barbados'ta turizm endüstrisi en büyük istihdam ve döviz kaynağıdır. Barbados'un çekicilikleri sağlıklı havası ve değişik tabii güzelliklerdir. Ayrıca spor yapmak için pek çok olanakları vardır. Doğu kıyısında sağlık amaçlı çekicilikleri vardır. Bölge ada ülkeleri içinde Bahama Adalarından sonra en çok yatak kapasitesine sahip, en çok turist sağlayan ada ülkesidir. 1986'da 370 bin olan turist sayısı, 1992'de 385 bine ulaşmış, yatak sayısı aynı yıllarda 1981'den 11510'a düşmüştür. Turist ve yatak sayısında durgunluk görülmesine rağmen, turizm gelirlerinde artış, 1986'da \$327.0'dan 1992'de \$463.0'm'a ulaşmış, turist başına gelir 1986'da \$884.0'dan 1992'de 1202.0 yükselmiştir. Barbados'un yüksek gelir grubu olarak sınıflandığı sonucu bu rakamlardan çıkarılabilir. Barbados'a gelen turistlerin oranına bakıldığında Avrupa %40.4 ile Amerika'ya yaklaşmıştır. Deniz yolunu tercih edenlerin yüzdesi kara yolunu tercih edenlerin üzerinde olmuştur. 1992 yılında %51.9 deniz yolunu tercih etmiştir. Konaklama tesislerinde doluluk oranı 1986-92 döneminde %46.3 - %64.3 arasında değişen, ortalama kalış süresi 6.5-6.7 arasında değişmektedir. Turist başına gelirin artması Barbados'un turist payında azalmaya rağmen, turizm gelirlerini artırmasına neden oldu. Ülkemizde %18.0 olan Barbados'un payı, turizm gelirleri bakımından 1992 yılında %19.1'e yükselmiştir. Barbados'ta turizm gelirleri 1986 yılında ihracattan 1.19 kat, 1992'de 2.35 kat fazladır. Bölge ortalamasının üzerinde ithalata karşı koruma oranı ise 1992 yılında 0.81'e

yükselmiştir Turizm gelirlerinin G.S.M.H.'ya oranı 1986'da %25,6 iken, 1992'de %27,38'e yükselmiştir.

Tablo 26: Turizm Gelirlerinin İhracata Oranı

	1986	1988	1990	1991	1992
Antigua & Barbuda	7.80	9.70	7.60	9.80	6.00
Bahama Adaları	1.84	0.53	0.49	0.79	0.82
Barbados	1.19	2.66	2.36	2.24	2.35
Dominika	0.26	0.36	0.36	0.47	0.45
Grenada	1.00	0.88	1.41	1.75	1.58
St. Kitts & Nevis	1.58	2.08	2.52	2.85	2.31
St. Lucia	1.42	1.13	1.28	1.57	1.69
St. Vincent & Grenadines	0.45	0.46	0.65	0.80	0.70
ORTAALAMA	1.94	2.23	2.08	2.53	2.10
AMERİKA	---	---	---	---	0.11

Kaynak: Dünya Bankası ve Turizm Örgütü istatistiklerinden yararlanılarak yazar tarafından hesaplanmıştır.

Turizm, Grenada ekonomisinde çok önemli bir yere sahip olmakla beraber, 1978-83 dönemi politik istikrarsızlık ve Amerikan müdahalesi turizmi olumsuz etkilemiştir. 1984'de yeni bir hava alanının açılması, otel ve oda sayısının artması olumlu sayılsa da, 1984 yılında ülkeye gelen gemi personeli sayısında önemli azalmalar oldu. 1986 yılından itibaren turist ve gemi personeli sayısında artışlar görülmeye başlandı ve gemi personeli sayısı 1986'da 114 binden 1992'de 196 bine, turist sayısı aynı yıllarda 57 binden 85 bine, yatak sayısı da 1343'ten 2232'ye yükselmiştir. Yat imkanlarının çok müsait olduğu Grenada'da politik istikrarsızlık en önemli sorundur. Turizm gelirleri 1986'da \$25.0m dolardan \$38.0m'a çıkmış olmasına rağmen, turizm gelirlerinin G.S.M.H.'ya oranı sadece 1992 yılında %18,36'dır. Yine turist başına harcamanın en düşük olduğu bölge ada ülkesi 1986'da \$509.0, 1992'de \$432.0 ile Grenada'dır. Grenada'da en önemli sorun turizm bölgelerindeki su sıkıntısıdır. Grenada, turizmi gelirlerini artırmak amacı ile, personel eğitimi, çevre temizliği ve turizm bölgelerinde su kalitesini artırmak, yeni ulaşım olanakları, Almanya'da turizm bürosu, ticari fuarlara katılım ve yelken festivali gibi etkinliklere ağırlık vermiştir.

Karayib bölgesi ada ülkelerinin ağırladığı turist sayısı 1986'da 2,203m iken, 1995 yılında 2,595m ulaşmış ve 1990'dan itibaren gerileyerek 1992 yılında 2,443m'a düşmüştür. 1990 yılında Amerika'nın turist payı %2.8 iken 1992 yılında payı %2.3'e düşmüştür. Turist sayısında düşüş özellikle Bahama Adaları ve Barbados'un doyum noktasına ulaşması ve turist karşılama yetmemiştir. Karayib bölgesine gelen turistlerin çoğunluğu Amerika kıtasından olmakla beraber, 1992 yılında girerken Amerika'nın payı %82.5'ten %72.1'e düşmüş, buna karşın Avrupa'nın payı tüm ada ülkelerinde artmıştır. Karayib bölgesine gelen yolcuların ulaşım

tercihlerinde hava yolundan deniz yolu lehine değişim gözlemlenmektedir. 1986 yılında ortalama yolcuların %68.14'ü hava ulaşımını tercih ederken 1992 yılında bu oran %56.48'e düşmüştür. Deniz ulaşımının tercih edilmesi ile beraber gemi yolcularının sayısında önemli artışlar olmuştur. 1986 yılında 2,027 0m. olan gemi yolcu sayısı 1992 yılında 3,326.0m.'a ulaşmıştır. En önemli artış Bahama Adaları, Barbados ve Antigua ve Barbuda'da görülmektedir. Bahama Adalarının bankacılık finans merkezi olması yanında dünyada üçüncü büyük deniz filosuna sahip olması önemli etkindir.

Tablo 27: Turizm Gelirlerinin İthalatı Karşılama Oranı.

	1986	1988	1990	1991	1992
Antigua & Barbuda	0.75	0.95	1.19	1.46	1.44
Bahama Adaları	0.34	0.51	0.46	0.66	0.54
Barbados	0.56	0.79	0.70	0.65	0.81
Dominika	0.20	0.16	0.17	0.22	0.23
Grenada	0.35	0.32	0.34	0.34	0.41
St. Kitts & Nevis	0.60	0.58	0.56	0.67	0.59
St. Lucia	0.76	0.61	0.57	0.59	0.66
St. Vincent	0.33	0.32	0.40	0.40	0.41
ORTALAMA	0.49	0.53	0.55	0.62	0.64
AMERİKA	---	---	---	---	0.10

Kaynak: Dünya Bankası ve Turizm Örgütü istatistiklerinden yararlanılarak yazar tarafından hesaplanmıştır.

Bölge ada ülkelerine geliş amaçlarına bakıldığında 1986 yılında %84.96 ile tatil amaçlı olmakla beraber, giderek iş amaçlı seyahatler, turizm yanında hafif sanayinin de gelişmekte olduğu gösterilmektedir.

Konaklama tesisleri yatak kapasitesinde 1991 yılına kadar süren artış 1991'den sonra serim düşüşe bırakmıştır. 1986'da 56104 olan yatak sayısı, 1991'de 61057'ye yükselirken, 1992 'de 59964'e düşmüştür. Düşüşün nedeni Bahamalar ve Barbados'ta yaşanan düşüşten kaynaklanmaktadır. Çünkü diğer tüm bölge ada ülkelerinde yatak sayısında artış vardır. Bu düşüğe paralel olarak bölge ada ülkelerini Amerika bölgesindeki payında 1990'dan sonra 0.7'den 1992'de 0.68 doğru bir düşüş vardır.

Konaklama tesislerinde ortalama kalış sürelerinde özellikle Bahama Adalarında düşüş görürken diğer ada ülkelerinde dünya ülkelerinin üstünde bir oran gözlenmektedir. Konaklama tesislerinde doluluk oranı yine Barbados ve Bahamalarda düşüş sürerken, diğer bölge ada ülkelerindeki artışlar nedeniyle 1986'da %57.88 olan ortalama doluluk oranı 1992'de %58.75'e yükselmiştir.

Tablo 28: Turizm Gelirlerinin Ticaret Dengesine Oranı.

	1986	1988	1990	1991	1992
Antigua & Barbuda	0.85	0.92	1.21	1.71	1.88
Bahama Adaları	1.88	11.6	5.5	4.2	0.79
Barbados	1.05	1.13	1.01	0.92	1.24
Dominika	0.84	0.41	0.32	0.41	0.45
Grenada	0.54	0.49	0.45	0.42	0.55
St. Kitts & Nevis	0.97	0.80	0.72	0.88	0.80
St. Lucia	1.63	1.33	1.02	0.94	1.09
Saint Vincent	2.23	1.05	1.02	0.78	0.96
ORTALAMA	1.25	2.22	1.41	1.28	0.74

Kaynak: Dünya Bankası ve Turizm Orgütü istatistiklerinden yararlanılarak yazar tarafından hesaplanmıştır

Karayib bölgesi ada ülkeleri turizm gelirleri 1992'de \$1813.0m.'dan 1992'de \$2428.0m.'a yükselmiş olmasına karşın toplam Amerika içindeki payı 1990'da %3.46'dan, 1992'de %2.91'e düşmüştür. Turizm gelirleri oranındaki düşüş, Bahama Adalarındaki düşüşten kaynaklanmaktadır.

Turist başına harcanan döviz rakamları, bölge ada ülkelerinin de bölge ortalamalarının üstünde olduğunu göstermektedir. Bölge ortalaması 1992 yılında \$945.3 iken, Amerika'da bu rakam \$827.0, Doğu Asya/Pasifikte \$744.0, Orta Doğu'da \$681.0, Güney Asya'da \$592.0, Avrupa'da \$530.0, Afrika'da \$334.0'dır.

Turizm gelirlerinin ihracata oranı incelendiğinde 1986'da ortalama turizm gelirleri, ihracatın 1.94 katı iken, 1992 yılında bu oran 2.1 kate çıkmıştır. Turizm gelirlerinin ihracata oranının 1992 yılında 0.11 olduğu Amerika kıtası dikkate alındığında turizmin ada ülkelerinde önemi ortaya çıkmaktadır. Turizm gelirlerinin ithalata oranı rakamları da ada ülkelerinde ticaret açıklarının kapanmasında bu rakamların önemli olduğunu göstermektedir. Nitekim Amerika kıtasında bu oran 0.10 iken bölge ada ülkelerinde bu rakam 0.64'dür.

Turizm gelirlerinin G.S.M.H.'ya oranla Amerika ülkeleri ortalaması 1992 yılında %1.09'dur. Bölge ada ülkelerinde ortalamanın %36.1 olması turizmin öneminin göstergesi olmakla beraber, turizmin önemli bir paya sahip olması, turizme bağımsızlığın riskini de taşımaktadır. Özellikle Antigua ve Barbuda'da bu rakam 1992 yılında %83.5'e kadar çıkmıştır.

Tablo 29: Turizm Gelirlerinin G.S.M.H.'ya Oranı (%).

	1986	1988	1990	1991	1992
Antigua & Barbuda	66.9	68.8	70.0	85.3	83.5
Bahama Adaları	47.9	43.4	44.9	38.3	38.2
Barbados	25.6	30.77	29.06	26.31	27.4
Dominika	10.28	10.14	12.50	13.79	13.8
Grenada	22.66	18.24	19.90	20.79	18.4
St. Kitt & Nevis	40.86	44.62	41.18	45.68	36.2
St. Lucia	40.20	42.4	40.0	41.69	45.6
St. Vincent	26.13	25.83	28.72	26.63	25.0
ORTAAMA	35.07	35.53	35.78	37.30	36.0
AMERİKA	---	---	---	---	1.1

Kaynak: Dünya Bankası ve Turizm Örgütü istatistiklerinden yararlanılarak yazar tarafından hesaplanmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. GÜNEY PASİFİK OKYANUSU'NDAKİ KÜÇÜK ADA ÜLKELERİNİN SİYASİ, SOSYO-EKONOMİK YAPISI VE TURİZM

3.1 Coğrafik Konum, İklim, Dil ve Din

Nüfusu bir milyonun altında olan ve Birleşmiş Milletlere üye olan Güney Pasifik Ada Ülkeleri, Fiji, Batı Somoa, Solomon Adaları, Vanuatu, Marshall Adaları ve Micronezia Adaları, Avustralya kıtasının kuzey doğusunda binlerce ada ve adacıktan meydana gelmektedir.

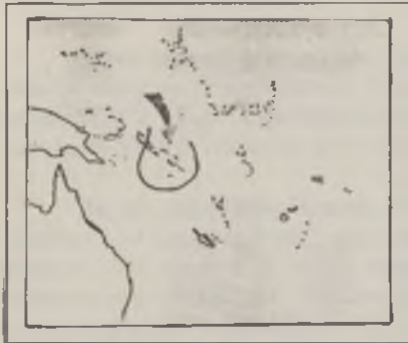
Fiji

322 ada ve adacıktan oluşan Fiji'de, adaların sadece üçte birinde insan yaşamaktadır. Fiji, Vanuatu ve Batı Somoa adalarının arasında yer almaktadır. Tropik iklime sahip Fiji adaları on iki ay yağış almaktadır. Yağış miktarı 4.9"-14.5" arasında değişirken en çok yağış alan aylar Mart-Nisan aylarıdır. En az yağış alan aylar ise Haziran-Temmuz aylarıdır (Tablo 30). Fiji adalarında ısı 68°F-86°F arasında değişirken en sıcak aylar Ocak-Mart, yani yağışların en çok olduğu aylardır. En serin aylar ise 68°F-79°F Haziran ve Ekim aylarıdır. Aylar arasında ısı farkı çok azdır. Fiji'de resmi dil İngilizcedir Hintliler Hintce, Fijililer ise Fijian dilini konuşmaktadırlar. Halkın

%53'ü Hristiyan, %38'i ise Hindu'dur. Hintce konuşanlar nüfusun %49'unu Fijian dili konuşanlar ise %46'sını teşkil etmektedirler.

Solomon

Solomon Adaları, Avustralya'nın kuzey doğusunda, Papua Yeni Gine'nin doğusunda birçok ada ve adacıktan meydana gelmektedir. Büyükçe adalar dağlık ve ormanlarla kaplıdır. Akarsular nedeniyle büyük enerji potansiyeline sahiptir. Güney doğu rüzgarlarının ve kuzey batı rüzgarlarının etkisi serin ve ılık havanın egemen olmasını sağlamaktadır. Solomon adaları on iki ay yağış almaktadır. Yağış miktarı 8.0"-11.7" arasında değişirken en az yağış alan Ekim, en çok yağış alan Nisan aylarıdır. 74°F-89° arasında değişen ısı, yıl içinde aylar arasında pek ısı farkı olmadığını göstermektedir. En düşük ısı 74°F ile Temmuz, Eylül aylarında, en yüksek

ısı 89°F ile Aralık ayında olduğu görülmektedir. Solomon Adalarında resmi dil İngilizcedir. Halkın %67'si Melanesian, %8'i Papuanca konuşmaktadır Melanesyan etnik grubu nüfusun %94'ünü teşkil etmektedir. Halkın %41'i Protestan, %33'ü Anglikan ve %4'ü Katolik dinine inanmaktadır.

B. Samoa

Batı Samoa, iki büyük ada olan Savai ve Upolu ile daha küçük olan Menona ve Apolima ile oluşmaktadır. Yaşamadığı birçok, adacıktan meydana gelmektedir. Bütün aylarda yağış alan Batı Samoa'da yıllık yağış miktarı 112.3" ile bölgede en düşük olanıdır. Yağış miktarları 3.2"-17.9" arasında değişirken en az yağış Temmuz ayı, en çok yağış alan Ocak ayıdır. ısı ise 68°F-86°F arasında değişmekte, aylar arasında pek farklılaşmamaktadır. Batı Samoa'da resmi dil Batı Samoa dili olmakla beraber İngilizce de konuşulmaktadır. %88'i Samoa halkı olup, %47'si Kongregional, %16 ise Katolik, %16 ise Methodist dinine inanmaktadır.

Vanuatu

Vanuatu, Fiji'nin beş yüz mil batısında, 100 adadan meydana gelmektedir. Bu adaların sadece üçte birinde yaşam vardır. Ülkede aktif olan üç volkan yanardağı vardır. Vanuatu adaları diğer adalara göre 134.2" yağışla en çok yağış alan adalardır. Yağış miktarları 3.9"-22.1" arasında değişmekte, en az yağış Eylül, en çok yağış Haziran ayında düşmektedir. Ortalama itibariyle ısı 71°F-84°F arasında değişmektedir. En düşük ısı Ağustos, en yüksek ise Nisan ayındadır. İngilizce Fransızca resmi dil olmakla beraber halkın çoğunluğunun Melanezyan dilini konuşulmaktadır. %97 ile çoğunluğunun Vanuatu'lu olduğu ülkede, %57'si Presbitenion, %15'i Anglikan, %15'i Romen Katolik dinine inanmaktadır.

Mikronezia

Mikronezia Adaları, Papua Yeni Gine'nin doğusunda 607 adadan oluşmaktadır. Okullarda resmi dil İngilizce olmakla beraber, ülkede sekiz farklı dil konuşulmaktadır. ısı adalarda 79°F-80°F arasında değişmekte, yıllık yağış 194.0" ile bölge adaları arasında en yüksek olanıdır. Dört yönetim bölgesine ayrılmış Mikronezia'da, Yap bölgesi genelde Katolik, Phinpei, Chuuk bölgeleri genelde Protestan dinine inanmaktadır.

Marshall Adaları, Güney Pasifik Okyanusu'nda, Kiribati'nin kuzeyinde, Mikronezia'nın doğusunda, beş ada ve 1152 adacıktan oluşmaktadır. Yıllık yağış noktası 161.0 olan Marshall Adaları, Mikronezia'den sonra en çok yoğun olan bölge adalarıdır. ısı Ocak ayında 81°F, Temmuzda 82°F ile ılıktır. Halkın %97'si Marshall Microniz halkından gelmektedir. Resmi dil İngilizce olup, Protestan, Katolik, Bahai dinleri adalarda hakimdir.

Tablo 30: Güney Pasifik Bölgesi Ada Ülkelerinde 1st (F^o) ve Yağış (").

1991	OCAK	ŞUBAT	MART	NİSAN	MAYIS	HAZİRAN	TEMMUZ	AĞUSTOS	EYLÜL	EKİM	KASIM	ARALIK	YIĞIŞ TOP (")
Fiji Adaları	74-86 11.4	74-86 10.7	74-86 14.5	73-84 12.2	71-82 10.1	69-80 6.7	68-79 4.9	68-79 8.3	69-80 7.7	70-81 8.3	71-83 9.8	73-85 12.5	117.1
Solomon Adaları	76-88 10.5	75-88 10.7	76-88 11.2	76-87 11.7	75-85 9.5	75-86 9.0	74-85 10.9	74-85 9.4	74-87 8.0	75-88 9.8	75-88 9.6	75-89 9.4	119.5
Batı Samoa	75-86 17.9	76-85 15.2	74-86 14.1	75-86 10.0	74-85 6.3	74-85 5.1	74-85 3.2	75-84 3.5	74-84 5.2	75-85 6.7	74-86 10.5	74-85 14.6	112.3
Vanuatu	78-80 21.4	79-81 13.4	77-79 16.0	78-84 7.4	76-79 9.3	75-78 22.1	73-74 14.2	71-77 6.6	72-77 3.9	75-78 5.2	76-79 6.6	76-80 8.1	134.2
Marshall Adaları	81					82							161.0
Mikronezya Adaları	80					79							194.0

Kaynak: PC Globe, Inc. Tempe, AZ., USA, 1992

Yakın Tarih ve Siyasi Yapı

Fiji Adaları 1643 yılında Hollanda'lı gemici Abel Tasman tarafından keşfedilmiştir. Fiji Adaları'na, Avrupalı ticaret erbabının gelmeye başlaması ile Fiji'nin yapısı değişmeye başladı ve bu duruma neden oldu. 1874 yılında Fiji İngiliz hakimiyetine girdi. 1966'da İngilizler tarafından kabul edilene kadar olan yeni anayasa, seçimle yasama meclisi ve bakanlıklarla ülke yönetimini sürdürüyordu. 1967'de yürütme organı bakanlar kuruluna dönüştürüldü. 1970 yılında eklenilen Anayasa konferansının ardından, Fiji, İngiliz Uluslar Topluluğu Üyesi olarak, bağımsız, Birleşmiş Milletlere üye ülkeler arasında yerini aldı. Yasama Meclisi'nin yerini Temsilciler Meclisi aldı. Senatoda oluşturuldu. Vali, İngiltere tarafından atanmakta, Senato ve Meclis iki yapılı bir sistem oluşturmaktadır. Yerli Fiji halkı, 19. yüzyılda ülkeye gelen Hintli kölelerin artışı ile azınlığa düşmüş ancak toprak mülkiyet ve temsiliyet bakımından ayrıcalıklı sınıflara sahiptir. 1970'de kabul edilen seçim yasası ile ırklar arasında dengenin sağlanması amaçlanmıştır. Fiji halkı toprakların %83'üne sahiptir. 1982 seçimleri yine ırkların birliği temelinde geçti. Ülkede en büyük dört siyasi partiden ikisinin seçimlerde dış baskı ve işsizliklerin etkileri olduğunu ileri sürmesi üzerine kurulan komisyon bir sonuç alamadı. Muhalefet tarafından boykot edilen Meclis, boykotu 1988-94 dönemine kadar sürdürdü.

1983 yılında hükümet ilk ekonomik zirve toplantısını düzenledi. Zirve, meclisteki Muhalefet ve Fiji Sendikalar Kongresi tarafından boykot edildi. Boykot nedeni olarak hükümetin 1984 yılında ücretleri dondurması gösterildi. 1985 yılında kurulan İşçi Partisi, etkili muhalefet, parasız eğitim, ulusal sağlık programı uygulayacağını açıkladı. Sendikalarla konuşulmayan hükümetin 1986'da tek taraflı %2.25 artış onaylaması, işçi kesimi arasında gerginlik yarattı ve hükümet sendikaları tanımadığını açıkladı. Ülke çapında gösterilerden oluşan sendikalar, Fiji'nin uluslararası hava ve deniz bağlantılarının kesilmesini talep etti. İşverenler, hükümet ve sendikalarla %5.5 artışta anlaşmaya varılması ile 1987'de anlaşma yapıldı.

1986'da biraraya gelen Fiji ve Sovyet yetkilileri ticari ilişkiler, turizm ve balıkçılık anlaşmalarına başladılar. Sovyetler Birliği'nin 'Afganistan'ı işgali sonunda uygulanan ekonomik embargo, Fiji limanlarının Sovyet gemilerine yasaklanmasına yol açtı. Fiji 1986 yılında ABD ile ekonomik balıkçılık anlaşması imzalayan tek ülke oldu.

1987 yılı seçimleri koalisyonla yol açtı ve ilk kez Fiji tarihinde Hintli bakanlar kuruluna geçildi. Ancak 14 Mayıs 1987'de askeri darbe ile hükümet devrildi ve Vali başkanlığına hal ilan etti. 19 kişilik Danışma Meclisi atandı. Irkçı şiddet olayları tırmanmaya başladı. Anayasa reformu yanında, Başbakan'ın Malezyan olmasını öngören değişiklikler önerildi. Avustralya ve Yeni Zelanda, askeri rejimi tanımayı reddetti. Ote yandan, Çin, Malezya ve Fransa ilişkileri geliştirmek istediklerini açıkladılar. Darbeci liderin istifası ile yeni anayasa çalışmaları başladı ve ara dönem hükümeti kuruldu. 1990'da yürürlüğe giren yeni Anayasa, Fiji yerlilerine Başbakanlığı bıraktığı gibi 70 üyeli Temsilciler Meclisi'nin 37'sini yerlilere bıraktı. Hintlilere 27, diğer ırklara 5 ve Polinezyan Rotuma Adasına 1 üyelik tahsis edildi. Üst meclisteki 24 sandalyenin 24'ü Fiji, 9 diğer ırkların ve 1'de Rotuma'nın oldu. Hükümetin Fiji'den olması ve Kurul tarafından seçilmesi öngörülmektedir.

1985 yılında oluşan hükümet, başkan, başbakan ve onbir bakanlıktan oluşmaktadır. Fiji idare bakımından 14 eyalete bölünmüş, kendi kurumları ile çalışmaktadır. Fiji çok partili,

iki meclisli, sendikaların var olduğu bir yapıya sahiptir. Fiji, BM, Colomb Planı, Güney Pasifik Formu, ve ACPEU üyesidir.

Solomon Adaları 1568 yılında keşfedildikten sonra, tekrar Adalarla temas 200 yıl sonra sağlanmıştır. Güney Solomon Adaları 1893 yılında İngiliz egemenliğine girdi. Doğu ve Güney bölgelerinde kalan diğer adalar 1898 ve 1899 yılında İngiliz Egemenliği'ne katıldı. Kuzey Solomon Adaları İngiliz Egemenliği'ne girmeden önce Almanya'nın denetiminde idi. Solomon Adaları 1942 yılında Japonya tarafından işgal edildi, ancak çetin savaşlar sonunda 1943 yılında ABD tarafından çoğu geri alındı. 1960'da uygulamaya konan yeni Anayasa ile bir yasama ve bir de yürütme kurulu oluşturuldu. Önceleri atama ile doldurulan üyeliklere, 1964 yılında seçilmiş üyeler de dahil edildi. 1970'de yeni bir Anayasa'da tek yürütme organı ile 17 seçilmiş ve atanmışlarla yürütme oluşturuldu. 1974'de yeni bir Anayasa ile tek yasama organı, 24 üyesi ile hükümet kurma yetkisi ile donatıldı. 1976'da iç işlerinde özerklik kazanan Solomon Adaları, 1978'de bağımsızlığını kazanarak, İngiliz Uluslar Topluluğu üyesi olarak BM'ye üye oldu. Kurucu Meclis'in yerini Ulusal Parlamento aldı. Solomon Adaları İngilizler tarafından atanan Vali tarafından yönetilmektedir. Yasama yetkisi meclise aittir ve dört yıl için 47 üye seçilmektedir. Bakanlar Vali tarafından, Başbakan'ın önerisi üzerine atanmaktadır. Çok partili bir sisteme sahip olan Solomon Adaları'nda Başbakan yanında 17 bakanlık bulunmaktadır. Solomon Adaları BM, İngiliz Uluslar Topluluğu, Güney Pasifik Formu, ACP/EU üyesidir.

Batı Somoa 1899-1914 döneminde Almanya tarafından yönetilmiş ve daha sonra Yeni Zelanda kuvvetleri tarafından işgal edilerek 1919 yılında BM kararı ile BM yönetimine girmiştir. 1954'de otonomi kazanan Batı Somoa, 1960 Anayasası sonrasında 1992'de BM'e, bağımsız bir ülke olarak katılmıştır. Anayasaya göre devletin başı yasama organı tarafından beş yıl için seçilmektedir. Anayasa ayrıca üç üyeli bir kurul öngörmektedir. Başkan, Başbakan dışında, on beş üyeli bakanlar kurulu vardır. Çok partili sistem içinde 47 üyeli meclis, aile reisleri tarafından seçilmektedir. Batı Somoa'ya iletişim Yeni Zelanda üzerinden yapılmaktadır.

19. yüzyılda Yeni Habrides (Vanuatu) Fransızlar ve İngilizler, ticaret ve dikim amaçları için ülkeye yerleşmişlerdir. Fransa ve İngiltere, adalar için 1887 yılında ortak bir deniz komisyonu oluşturdu. Daha sonra ortak sivil idare için anlaşan iki ülke, Fransız, İngiliz ulusal hizmetleri yanında ortak idari bölümler kurdular. Kendi yurttaşlarından sorumlu birimler yanında ve üçüncü kişilere hizmet verecek ortak organlar görevlendirildi. Bunun sonucu iki resmî dil, iki polis gücü, üç kamu hizmeti, 3 mahkeme, üç para birimi, üç bütçe gibi mekanizmalar ve yapılar oluştu. 1972'den sonra ülkede partiler kurulmaya başladı. 1974'de kurulan Danışma Kurulu yerine 29'u doğrudan seçimle gelecek, 42 üyeli Temsilciler Meclisi kurulması öngörüldü. 1977'de Paris'te varılan anlaşma sonucu 1980'de bağımsızlık konusunda anlaşmaya varıldı ve 30 Temmuz 1980'de İngiliz Uluslar Topluluğu üyesi olarak Vanuatu BM'ye üye oldu. Yasama yetkisi 46 üyeli, 4 yıl için seçilen parlamentoya aittir. Başkan 5 yıl için parlamento ve 11 bölgesel kurul tarafından seçilmektedir. Başbakan dışında, yürütmede 10 bakan bulunmaktadır. Vanuatu BM, İngiliz Uluslar Topluluğu, Güney Pasifik Formu ve ACPEU üyesidir.

Marshall Adaları 1886 yılında Japonya tarafından işgal edildiği yılı kadar Alman ülkesinde idi. 1944 yılında adalar müttefikler tarafından işgal edilmiş ve BM egemenliğine geçmişlerdir. Adalar 17 Eylül 1991'de BM'ye üye kabul edilmişlerdir. 1979'da yuturluğa güven Anayasa'ya göre başbakan dört yıl için parlamento tarafından seçilmektedir. Parlamento dört

yıl için doğrudan seçimle gelen 33 üyeden oluşmakta, ve danışma yetkileri olan 12 kişilik bir kurul atanmaktadır. Başkanın dışında 10 bakanlık bulunmaktadır. Marshal Adaları BM ve Güney Pasifik Formu üyesidir.

İspanya 1886 yılında Micronezia adaları üzerinde egemenlik kurdu. Japonya birinci dünya savaşı başlarında adaları işgal etti ve 1921 yılında BM tarafından adaların sorumlusu kılındı. Müttefiklerin 1944 yılında adaları işgalinden sonra BM denetimine giren adalar, 1979'da Micronezia Federal Devletlerini oluşturmuş ve 17 Eylül 1991'de BM üyeliği ile Micronezia bağımsızlığını kazanmıştır. 1978'de kabul edilen Anayasa ile, yürütme yetkisine sahip başkanlık sistemi yanında, 14 üyeli Ulusal Kongre'nin 10 üyesi iki yıl için tek dereceli seçimle, dört üyesi dört yıl için her devlet tarafından seçilmektedir. Mirconezia sadece BM üyesidir.

Güney Pasifik ada ülkeleri Fiji haricinde hepsi tek meclisli yapıya sahiptir. Fiji'de parlamento yanında, senato görevini yürüten üst meclis vardır. Milletvekili sayıları 10-70 arasında değişmektedir. Micronezia 10 milletvekili ile en az sayıya sahip iken 70 milletvekili ile Fiji en çok milletvekiline sahip ada ülkesidir. Fiji'de ek olarak 24 üyeli üst meclis bulunmaktadır.

Batı Somoa ve Solomon Adaları dışındaki bölge ada ülkelerinde başkanlık sistemi vardır. Solomon Adaları monarşi yönetiminde, yürütme yetkileri İngiltere'ye bağlı vali tarafından yürütülmektedir. Batı Somoa'da ise başbakanlık sistemi mevcuttur.

Bakanlık sayıları 7-18 arasında değişmektedir. En az bakanlık 7 ile Micronezia'da en çok bakanlık ise Solomon Adalarındadır.

Çok partili bir yapı tüm adalarda vardır. Adaların tümü BM üye iken Fiji, bunun dışında uç örgüte; Solomon Adaları, Batı Somoa ve Vanuatu İngiliz Uluslar Topluluğu dahil üç örgüte; Marshall Adaları BM yanında sadece Güney Pasifik Formuna, Micronezia ise sadece BM'e üyedir.

3.3. Yüzölçümü, Nüfus, Eğitim ve Sağlık

3.3.1 Yüzölçümü, Nüfus

1991 yılında 744000 olan Fiji'nin nüfusu ortalama yılda 0.8 oranında artmaktadır. Bölge ada ülkeleri içinde çalışma kapsamına alınan en büyük nüfusa sahip adalardır. 18333.0 km² yüz ölçümüne sahip olan Fiji adalarının nüfus yoğunluğu ise 40.5 ile Vanuatu'dan sonra en düşük rakamdır. %39 ile en büyük şehirleşme oranına sahiptir. Fiji adalarının en büyüğü Viti Leon ve Vanna Leu'dur.

Solomon adaları 28370.0 km² alanı ile en büyük alana sahiptir. 347000 kişinin yaşadığı Solomon Adaları'nda nüfus yoğunluğu 12.2 ile en düşük rakamdır. Solomon Adaları'nda dikkat çeken diğer bir özellik şehirleşme oranının %9 ile çok düşük olmasıdır. En küçük yüz ölçümüne sahip Marshall Adaları'ndan 156.7 kat daha büyüktür.

Batı Somoa 190000 nüfus ile 2830,8 km² bir alanı kapsamaktadır. Nüfus yoğunluğu 67,1 ile, Solomon Adaları'ndan 5,5 kat daha yüksektir. Fiji Adaları'ndan sonra %21,0 ile şehirleşmenin en yüksek olduğu adalardır.

Vanuatu'nun yüz ölçümü 12190,0 km²'dir. 170000 nüfusa sahip Vanuatu'da nüfus yoğunluğu 13,9, şehirleşme %18,0'dır. Yüz ölçümü en düşük 181,0 km² ile Marshall Adaları, 52000 ile en küçük nüfus ve 287,3 ile en yüksek nüfus yoğunluğuna sahiptir. Yüzölçümü bakımından ikinci küçük adalar ülkesi Micronezia adalarıdır. 107900 nüfus ve 153,9 nüfus yoğunluğuna sahiptir.

Tablo 31: Yüzölçümü ve Nüfus (1991).

	Yüz Ölçümü Km ²	Nüfus	Nüfus Yoğun.	Şehirleşme	Nüfus Büyüme Oran	Nüfus Endeksi	Y.Ölçümü Endeksi	Nüfus Yoğun Endeksi
Fiji Adaları	18333,0	744000	40,5	39,0	0,8	14,3	101,29	3,31
Solomon Adaları	28370,0	147000	12,2	9,0	3,5	6,67	156,7	1,80
Batı Somoa	2830,8	190000	67,1	21,0	2,3	3,6	15,67	5,50
Vanuatu	12190,0	170000	13,9	18,0	3,1	3,27	67,35	1,14
Marshall Adaları	181,0	52000	287,3	---	3,8	1,00	1,00	23,55
Micronezia Adaları	701,0	107900	153,9	---	4,7	2,08	3,87	12,61

Kaynak: PC Globe, Inc. Tempe, AZ, U.S.A. 1992.

* Endeksler yazar tarafından hesaplanmıştır.

3.3.2 Eğitim

Fiji'de zorunlu eğitim olmamakla beraber okur-yazar oranı %86'dır. Eğitimin ilk sekiz yılı devlet tarafından karşılanmaktadır ve parasızdır. Temel eğitim altı yaşında başlar ve altı yıl sürer. Orta ve lise eğitimi 12 yaşında başlayıp 6 yıl sürmektedir. 1991 yılında 672 ilkokul, 184 orta ve lise ve beş tane lise üstü okul vardır. 236 okul öncesi eğitim veren okul, uç öğretmen koleji, iki tarım okulu, bir sağlık, bir hemşire okulu ve bir de Fuji Teknoloji Enstitüsü eğitim vermektedir. Ayrıca 1986'da açılan Güney Pasifik Fiji Üniversitesi eğitim hizmeti verdiği 12 ülkenin desteği ile faaliyettedir. Öğrenci/öğretmen oranı 24,2 iken, eğitimin GSMİ'deki payı %6,0'dır.

Temel eğitim Solomon Adaları'nda da zorunlu değildir. Temel eğitime başlama yaşı yedidir ve altı yıl sürmektedir. Onüç yaşında başlayan orta-lise eğitimi ise beş yıldır. 1991 yılında 485 ilkokulda 2305 öğretmen 52975 öğrenciyeye eğitim vermiştir. Öğrenci/öğretmen oranı %23'tür. 22 orta ve lise'de 363 öğretmen, 6746 öğrenciyeye eğitim vermiştir. Öğrenci/öğretmen oranı 19, toplamda oran ise 19,9'dur. İki öğretmen koleji ve bir de teknik enstitüsü eğitim vermektedir. 1977 yılında Güney Pasifik Üniversitesi'nin merkezi Solomon Adalarında açıldı. Okur-yazar oranının %54 olduğu Solomon Adalarında, eğitim giderlerinin GSMİ'ya oranı %5,2'dir (Tablo 32).

Tablo 32: Eğitim Göstergeleri.

1991	Fiji Adaları	Solomon Adaları	Batı Somoa	Vanuatu	Marshall Adaları	Micronezia Adaları
Okul Sayısı	861	507	212	286	93	167
Öğretmen Sayısı	7648	2668	2635	1169	----	----
Öğretmen/Okul	8.9	5.3	12.4	4.1	----	----
Öğrenci Sayısı	185443	59725	52578	26760	11504	28424
Öğrenci/Öğretmen	24.2	22.4	19.9	22.9	----	----
Eğitim/GSMH (%)	6.0	5.2	5.9	----	----	----
Okur-Yazar Oranı (%)	86.0	54.0	97	53	----	----
Zorunlu Eğitim Yaşı	X	X	----	X	----	----

Kaynak: PC Globe, Inc. Tempe, AZ, USA, 1992

1991 yılında Batı Somoa'da 164 ilk okulda 1511 öğretmenle 31412 öğrenci eğitim görmüş, öğrenci/öğretmen oranı 21 olarak belirlenmiştir. Orta ve Lise'de ise 42 okulda 566 öğretmenle 20604 öğrenci eğitim görmüş, öğrenci/öğretmen oranı 36 olmuştur. Lise üstü alti eğitim müessesesi vardır. Halkın %97'si okur yazar olan Batı Somoa'da eğitimin GSMH'ya oranı %5.9'dur (Tablo 32). Güney Pasifik Üniversitesi Tarım Okulu yanında, ulusal bir üniversite de 1984 yılında kurulmuştur. Eğitim sistemi Yeni Zelanda'ya benzemektedir.

Küçük bir bedel karşılığında eğitim, Vanuatu'da devlet tarafından sağlanmaktadır. Ancak eğitim zorunlu değildir. Temel eğitim altı yaşında başlar ve altı yıl sürer. Orta ve Lise eğitimi 12 yaşında başlayıp yedi yıl kadar sürebilir. Eğitim İngilizce ve Fransızca'dır. 1991 yılında 265 okulda, 1036 öğretmen, 23856 öğrenci ile temel eğitim faaliyetinde devrede iken; öğrenci/öğretmen oranı 23, orta ve lisede 21 okulda 133 öğretmen, 2904 öğrenciye eğitim vermiş, öğrenci/öğretmen oranı 22 idi. Öğrenci/öğretmen ortalaması 22.9'dur. Teknik eğitim okulu dışında öğrenciler Fiji'deki Güney Pasifik Üniversitesi'ne veya Papua Yeni Gine veya Fransa'ya gitmektedirler. Vanuatu'da okur yazar oranı %53'dür (Tablo 32).

Marshall ve Micronezia Adaları Birleşmiş Milletlere yeni üye olduklarından yayınlanmış istatistikleri sınırlıdır. 1985 yılında Marshall adalarında 86 ilk okulda 8777 öğrenci, 7 orta ve lisede 1727 öğrenci olduğu saptanmıştır. Micronezia'da 1983-84 yılında 151 ilk okulda 23345 öğrenci eğitim görmüştür

3.3.3. Sağlık

Fiji adalarında diğer adalarda olduğu gibi ortalama omur kadınlar da daha yüksektir. Kadınlarda ortalama omur 67, erkeklerde 62'dir. 1991 yılına göre Fiji'de 27 hastahaneye hasta başına düşen nüfus 27556 iken, yatak başına düşen nüfus 432'dir. Ulkede 271 pratisyen hekim görev yaparken, pratisyen hekim başına 2745 nüfus düşmektedir. Dişçi başına 15500 kişi düşerken, eczacı başına 16909, hemşire başına 482 kişi düşmektedir.

Solomon Adaları'nda kadınların ortalama ömrü 72, erkeklerde 67'dir. Her iki rakam da Fiji'ye göre daha yüksektir. Yatak başına 235, doktor başına 9132, hemşire başına 713 kişi düşmektedir. Bu rakamlara göre Solomon Adaları Fiji'ye göre sadece yakat başına nüfus oranında daha iyidir.

Batı Somoa'da ortalama ömür Fiji ve Solomon adalarının arasında görülmektedir. Kadınlarda ortalama ömür 69, erkeklerde ise 64'dür. Yatak başına nüfus 279, doktor başına nüfus 4318, dişçi başına nüfus 27143, eczane başına nüfus 47500, hemşire başına nüfus 552'dir.

Vanuatu'da ortalama ömür kadınlarda 72, erkeklerde 67'dir. Hastahane başına nüfus rakamı 8055, yatak başına 471, hekim başına 6296, dişçi başına 85000, eczacı başına 56667, hemşire başına 561'dir. Fiji, B, Somoa, Solomon Adalarına göre Vanuatu sağlık göstergeleri genelde düşüktür.

Tablo 33: Sağlık Göstergeleri (1991).

		Fiji Adaları	Solomon Adaları	Somoa Adaları	Vanuatu	Marshall Adaları	Micronezia Adaları
Ortalama Ömür	K	67	72	69	72	--	--
	E	62	67	64	67	--	--
Hastahane		27	8	30	21	2	4
Kişi/Hastahane		27556	43375	6333	8095	25000	27500
Yatak		1721	1479	682	361	54	325
Kişi/Yatak		432	235	279	471	925	338
Pratisyèn Hek.		271	38	44	27	17	50
Kişi/Pratisyèn h.		2745	9132	4318	6296	2941	2200
Diş hekimii		48	15	7	2	2	7
Kişi/Diş hekimii		15500	23133	27143	85000	25000	15714
Eczacı		44	---	4	3	---	7
Kişi/Eczacı		16909	---	47500	56667	---	15714
Hemşire		1543	487	344	303	51	230
Kişi/Hemşire		482	713	552	561	980	478
Ölüm Oranı ('000)		7	5	6	5	--	--
Doğum Oranı ('000)		26	40	34	36	--	--

Kaynak: PC Globe, Inc. Tempe, AZ, U.S.A., 1992

Marshall Adaları'nda hastahane başına nüfus rakamı 25000, yatak başına 925, hekim başına 2941, dişçi başına 25000, hemşire başına ise 980'dir. Micronezia'da ise hastahane başına nüfus 27500, yatak başına nüfus 338, hekim başına 2200, dişçi başına 15714, eczane başına 15714, hemşire başına 478 nüfus düşmektedir.

Bu rakamlara göre en uygun omur kadın ve erkeklerde Vanuatu ve Solomon Adaları'ndadır.

En çok hastahane yatak sayısı bakımından, Fiji, ardından Solomon Adaları gelmektedir. Yatak başına kişi oranı en düşük Solomon Adalarıdır. Pratisyen hekim sayısı yine en yüksek Fiji'dedir. Ancak hekim başına kişi oranına bakıldığında en iyi oran 2200 rakamı ile Micronezia, 2745 ile Fijidir. Diş hekimi sayısı en yüksek 48 rakamı ile Fiji, ikinci sırada 15 dişçi ile Solomon Adaları gelmektedir. Diş hekimi başına oranlara bakıldığında, Fiji 15500 ile, 15714 ile Micronezia, 25000 ile Marshall Adaları gelmektedir. Hemşire sayılarına bakıldığında Fiji 1543 hemşire ile başta gelirken, onu 487 ile Solomon Adaları, 344 ile Batı Somoa izlemektedir. Hemşire başına kişi oranlarında ise Micronezia en iyi olurken, onu 482 ile Fiji, 552 ile Batı Somoa izlemektedir.

3.4 Ulaştırma, Haberleşme, Para ve Banka

3.4.1. Ulaştırma

Fiji'de 1995 yılında 5100 km yolun, 1000km'si asfaltlanmıştır. 1992 yılında 35955 özel araç, 27858 yük aracı, 1367 otobüs, 2441 taksi ve 3616 kiralık araba vardır. Fiji Şeker Kamışı Şirketi 595km tren yolu ve işletmeciliğine sahiptir.

Tablo 34: Güney Pasifik Ada Ülkelerinin Önemli Merkezlere Uzaklıkları.

	ABD (Miami)		PARİS		LONDRA		TOKYO		SIDNEY	
	Mil	Km	Mil	Km	Mil	Km	Mil	Km	Mil	Km
Fiji (Suva)	7417	11968	10294	16566	10322	16289	4493	7230	1967	3172
Solomon Adaları (Honiara)	8349	13436	9415	15151	9315	14900	3382	5443	1775	2863
Batı Somoa (Apia)	6321	10214	9981	16005	9783	15743	4656	7493	3699	4353
Vanuatu (Santo)	8065	13008	9971	16082	9847	15882	3962	6390	1610	2586
Micronezia							1561	2512	3330	5320

Kaynak : PC Globe, Inc. Tempe, AZ, U.S.A., 1992.

Nadi ve Nauson'da iki uluslararası hava alanı ile 1991 yılında 603535 yolcu taşınmıştır. 18 diğer hava alanı iç hatlar için kullanılmaktadır. %78'i devlete ait olan ulusal havayolu Air Pacific 1992 yılında 4 uçağa sahiptir ve Avustralya, Japonya, Yeni Zelanda, ABD ve birçok

pasifik adalarına seferler düzenlemektedir. Ulusal hava yolu yanında, 12 yabancı hava yolu şirketi de ülke içi ve dışı ulaşım hizmeti sunmaktadır.

Suva, Lautoka ve Leouka esas limanlar olup, adalar arasında iç seferler feribotlarla düzenlenmektedir. Fiji'ye en yakın merkez, 3172 km ile Sidney/Avustralya, en uzak merkez Londra ve Paris'tir (Tablo 34).

1988 yılında, 50 posta dairesi, 185 posta şubesi ülke içinde hizmet vermiştir. Kablo ve uydu aracılığı ile uluslararası bilgi ağına bağlanan telefonlar vardır. Otomatik telex, Yeni Zelanda üzerinden uluslararası telex sistemine bağlanmıştır. 1987'de 60017 telefon devrede idi. Fiji Yayın Korparasyonu yarı özel, yarı devlete ait olup üç kanalda yayın yapmaktadır. Fiji Televizyon Şti, üç kanaldan yayın yapmaktadır. 1995 yılında 450000 radyo alıcısı vardı. 1985 yılında 2 günlük İngilizce gazete, 2 Fijian haftalık ve 1 haftalık Hintce, 3'de İngilizce aylık dergi yayınlanmaktadır.

Solomon Adalarında, 1300 km yolun, 100 km si asfalt, geri kalan çakıl ve kumdu. 1986 yılında 3629 araçın 1827'si ticari amaçlıdır. Honiara yakınlarındaki uluslararası havaalanına ulusal Solomon Hava Yolları yanında, uç havayolunu şirketi daha sefer yapmaktadır. Solomon Hava Yolları 1982 yılında altı uçağa sahipti. İç hatlar için 27 havaalanı vardır. Solomon Hava Yolları, Papua Yeni Gine'ye de seferler düzenlemektedir. İlk uluslararası limanı olan Solomon Adaları, 1981 yılında 234 gemili ticari filoya sahiptir. Ülkede faaliyet gösteren 14 posta dairesi ve 95 posta acenti vardır. 1989'da 2500 telefon ve devle radyosu yanında, 38000 radyo alıcısı vardır. Televizyon yoktur. 1988'de ayrıca haftalık u gazete vardır.

Tablo 35: Ulaştırma ve Haberleşme Göstergeleri.

	<i>Nüfus</i>	<i>Telefon</i>	<i>Kişi/ Telefon</i>	<i>Radyo</i>	<i>Kişi/ Radyo</i>	<i>Yol</i>	<i>Araç Sayısı</i>	<i>Kişi/ Araç</i>
Fiji	720.000	60.017	11.9	450.000	1.6	1000km	71.237	10.1
Solomon Adaları	349.500	2.500	139.8	38.000	9.2	100km	3.629	96.5
Batı Somoa	163.000	3.452	55.9	75.000	2.2	400km	5.747	28.3
Vanuatu	154.000	3.000	51.3	20.000	7.7	250km	3.784	40.7
Marshall Adaları	54.000	800	67.5					
Micronezia	107.900	615	175.1	17.000	6.3	39km	---	

Kaynak: PC Globe, Inc. Tempe, AZ, U.S.A., 1992

Batı Somoa'da, 1987 yılında 2088 km yolun 400km'si asfalt, 1200km'si ova yoludur. 1985 yılında 1898 özel araç, 2451 yük aracı, 349 çekici, 248 otobüs, 616 taksit ve 18 motosiklet vardır. Bir uluslararası havaalanı vardır. Ulusal Polenezian Havayolu 1982'de uçak sahibi idi. Ayrıca, Yeni Zelanda Pasifik Havayolu ve Hawaii Havayolu da ülkeye seferler düzenlemektedir. Somoa Havayolları ülke içi seferleri yapmaktadır. Batı Somoa, Japonya, ABD, Avrupa, Fiji, Avustralya ve Yeni Zelanda'ya düzenli gemi hizmetleri ile bağlanmaktadır. Ülkede, iki radyo istasyonu ve 3452 telefon abonesi vardır (1985). Yayıncılık devlet

denetimindedir. 1991 yılında 75000 radyo alıcısı ve 2500 televizyon vardır. 1985 yılında iki sineması olan Batı Somoa; 1989'da 4 haftalık, 2 aylık İngilizce ve Somoca gazeteye sahiptir. Somoa'ya en yakın konumda Avustralya ve Yeni Zellanda'dır.

Vanuatu, Sidney/Avustralya'ya 2556 km ile en yakın adadır. 1992'de bir uçağa sahip olan Vanuatu Hava Yolları Avustralya'ya seferler düzenlemektedir. Beş yabancı havayolu şirketi, Pasifik hava sahası seferleri ile Vanuatu'ya bağlanmaktadır. Melenazya Hava Yolları 16 dahili havaalanına tarifeli ve charter seferler düzenlemektedir. Birçok uluslararası denizcilik şirketi Vanuatu'yu Avustralya, Yeni Zellanda, Pasifik Ülkeleri, Hongkong, Japonya, Kuzey Amerika ve Avrupa'ya bağlamaktadır. En büyük limanlar Vila, Sento'dur. Küçük gemiler adalar arasında seferler düzenlemektedir. 1984 yılında 1062km yolun, 250km'si asfalttır. Ülkede kayıtlı 3784 araç vardır. İletişim hizmetleri, posta, telefon ve radyo birimleri tarafından sağlanmaktadır. 1985 yılında altı posta dairesi ve 3000 telefon hizmet veriyordu. Dış dünyaya telefon, telgraf, telex hizmetleri uydu aracılığı ile sağlanmaktadır. 1991 yılında 20000 radyo alıcısı vardı.

Marshall Hava Yolları Fiji, Kiribati, Micronezia ve Turdu'ya seferler yanında iç hat seferleri de yürütmektedir. 1992'de dört uçağa sahipti. 1988 yılında 800 telefon, bir televizyon ve üç radyo istasyonuna sahipti.

Micronezia'da dört uluslararası havaalanı ve dört liman vardır. 1990 yılında 226 km yolun sadece 39 km'si asfalt kaplıdır. Yine 1993 yılında 6015 telefon, uydu sistemlerine bağlı dört yer istasyonu, 5 radyo, 2 televizyon istasyonu yanında 17000 radyo, 1200 televizyon vardır.

3.4.2. Haberleşme

Telefon başına kişi oranının en iyi olduğu ülke Fiji, 11.9, en kötü olan ülke 175.4 ile Microneziae Adalarıdır (Tabo 35). Radyo başına kişi oranının en iyi olduğu ülke yine Fiji, ikinci 2.2 ile Batı Somoa, en kötü oran 9.2 ile Solomon Adaları'dır. Araç başına kişi oranı yine Fiji'de 10.1 ile en iyi, 96.3 ile en kötü Solomon Adaları'dır. Ulusal hava yolu ile 13 havayolu şirketinin Fiji'ye sefer yaptığı dikkate alındığında, iletişim ve ulaşım olanaklarının diğer bölge ada ülkelerine göre Fiji'de daha iyi olduğu ortaya koymaktadır.

Tablo 36: Güney Pasifik Okyanusu Küçük Ada Ülkeleri GSMH ve Fert Başına Düşen Gelir (S).

	1983		1986		1988		1990		1991	
	GSMH	GSMH/kişi	GSMH	GSMH/kişi	GMS	GSMH/kişi	GSMH	GSMH/kişi	GSMH	GSMH/kişi
Fiji Adaları	1142.0	1700	1242.0	1740	1164.0	1620	1361.0	1860	1423.0	1820
Solomon Adaları	142.0	550	166.0	500	182.0	610	231.0	730	228.0	700
Batı Somoa			99.0	630	112.0	710	147.0	920	155.0	940
Vanuatu			127.0	950	127.0	910	170.0	1150	173.0	1170
Marshall Adaları										
Micronezia					162.0	1500				

Kaynak: World Bank, The Johns Hopkins University Press, Baltimore and London, 1994.

3.4.3. Para - Banka.

Fiji'de kullanılan para birimi Fiji dolarıdır. 1987'de kur 1\$ = \$F2.0797, 1995'de ise ABD\$ = 1,42 \$F'dir. 1993 yılı doviz rezervleri \$338m olmuştur. Merkez Bankası yanında Ulusal Fiji Bankası, devlete ait ticari bir bankadır. Ayrıca faaliyette bulunan bir de Yatırım Bankası vardır. Yerel bankalar yanında beş yabancı banka da ülkede faaliyettedir. Yabancı bankalar arasında, Avustralya, Yeni Zellanda bankaları vardır. Yerli ve yabancı sigorta şirketleri de ülkede sigorta faaliyetleri yürütmektedirler.

Solomon Adaları'nda kullanılan para birimi Solomon Adaları dolarıdır. 1987'de 1 ABD\$ = 3.31 S\$ olmuştur. Merkez Bankası dışında Kalkınma Bankası ve uç ticari banka ülkede faaliyettedir. Yabancı bankalar yanında onun üzerinde İngiliz sigorta şirketi de sigorta işlemleri yapmaktadır.

Batı Somoa'da kullanılan para birimi tala'dır. 1987 yılında ABD\$ = 2.0109 tala iken, 1985'de ABD\$ = 2.45 tala'dır. Batı Somoa Merkez Bankası 1984'de kuruldu. Kalkınma bankası yanında, Kooperatif Bankası, özel bankalar ve sigorta şirketleri faaliyettedir.

Vanuatu'da kullanılan para birimi Vatu'dur. 1987'de ABD\$ = 105.56 vatu idi. Vanuatu'da gelir vergisi veya kurumlar vergisi yoktur. O nedenle finans merkezi olarak hızla gelişmektedir. Merkez Bankası, Kalkınma Bankası yanında sekizin üzerinde ticari banka, yabancı banka ve sigorta şirketi ülkede faaliyet göstermektedir. Ayrıca Vanuatu'da 200'ün üzerinde kooperatif faaliyet göstererek, adalarda mal dağıtımının %85'ini yapmaktadırlar.

Marshall ve Micronezia adalarında Amerikan doları kullanılmaktadır.

3.5. Güney Pasifik Okyanusu'ndaki Küçük Ada Ülkelerinin Ekonomik Yapıları ve Ekonomik Göstergeler

Güney Pasifik Ada Ülkeleri, doğal gaz ve petrol kaynaklarına sahip değildir. Ancak kendilerine yetecek elektrik enerjisine sahip oldukları görülmektedir. En çok enerji üretimi ve tüketimi Fiji Adaları'nda görülmektedir. Fiji'yi elektrik tüketiminde Batı Somoa izlemektedir. Balıkçılık bölge ada ülkelerinin tümünün önemli ekonomik faaliyetidir.

Fiji, Güney Pasifik Ada ülkeleri içinde ekonomik durumu en iyi olanıdır. Diğer ada ülkelerine göre, G.S.M.H'sı en büyük, fert başına gelirin en yüksek olduğu ada ülkesidir. Bakır, gümüş, kereste, balık, altın gibi kaynaklara sahip olan Fiji'de şeker, çimento ve diğer hafif sanayi ve turizm önemli yer tutmaktadır. Şeker endüstrisinin Gayri Safi Yurt İçi Hasıla'daki payı %15'e ulaşırken, istihdamdaki payı %20 ve ihracattaki payı %50'nin üzerindedir. Şeker ve turizm ülkenin doviz gelirlerinin %50'sini teşkil etmektedir. 1987'ye kadar ülkede süren politik istikrar Fiji'nin ekonomik kalkınmasında önemli rol oynamıştır. Ancak 1987'deki darbe ekonomik gelişmeleri olumsuz yönde etkilemiştir. Özellikle, yatırımlar, üretim ve gelirler üzerinde olumsuz etkiler görülmüştür. 1965-73 yıllarında, alt yapı yatırımları, sosyal hizmetler, tarım ve turizm yatırımların artan oranda kanalizasyon edildiği dönem olmuştur. 1983 yılında 1.142.0m. \$ olan Gayri Safi Milli Hasıla 1986 yılında 1.242.0m. \$'a ulaşarak bu dönemde %8.7 büyümeye gerçekleşmiştir (Tablo 36). 1986-1991 döneminde G.S.M.H. 1.242.0

m. \$'dan, \$1,423.0'a yükselmiştir. GSMH'daki büyüme bu dönemde %14.5'le, yıllık ortalama %2.9 olarak gerçekleşmiştir. Kişi başına gelir ise 1986'da \$1,740.0 iken, 1991 yılında \$1,920.0'a yükselmiştir. Bu dönem içinde gelişmeyi tıkayan tek engel kuşkusuz politik istikrarı bozan askeri darbe olmuştur. İş çevrelerinin ve yabancı sermayenin güveni sarsılmış, göçler olmuş, sermaye kaçıışı yaşanmıştır. Şeker hasadı durmuş, turist artışı ve sayısı olumsuz yönde etkilenmiştir. Daha da önemlisi darbe Fiji'nin dış konumunu sarsmıştır. Bu dönemde Fiji doları iki devalüasyona yaşamış, bütçe açıkları ise artmıştır. Hükümet yaşanan ekonomik krizleri aşmak için tarıma sağlanan teşvikleri gözden geçirmiş, vergi muafiyet bolgeleri kurarak imalat sanayi ihracatını arttırmaya yönelmiştir. Turizme özel önem verilerek yatırımları teşvik amaçlanmıştır. Göç nedeniyle kaçan, yetmişmiş işgücünü geri çekmek için teşvikler getirilmiştir. 1988 yılı sonlarında bu tedbirler sonucu toparlanma görülmeye başlanmıştır. 1989'da %30 şeker üretimi, imalat sanayi ürünleri ve ihracat artışı, ekonomiyi yeniden canlandırmıştır.

1983 yılında \$483.1 m olan ithalat, 1986'da \$434.2 m., 1991 yılında \$661.2 m yükselmiştir. %52.2 bir artış'a karşın ihracatta gerçekleşen artış %149.6'dır. 1983 yılında \$157.5 m olan ihracat 1991 yılında \$393.3 m'a ulaşmıştır (Tablo 39). Buna rağmen, ithalat ihracatı aşmış ve ticaret açıkları ülkede her yıl var olmuştur. Kişi başına ihracatın ve ithalatın 1991 yılı verilerine göre en yüksek olduğu ülke Fijidir. Ancak kişi başına ticaret açığı, Solomon Adalarından sonra yine en düşük Fiji'de olduğu görülmektedir. 1991 yılı verilerine göre kişi başına ticaret açığı \$36.2, kişi başına ihracat \$530.8 ve kişi başına ithalat ise \$892.3'dür. İhracatın ithalatı karşılama oranı ise 0.59'dur (Tablo 40). Fiji'de, 1983-92 dönemine bakıldığında, 1983-90 döneminde fiyat istikrarının sağlanamadığı ancak darbe sonrası alınan önlemlerle tüketici fiyat endekslerinde düşüş olduğu görülmektedir. 1987 askeri darbe öncesi fiyatlarda düşüş görülürken, darbe sonrası yeniden fırlamış tüketici fiyat endeksinde görülmektedir (Tablo 41).

Fiji'de GSYİH'nin sektörel dağılımına bakıldığında, şeker üretiminin etkisi nedeniyle 1983 yılında %18.4'den tarımın payı, 1991 yılında %21'e yükselmiş, sanayi ve hizmet sektörünün paylarında gerileme olmuştur. Sanayinin payı 1983 yılında %19.7 iken, 1991'de %18.8'e düşmüş, hizmet sektöründe ise 1983 yılında %61.9' olan pay 1991 yılında %60.2'ye düşmüştür. Buna rağmen hizmet sektörünün Fiji ekonomisinde %60 gibi bir paya sahip olması, hizmet sektörünün önemini göstermektedir (Tablo 37).

Fiji'nin ekonomik varlıkları, kendi dış borç sorunlarını çözecek olanaklara sahip olduğunu göstermektedir. Fiji, şeker, altın, balık ve kereste ürünleri yanında, turizm hizmetleri ihraç ederken, yiyecek, içecek ve diğer tüketim malları yanında araç gereç ithal etmektedir.

Solomon Adaları nüfusunun %90'ı geleneksel tarım faaliyeti ve ürünlerine bağlıdır. Geleneksel tarım ürünleri arasında, hindistan cevizi, tatlı patates, sebze ve meyveler yer almaktadır. Balıkçılık da geleneksel ekonomik faaliyetler arasındadır. En önemli ticari tarımsal ürünü işlenmiş hindistan cevizi (kopra)'dır. 1960'dan beri ekonominin çeşitlendirilmesi uğraşları içinde kopra üretimi dışında ürünler üzerinde durulmaya başlanmıştır. Kopra ihracatın 1986'da %5.2, 1987'de %7.0'ni oluşturmakta idi. Balık, özellikle tuna balığı 1987 yılında ihracatın %46.0'ını kereste %29.0, hurma yağı %6'sını teşkil etmektedir. Artan ticaret açıklarını aşağı çekmek için hükümet 1981'de %6, 1982'de %10 devalüasyona başvurmuştur. Adalarda zengin doğal kaynaklar olmamakla beraber, Bellime adasında kireç, boxite yatakları bulunmuştur. Çok az miktarda altın ihracatı da yapılmaktadır. Adalardaki ulaşım sorunları tarımsal ve ekonomik gelişmeye büyük engel teşkil etmektedir. Hükümetler son yıllarda,

ulaştırmaya ve haberleşmeye önemli yatırımlar yapmaya başlamışlardır. 1981 yılında şirketlere sağlanan vergi imtiyazları ile ulkeye önemli sermaye çekilmiş ve yatırımlar hızlanmıştır.

Tablo 37: GSYİH Sektörlere Dağılımı (%).

	Tarım				Sanayi				Hizmet			
	83	86	88	91	83	86	88	91	83	86	88	91
Fiji	18.4	20.7	19.5	21.0	19.7	20.0	21.7	18.8	61.9	59.3	58.8	60.2
Solomon Adaları	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---
Batı Somoa Adaları	---	---	44.2	41.6	---	---	23.8	19.6	---	---	31.9	38.8
Vanuatu	30.4	30.2	26.6	25.2	9.0	11.4	14.8	17.4	60.2	58.2	58.6	56.7

Kaynak: World Bank Statistics, The Johns Hopkins University Press, Baltimore and London, 1994.

* Solomon Adaları, Marshall Adaları, Micronezia verileri temin edilememiştir.

1981 yılında \$ 142.0 m olan Gayri Safi Milli Hasıla 1986 yılında \$ 166.0 m'a yükselmiştir. Bu dönemde 1983'de \$ 550.0 gibi çok düşük olan kişi başına gelir 1986'da ancak \$ 590.0'a yükselebilmştir. 1991 yılında ise GSMH \$ 228.0'a yükselerek 1986-1991 döneminde ortalama yıllık %7.46 büyüme sağlanmış, kişi başına gelir ise \$ 700.0'e yükselebilmştir. 1990 yılında \$ 231.0m olan milli gelir 1991 yılında \$ 228.0'a gerilemiştir (Tablo 36). Solomon Adalarında temel endüstriler balık ürünleri, prinç, sabun, tütün ve kersele ürünleridir.

Tablo 38: Kişi Başına Elektrik Üretimi ve Kişi Başına Tüketim (1988).

	Doğal Kaynak	Temel Endüstri	Enerji	Enerji/Kişi k/s	Kömür	D. Gaz	Petrol
Fiji	Bakır, Gümüş, Kereste, Balık, Alın	Şeker, Çimento	420 M.kw	588	-----	-----	-----
Solomon Adaları	Bauxite, Kereste, Balık	Balık Ürünleri, Sabun, Tütün, Kapa	30 M.kw	95	-----	-----	-----
Batı Somoa	Kereste, Balık	İpecek, H. Cevizi, Kapa	46 M.kw	255	-----	-----	-----
Vanuatu	Kereste, Balık	Y İpecek, İpecek, Tütün	28 M.kw	180	-----	-----	-----
Marshall Adaları	Posta, H. Cevizi	-----	-----	-----	-----	-----	-----
Micronezia	H. Cevizi, Bismara Balık	-----	-----	-----	-----	-----	-----

Kaynak: PC Globe, Inc. Tempe, AZ, U S A , 1992

1983-1991 yıllarında, önemli ticaret açıkları bulunmayan Solomon Adalarında, özellikle, araç-gereç ithalatı, ithalatın önemli oranını teşkil etmektedir. Kişi başına ticaret açığının en düşük olduğu bölge ada ülkesi \$24.0 ile Solomon Adalarıdır. Yine \$262.0 ile kişi başına ithalat diğer ada ülkelerine göre düşüktür. İhracatın ithalatı karşılama oranı 0.91 ile en yüksek orandır (Tablo 40). Ticaret açığının en az sorun olduğu bölge ada ülkesidir. Tüketici fiyat endekslerinde istikrar olmadığı anlaşılmaktadır. 1983-85 döneminde %30 tüketici fiyat endeksi artışı 1985-86'da %23 olurken, 1986-88 döneminde %58, 1988-90 döneminde %66, 1990-1991'de %24, 1991-1992 döneminde %39 artış görülmektedir (Tablo 41).

Doğal kaynaklar bakımından, zayıf konumda olan Somoa'da temel ürünler kereste ve balıktır. Temel endüstriler, içecek, kopra ürünleri, hindistan cevizidir. 1986'da G.S.M.H.'si \$99,0 m. dolar olan Somoa Adaları, 1991'de \$155.0 m dolar milli gelire sahiptir. 1986-1991 dönemi içinde %36.12 oranında, ortalama yılda %7.2 büyümeye gerçekleştirmiştir. 1986'da \$630,0 olan fert başına gelir 1991 yılında \$940.0'a (Tablo 36) çıkmış olmasına rağmen oldukça düşük bir rakamdır. 1985 yılında hükümet tarımı çeşitlendirme projesini Dünya Bankası'nın yardımı ile uygulamaya koydu. Tarımın Gayri Safi Yurt İçi hasıladaki payı oldukça yüksektir. 1988 yılında %44.2'yi bulan tarım payı 1991'de %41.8'e düşerken, 1991 yılında sanayinin payı 1990'da düşerek %19.6 olmuş, hizmet sektörünün payı %38.8'e ulaşmıştır (Tablo 37). Tarım ürünlerinin ihracatında yaşanan sorunlar, ihracatın azalmasına, ithalatın artışı ile dış ticaret açığının büyümesine neden oldu. Nitekim bölge ada ülkeleri içinde kişi başına ticaret açığının \$593 ile en büyük olduğu bölge ada ülkesi Somoa'dır (Tablo 40). Kişi

Tablo 39: Güney Pasifik Adaları Dış Ticaret Göstergeleri

	İthalat (m\$)			İhracat (m\$)			İthalat İhraç Ürünleri	İhracat Ürünleri
	1983	1986	1991	1983	1986	1991		
Fiji Adaları	483.1	434.2	661.2	157.5	177.9	393.3	Yiyecek, İçecek, Araç	Şeker, Altın, Balık, Kereste
Solomon Adaları	61.3	60.8	91.7	60.0	65.5	83.3	Yiyecek, İçecek, Araç	Balık, Kopra Ürünleri, Kukao
İleri Somoa	52.5	51.1	101.8	17.3	10.3	6.3	Yiyecek, İçecek, Araç	H. Cevizi, Kukao, Kopra Ürün
Vanuatu	---	37.0	83.0	---	17.0	20.0	Yiyecek, İçecek, Araç	Kopra, Şeker, Kereste
Marshall Adaları	---	---	---	---	---	---	Yiyecek, İçecek, Araç	---
Micronezia	---	---	---	---	---	---	Yiyecek, İçecek, Araç	---

Kaynak: World Bank Statistics, The Johns Hopkins University Press, Baltimore and London, 1994

başına ticaret açığının \$593 ile en büyük olduğu bölge ada ülkesi Somoa'dır (Tablo 40). Kişi başına ithalat rakamlarında \$632.2 ile Somoa, Fiji'den sonra ikinci sırada yer alırken kişi başına düşen ihracat rakamlarında \$39.1 ile en düşük düzey Batı Somoa'dadır. İthalat 1983'de \$52.5m iken, 1991 yılında \$101.8m'a çıkmış, ihracat ise 1986 yılında \$17.3'dan 1991 yılında \$6.3m'na düşmüştür (Tablo 39). 1987 yılında yaşanan kuraklığın önemli etkileri olmuştur. Batı Somoa'nın en büyük ticaret partnerleri, Australya, Japonya, Yeni Zelanda'dır. İhracatın, ithalatı karşılama oranı en düşük olduğu bölge ada ülkesi 0.06 ile Batı Somoa'dır.

Hizmet sektörünün en düşük olduğu bölge ada ülkesi Batı Somoa'dır. Batı Somoa'da da fiyat istikrarının olmadığı görülmektedir. 1983-85 döneminde tüketici fiyat endeksinde %37 artış, 1988-1990'da %56 artış görülürken, 1990-91 döneminde %7 düşüş, bir yıl sonra 1991-92 %26'lık tırmanış görülmektedir (Tablo 41).

Somoa'nın en önemli sorunlarından biri de yaşanan göç olaylarıdır. 1970'ten bu yana 100.000'in üzerinde Somoa halkı Yeni Zelanda, Avustralya ve ABD'ye göç etmişlerdir. Somoa'nın ödemeler dengesi açıkları yabancı ülkede çalışanların gönderdikleri dövizlerle karşılanmaktadır.

Tablo 40: Kişi Başına İthalat, İhracat, Dış Ticaret (1991).

	NÜFUS	Ticaret Açığı(-) (M.\$)	Ticaret Açığı/Kişi	İthalat/Kişi	İhracat/Kişi	İhracat/İthalat
Fiji Adaları	741 000	267.9	36.2	892.3	530.8	0.59
Solomon Adaları	350 000	8.4	24.0	262.0	338.0	0.91
Batı Somoa	161 000	95.5	593.2	632.2	39.1	0.06
Vanuatu	152 000	63.0	414.4	546.1	131.6	0.24

Kaynak: Dünya Bankası istatistiklerinden yararlanılarak yazar tarafından hesaplanmıştır.

* Marshall ve Micronezia ada ülkeleri verileri temin edilememiştir.

Dağlık ve ormanlık olan Vanuatu'da halkın %80'inin üzerindeki çoğunluğu kırsal bölgelerde yaşamaktadır. Temel ürünler kopra, beef ve balıktır. Kahve ve kakao üretilen ürünler arasındadır. Kırsal kesim dışında yaşayanlar, devlet dairelerinde, turizm ve uluslararası finans merkezlerinde çalışmaktadırlar. Merkezde, kıyı bankacılığı, vergisiz işlemler ve gemi kayıtları yapılmaktadır. Kamu sektörü, çalışanların 4300'ünden üçbini istihdam ederken, turizm sektöründe sadece 800 kişi çalışmaktadır. Finans merkezine kayıtlı 1100 şirket, 200 yerli kişiye istihdam yaratmaktadır. Vanuatu'nun dış ticareti kopra ihracatına bağlıdır. İhracatın %70'i, kopra ihracatına bağımlı kılınmıştır. Ülke, çok çeşit yiyecek, petrol ve normal ürün ithalatı yapmaktadır. 1980'deki bağımsızlık sancıları %10 düzeyinde ekonominin küçülmesine yol açmış, ancak 1980 ve sonrası 1981-85 de ekonomi toparlanarak %6 ortalama yıllık büyümeye gerçekleştirilmiştir. 1985 döneminde cyclon rüzgarları büyük tahribata yol açtı. Kopra üretimi turizm üzerinde de olumsuz etkiler görüldü. Kopra ihracatı, beef ihracatında düşüşler,

dış ticaret açıklarını büyük boyutlara ulaştırdı. Batı Somoa'dan sonra \$414.4 ile Vanuatu kişi başına en yüksek ticaret açığına sahip iken, kişi başına ithalat \$546.1'e yükselmiştir (Tablo 40). 1986 yılında \$57.0m. olan ithalat, 1991 yılında \$83.0 m'na yükselmiş, 1986'da \$17.0m olan ihracat sadece \$20.0m'na yukselebilmıştır (Tablo 39). 1989 yılından sonra ise turizmi geliştirmek ve ülkeyi finans merkezi yapmak için önemli çabalar görülmektedir.

Vanuatu'nun kuçukluğu, merkezlerden uzaklığı, ülke içi ulaşım sorunları, yetmiş insan gücü sorunu ekonominin gelişmesine başlıca engellerdir. Tüketici fiyat endeksleri, Vanuatu'da iniş çıkışların olduğunu göstermekle beraber, 1990-92 döneminde fiyat istikrarının sağlanmadığı görülmektedir (Tablo 41).

Vanuatu'da \$127.0 olan milli gelir 1991 yılında % ortalama yılda 8.0 artarak \$178.0'e yükselmiştir. Kişi başına gelir ise 1986'da \$950.0'dan, 1991 yılında \$1170.0'a yükselerek Fiji'den sonra en yüksek kişi başına gelire ulaşmıştır (Tablo 36).

Tablo 41: Güney Pasifik Ada Ülkelerinde Tüketici Fiyat Endeksi (1980=100).

	1983		1985		1986		1988		1990		1991		1992
Fiji	127	13	140	-38	102	18	120	18	138	9	147	7	154
Solomon Adaları	141	30	171	23	194	58	252	66	318	24	362	39	401
Batı Somoa	166	37	203	10	213	30	243	56	299	-7	292	26	318
Vanuatu	108	7	118	-35	70	19	89	14	100	6	106	3	111

Kaynak: World Bank Statistics, The Johns Hopkins University Press Baltimore and London, 1994.

Marshall adalarında zengin fosfat yatakları işletilirken, hindistan cevizi, domates, kavun ihracat için üretilmektedir. Micronezia'da ekonomi geleneksel tarım ürünlerine dayanmaktadır.

Tablo 42: Pasifik Bölgesi Ada Ülkeleri Dış Borç Yükü (m\$).

	1983	1986	1989	1990	1991	Nüfus (000)	Borç/kişi 1991
Fiji	437.4	441.1	411.8	409.2	357.7	741	452.7
Solomon Adaları	34.3	77.8	109.9	121.4	136.3	325	400.9
Batı Somoa	73.6	75.8	73.6	91.9	140.7	161	873.9
Vanuatu	10.6	18.3	36.3	40.2	39.3	152	258.5

Kaynak: World Bank, The Johns Hopkins University Press, Baltimore and London, 1994

Güney Pasifik ada ülkelerinin borç yükü ve artan dış borçları dikkat çekicidir. Fiji 534.7 m ile en borçlu, Vanuatu \$39.3 m ile en az borcu olan bölge ada ülkeleridir. Yine 1991 verilerine göre kişi başına dış borç yükü en çok olan ada ülkeleri \$873.9 ile Batı Somoa ve 482.7 ile Fiji'dir. Kişi başına en az borç yükü olan ada ülkesi \$400.9 ile Solomon Adalarıdır (Tablo 42)

6. Güney Pasifik Bölgesi Ada Ülkelerinde Turizm

Fiji'nin tabii güzellikleri, iklimi ve balıkçılık Fiji'ye yabancı turist çekmektedir. 1983 yılında 191616 olan turist sayısı, 1986 yılında 258000'e yükselmiştir. Söz konusu dönem artışı %34.6, yıllık ortalama %11.53'dür. Ancak 1987 yılında ülkede darbe sonucu ortaya çıkan politik istikrarsızlık turist sayısını, 1987 yılında 199000'e düşmüştür. Bu yılda meydana gelen %26.4 düşüş ülke ekonomisinde büyük kayıplarına neden olmuştur. Azınlıkta kalan Hintliler ile Hintliler arasında sürekli iktidar kavgası 1987 yılında darbeyle sonuçlandı. 1977 seçimlerinden bu yana Fiji milliyetçiliğinin körüklendiği görülmüştür. Burada zaman zaman kötü hava koşullarının (cyclonlar) ülkeyi olumsuz etkilediğine işaret etmek gerekmektedir. Fiji özenlilerin bölünmesi ile sorunlar yaşanmaya başladı. Fiji milliyetçileri, iş dünyasında Hintlilerin gerisinde kaldıklarını iddia etmeye başladılar. Bu çalkalanmalar 1985 yılında İşçi Partisinin kurulmasına yol açtı. İşçi Partisi, koloni yönetim biçimini değiştirmeyi hedefleyerek 1986'da iktidara geldi ve liberal, demokratik politikaları uygulamaya koydu. Devlette rüşvet problemlerini araştırmaya yöneldi, fakat kültürel değerleri koruma gerekçesi ile 14 Mayıs 1987'de askerî darbe ile yönetime el koydu. Darbe girişimine Avustralya, Papua Yeni Gine, İngiliz Uluslar Topluluğu ve Yeni Zelanda'dan tepki geldi.

Fiji turizm endüstrisinden darbeye ilk tepki saygın bir otel yöneticisinden geldi ve Fiji'nin 1987 yılında umut ettiği rekor turist sayısının unutulması gerektiğini söyledi. Ülkeye turist girişlerinin %50 azalacağı tahminleri yapılırken ülkenin en önemli endüstrisi ve istihdam kaynağı, döviz kaynağının durma noktasına geleceğine işaret etti¹. Uluslararası hava yolları bu seferlerinde değişikliğe gitti. Kontinental Hava Yolu, Fiji'ye doğrudan sefer yapan şirket uçuşlarını askıya aldı. Quantas, başka bir havayolu şirketi, turist taşımayacağını, sadece Fiji vatandaşlarını ve gazetecileri Fiji'ye götüreceğini açıkladı. Yeni Zelanda uçuşları, bir uçağın kırılması teşebbüsü sonucu askıya aldı. Tarifeli seferleri sadece Pasifik Hava Yolu (Ulusal Hava Yolu şirketi) ve Japon Hava Yolları sürdürdü.

1986 Haziranında gelen 18000 turisti karşı, 1987 haziranında ancak 5000 turist Fiji'ye gelmiştir. Turist sayısında düşüşte darbe sonrası olumsuz yayınların ve hava yolu seferlerinin azalması önemli etkisi oldu. İki yıl içinde Japonların ülkeye gelmesiyle turizm endüstrisinin dipplerinde de önemli değişikliklere neden açtı. Fiji turizm endüstrisinde üst düzey yöneticileri yabancı, orta düzey çalışanlar Fijian ve mutfaklarda Hintliler'in olduğu, yapılan araştırmalardan öğrenilmiştir. Fiji darbe sonrası kaybettiği turist sayısını ancak 1990 yılında 279000'e ulaşılarak katabilmiştir. 1992 yılında da turist sayısı 279000 olarak korumuştur. Fiji Adaları bölge ada ülkelerine gelen turistlerin (Marshall ve Micronezia hariç) 1986'da %76.3'ü alırken 1992'de ancak %75.0'a yükselmiştir (Tablo 42). Fiji'ye turistlerin %15'i kadar da gemiyle gelmektedir. 1986 yılında 43000'i bulan gemi personeli darbe sonrasında düşüş

¹John M. Baum, Tourism in Island Economics, Biddles, Ltd. G. Britain, s. 265.

Tablo 43: Güney Pasifik Ada Ülkelerine Gelen Turist Sayısı (000).

	1986	%	1987	%	1988	%	1989	%	1990	%	1991	%	1992	%
Fiji	258	76.3	190	71.2	208	72.7	251	74.0	279	75.2	259	75.1	279	75.0
Solomon Adaları	12	3.6	13	4.9	11	3.9	10	2.9	9	2.4	11	3.2	12	3.2
R. Somoa	50	14.8	49	18.4	49	17.1	54	15.9	48	12.9	35	10.1	38	10.2
Vanuatu	18	5.3	19	6.5	18	6.3	24	7.2	35	9.5	40	11.6	33	11.6
TOPLAM	338	100.0	267	100.0	286	100.0	339	100.0	371	100.0	345	100.0	372	100.0

Kaynak: World Tourism Organization, *Compendium of Tourism Statistics*, Madrid, 1992-1994.

* Yüzdeler yazar tarafından hesaplanmıştır.

ydemiş ve 1992 yılında 30000'e yükselmiştir (Tablo 43). Turist sayısında darbe sonrası düşüş, turizm gelirlerini de etkilemiştir. 1986'da \$163.0 m olan turizm gelirleri 1987 yılında 25.8 azalarak \$121.0 m'na inmiştir. İki yıl içinde yeniden toparlanan Fiji turizm sektöründe turizm gelirleri 1992 yılında \$223.0m'na ulaşmıştır. Fiji'nin bölge ada ülkeleri içinde turizm gelirlerindeki payı 1986 yılında %84.0 iken, 1987'de %79.1'e düşmüş, 1992'ye geldiğinde %81.1'e çıkabilmiştir (Tablo 50). Turist başına harcanan döviz miktarları incelendiğinde, 1986'da \$631.8 olan rakam, 1992'de \$799.3'e ulaşmıştır (Tablo 51). Bu rakam 1992 yılında Asya Pasifik Ülkeleri ortalaması olan \$744.0 ve yine dünya ortalaması olan \$618.0'ın üzerindedir.

Tablo 44: Gemi Personeli Sayısı (000).

	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992
Fiji	43	33	20	31	28	27	30
Polinomoon Adaları	6	6	5	3	3	26	5
Somoa	---	---	---	---	---	---	---
Tuvalu	56	---	51	41	42	37	59

Kaynak: World Tourism Organization, *Compendium of Tourism Statistics*, Madrid, 1992-1994

8 Haziran'da gerçekleşen Fiji turizm toplantısında, darbeden dört hafta sonra açışını başlatması yapan Vali, açıkladığı dokuz maddelik planda, vergi ve gümrük mevzuatlarında liberalizasyon, borçlanma kurullarında kolaylık, yatırımları teşvik, sermaye yatırımları projeleri pazarlama ile kriz yönetimi için acil yardım üzerinde durdu. Merkez Bankası başkanı yaptığı konuşmada, otel doluluk oranının %20-30'a ineceğini vurguladı. Avustralya'da Fiji'nin imajını iyileştirmek için pazarlama çabaları artırıldı. Ulusal Hava Yolu, özel indirimler uyguladı. Fiji Turizm Bakanlığı, turizm eğitim programlarını gerçekleştirdi. Tekrar kazanılan güven ve şiddete uğranmayan birinci darbenin ardından, 25 Eylül'de etnik Fiji grupları arasında huzursuzluk sonucu ikinci darbe de gerçekleştirildi. Birinci darbe politik sınıflı hedeflerken, ikincisi sivil sınıflı hedefliyordu. Şiddet olayları 1988 yılında da devam ederek, Anuka tatil merkezi arazi işleri tarafından talan edildi.

Tablo 45: Gelen Turistlerin Bölgelere Dağılımı (%).

	1986			1988			1990			1991			1992		
	ABD	AV.	As.Ps	ABD	AV.	As.Ps	ABD	AV.	As.Ps	ABD	AV.	As.Ps	ABD	AV.	As.Ps
Fiji	36.9	0.9	53.2	29.2	14.4	56.4	19.9	15.9	64.2	18.1	16.6	63.8	17.0	16.6	66.4
Solomon Adaları	10.0	10.0	80.0	5.0	5.0	90.0	10.0	10.0	80.0	11.1	11.1	77.8	11.1	11.1	77.8
Batı Somon	12.5	4.2	83.3	10.6	6.4	83.0	11.1	13.3	75.6	12.9	9.4	78.1	11.1	11.1	77.8
Vanuatu	5.9	5.9	88.2	6.3	6.3	87.4	2.9	2.9	94.2	2.7	2.7	94.6	2.5	2.5	95.0
Ortalama	10.8	7.2	76.0	12.8	8.0	79.2	10.9	10.5	75.6	11.1	10.0	78.9	11.4	8.8	79.8

Kaynak: World Tourism Organization, *Compendium of Tourism Statistics*, Madrid, 1992-1994.

Tablo 46: Ulaşım Tercihleri (%)

	1986		1988		1990		1992	
	Hava	Deniz	Hava	Deniz	Hava	Deniz	Hava	Deniz
Ortalama	84.4	15.6	89.5	10.5	89.6	10.4	89.6	10.4
Ortalama	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----
Ortalama	92.0	8.0	93.9	6.1	95.8	4.2	-----	-----
Ortalama	-----	-----	93.8	6.2	97.1	2.9	97.7	2.3

SKaynak: World Tourism Organization, Compendium of Tourism Statistics, Madrid, 1992-1994

1986 yılında 10919 olan yatak kapasitesi %85 artarak, 1992 yılında 11855'e ulaşmıştır. 1987 ve 1992 yıllarında yatak kapasitesinde düşüş görülmektedir. 1992 yılı verilerine göre Marshall ve Micronezia adaları dışındaki bölge ada ülkeleri içinde Fiji'nin yatak kapasitesi %72.2'dir (Tablo 47).

Gelen turistlerin dağılımına bakıldığında, Asya Pasifik Ülkelerinden gelenlerin, yakınlık nedeniyle arttığı ve 1992 yılında %66.4'e ulaştığı görülmektedir. Avrupa ile Amerika'dan gelen turistlerin oranına bakıldığında ABD 1986'da %36.9'dan 1992'de %17.7'ye düşerken, Avrupa %9.9'dan %16.6'ya yükselmiştir (Tablo 44). 1992 yılında Fiji'nin ortalaması rakamları, ABD ve Avrupa bakımından ortalamamın üzerinde iken, Asya Pasifik ortalamasının altındadır. Ulaşım tercihlerinde, 1986'da hava ulaşımı %84.4 iken, 1992'de %89.6'ya yükselmiş, deniz ulaşımının payı ise %15.6'dan, %10.4'e düşmüştür (Tablo 45). Turistlerin ülkeye geliş amaçlarında tatil 1992'de %82.1 ile birinci sırada yer almaktadır (Tablo 46). Ancak 1986'ya göre tatil amacıyla düşüş görülürken, bunun dışında amaçlar da artış görülmektedir.

Tablo 47: Turistlerin Ülkeye Geliş Amaçları (%)

	1986			1988			1990			1992		
	Tatil	İş	Diğer	Tatil	İş	Diğer	Tatil	İş	Diğer	Tatil	İş	Diğer
Ortalama	94.1	5.9	0.0	80.8	5.8	13.4	76.3	9.3	14.4	82.1	6.1	11.8
Ortalama	72.7	27.3	0.0	45.5	36.4	18.1	44.4	22.2	33.4	41.7	33.3	25.0
Ortalama										36.8	15.8	47.4
Ortalama				68.8	18.8	12.4	68.6	14.3	17.1	72.2	13.9	13.9
ORTALAMA										58.2	17.3	24.5

SKaynak: World Tourism Organization, Compendium of Tourism Statistics, Madrid, 1992-1994

Ortalama kalış sürelerinde gelişme görülmektedir. 1986'da 7.9 olan ortalama kalış süresi 1992'de 8.7'ye yükselmiştir (Tablo 48). Konaklama tesislerinde doluluk oran rakamları 1987 yılı için %44.6 ile düşüş, 1989'dan itibaren bir toparlanmayı göstermektedir (Tablo 49).

Fiji'de diğer bölge ada ülkelerine göre turizmin daha gelişmiş olmasına rağmen turizm gelirlerinin ihracatı karşılama oranı 1987 darbesi ile 1988'de 0.51'e düşmüş 1992'de 0.65'e ulaşmıştır (Tablo 52). Fiji'nin turizm gelirlerinin ithalata oranı 1986 yılında 0.72'dir. Bu oran 1992'de 0.35'e yükselmiş olmasına rağmen ithalatı karşılayabilecek konumda değildir (Tablo 53). Yine de 1992 yılında bölge ortalaması olan 0.22'nin üzerindedir. 1991, 1992 yıllarında turizm gelirlerinin ticaret dengesine oranı 1.00'in üzerine çıkmıştır ve 1992 de bu oran 1.18'e ulaşmıştır.

Tablo 48: Konaklama Tesisleri Yatak Sayısı.

	1986	1987	1988	1989	1990	%	1991	%	1992	%
Fiji	10919	10807	11319	11396	11477	81.0	12071	81.0	11855	72.2
Solomon Adaları	---	---	676	---	600	4.2	673	4.5	858	5.6
B. Somoa	---	---	---	---	900	6.4	1005	6.8	1500	9.8
Vanuatu	1642	1028	1019	1110	1150	8.4	1150	7.7	1140	12.4
TOPLAM					14127	100	14899	100	15353	100

Kaynak: World Tourism Organization. *Compendium of Tourism Statistics*. Madrid. 1992-1994

Tablo 49: Güney Pasifik Konaklama Tesisleri Ortalama Kalış Süresi.

	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992
Fiji	7.9	8.3	8.5	9.2	8.8	8.6	8.7
Solomon Adaları	9.0	9.0	12.0	---	---	---	---
B. Somoa	5.0	---	---	---	---	---	---
Vanuatu	11.3	13.8	11.1	12.1	14.6	9.2	9.0

Kaynak: World Tourism Organization. *Compendium of Tourism Statistics*. Madrid. 1992-1994

Turizm gelirlerinin G.S.M.H.'ya oranı 1986'da %9.43 iken, 1992'de bu oranın %14.69'a yükselmesi, turizmin ekonomi içerisindeki öneminin arttığını göstermektedir (Tablo 55). Fiji Adalarında turizmin daha da gelişmesi için, hotel kapasitesi ve çekiciliklere, altyapıya daha çok yatırım gerektiği gibi, ulaşım olanaklarının da artırılması gerekmektedir.

Solomon Adaları'nda ulaşım olanaklarının yetersizliği ekonomik gelişmenin önünde en büyük engeldir. Turistlere hizmet verecek tesislerin yetersizliği de dikkate alındığında 1990'da

0, 1992'de 858 yatak kapasitesi ile turizmin yetersiz olduğu ortaya çıkmaktadır. Sınırlı yatak kapasitesi, bölge ada ülkeleri içinde 1992 yılında %5.6 ile en düşük olanıdır. Nitekim turist sayısı 1986'da 12000 iken, 1992'ye kadar iniş ve çıkışlarla yine 12000'de kalmıştır. Bölge ada ülkeleri içinde gelen turist sayısı bakımından 1992 yılında payı sadece %3.2'de kalmıştır. Bu bölge içinde doğal olarak turizm gelirleri \$5.0m - \$6.0m dolar arasında değişmiş, turist başına turizm harcaması yine 1992 yılında \$500.0 ile bölge ve dünya ortalamalarının altında kalmıştır.

Solomon Adaları'na gelenlerin amaçlarına bakıldığında, iş nedeniyle gelenlerin oranında büyük artış görülmektedir. 1986'da tatil için gelenlerin oranı %72.7 iken, 1992'de bu oran %41.7'ye düşmüş, iş ve diğer amaçlar 68.3'e yükselmiştir.

Bölge 50: Güney Pasifik Konaklama Tesislerinde Doluluk Oranı.

	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992
Ortalama	59.6	44.6	46.7	55.6	60.2	51.9	51.3
Vanuatu	---	---	---	---	---	---	---
Somoa	---	---	---	---	---	---	---
Yeni Gine	40.2	45.3	40.9	51.6	55.6	63.5	65.3

Not: World Tourism Organization, *Compendium of Tourism Statistics*, Madrid, 1992-1994

Turizm gelirlerinin yüksek olması, turizm gelirlerinin ithalata ve ihracata oranlarına da yansımıştır. Nitekim turizm gelirlerinin ithalata oranı 0.06-0.08 arasında değişirken, ihracata oranı 1986-92 döneminde 0.05-0.08 arasındaki oranlarla en düşük düzeydedir. Turizm gelirlerinin ticaret dengesine oranı incelendiğinde, Solomon Adalarının odemeler dengesinde borçlu olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu oranın 1988'de 0.29 iken, 1992'de 0.6 olması dış borçlularının göstergesidir. Nitekim 1980-88 döneminde dolar bazında kamu borçları 5 kat artarak G.S.M.H.'nin %15'inden, %60'a yükselmiştir. Turizm gelirlerinin G.S.M.H.'ya oranlarına bakıldığında, 1986'da %3.6 iken, 1992'de oran %2.56'ya düşmüştür. Kaldı ki bu oranlarda bir oran, turizmin ülke ekonomisi içinde bugün için önemli olmadığını göstermektedir.

Batı Somoa'da turizmin gelişmediğini veriler ortaya koymaktadır. G.S.Y.İ. verilerine göre bölge ada ülkeleri içinde tarımın payının en yüksek, hizmet sektörünün en düşük olduğu ülke yine Somoa'dır. Somoa yaşam biçiminin değişeceği endişesi ile turizme gereken önemi 1983 yılına kadar vermemiştir. 1983 yılından sonra, 1980 yılında 900 olan yatak sayısı, 1992 yılında 1500'e ulaşmıştır. Batı Somoa turizminin en önemli yanı tabii çekicilikler yanında, tatil ortamıdır.

Batı Somoa'ya 1986'da gelen 50000 turist sayısı, 1988'de 54000'e yükselmiş, 1992 yılında ise 38000'e düşmüştür. Bölge ülkeleri içinde payı ise 1986'da %14.8 iken, 1992'de %12.2'ye inmiştir. Bu düşüslere paralel olarak, 1990 yılında \$20.0m'na yükselen turizm gelirleri 1992 yılında \$19.0m'na inmiştir. Turist başına döviz harcaması 1992 yılında \$500.0 ile Solomon Adalarında olduğu gibi en düşük olanıdır ve bölge ortalamasının altında kalmıştır. Batı

Tablo 51: Güney Pasifik Ada Ülkeleri Turizm Gelirleri mS.

	1986	%	1987	%	1988	%	1989	%	1990	%	1991	%	1992	%
Fiji	163	84.0	121	79.1	131	79.4	199	83.2	227	83.2	211	81.1	223	81.1
Solomon Adaları	5	2.6	6	3.9	5	3.0	5	2.1	4	1.5	5	1.9	6	2.2
B. Somoa	17	8.8	18	11.8	18	10.9	19	7.9	20	7.3	18	6.9	19	6.9
Vanuatu	9	4.6	8	5.2	11	6.7	16	6.8	22	8.0	25	10.1	27	9.8
TOPLAM	194	100.0	153	100.0	165	100.0	239	100.0	273	100.0	259	100.0	275	100.0
ORTALAMA	48.5		38.3		41.3		59.8		68.3		64.8		68.8	

Kaynak: World Tourism Organization, *Compendium of Tourism Statistics*, Madrid, 1992-1994

* Yüzdeler Yazar Tarafından Hesaplanmıştır.

Somoa'yı ziyaret edenlerin %83.3'ü, 1986 yılında, Asya Pasifik bölgesinden gelmektedir. 1992'ye gelindiğinde Asya Pasifik'ten gelenlerin oranı %77.8'e düşerken Amerika'nın payında artış, Avrupa'nın payında artış görülmektedir. Ulaşım tercihlerinde ise hava ulaşımı lehinde artış görülmektedir. 1986'da kara ulaşımının payı %84.4 iken, 1992 yılında %89.6'ya yükselmiştir. Batı Somoa'yı ziyaret edenlerin 1992'de %36.8'i tatil için gelirken, %15.8'i iş amaçlı, %47.4'ü diğer amaçlar için gelmektedir. Turizm gelirlerinin ihracata oranının 1.00 üzerinde olması dikkat çekmektedir. Yetersiz turizm aktivitelerine rağmen, bu oran, diğer ihracat türlerinde özellikle, 1987 yılında yaşanan kuraklık sonucu beklenen gelişmelerin ve turizm gelirlerinin düşmesinin çok düşük olmasından kaynaklanmaktadır. Somoa'da turizm gelirleri ithalatın çok düşük bir oranını karşılayabilmektedir. 1986 yılında, oran 0.33 iken, 1990 sonrası artan ithalata 0.16'yla bölge ada ülkeleri içinde en düşük düzeye inmiştir. Turizm gelirlerinin ticaret açığını karşılama oranlarından, Batı Somoa'da ödemeler dengesi ve dış borç sorunu olduğunu göstermektedir. Turizm gelirleri ticaret açığının 1986 yılında %47'sini karşılayabilirken, bu oran 1992'de 0.22'ye yani %22'ye düşmüştür. 1986 yılında dış borçların G.S.M.H.'ye oranı %69'a yükselmiştir. Turizm gelirlerinin G.S.M.H.'ye oranı da henüz Batı Somoa'da turizmin yeterince önemli konuma ulaşmadığını göstermektedir. Hatta, turizmin ekonomi içinde payında gerileme söz konusudur. 1986 yılında turizm gelirlerinin G.S.M.H.'deki payı %18.48 iken 1992 yılında %12.58'e düşmüştür.

Tablo 52: Turist Başına Döviz Harcaması S.

	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992
Somoa	631.8	636.0	629.8	792.8	813.6	814.7	799.3
Vanuatu	416.7	461.5	454.5	500.0	444.4	454.5	500.0
Somoa	340.0	367.3	367.3	351.9	416.7	514.3	500.0
Vanuatu	500.0	533.3	611.1	666.7	628.6	625.0	627.9
Ortalama	428.4	499.5	515.7	577.8	575.8	602.1	606.8
Asya Pasifik							744.0
Avrupa							
Diğer Ülkeler							618.0

Not: Dünya Turizm Örgütü istatistiklerinden yararlanılarak yazar tarafından hesaplanmıştır.

Vanuatu'da turizmin giderek önem kazandığı; artan turist, turizm gelirleri ve yataktan görülmektedir. Bu arada Vanuatu'ya turistten fazla gemicilerin uğradığı dikkat çekmektedir. Bunun nedeni Vanuatu bayrağı altında seyreden gemi sayısında ve kıyı ticaretine gelen önemdir. 1986'da ülkeye 18,000 turist gelirken, üç katın üzerinde 58000 gemi

Tablo 53: Turizm Gelirlerinin İhracata Oranı

	1986	1988	1990	1991	1992
Fiji	0.75	0.51	0.63	0.53	0.65
Solomon Adaları	0.08	0.06	0.06	0.06	0.08
B. Somoa	1.66	1.22	2.31	2.85	3.35
Vanuatu	0.52	0.55	1.15	1.25	1.35
ORTALAMA	0.75	0.58	1.04	1.17	1.36

Kaynak: Dünya Bankası ve Dünya Turizm Örgütü istatistiklerinden yararlanılarak yazar tarafından hesaplanmıştır.

personeli Vanuatu'ya uğramıştır. Turist sayısı artarak devam etmiş ve 1992'de 43000'e ulaşmıştır. Bölge Ada Ülkeleri içinde %5.3 olan Vanuatu'nun payı 1992 yılında %11.6'ya ulaşmıştır, Somoa'yı aşarak, Fiji'den sonra ikinci sıraya yükselmiştir. Turist artışına paralel olarak yatak sayısının, turizm gelirleri bakımından da ikinci sıraya yükseldiği görülmektedir. 1986 yılında 1042 olan yatak sayısı, 1992 yılında 1140'a yükselerek 1990'da %8.4 olan payını, 1992 yılında %12.4'e yükseltmiştir. Konaklama tesislerinde kapasite kullanımının en yüksek olduğu bölge ada ülkesi Vanuatu'dur. 1986'da %40.2 olan kapasite kullanımı, 1992 yılında %65.3'e yükselmiştir. Turizm gelirleri bakımından 1986'da \$9.0m olan gelirler, 1992 yılında \$27.0m'na ulaşmış bölge ada ülkeleri içindeki payı %4.6'dan 1992 yılında %9.8'e yükselmiştir. Vanuatu'ya gelen turistlerin dağılımına bakıldığında, 1986 yılında Asya-Pasifik'in payı, 1992'de %95.0'a yükselirken, Amerika ve Avrupa'nın payında azalma görülmektedir. Ulaşım tercihlerinde ise hava ulaşımı lehinde gelişme ile 1992 yılında %97.7'si hava ulaşımını tercih etmektedir.

Tablo 54: Turizm Gelirlerinin İthalata Oranı

	1986	1988	1990	1991	1992
Fiji	0.27	0.28	0.30	0.31	0.35
Solomon Adaları	0.08	0.05	0.05	0.05	0.07
B. Somoa	0.33	0.22	0.23	0.18	0.16
Vanuatu	0.16	0.11	0.23	0.30	0.31
ORTALAMA	0.21	0.17	0.20	0.21	0.22

Kaynak: Dünya Bankası ve Dünya Turizm Örgütü istatistiklerinden yararlanılarak yazar tarafından hesaplanmıştır.

Turist başına harcanan en yüksek döviz miktarı, Fiji'den sonra 1992 yılında \$627.9 ile Tuvalu'dur. Bu rakam bölge ve dünya ortalamasının üzerindedir. Artan turizm gelirleri Tuvalu'da turizm gelirlerinin ihracata oranı 0.72'den 1992 yılında 1.35 yükselmiştir. Turizm gelirlerinin ithalatı karşılama oranı ithalat artış oranını aşan turizm gelirleri artış oranı sonucu Tuvalu'dan 1992 yılında 0.31'e yükselmiştir. Ne varki turizm gelirlerinin, ticaret dengesine oranı Tuvalu altında kalmıştır. 1986'da 0.23 olan oran 1992'de 0.40'a yükselmiş olmasına rağmen Tuvalu'nun ihraç ve turizm gelirlerinin ithalatı karşılayamadığı, o nedenle, ödemeler dengesi dış borç sorunu yaşadığını göstermektedir. Ülkedeki cyclon rüzgârları da önemli tehditlere yol açmaktadır. Hava ulaşım sorunları, tarımsal ihraç ürün pazarında tıkanıklık, bu sorunların yaşanmasında başlıca etkenlerdir.

Turizm gelirlerinin GSMH'ya oranları, turizmin önemini ancak yeterli düzeyde göstermektedir. Turizm gelirlerinin GSMH'ya oranı %7.56 iken 1992'de %13.99'a yükselerek Fiji'nin düzeyine yaklaşmıştır.

Tablo 55: Turizm Gelirlerinin Ticaret Dengesine Oranı.

	1986	1988	1990	1991	1992
Ortalama	0.73	1.09	0.87	1.05	1.18
Polinezya		0.29	0.50	0.56	0.60
Somua	0.47	0.29	0.30	0.23	0.22
Tuvalu	0.23	0.22	0.28	0.39	0.40
ORTALAMA	0.48	0.47	0.49	0.56	0.60

Kaynak: Dünya Bankası ve Dünya Turizm Örgütü istatistiklerinden yararlanılarak yazar tarafından hesaplanmıştır.

Marshall ve Micronezia adaları da turizm potansiyeli olan adalar olmakla beraber, bu adalarda bağımsızlıklarını kazandıklarından turizmle ilgili yeterince istatistik ve kaynak bulunmamaktadır.

Tablo 56: Turizm Gelirlerinin GSMH'ya Oranı.

	1986	1988	1990	1991	1992
Ortalama	9.43	12.20	16.86	14.60	14.69
Polinezya	3.60	2.35	1.93	2.39	2.56
Somua	18.48	15.52	13.25	12.08	12.58
Tuvalu	7.56	7.86	15.43	13.40	13.99
ORTALAMA	9.77	9.48	11.87	10.62	10.96

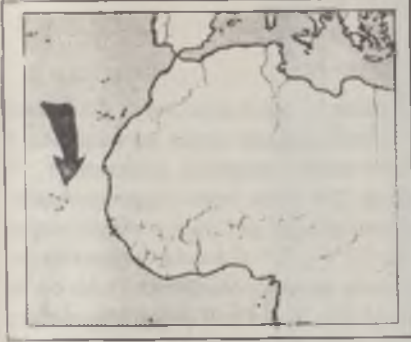
Kaynak: Dünya Bankası ve Dünya Turizm Örgütü istatistiklerinden yararlanılarak yazar tarafından hesaplanmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. ATLANTİK VE HİNT OKYANUSU'NDAKİ KİÇİK ADA ÜLKELERİNİN SİYASİ, SOSYO-EKONOMİK YAPILARI VE TURİZMİ

4.1 Coğrafik Konum, İklim, Dil ve Din.

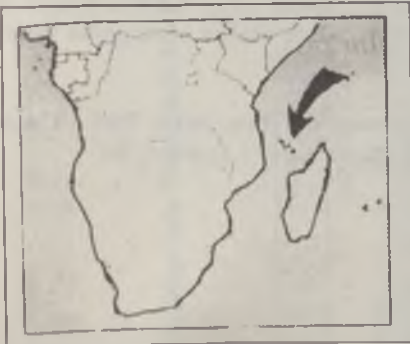
Atlantik Okyanusu'ndan Cape Verde, Sao Tom & Principe, Komor Adaları, Seycheller, Maldive Adaları çalışma kapsamına alınmıştır.
Cape Verde

Sao Tome ve Prin.

Komor Adaları

Cape Verde Adaları Batı Afrika'nın kuzeybatı uzağında, Kuzey Atlantik Okyanusu'nda Brava, Fogo, Maio, Sal, Santa, Luzia, Santo, Sao Vicente ve 5 adadan oluşmaktadır. Cape Verde Adaları'nın iklimi serin ve ısı 67° - 81° arasında değişmektedir. Aylar arasında pek az fark vardır. Haziran aylarında yağış yoktur. En çok yağış Eylül aylarında 3.8"- 4.5" arasındadır. Yıllık ortalama yağış miktarı 10.2" (Tablo 57).

Sao Tome & Principe Cumhuriyeti Afrika'nın batısında, Guine körfezinde, Gabon'un kuzeybatı kıyısındadır. Sao Tome ve Principe Adaları güneyde bulunan Pedras Tinhosas ve Rolas adacıklarına da içermektedir. Tropik iklime sahiptir. Ormanlık bölgeler. Ağustos ayları dışında her ay yağış almaktadır. Yıllık ortalama yağış miktarı 34.5"dir. Cape Verde'den fazla yağışların üç katından fazla yağış almaktadır. Isının 87°F arasında değişmektedir. Isının en yüksek olduğu aylar Şubat-Nisan ayları, yağışların da 4.2"-5.0" arasında en çok olduğu aylardır. Ülkenin %60'ı ormanla kaplıdır.

Komor Adaları, Hint Okyanusu'nda üç adadan oluşmaktadır. Afrika kıtası ve Madagaskar arasında yer almaktadır. Kuzeyden esen Hint muson rüzgarlarının etkisinde kalan Komor Adaları, tropik iklime sahiptir. Orman alanları, sınırlı tarım arazilerini artırma çabaları nedeniyle çok azalmıştır. Komor Adaları'nda ise 72°F - 82°F arasında değişmektedir. Ancak aylar arasında pek az farkı yoktur. On iki ay yağış alan Komor Adaları'nda en çok yağış Ocak-Mayıs aylarında 11.5" - 14.8" arasındadır. En çok yağış Nisan'da 14.8"dir. Yıllık ortalama yağış miktarı 98.1" ile bölgede en çok Komor Adaları'ndadır.

Turist başına harcanan en yüksek döviz miktarı, Fiji'den sonra 1992 yılında \$627.9 ile Tuvalu'dur. Bu rakam bölge ve dünya ortalamasının üzerindedir. Artan turizm gelirleri nedeniyle 1992'de turizm gelirlerinin ihracata oranı 0.72'den 1992 yılında 1.35 yükselmiştir. Turizm gelirlerinin ithalatı karşılama oranı ithalat artış oranını aşan turizm gelirleri artış oranı sonucu 1992'den 1991'e 0.31'e yükselmiştir. Ne varki turizm gelirlerinin, ticaret dengesine oranı 1992'de 0.40'a yükselmiştir. 1986'da 0.23 olan oran 1992'de 0.40'a yükselmiş olmasına rağmen Tuvalu'nun ihraç ve turizm gelirlerinin ithalatı karşılayamadığı, o nedenle, ödemeler dengesi dışı borç sorunu yaşadığını göstermektedir. Ülkedeki cyclon rüzgârları da önemli sorunlara yol açmaktadır. Hava ulaşım sorunları, tarımsal ihraç ürün pazarında tıkanıklık, bunların yaşanmasında başlıca etkenlerdir.

Turizm gelirlerinin GSMH'ya oranları, turizmin önemini ancak yeterli düzeyde göstermektedir. Turizm gelirlerinin GSMH'ya oranı %7.56 iken 1992'de %13.99'a yükselerek Fiji'nin düzeyine yaklaşmıştır.

Tablo 55: Turizm Gelirlerinin Ticaret Dengesine Oranı.

	1986	1988	1990	1991	1992
Oranlar	0.73	1.09	0.87	1.05	1.18
Oranlar		0.29	0.50	0.56	0.60
Somoa	0.47	0.29	0.30	0.23	0.22
Tuvalu	0.23	0.22	0.28	0.39	0.40
TALAMA	0.48	0.47	0.49	0.56	0.60

Not: Dünya Bankası ve Dünya Turizm Örgütü istatistiklerinden yararlanılarak yazar tarafından hesaplanmıştır.

Marshall ve Micronezia adaları da turizm potansiyeli olan adalar olmakla beraber, 1992'de bağımsızlıklarını kazandıklarından turizmle ilgili yeterince istatistik ve kaynak bulunmamaktadır.

Tablo 56: Turizm Gelirlerinin GSMH'ya Oranı.

	1986	1988	1990	1991	1992
Oranlar	9.43	12.20	16.86	14.60	14.69
Oranlar	3.60	2.35	1.93	2.39	2.56
Somoa	18.48	15.52	13.25	12.08	12.58
Tuvalu	7.56	7.86	15.43	13.40	13.99
TALAMA	9.77	9.48	11.87	10.62	10.96

Not: Dünya Bankası ve Dünya Turizm Örgütü istatistiklerinden yararlanılarak yazar tarafından hesaplanmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. ATLANTİK VE HİNT OKYANUSU'NDAKİ KÜÇÜK ADA ÜLKELERİNİN SİYASİ, SOSYO-EKONOMİK YAPILARI VE TURİZM

4.1 Coğrafik Konum, İklim, Dil ve Din.

Atlantik Okyanusu'ndan Cape Verde, Sao Tom & Principe, Hint Okyanusu'ndan Komor Adaları, Seycheller, Maldive Adaları çalışma kapsamına alınmıştır.
Cape Verde

Sao Tome ve Prin.

Komor Adaları

Cape Verde Adaları Batı Afrika'nın 620km uzağında, Kuzey Atlantik Okyanusu'ndadır. Boa Vista, Brava, Fogo, Maio, Sal, Santa, Luzia, Santo Antao, Sao Tiago ve Sao Vicente ve 5 adacıktan oluşmaktadır Cape Verde Adaları'nın iklimi serindir. Isı 67°F - 85°F arasında değişmektedir. Aylar arasında pek ısı farkı yoktur. Şubat-Haziran aylarında yağış yoktur. En çok yağış Ağustos aylarında 3.8"- 4.5" arasındadır. Yıllık ortalama yağış miktarı 10.2" (Tablo 57).

Sao Tome & Principe Cumhuriyeti Afrika'nın batısında, Guine körfezinde, Gabon'un 200km batı kıyısındadır. Sao Tome ve Principe Adaları, yanında bulunan Pedras Tinhosas ve Rolas adacıklarını da içermektedir. Tropik iklime sahiptir. O nedenle Temmuz-Ağustos ayları dışında her ay yağış almaktadır. Yıllık ortalama yağış miktarı 34.5"dir. Cape Verdeye düşen yağışların üç katından fazla yağış almaktadır. Isı 69°F - 87°F arasında değişmektedir. Isının en yüksek olduğu aylar Şubat-Nisan ayları, yağışların da 4.2"-5.9" arasında en çok olduğu aylardır. Ülkenin %60'ı ormanla kaplıdır.

Komor Adaları, Hint Okyanusu'nda üç adadan oluşmaktadır Afrika kıtası ve Madagaskar arasında yer almaktadır. Kuzeyden esen Hint muson rüzgarlarının etkisinde kalan Komor Adaları, tropik iklime sahiptir. Orman alanları, sınırlı tarım arazilerini artırma çabaları nedeniyle çok azalmıştır. Komor Adaları'nda ısı 72°F - 82°F arasında değişmektedir. Ancak aylar arasında pek ısı farkı yoktur. On iki ay yağış alan Komor Adaları'nda en çok yağış Ocak-Mayıs aylarında 11.5" - 14.6" arasındadır. En çok yağış Nisan'da 14.8"dir. Yıllık ortalama yağış miktarı 98.1" ile bölgede en çok Komor Adaları'ndadır.

Seychelles.

Seycheller Adaları Madagaskar'ın kuzeyinde, Hint Okyanusunda, 115 adadan meydana gelmektedir. Ekvatora yakın olmalarına rağmen tropik iklime yakın bir iklimi vardır. Yılın on iki ayında yağış almaktadır. Yıllık ortalama yağış miktarı 92.1"dir. En çok yağış alan aylar Kasım - Mart ayları arasında, 13.4" ile aralık ve 15.2" ocak aylarıdır. En az yağış ayları ise Temmuz ve Ağustos aylarıdır. Isı ise diğer adalardan pek farklı değildir. 75°F-86°F arasında değişmektedir.

Maldiv Adaları.

Maldive Adaları, Sri-Lanka'nın 400 mil güneybatısında, en yüksek noktası deniz seviyesinden 6 ayak yükseklikle, 1200 adadan meydana gelmektedir. 26 bölgeye ayrılan adaların 199'unda insan yaşamamaktadır. Adalar sıcak ve rutubetli olduğu gibi muson rüzgârlarından etkilenmektedirler. Isı 73°F - 85° arasında değişmektedir. Bölge, ada ülkeleri içinde en sıcak olanlarıdır. Yılın on iki ayında yağış alan Maldivler de en çok yağış Mayıs-Ekim aylarında 6.3" - 11.6" arasında değişirken, en sıcak aylar da yine bu aylardır. Yağışın en düşük olduğu aylar ise 0.7", 0.9" ile Şubat ve Mart aylarıdır. Yıllık ortalama yağış miktarı 63.5"dir

Cape Verde'de konuşulan resmi dil Portekiz dilidir. Halkın %70'i Crioulo ve %30'u Manayak dillerini konuşmaktadır. Halkın %71 karışık iken, %29'u siyah ırktandır. %98'i Katolik dinine inanmaktadır.

Sao Tom Principe'de resmi dil Portekiz dilidir. Ancak halkın %100'ü Crioulo konuşmaktadır. Serviceusimga, %60 payla en büyük etnik gruptur. Bunu %26 ile Fonos etnik grubu izlemektedir. Halkın %83'ü katolik %17'si Protestandır.

Komor adalarında resmi dil Arapça ve Fransızca'dır. Ancak halkın %100'ü Swahili ve Komor dilini konuşmaktadır. Halkın %97'si Komorlu iken %2 de Makna etnik grubu vardır. Komor Adalarının %100'ü Müslüman (sünni)'dir

Syechelles Adaları'nda resmi dil İngilizce ve Fransızca'dır. Yine halkın %89'u Creole etnik kökeninden gelirken %5 Hintli vardır. Halkın %90'ı Katolik, %8'i Anglikan'dır.

Tablo 57: Bölge Ada Ülkelerinde Isı (F°) ve Yağış (" 1991).

	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık	Yağış Top. (")
Cape Verde	68-77	67-77	68-78	69-79	70-81	72-82	75-83	76-84	77-84	76-85	74-82	71-79	10.2
Sao Tome & Principe	0 1	0 0	0 0	0 0	0 0	0 0	0 2	3 8	4 5	1 2	0 3	0 1	
	73-86	73-86	73-87	73-86	73-85	71-83	69-82	69-82	70-84	71-84	71-84	72-84	
	3 2	4 2	5 9	5 0	5 3	1 1	0 0	0 0	0 9	4 3	4 6	3 6	34 5
Komor Adaları	80-82	80-82	75-82	79-81	76-75	74-76	72-75	72-74	73-75	76-78	78-80	78-81	98 1
	14 6	12 5	9 3	14 8	11 5	5 1	5 0	6 2	2 2	3 5	4 8	8 6	
Sevehelles	76-85	77-84	77-85	77-86	77-85	77-83	75-81	75-81	76-82	75-83	75-84	75-84	
	15 2	10 5	9 2	7 2	6 7	4 0	3 3	2 7	5 1	6 1	9 1	13 4	92 8
Maldivler	73-85	75-85	77-86	80-87	79-88	77-86	76-85	77-85	77-85	76-85	74-85	74-85	
	1 8	0 7	0 9	2 3	7 0	11 6	8 9	7 8	6 3	7 3	5 5	3 4	63 5

Kaynak: PC Globe, Inc. Tempe, AZ, U S A., 1992.

Maldiv Adaları'nda resmi dil Deveh'dir. İngilizce de konuşulmaktadır. %40 Sri Lanka, %30 Dravidion, %30 Arap ve siyah etnik grupları vardır. Halkın %100'ü Müslüman'dır.

4.2. Yakın Tarih ve Siyasi Yapı

Sao Tome ve Principe Demokratik Cumhuriyeti iki ada ve çok küçük bir çok kayalık adadan oluşmaktadır. Sao Tome ve Principe adaları 1471'de keşfedilmiş ve 1522'de Portekiz kolonisi olduktan sonra, 1951'de Portekiz'in deniz aşırı eyaleti olmuştur. 1974'de Portekiz'de yer alan darbeden sonra, Portekiz adaların bağımsızlık hakkını kabul etmiş ve Sao Tome ve Principe 1975'te Birleşmiş Milletlere üyeligi kabul edilerek bağımsız olmuştur. 1975'te ise Milli Halk Meclisi seçilmiştir.

1978 ve 1979 yıllarında darbe girişimleri sonucu siyasi yöneticilerde değişikliklere gidilmiştir. 1981 yılında yiyecek sıkıntısı nedeniyle Sao Tome ve Principe'de ayaklanmalar olmuştur. 1982 yılında kotuleşen ekonomik koşullar hükümeti doğu bloku ile olan ilişkilerini gözden geçirmeye zorlamış ve başkan Costa 1984 yılında adaların bağlantısız olduğunu ilan ederek, Sovyet yanlısı bakanların görevine son vermiştir. Bunun ardından 1986 yılında hükümette köklü değişikliklere gidilmiştir ve hükümetteki değişiklikler 1987 yılına kadar devam etmiştir. 1987 yıl sonunda anayasa reformu ile başkanın halk tarafından seçimi, Milli Halk Meclisi seçimlerinin yenilenmesi ve Meclis için bağımsız adayların da seçime katılması kararlaştırılmıştır. Milli Halk Meclisi'nin 1988 yılında, başbakanlığın yeniden kurulması ve yeni kabine oluşumunu öngören anayasa değişikliklerini kabul etmesinden sonra 1988 yılında yeni bir darbe girişimi daha yer aldı.

1990 Anayasası, 1992 Anayasası'nda öngörülen tek parti sistemine son verdi. Başkanın 34 yaşın üzerinde olması, halk tarafından bir veya iki defa beş yıl için seçilmesi, hükümetin başı olması ve bakanlar kurulunu ataması yeni Anayasa'yla öngörüldü. 1982 Anayasası'nda yer alan tek parti adaylarının seçimi sonucunda seçilen 40 üyeli Meclis 1990 Anayasası'yla değiştirilip, 55 üyenin 4 yıllık dönem için seçilmesi yeni anayasada yer aldı. 1994 seçimi sonuçlarına göre, güçlerine göre, Sosyal Demokrat Partisi, Demokratik Birlik Partisi, Bağımsız Demokratik Eylem Partileri mecliste temel edildi.

Tablo 58: Atlantik Okyanusu Adaları Siyasi Yapıları.

Ülkeler	Sümbürge	Bakan Sayısı	Siyasi Parti	S	M	Yönetim	BM Üyelik	Üye olduğu Örgüt
Cape Verde	P	13	2	X	82	Başkanlık	1975	3
Sao Tome & Principe	P	12	3	X	55	Başkanlık	1975	3

Kaynak: Hunter, B. The Statesman's Year Book'dan yararlanılarak yazar tarafından derlenmiştir

* Cape Verde ve Sao Tome Principe 1975 yılında BM'ye üye olup sadece 20 yıllık bir devlet deneyimine sahiptir. Ancak Cape Verde'nin Guine Bissau ile birleşme hedefi

1986 yılına kadar sürdü ve çok partili yapı 1991'de gerçekleşti. Sao Tome'de ise 1990 yılına kadar darbe ve siyasi dalgalanmalar yaşandı. Çok partili sisteme 1991'den sonra geçebildi.

* Her iki ada ülkesi de bağımsızlık öncesi Portekiz Somürgesi idi.

* Cape Verde'de turizm, bir bakanlığa bağlı iken, Sao Tome & Principe'de turizm herhangi bir bakanlığın altında görülmemektedir.

Hint Okyanu'sunda, Afrika'nın Güneydoğusunda yer alan Komor adaları; Hindistan'ın güneyinde yer alan Maldive adaları ve yine Hint okyanusunda Madagaskar'ın doğusunda yer alan Seyschel adalarından Komor adaları, uç adadan meydana gelmektedir. Önceleri Madagaskar'a bağlı iken, 1912 yılında Fransız kolonisi ilan edilmişlerdi. Komşu Mayota adası ile bu üç ada 1914 yılından 1947 yılına kadar idari yonden Madagaskar'a bağlı iken 1947 yılında Fransız egemenliğine girdiler. 1961 yılında özerklik kazanıldıktan sonra 1974 yılında yapılan referandumda üç adada büyük çoğunluk bağımsızlık lehinde oy verirken, Mayota Fransa'da kalmak için oy kullandı. Komor Bakanlar Komitesi tek taraflı olarak adaların 1975'te bağımsızlığını ilan edince Mayota Fransızlarda kaldı. 1975 yılındaki darbe sonucunda Ali Soilik iktidarı ele geçirdi. Komor adaları BM'ye üye oldu (1975) ve 1976'da Cumhurbaşkanı Ali Soilik oldu. Ancak eski başkan Ahmed Abdullah ikinci darbe ile 1978 yılında başkanlığı ele geçirdi ve Soilik öldürülerek Federal İslam Cumhuriyeti kuruldu. Aynı yıl Komor Adaları Afrika Birliği Örgütü (OAU) üyeliğinden çıkarıldı.

Mayota dışında üç adada yeni anayasa aynı yılda oylandı ve seçimle A. Abdullah başkan seçildi. Federal Meclis tek parti devleti kurulmasını onayladı. Anayasa değişiklikleri başkanı güçlendirirken adanın Valisi'nin gücü zayıflatıldı. 1983 yılında başkan on yıl altındaki siyasi tutuklulara politik af ilan etti. 1984 yılında Abdullah güçlü olarak (%98) yeniden başkan seçilince Anayasa değişikliği yaparak hükümetin de başkanı oldu. Abdullah'ın Fransa'da olduğu sırada yapılan darbe girişimi sonrası, darbeciler ve yakalanan muhalefet partisi lideri dahil hepsi hapse atıldı ve zorunlu iş cezasına çarptırıldılar. Ancak başkan Abdullah 1986 ve 1987 yıllarında siyasi af ilan etti ve 1987 yılında Federal Meclis seçimleri yapılacağını ilan etti. Seçimlere hile karıştırıldığı iddialarının ardında iki dönem başkan seçilen Abdullah 1990 yılında görevinin sona ermesiyle Anayasa değişikliğinin yollarını aradı. Bu arada sol bir grup tarafından yeni bir darbe girişiminde daha bulunuldu. 1978 yılında Fransayla ilişkiler yeniden başlayınca askeri ve ekonomik işbirliği anlaşmaları imzalandı ve Mayota adasının statusüne ilişkin, kararlar askıya alındı. 1979 yılında Komor Adaları yeniden (OAU) Afrika Örgütü Birliğine kabul edildi. Aynı örgüt 1986 yılında Mayota'nın Komor'a verilmesi talebini tekrarladı. 1985 yılında ise Komor adaları Hint Okyanusu Komisyonunun (IOC) dördüncü üyesi kabul edildi ve Madagaskar, Mauritius ve Seyscheller bölgesel işbirliği ve ekonomik kalkınma yılında örgütsel adım atıldı.

1978'de kabul edilen ve 1983 yılında değişen Anayasa'ya göre Komor Adaları Federal İslam Cumhuriyeti'dir. Mayota istediği zaman birleşme hakkına sahiptir. 1992'de onaylanan yeni Anayasa'da Başkan devletin başıdır ve 5 yıl için doğrudan halk tarafından seçilmektedir. Bakanlar Kurulu'nu oluşturacak bakanları atar. 42 kişilik Yasama Meclisi iki aşamalı seçim ile 4 yıl seçilir. Her üç adadan 5 senator toplam 15 senator. İse 6 yıl için seçilmektedir. Yasama Meclisi için 1993 yılında yapılan seçimlerde Demokrasi ve Yenilik Partisi 22 sandalye kazandı. 1978 Anayasası politik partilerin serbest bırakılmasını sağlarken, 1979 yılında Federal Meclis 12 yıl için tek parti sistemini onayladı ve Udzima 1982 yılında tek yasal parti oldu. Muhalef partiler ise Fransa'da örgütlendi. 1994'de hükümet başkanı olan başbakanla beraber on uç bakanlıktan biri ulaştırma ve turizm Bakanlığıdır. Komor Adaları BM, Arab Birliği ve ACPIEU'ye ve Hint Okyanusu Komisyonu üyesidir.

Maldiv Adaları 202'inde insan yaşamayan 1200 adadan oluşmaktadır. Maldiv Adaları 1887 yılında bağımsızlığını kazanıp 1965 yılında BM'ye üye oluncaya kadar İngiliz hakimiyetinde kaldı. 1968 yılında ise Maldiv Adaları Cumhuriyeti oldu ve 1954'den beri başbakan olan İbrahim Nasır başkanlığa geldi. Başkan Yurttaşlar Meclisi (Mejlis) tarafından seçilirken, 48 üyeli parlamentonun 8'i başkan 40 tanesi 19 idari bölgeden 5 yıl için seçilmektedir. Siyasi parti yoktur. 1994 yılında Başkan'ın başkanlığında kurulan hükümette 15 bakan ve Meclis Başkanı vardır. Turizm bakanlığı yoktur. Maldivler, BM, İngiliz Uluslar Topluluğu, Colombo Plan, Uluslararası Para Fonu ve Dünya Bankasına üyedir.

Sejšel Adaları Cumhuriyeti 100 den fazla adadan oluşmaktadır. Fransa tarafından ilhak edilene kadar (1756) insanın yaşamadığı yerlerdi. 1974 yılında İngiltere tarafından işgal edilen ve Mauritius'a bağlanan adalar, 1903 yılında koloni olmuştur.

1975'te ozerklik ve 1976'da bağımsızlıkla beraber BM'ye üye oldu. İlk başkan 1977 yılında darbe ile başbakan tarafından değiştirildi ve meclis feshedildi. Anayasa askıya alındı ve değişikliklerle 1979 yılında yeniden getirildi. 1983 seçimlerine katılma hakkı sadece SPPF (Sosyal İlerici Halk Cephesi) üyelerine aitti. 1987 yılında sadece SPPF üyelerine açık seçim yapıldı. 1979'dan sonra 1981, 1982 yıllarında darbe girişimleri yer aldı. 1982 sonları ve 1983 yıllarında başarısız darbe girişimleri tekrarlandı. 1985 yılında muhalefet lideri sığındığı Londra'da öldürüldü. 1986 yılında Gençlik ve Savunma Bakanı başarısız darbe girişimi sonunda istifaya zorlandı. 1987 yılında Sejšel hükümetini devirmeyi amaçlayan bir plan Londra'da ortaya çıkarıldı.

1979 yılında Anayasasına göre Sejšel tek parti devleti öngörmekte idi. 1991 yılındaki Anayasa değişikliği diğer partileri yasallaştırınca 1992 yılında yeni anayasayı yapmak üzere bir komisyon kuruldu. 1992 sonunda %60 onay alamayan anayasa, 1993 yılında kabul edildi. Halk Meclisininin 33 üyesi beş yıl için seçilirken, Yürütme Kurulu Başkanı doğrudan beş yıl için seçilir ve Bakanlar Kurulu'nu seçer ve yönetir. Beş siyasal parti faaliyettedir. Başkanla beraber 1994 yılında, 11 bakanlıktan oluşan hükümette, Ulaştırma ve Turizm Bakanlığı da vardır. Sejšel Adaları, BM, İngiliz Uluslar Topluluğu, OAU, Bağlantısızlar Hareketi, Hint Okyanusu Komisyonu ve ACPIEU üyesidir.

Tablo 59: Hint Okyanusu Adalarının Siyasi Yapıları.

	Sömürge	S	M	Devletin Baş	BM Üyelik	Bakan Sayısı	Parti Sayısı	Turizm Bakan.	İ ye olduğu Kuruluş Sayısı
Comor Adaları	F	15	42	Başkanlık	1975	12	X	Turizm *	4
Maldivler	İ	X	48	Başkanlık	1965	15	X	X	5
Sejšeller	İ	X	33	Başkanlık	1976	11	5	Turizm *	6

Uçu de somürge yönetiminde olan adalardan Maldivler 1965, Komor ve Seyşel 1975 ve 76 yılında bağımsızlıklarını kazandılar. Devlet deneyimleri otuz yılın altındadır.

Komor Adaları senato ve meclisten oluşan iki meclisli yapıya sahiptir. Senato ve Meclis üyeleri halk tarafından seçilirken, Maldivlerde 8 üye başkan tarafından atanmaktadır. Uçu ada da halk tarafından seçilen başkanlar tarafından yönetilmektedir. Komor ve Maldivler'de 5 siyasi parti faaliyetlerdir. Bölgesel ve uluslararası örgütlere (4-6) arasında üyedirler. Bakanlık sayıları onun üzerindedir. Komor ve Seyşel adalarında sık sık darbe girişimleri görülmektedir.

4.3 Yüzölçümü, Nüfus, Eğitim ve Sağlık

4.3.1. Yüzölçümü ve Nüfus

Cape Verde'nin yüzölçümü 4033.0 km² dir. Çalışma kapsamı içinde olan bölge ada ülkelerinin en büyüğüdür. Nüfusu 1991 yılında 380000 olan Cape Verde Adaları ikinci büyük nüfusa sahip iken 94.2 ile en düşük nüfus yoğunluğuna sahiptir. Şehirleşme oranı %33 olan Cape Verde Adaları'nda nüfus büyüme oranı %3.0'dır (Tablo 60)

Sao Tom ve Principe, Cape Verde'den sonra, 1001.0 km² ile yüzölçümü ikinci büyük bölge ada ülkesidir. 1991 yılında 118000 nüfusa sahip olan adalarda, nüfus yoğunluğu 117.8 ile Cape Verde'den sonra en düşük nüfus yoğunluğudur.

Komor Adaları'nın yüz ölçümü 719.0 km²dir. Küçük yüzölçümüne karşın 492000 nüfusu ile en büyük nüfusa sahip bölge adalar ülkesidir. Nüfus yoğunluğu 684.3 ile Maldivler'den sonra en yüksek olan adalar ülkesidir. Nüfus artış hızı %3.5 ile Maldivlerden sonra ikinci sırada yer almaktadır. Şehirleşme oranı %26.0 ile bölge adalar ülkelerinde en düşük şehirleşme oranıdır.

Tablo 60: Yüzölçümü ve Nüfus (1991).

	Y.Ölçümü km ²	Nüfus	Nüfus/ 1000'de	Şehirleşme	Nüfus Büy. Oranı	Endeks Nüfus	Endeks Y.Ölçümü	Endeks Nüf Yoğun
Cape Verde	4033.0	380	94.2	33.0	3.0	5.54	13.53	1.00
Sao Tom & Principe	1001.0	118	117.8	38.0	3.0	1.32	3.36	1.25
Komor Adl.	719.0	492	684.3	26.0	3.5	7.17	2.41	7.26
Seycheller	455.0	68.6	150.8	52.0	0.9	1.00	1.58	1.00
Maldivler	298.0	222	745.0	28.0	3.7	3.24	1.00	7.91

Kaynak: PC Globe Inc. Tempe, AZ. U.S.A., 1992

* Endeksler yazar tarafından hesaplanmıştır

Seycheller'in yüzölçümü 455.0km²dir. 68600 nüfus ile bölgede en az nüfusa sahip, Seycheller'de, nüfus yoğunluğu 150.8'dir. Şehirleşme oranı %0.9 ile en düşük olan adalar ülkesidir.

Maldivler, 298.0 km² yüz ölçümü ile bölgede en küçük yüzölçümüne sahiptir. 222000 nüfusa sahip bu adalar ülkesinde nüfus yoğunluğu 745.0 ile en yüksek orana ulaşmıştır. Doğal şehirleşme %28 ile Komor Adalarından sonra en düşük, Maldivler'dir. Yine nüfus artış oranı 3.7 ile Maldivler bölge içinde ondedir.

Sonuç olarak, bölgede en küçük nüfusa Seyscheller'in sahip olduğunu, en büyük nüfusa sahip Komor adalarının Seyscheller'den 7.17 kat daha büyük olduğunu göstermektedir.

Yüzölçümü en ufak Maldivler iken, en büyük Cape Verde Maldivler'den 13.53 kat büyüktür. Nüfus yoğunluğu endeks rakamlarına bakıldığında ise en küçük Cape Verde, en büyük ise 7.91 kat ile Maldiv Adaları'dır.

Kuzey Atlantik Okyanusu küçük ada ülkelerinden, beş adadan oluşan Cape Verde Adaları 1460 yılında Deogo Gomes tarafından keşfedilmiş ve 1462 yılında ilk yerleşmeler başlamıştır. 1587 yılında yönetim bir Portekiz'li valiye verilmiş ve 1951 yılında koloni eyaleti olmuştur. 1974 yılında Portekiz, yetkileri Portekiz'li Yüksek Komiser başkanlığında geçiş hükümetine devretmiş ve 1975 yılında gelen bağımsızlıkla BM'ye üyelik gerçekleştirmiştir. Ülkenin ilk Anayasası 1980'de onaylanmıştır. Ancak Guine Bissau ile birleşme hedefi gerçekleştirilmemiştir. 1980'deki Guine Bissau'deki darbe Cape Verde hükümeti tarafından desteklenmemiş, 1981'de oybirliği ile seçilen başkan Guine Bissau ile birleşme hedefini Anayasadan kaldırdı. 1986'da tekrar 5 yıl için meclis tarafından başkanlığa getirilen Pereira dış ilişkilerinde bağılantısızlığını sürdürürken Cape Verde birçok uluslararası konferansların yapıldığı yer oldu, 1982-1983'de Angola, Güney Afrika'nın Namibia ve Kuraklık Denetleme Kurulu Toplantılarına ev sahipliği yaptı.

1991'de çok partili sisteme geçildi ve Meclisin 79'u ülke içinden, üçü de ülke dışında yaşayanlardan 82 üyesi seçildi. Seçimlerden Demokrasi Hareket Partisi (PALCV), Parti'de Independencia de Cape Verde çıktı. Başkanlık seçimleri de aynı yıl içinde yapıldı. Başkanlıkla beraber on üç bakanlığın biri Turizm ve Ticaret Bakanlığıdır.

Cape Verde B.M., O.A.U. ve A.C.P/E.U. üyesidir.

3.2. Eğitim

Cape Verde'de zorunlu eğitim 7-12 ve 12-14 yaş grupları diye ikiye ayrılmıştır. 14 yaşından sonra öğrenciler ülkede faaliyet gösteren 19 liseden birine üç yıl veya iki yıl (üniversiteye hazırlık kurslarına) devam edebilirler. Bunların dışında bir ticaret, bir endüstri ve bir de öğretmen koleji ülkede faaliyettedir. 1991 yılı verilerine göre ülkede okur yazar oranı %66.0'dır. Eğitimin G.S.M.H.'daki payı sadece %3.2'dir. Cape Verde Adalarında 347 ilköğretim okulunda 1464 öğretmen, 49703 öğrenci ile öğrenci/öğretmen oranı 34 iken, 19 lisede 374 öğretmen, 10515 öğrenci ile öğrenci/öğretmen oranı 28'dir (Tablo 61).

Sao Tome ve Principe'de temel eğitim yedi yaşında başlamakta ve beş yıl sürmektedir. İlkokul sonrası eğitim yedi yıldır. 1991 yılı verilerine göre ülke adalarında okur yazar oranı %57'dir. Eğitimin G.S.M.H.'ya oranı %6.4 düzeyindedir. Eğitim zorunlu ve parasızdır. 1991 yılı verilerine göre ülkede 63 ilköğretim okul, 616 öğretmen, 18095 öğrenci, öğrenci/öğretmen oranı 29.5, ilköğretim sonrası 13 okul, 366 öğretmen, 6541 öğrenci, öğrenci/öğretmen oranı 18'dir. Toplam 76 okulda, 24636 öğrenci ve ortalama öğrenci/öğretmen oranı 12.9'dur. Bir

endüstriyel eğitim merkezi, ziraat okulu ve bir üniversite öncesi lise eğitim faaliyetlerini sürdürmektedir.

Komor adalarında, temel eğitim öncesi iki yıllık Kuran Okulun'da öğrencilerin %50'si eğitim görmektedir. Bundan sonra 6 yıl 7-13 yaş grubu temel eğitim almakta, ve sonrası 4 yıl ilk okul üstü eğitim verilmektedir. 1991 yılı verilerine göre Komor Adalarında okur-yazar oranı %48 ile bölge içinde en düşük olanıdır. Her iki kişiden birinin okuma yazma bilmediği ortaya çıkmaktadır. Ülkede 257 ilk okulda 1808 öğretmen, 62404 öğrenci vardır. Öğrenci/öğretmen oranı 35'dir. Orta ve Lise'de 473 öğretmen, 21168 öğrenci, öğrenci/öğretmen oranı ise 45'dir. Toplamda öğrenci/öğretmen oranı 36.6'dır. Eğitimin G.S.M.H.'ya oranı %6.5'dir.

Tablo 61: Eğitim Göstergeleri (1991).

	<i>Cape Verde</i>	<i>S.Tom Principe</i>	<i>Komor Adaları</i>	<i>Seyscheller</i>	<i>Maldive Adaları</i>
Okul Sayısı	366	76	293	30	262
Öğretmen Sayısı	1838	982	2281	1911	1481
Öğretmen/Okul	5.0	12.9	7.8	33.7	5.7
Öğrenci Sayısı	60218	24636	83572	18499	45855
Öğrenci/Öğretmen	32.8	25.1	36.6	18.3	30.9
Eğitim/GSMH (%)	3.2	6.4	6.5	10.0	0.6
Okur-Yazar Oranı (%)	66.0	57.0	48.0	85.0	92.0
Zorunlu Eğitim	Zorunlu	Zorunlu	Zorunlu	Zorunlu	Değil

Kaynak: PC Globe, Inc., Tempe, AZ, U.S.A., 1992.

Komor Adaları'nda eğitim 7-15 yaş arasında sekiz yıl zorunludur. Temel eğitim altı yaşında başlayıp altı yıl sürmektedir. Orta-lise eğitimi 12 yaşında başlayıp yedi yıl sürmektedir. Bu iki dönemin ilki 4, sonrası 3 yıldan oluşmaktadır. Zorunlu eğitim olmasına karşın okullara gidenlerin oranı düşüktür. Endüstriyel ve mesleki eğitim veren bir de eğitim merkezi faaliyettedir.

Seyschel adalarında 6-15 yaş grubu için 9 yıl zorunlu eğitim vardır. Bunun dışında 36 kreş hizmet vermektedir. Politeknik okulu da eğitim hizmeti sunmaktadır. Okur yazar oranı %85.0'dır. Eğitimin G.S.M.H.'ya oranı %10 ile bölge ada ülkeleri içinde en yüksek orandır. 1991 yılı verilerine göre 25 okulda, 702 öğretmen 14451 öğrenciye eğitim verirken öğrenci/öğretmen oranı 21, orta-lisede beş okulda, 309 öğretmen, 4048 öğrenciye eğitim verirken, öğrenci/öğretmen oranı 13, toplamda ise öğrenci/öğretmen oranı 18.3'dür.

Maldive Adaları'nda eğitim zorunlu değildir. Üç farklı resmi eğitim vardır. Geleneksel Kur'an Okulları, Dihevi Lisan Okulları ve İngilizce ilk ve orta-lise okulları eğitim sumaktadır. Üçüncü sınıf okullar standart eğitim veren yegâne okullardır. Temel eğitim altı yaşında başlanmakta ve beş yıl sürmektedir. İlk okul sonrası eğitim ise 11 yaşında başlanmakta ve 7 yıl sürmektedir. İlk beş yıl ve son iki yıl ile iki kısımdan meydana gelmektedir. 1977'de Öğretmen Koleji, 1979'da Fen Eğitim Merkezi açılmış, 1987'de İslam Eğitim Merkezi çevreye konmuştur. %92 okur yazar oranı ile Güney Asya'da en yüksek orana sahiptir. 1991 yılı verilerine göre temel eğitimde 243 okulda, 1138 öğretmen, 41812 öğrenciye eğitim vermektedir. Öğrenci/öğretmen oranı 37'dir. Orta ve Liselerde 19 okulda, 343 öğretmen, 243 öğrenciye eğitim vermektedir. Eğitimin GSMH'ya oranı %0.6 ile bölgede en düşüktür.

3.3. Sağlık

Cape Verde'de 21 hastahane 625 yatakla sağlık hizmeti verilmektedir. Hastahane başına düşen kişi oranı 18429, yatak başına düşen kişi sayısı 619'dur. 60 pratisyen hekim sağlık hizmeti verirken, hekim başına düşen kişi sayısı ise 6450'dir. 186 hemşire, hemşire başına düşen kişi sayısı 186'dır. Cape Verde'de ortalama ömür kadınlarda 63, erkeklerde 60'dir. Ölüm oranı binde 10, doğum oranı ise binde 48'dir (Tablo 62).

Sao Tom Principe'de kadınlar ve erkeklerde ömür, Cape Verde'den daha yüksektir. Kadınlarda 68 olan ömür bölge ada ülkeleri içinde en yüksek yaştır. Erkeklerdeki ortalama ömür ise 64 ile Seycheller'den sonra ikinci sıradadır. Ülkede 16 hastahane 640 yatakla hizmet verirken, kişi/hastahane oranı 800 ile bölge içinde en iyi orandır. Kişi/yatak oranı yine 100 ile bölgedeki en iyi orandır. 40 pratisyen hekimin her birine düşen kişi sayısı 3200 oranı ile Seychel adalarından sonra ikinci sıradadır. 372 hemşirenin her birine düşen kişi oranı 72'dir. Bu oranla yine Syschel adalarından sonra ikinci sıradadır. Ölüm oranı binde 8, doğum oranı ise binde 38'dir.

Komor Adalarında ortalama ömür bölge adaları içinde en düşük olanıdır. Erkeklerde ortalama ömür 59, kadınlarda 54'dür. Ülkede 17 hastahane hizmet vermekte, kişi başına hastahane oranı 28055 ile bölgede en kötü konumda olanıdır. Hastahanelerde 813 yatak, kişi/yatak oranı 587'dir. Ülkede 31 pratisyen hekim hizmet verirken, kişi/hekim oranı 15387'dir ve yine en kötü bölge oranıdır. Kişi/hemşire oranı da 2839'dur. Ölüm oranının en yüksek olduğu oran yine binde 12 ile Komor Adalarıdır. Adalarda doğum oranı ise binde 47 ile Cape Verde'den sonra ikinci büyük orandır. Veriler, Komor Adalarında diğer bölge ada ülkelerine göre sağlık hizmetleri sorunu olduğunu göstermektedir.

Ortalama ömrün en yüksek olduğu adalar, kadın ve erkeklerde, Seychell Adaları'dır. Ortalama ömür kadınlarda 75, erkeklerde 65'dir. Ülkede hizmet veren 6 hastahane 353 yatak vardır. Kişi/yatak oranının 195 olduğu bu adalarda bu oran bölge içinde en iyi orandır. 17 hekimin her birine düşen kişi sayısı 1211'dir. Yine bu rakam bölge ada ülkeleri içinde en iyi orandır. Sağlık hizmeti veren hemşire sayısı 275'dir. Kişi/hemşire oranı 251 ile bölgede en iyi orandır. Ölüm oranının en düşük olduğu, doğum oranının en düşük olduğu binde 7 ve 23'le en iyi ada ülkesi yine Seychell adalarıdır. Sağlık verileri bölge ada ülkeleri içinde sağlık hizmetlerinin en iyi olduğu ada ülkesinin Seycheller olduğunu göstermektedir.

Maldiv Adaları'nda ortalama ömür erkeklerde 61, kadınlarda 65'dir. Ölüm oranı binde 9, doğum oranı binde 46'dır. Dört hastahane, 128 yatakla sağlık hizmeti verirken, yatak başına düşen kişi 1766'dır. Bu oran bölge ada ülkeleri içinde en yüksek orandır. Ülkede 26 pratisyen hekim ve 121 hemşire görev yapmaktadır.

Tablo 62: Sağlık Göstergeleri (1991).

	<i>Cape Verde</i>	<i>Sao Tom Principe</i>	<i>Komor Adaları</i>	<i>Seyscheller</i>	<i>Maldiv Adaları</i>
Ortalama K	63	68	59	75	65
Ömür E	60	64	54	65	61
Hastahane	21	16	17	6	4
Kişi/ Hastahane	18429	8000	28059	11500	56500
Yatak	623	640	813	353	128
Kişi/Yatak	619	200	587	195	1766
Pratisyen Hekim	60	40	31	57	26
Kişi/Hekim	6450	3200	15387	1211	8692
Diş Hekimi	3	---	4	9	---
Kişi/ Diş Hekimi	129000	---	119250	7667	---
Eczacı	7	1	3	3	13
Kişi/Eczacı	55286	128000	159000	23000	17385
Hemşire	186	344	168	275	121
Kişi/ Hemşire	2081	372	2839	251	1868
Ölüm Oranı (000)	10	8	12	7	9
Doğum Oranı (000)	48	38	47	23	46

Kaynak: PC Globe, Inc., Tempe, AZ, U.S.A., 1992.

4.4. Ulaştırma, Haberleşme, Para - Banka

4.4.1. Ulaştırma

Kuzey ve Güney Atlantik ada ülkelerinden Cape Verde, Sao Tome & Principe ve Afrika'nın doğusunda Hint Okyanusu içinde yer alan Komor Adaları, Seysheller ve Maldivler'e ulaşım sadece deniz ve hava yolu ile mümkündür. Cape Verde'ye 4445 km ile en yakın merkez Paris, Londra, Miami ve en uzak 14108km ile Japonya'dır (Tablo 63)

Cape Verde'de 1990'lı yıllarda var olan 2250km yolun sadece 160km'si asfaltlanmıştır. Ülkede 1991 yılında 3000 özel, 750 ticari toplam 3750 araç bulunmaktadır. Araç başına düşen kişi sayısı 101.3 ile bu bölge kapsamında olan ada ülkelerinde en yüksek olanıdır. Cape Verde'de tren yolu bulunmamaktadır (Tablo 64)

Ülkenin esas limanları Mindelo ve Praia'dır. 35 gemiden oluşan bir ticaret filosu vardır. Devlet adına adalar arasında hizmet veren ferry boat servisleri vardır.

Sal adasında Espargos'da bulunan Amilcar Cabral Uluslararası Hava Alanı, Afrika ve Latin Amerika'ya uçuş yapan uçaklara yakıt ikmal hizmetleri vermektedir. Ulusal havayolu şirketi, diğer adalar ile Amsterdam, Dakar, Lizbon, Niouakchott ve Paris seferler yapmaktadır. 1992 yılında 5 uçağa sahipti. Ayrıca, Guine Bissau, Güney Afrika Havayolları, Top-Air Portekiz, Sovyet, Küba Hava Yolları da Cape Verde'ye tarifeli seferlerle hizmet vermektedirler.

Tablo 63: Atlantik ve Hint Okyanusu Ada Ülkelerinin Merkezlere Uzaklığı.

	ABD		PARİS		LONDRA		TOKYO	
	mil	km	mil	km	mil	km	mil	km
Cape Verde	3718	5983	2762	4445	2836	4564	8767	14108
Sao Tome & Principe	6015	9680	3370	5423	3564	5735	8529	13725
Komor Adaları	8632	13891	4865	7829	5073	8164	7042	11332
Seysheller	9155	14733	4873	7842	5062	8146	6081	9786
Maldivler	9711	15628	5145	8280	5288	8510	4722	7598

Kaynak: PC Globe, Inc. Tempe, AZ, U.S.A., 1992.

4.4.2. Haberleşme

1991 yılında ülkede haberleşme 2600 telefonla sağlanmakta idi. 1991 yılında ülkede ayrıca 50000 radyo hizmet vermektedir. Kişi başına telefon 146.1 ile en yüksek, kişi başına radyo oranı ise 7.6'dır. Ülkede ayrıca 2 haftalık, bir de aylık gazete vardır. 1985 yılında ülkede 500 de telefon bulunmaktadır (Tablo 64).

Sao Tome & Principe'de 380km. yolun 1994 yılında sadece 250km 'si asfaltlanmıştı. Ülkedeki araç sayısı 1991 yılında tahmini 2939'a ulaşmış, kişi başına düşen araç oranı 40.1 düzeyine çıkmıştır. Afrika ülkeleri dışında merkezlere en yakınlıkları sırasıyla Paris, Londra, Miami ve Tokyo'dur. Sao Tome ülkenin en önemli limanı ve başşehiridir. Fakat derin limanı olmadığı için Neves, petrol ithalat limanı ve en büyük balıkçı limanıdır. Portekiz Deniz Yolları, Lizbon, Oporlo, Rotterdam ve Antwerp'e seferler düzenlemektedir.

Sao Tome Hava Alanı normal seferlerle Lizbon, Londra, Libreville'ye bağlanmaktadır. Principe'ye de uçuşlar yapılmaktadır. Ulusal Hava Yolu şirketinde %35 hissesi devletin, %40'ı ise Portekiz Hava Yollarına aittir.

1986 yılında 2200 telefon, yani kişi başına 53.6 telefon ile haberleşme sağlanmakta idi. Radyo hizmetleri devlet tarafından verilmektedir. Amerikanın sesi radyosunu ait bir istasyon

ve yine dini bir radyo istasyonu hizmettedir. 1991 yılında 31000 radyo hizmet verirken kişi başına radyo oranı 3.8 ile, Seyşeller'den sonra en iyi orandır.

Komor Adaları Afrika'nın Güneydoğusunda yer almaktadır. Afrika dışında sırasıyla en yakın oldukları merkezler Paris, Londra, Miami ve Amerika'dır. Adalarda ulaşım havayolu ve deniz yolu ile mümkündür. 1983 yılı verilerine göre 750 km'lik yolun 262km'si asfalttır. Ülkede 3600 binek, 2000 ticari toplam 5600 araç vardır. Kişi başına araç oranı 87.5'dir.

1992 yılında altı gemiden oluşan ticaret filosu vardı. Hakaya'da uluslararası havaalanı faaliyettedir. Komor Hava Yolları iki uçağı ile haftada iki kez Antananarivo, Dares, Salaam ve Mombosoya uçuşlar yapmaktadır. Fransız Hava Yolu ve Madagaskar Havayolları da haftada iki kez Antananarivo'ya ve Nairobi üzerinden Paris'e seferler düzenlemektedir. Komor Hava Yolları günlük uluslararası hava uçuşları ile Maroni-Nzwani ve haftada 5 kez Moroni-Mwali arasında uçuşlar yapmaktadır.

Tablo 64: Haberleşme Göstergeleri (1991).

	Nüfus	Telefon	Kişi/ Telefon	Radyo	Kişi/ Radyo	Araç	Kişi/ Araç	Yol (km)	TV
Cape Verde	380000	2600	146.1	50000	7.6	3750	101.3	653.0	500
S. T. & Principe	118000	2200	53.6	31000	3.8	2939	40.1	250.0	---
Komor Adaları	492000	3770	130.5	50000	9.8	5600	87.8	262.0	---
Seysheller	68600	10909	6.2	30000	2.3	8351	8.2	102.0	8200
Maldivler	222000	8523	26.0	28284	7.8	1918	115.7	---	7309

Kaynak: PC Globe, Inc., Tempe, AZ, U.S.A., 1992.

Komor adalarında 3770 telefon, her 130.5 kişiye bir telefon, devlet denetiminde radyo Fransızca ve Komorca yayın yapmaktadır. 1993 yılında 50000 radyo hizmete sunulmuş ve kişi başına radyo oranı 9.8'e inmiştir (Tablo 64).

Seysheller Adalarına Afrika dışında sırasıyla en yakın merkezler, Paris, Londra, Tokyo ve Miami'dir. Merkezlere uzaklıkları nedeniyle hava ulaşımı büyük önem taşımaktadır. 1994 yılında iç ulaşım hizmetleri için 215 asfalt, 102 km toprak yol hizmette idi. 1993 verilerine göre 6153 yolcu binek arabası, 350 otobüs ve 1848 ticari, toplam 8351 araç ve bunun dışında 148 motosiklet hizmettedir. Kişi başına düşen araç oranı 8.2 ile bölge ada ülkeleri içinde en yüksek orandır.

Esas limanı Viktoria limanıdır. Viktoria limanı, tuna balıkçılık, petrol ve diğer hizmetleri de sunan merkezi limandır.

Maha'da uluslararası hava limanı vardır. Seyshell Hava Yolları 1992 yılında 6 uçakla hava ulaşım hizmeti veriyordu. Avrupa, komşu adalar ve Singapur'a seferler düzenlenmektedir.

Uydu aracılığı ile bütün dünya ile bağlantı kurabilen Seysheller, 1993 yılı sonunda 10909 telefona sahipti. Kişi başına telefon oranı 6.2 ile en yüksek orandır. Yayıncılık, Seysheller Yayın Korporasyonuna aittir. İngilizce, Fransızca ve Creole'ce radyo programları vardır. Ayrıca dini bir radyo hizmettedir. Renkli TV istasyonu, 8200 TV ve 1991 yılında 30000 radyo ile kişi başına düşen radyo oranı 2.3 ile en yüksek orandır. 1990 yılında günlük bir gazete vardı.

Maldive Adaları, diğer bölge ada ülkelerine göre merkezlere Japonya dışında daha uzaktır. En yakın merkezler Tokyo, Paris Londra ve Miami'dir.

1992 yılında iç ulaşım hizmetleri için 804 binek arabası, 1114 ticari araç, toplam 1918 araç yanında 4216 motosiklet ülkede ulaşım hizmeti veriyordu. Kişi başına araç oranı 115.7'ye inmiştir. Maldive Denizcilik Şti 1992 yılında 10 gemi çalıştırmakta idi. Maldiv adalarına, Kolombiya, Dubai, Karaçi, Singapur, Frankfurt, Münih, Dusseldorf, Zürih'den direkt seferler vardır. Male Uluslararası Hava Alanı dışında dört tane de iç ulaşım hizmeti veren hava alanı vardır. Maldiv Hava Yolları sadece iç ulaşım hizmetleri vermektedir.

1993 yılında 8523 telefonla iletişim sağlarken, kişi başına düşen telefon 26.0'la Seyshel Adaları'ndan sonra en iyi orandır. Maldivlerin Sesi Radyo ve Televizyonu devlet denetimindedir. 1992 yılında, 28284 radyo ve 7309 televizyon vardı. Kişi başına radyo oranı 7.8'dir. 1991 yılında, iki günlük, 2 haftalık, 2 beş günde bir yayınlanan gazete vardır.

4.4.3. Para - Banka

Ülkede para birimi Cape Verde escodosudur. Mart 1985'de £1=134.8 escudo, 1 ABD \$=82.96 escudo idi. Banco de Cabo Verde, merkez bankası görevleri yanında ticari banka faaliyetleri de yürütmektedir.

Sao Tom & Principe'de para birimi (STD) dobra'dır. Mart 1985'de £1=2615.85 dobras, 1 ABD \$=1610.0 dobras'dır. 1981 yılında Banco Central de Sao Tom & Principe, Banco Nacional'ın merkez bankası görevlerini devraldı. 1993 yılında özel bir banka faaliyete geçti. Yerel bankalar yanında, iki yerel sigorta şirketi vardır.

Komor adalarında para birimi, Komor Frankı'dır (KMF). Mart 1985'de £1=CF620.96, \$1=CF382.18'dir. Merkez bankası yanında iki ticari banka faaliyettedir.

Seyscheller adalarında para birimi Seyscheller rufiyae (SCR)'dir. Mart 1985'de £1=7.84 rufiyae, 1 ABD \$=4.82 rufiyae'dir. Merkez bankası yanında Kalkınma Bankası, Tasarruf Bankası, Uluslararası Seyscheller Bankası, Barclays Bankası, Banque Francaise Commerciale, Habib Bank, Bank of Barode'nin Victoria ve Mahe şubeleri vardır. 1983 yılında tüm özel sigorta şirketleri devletleştirilmiş ve bu işlemler Devlet sigorta şirketine devredilmiştir.

Maldiv Adaları'nda para birimi rufiyaa'dır (MVR). Mart 1985'de £1=19.12 rufiyaa, 1 ABD \$=11.77 rufiyaa'dır. Maldiv adalarında Merkez Bankası yanında, yerel ticari banka ve yabancı banka olarak da State Bank of India vardır. Kamu kuruluşları tarafından yürütülen sigorta şirket faaliyettedir.

4.5. Atlantik ve Hint Okyanusundaki Küçük Ada Ülkelerinin Ekonomik Yapıları ve Ekonomik Göstergeler.

Cape Verde'nin ekonomik kalkınması yetersiz doğal kaynakları, uzun süren kuraklık dönemleri ve adaların dağınık olması nedeniyle ve pahalı ulaşım ve iletişimden olumsuz yönde etkilenmektedir. Ekonomik sorunların sonucunda ülkede yaşayanlardan fazla, ülke dışında yaşayan Cape Verde yurttaşları vardır. Ülke dışından gelen havaeleler ile Cape Verde yoksullukla mücadele etmektedir. Aslında Cape Verde'nin coğrafi konumu, deniz ve hava ulaşım bağlantılarına çok müsait olması, turizmin gelişmesine uygun ortam yaratmaktadır. Cape Verde'nin ekonomisi büyük oranda hizmet sektörüne bağımlıdır. Hizmet sektörünün 1983-1991 dönemlerinde G.S.Y İ H'ya payı %65'in üzerinde seyretmiştir. İkinci sırada hafif sanayi, üçüncü sırada tarım yer almaktadır. Hizmet sektörü içinde ticaret, ulaştırma ve kamu hizmetleri önemli yer tutmaktadır (Tablo 66). Endüstriyel üretimi hafif sanayidir ve balık ürünlerinin işlenmesiyle sınırlıdır. En önemli tarımsal ürünler hindistan cevizi ve şeker kamışıdır. 1993 yılında 64 büyük, 1400 küçük tekne ile balıkçılık faaliyetlerinden 9200 ton balık yakalanmıştır. Bunun 8000 tonu ağırlıklı olarak tuna balığıdır. Muz ve kahve genelde ihraç ürünleridir.

Cape Verde'nin G.S.M.H.'sı 1983 yılında \$113.6m dolar iken 1986'da \$123.2 m'na yükselmiş ve yıllık büyüme %2.6 olarak gerçekleşmiştir. 1992 yılında ise G.S.M.H. \$285.0'a yükselmiştir. Fert başına düşen gelir 1983'de \$370.0 iken 1991 yılında \$750.0'a yükselmiştir (Tablo 65).

Tablo 65: Atlantik ve Hint Okyanusu Küçük Ada Ülkelerinde G.S.M.H. ve Fert Başına Gelir (\$).

	1983		1986		1988		1990		1991	
	GSMH (m)	GSMH Kişİ	GSMH (m)	GSMH Kişİ	GSMH (m)	GSMH Kişİ	GSMH (m)	GSMH Kişİ	GSMH (m)	GSMH Kişİ
Cape Verde	113.6	370	123.3	370	194.2	550	256.0	690	283.0	750
Sao Tome& Principe	35.6	360	40.9	390	55.0	500	47.2	410	47.2	400
Komor Adaları	121.1	330	131.2	320	198.5	450	223.3	470	241.1	490
Seyssheller	152.6	2370	178.7	2720	248.5	3720	347.5	5110	347.8	5070
Maldivler	39.3	230	58.6	310	72.7	360	96.7	450	104.3	470

Kaynak: World Bank Statistics, The Johns Hopkins University Press, Baltimore and London, 1994.

1980-1982 döneminde tüketici fiyatları %80 artmış, yıllık ortalama fiyat artışı %8.9 olmuştur. 1986 yılından sonra özellikle, tüketici fiyat endeksinde aşağıya doğru bir trend gözlemlenmektedir (Tablo 70). Devletin fiyatlara müdahalesi sınırlıdır.

Cape Verde, yiyecek, içecek, araç-gereç, pirinç, tekstil, petrol gibi ürünleri ithal ederken, muz, balık, işlenmiş şeker ve tuz ihraç etmektedir. 1991 yılında ticaret açığı \$140.2 m'na ulaşan Cape Verde'nin ekonomisi büyük borç ve açıklarla karşı karşıyadır. Dış ticaret açıklarını kapatabilecek turizmin henüz gelişmemiş olması 1983 yılında sadece 3000 ziyaretçi

ile yetinilmesi sorunların boyutlarını göstermektedir. 1991 yılında kişi başına ithalat, \$200.5, kişi başına ticaret açığı \$368.9 iken, kişi başına ihracat \$11.1 gibi son derece düşük, ihracatın ithalatı karşılama oranı ise 0.03'tür (Tablo 69).

Hükümet ülke vatandaşlarının dış ülkelerden gönderdiği kaynaklara olan bağımlılığını azaltmak için özel sektörü teşvik etmek, gelir gider dengesini sağlamak, yabancı dış yatırımları ve tasarrufa teşvik etmek, alt yapı yatırımlarını hızlandırmak gibi hedefler üzerinde durmaktadır. Ayrıca gemi ve uçak hizmetleri ve turizmin gelişmesi 1991 sonrasında beklenmektedir. Cape Verde ekonomisi büyük oranda dış borç ve yardımlarla ayakta durmaktadır. Cape Verde'nin ticaret partnerleri, ihracatta sırasıyla Cezayir, Portekiz, İtalya, Hollanda, ithalatta ise Portekiz ve Hollanda'dır.

Sao Tome & Principe'de farklı iklimler, farklı tropik ürünlerin yetiştirilmesine olanak kılmaktadır. Kakao, kopra, muz, hurma yağı, sebze ve yiyecek en önemli tarımsal ürünleridir. Hayvancılık, 1992 yılında 13000 hayvan ile önemli uğraşlardanır. Balıkçılık ta yapan Sao Tome Principe, 1991 yılında 2996 ton tuna yakalamıştır. Tarım ekonomik faaliyetlerin %25'ini (1991), sanayi %6.9'unu, hizmet sektörü ise %68.1'ini teşkil etmektedir. Ülkenin %60'ı ormanlarla kaplıdır. Sanayide, tarımsal ürünleri işleyen, kereste işleyen tesisler yanında, tuğla, seramik, tekstil ve sabun tesisleri vardır. İhracatı 1992 yılında %80'ini kopra ürünleri teşkil etmektedir. Dış ticaret tamamen kakao ihracatına ve Almanya, Hollanda pazarına bağımlı iken, ithalatta partnerler Portekiz, İspanya ve Belçika'dır.

Tablo 66: GSYİH'nın Sektörel Dağılımı (%).

	TARIM				SANAYİ				HİZMET			
	83	86	89	91	83	86	89	91	83	86	89	91
Cape Verde	11.9	13.0	14.1	15.1	18.9	20.0	20.2	16.1	69.7	67.0	65.0	68.6
Sao Tome & Prin.	---	---	---	25.0	---	---	---	6.9	---	---	---	68.1
Komor Adaları	38.0	37.9	40.9	40.2	14.2	12.9	8.1	10.0	50.8	49.7	50.8	49.8
Seyssheller	7.7	6.0	4.2	5.1	15.8	17.8	15.6	17.1	76.5	76.2	80.2	77.8
Maldivler	---	---	---	10.0	---	---	---	16.0	---	---	---	74.0

Kaynak: World Bank Statistics, The Johns Hopkins University Press, Baltimore and London, 1994

Sao Tome Principe son derece zengin doğal güzelliklere ve enerji rezervlerine sahiptir. Hidrolik potansiyelin sadece %10 bugüne kadar kullanmıştır. Ekonomiyi çeşitlendirme politikaları çerçevesinde 1975-86 döneminde kamu yatırımları hızlandırılmış; inşaat, içki, tavukçuluk, balıkçılık, ulaşım ve turizm alanlarına yatırımlar yapılmıştır. Fert başına düşen gelir 1988'de \$500.0'a kadar çıkmış, ancak 1990'da \$410.0'e, 1991'de \$400.0'a inmiştir (Tablo 65).

Kakao fiyatlarının 1987-89 döneminde düşmesi ödemeler dengesinde önemli açıklara yol açmış, dış borç yükü artmıştır. 1988'de \$15.0 m olan ihracat, 1989'da \$11.0'a düşmüş ithalat ise 1988 yılında \$20.0m'dan \$27.0m'na yükselmiştir (Tablo 68). 1989 yılında dış borç yükü GSYİH'nın %200'ünü bulmuştur (Tablo 71).

Sao Tome Principe'nin \$35.6m. olan GSMH'sı 1990'da \$47.2 m'na ulaşmış, 1991'de değişme olmayınca fert başına gelirden artan nüfus sonucu düşme yaşanmıştır. 1988'de \$55.0 dolara kadar yükselen GSMH 1991'de \$47.2'ye düşmüştür (Tablo 65).

Sao Time Principe'in, çok ciddi ekonomik sorunlarla iç içe olduğu görülmektedir. Ülkede kişi başına ithalat rakamı \$228.8, kişi başına ihracat ise \$93.2'dir. Hükümet istikrar programı ile özel sektörü teşvik ederek, tasarruf ve yatırımları artırmayı amaçlamaktadır (Tablo 70).

Tablo 67: Elektrik Üretimi ve Kişi Başına Tüketim (1988).

	<i>Doğal Kaynak</i>	<i>Temel Endüstri</i>	<i>Enerji</i>	<i>Enerji/ Kişi</i>
Cape Verde	Tuz, kireç, balık	sığır, un balık ürünleri	35m k.w	97kw/saat
Sao Tome & Principe	balık	ekmek, sabun tuz	15m k.w	126kw/saat
Komor Adaları	balık, muz	parfüme, turizm	14m k.w	32kw/saat
Seysheller	balık, kopra	ıra, içki turizm	89m k.w	1232kw/saat
Maldivler	balık, sebze	el işi, turizm	14m k.w	68kw/saat

Kaynak: PC Globe, Inc. Tempe, AZ, U.S.A., 1992

Komor Adaları, tarımın ülke ekonomisinde ağırlıklı olduğu bir ekonomik yapıya sahiptir. 1983'de tarımın GSMH'ya payı %35.0 iken, 1991'de %40.2'ye yükselmiştir (Tablo 66). Buna karşın sanayinin payı 1986'da %14.2 den %10.0'a merken, hizmet ektörünün payı 1983'de %50.8'den 1991'de %49.8'e inmiştir.

Komor Adaları sınırlı doğal kaynakları yanında artan nüfus, artan işsizlik, yetişmiş insan gücü sorunu ve bozulan çevre sorunları ile karşı karşıyadır. Ormanlar işlenebilir arazının sınırlı olması nedeniyle, hızla biçimde azaltılmıştır. Komor Adaları ekonomisi, dış ticaret ve dış yardıma bağlı bir yapıya sahiptir. Balıkçılık ilkel yöntemlerle yapılmakta ve ancak 8000 ton balık yakalanmaktadır. Sa ayide ekme, sabun gibi ürünler, plastik, boya vs. üretilmektedir.

Komor maliyesi, gelirlerin yetersiz, verginin kapasite altında toplanması, ithalat ve ihracatta dengesizlik ve istikrarsızlık bütçe açıkları nedeniyle olumsuz etkilemektedir. Dış borç yükü 1988 yılına gelindiğinde \$188.0m'na ulaştı. Hükümet, bütçe açıklarını kapatmak, büyümeyi sağlamak için birçok tedbirleri uygulamaya koydu. Vergi teşkilatı reorganize edildi ve bazı vergi muafiyetleri kaldırıldı. Devlet'te çalışanların maaşlarında %5 indirimle güldü, devlete istihdam sınırlandı. Kamu kuruluşlarında reform hareketleri başlatıldı.

Ihracatı teşvik için bir yanda üretici fiyatları artırılırken, ihracat vergilerinde indirimle güldü. Toprak erozyonunu önlemek, aile planlaması gibi tedbirler gündeme geldi. Komor adalarının ekonomik gelişmesi, ürün ve pazar çeşitlendirilmesinde görülmektedir. Komor

Adaları, yakın gelecekte, dış ödemeler dengesi sorunu, dış borç ve bütçe açıkları ile karşı karşıya kalacaktır.

1983 yılında \$330.0 olan fert başına gelir, 1991 yılında \$490.0'a yükselmiş olmasına rağmen G.S.M.H. 1983'de \$121.1m iken, 1991'de \$241.1m'na yükselmiştir (Tablo 65). Komor adalarında, 1981'de \$60.0m ithalata karşılık \$18.0 ihracat gerçekleşmiştir (Tablo 68). Belli başlı ithal ürünleri, prinç, araç/gereç, petrol ürünleri iken, vanila, kakao yağı, ihrac edilmektedir. 1991 yılında kişi başına ithalat \$121.9 iken, kişi başına ihracat \$36.6, ihracatın ithalatı karşılama oranı ise 0.30 düzeyindedir. %56 ile ithalat ve ihracatta en büyük ticari partner Fransa'dır.

Seyshel adalarında, tarımın ekonomideki yeri azalırken, hizmet sektörünün payı giderek artmaktadır. 1983 yılında tarımın GSYİH'daki payı %7.7 iken, 1991 yılında %5.1'e düşmüş, sanayinin payı %15.6-17.1 arasında değişirken, hizmet sektörünün payı 1991 yılında %77.8'e ulaşmıştır (Tablo 66). Endüstride tuna balığının işlenmesi en önemli üretimdir. 1993 yılında 5447 ton balık yakalanmıştır. Son zamanlarda meşrubat, boya gibi endüstriler de gelişmeye başlamıştır. Seysheller genelde, yiyecek, içecek, petrol, araç/gereç ithal ederken, balık ürünleri, petrol ürünleri ihraç etmektedir. Ekonomi özellikle son yıllarda turizmin gelişmesi ile canlanmaya başlamıştır.

Tablo 68: Atlantik ve Hint Okyanusu Ada Ülkeleri Dış Ticaret Göstergeleri (m.\$).

	İthalat			İhracat			İthal Ürünleri	İhraç Ürünleri
	83	86	91	83	86	91		
Cape Verde	87.0	187.3	144.4	3.4	4.4	4.2	içecek, araç/gereç yiyecek, petrol	şeker, tuz, baki
Sao Tome & Principe		---	27.0		---	11.0	yiyecek, makine, elektrik	kakao, kahve, kopra
Komor Adaları		---	60.0		---	18.0	prinç, araç, petrol ürünleri	vanila, parfüm, yağ, etilene
Seysheller	87.8	113.7	172.0		18.0	49.0	araç/gereç yiyecek, içecek	balık ürünleri
Maldivler		64.0	151.0		35.0	34.0	yiyecek, içecek, makine	elbise, petrol ürünleri, balık ürünleri

Kaynak: World Bank Statistics, The Johns Hopkins University Press, Baltimore and London, 1994.

Seyshellerde ithalat 1983'de \$87.8m iken \$172m dolara ulaşmıştır (Tablo 68). İhracat 1991 yılında ancak \$49m'na ulaşabilmiştir. Kişi başına ithalatın \$2507.3 ile en yüksek olduğu ülke Seysheller olduğu gibi, kişi başına ihracatın \$714.3 ile en yüksek olduğu ülke yine Seysheller'dir (Tablo 69). Tüketici fiyat endeksinin istikrarda olduğu bölge ada ülkesi, yine bu adalardır. 1990-91'de %2, 1992'de %3 gibi bir tüketici fiyat endeksi artışı, fiyat artışlarının istikrarda olduğunun göstergesidir (Tablo 70). Seyshell adaları, Dünya Bankası, Afrika Kalkınma Bankası, Avrupa Ülkeleri, özellikle Fransa ve Arab ülkelerinden mali yardım almaktadır.

Fert başına düşen gelirin en yüksek olduğu bölge ada ülkesi, Seysheller'dir. 1983 yılında \$2370.0 olan fert başına düşen gelir 1991 yılında \$5070.0'a yükselmiştir. 1984 yılında \$152.6m olan G.S.M.H., 1991 yılında \$347.8m'ne yükselmiştir (Tablo 65).

Tablo 69: Kişi Başına İthalat ve İhracat, Dış Ticaret Açığı (1991).

	Nüfus (000)	Dış Ticaret Açığı (m)	Ticaret Açığı/Kişi	İthalat/Kişi	İhracat/Kişi	İhracat/ İthalat Oranı
Cape Verde	380	140.2	368.9	380.0	11.1	0.03
Sao Tome & Príncipe	118	16.5	135.5	228.8	93.2	0.40
Komor Adaları	492	50.0	101.6	121.9	36.6	0.30
Sysheller	68.6	123.0	1793.0	2507.3	714.3	0.28
Maldivler	222	97.0	436.9	680.2	243.2	0.36

Kaynak: Dünya Bankası istatistiklerinden yararlanılarak yazar tarafından hesaplanmıştır.

Su ürünleri, turizm çekicilikleri Maldivlerin zengin doğal kaynaklarıdır. Ekonomi bu iki ekonomik faaliyet üzerinde yoğunlaşmaktadır. 1992 yılında yakalanan 82000 ton balığın kurutulmuş biçimde %90'ı Srilanka'ya ihraç edilmiştir. Halkın çoğunluğu kayıt dışı ekonomik faaliyetler ile balıkçılık ve hindistan cevizi üretim geçimlerini ile temin etmektedirler. Tarım ürünleri yiyecek ihtiyacının sadece %10'unu karşıladığından, büyük oranda yiyecek, içecek dışarıdan ithal edilmektedir. Kumlu ve çok sınırlı araziler, tarımsal ürünün artırılmasını kısıtlamaktadır. Sanayi üretimi çok küçük üniteler tarafından yerine getirilirken, son zamanlarda hazır giyimde ihracata dönük faaliyetler gözlemlenmektedir. Belli kaynaklara bağımlılık nedeniyle, dış dalgalanmalardan ekonomi etkilenmektedir.

1991 yılında, GSYİH'nin %10'unu tarım, %16'sını sanayi, %74'ünü hizmet sektörü teşkil etmektedir. 1983 yılında \$39.3m olan G.S.M.H., 1986 yılında \$58.6'ya yükselerek %10'un üzerinde büyüme gerçekleştirmiştir. Bu büyümeye en çok katkı yapan balıkçılık ve turizmdir. Balıkçılık GSYİH'nin %16'sını, turizm ise %17'si ile döviz girdilerinin %60'ını sağlamaktadır.

Fert başına düşen gelir 1983'de \$230.0 iken, 1991'de \$470.0 yükselmesine rağmen çok düşük düzeydedir (Tablo 65)

Maldivler'de kişi başına ithalat \$680.2 ile Seyshellerden sonra ikinci, kişi başına ihracat \$243.2 ve ihracatın ithalatı karşılama oranı 0.36'dır (Tablo 69).

Komor Adalarında ve Seysheller'de tüketici fiyat endeksi rakamları bir istikrar olduğunu göstermektedir. Hatta 1991-92 yıllarında fiyatlarda bir düşüş vardır. Fiyat istikrarının en kötü olduğu bölge ada ülkesi Sao Tome & Príncipe'dir. 1987 yılına göre 1988'de 37.8 tüketici fiyatlarında artış, 1991-92 döneminde %107.2'ye yükselmiştir (Tablo 70)

Tablo 70: Atlantik ve Hint Okyanusu Ada Ülkeleri Tüketici Fiyat Endeksi (1987=100).

	1983		1985		1986		1988		1990		1991		1992
Cape Verde	74.1	73	82.4	13.0	96.3	41	104.1	15.0	120.4	11.5	131.9	4.1	136.0
Sao Tome & Principe	40.1	32	31.8	2.5	81.3	37.3	137.8	16.3	244.1	0.0	314.0	237.2	421.2
Komor Adaları	79.4	10.8	90.2	6.7	96.9	1.4	101.9	6.5	110.4	0.0	111.3	0.5	110.8
Seyssheller	92.7	4.8	90.4	0.3	97.5	4.3	101.8	5.8	102.5	2.1	109.6	3.0	119.2
Maldivler	84.3	5.4	89.7	2.2	91.9	8.0	108.6	5.3	113.9	14.3	128.2	17.1	145.3

Kaynak: World Bank Statistics, The Johns Hopkins University Press, Baltimore and London, 1994.

Atlantik ve Hint Okyanusu Ada Ülkeleri'nin dış borçları yıllar itibarıyla artış göstermektedir. Seysheller Adaları \$198.1m ile en borçlu, Maldivler \$81.2 ile en az borçlu bölge ada ülkesidir. Yine 1991 yılı verilerine göre kişi başına dış borç yükünde \$2857.8 ile Seysheller birinci sırada yer alırken, Komor Adaları \$355.7 ile en az kişi başına borç yükü olan bölge ada ülkesidir.

Tablo 71: Atlantik ve Hint Okyanusu Ada Ülkelerinin Dış Borç Yükü (m.\$).

	1983	1986	1989	1990	1991	(000) Nüfus	Borç/Kişi
Cape Verde	71.7	115.8	131.4	149.9	152.6	380	401.6
Sao Tome & Principe	43.8	79.0	135.8	152.3	171.1	118	1450.0
Komor Adaları	85.7	166.4	174.0	184.7	175.0	492	355.7
Seyssheller	77.2	68.7	66.8	77.9	81.2	68.6	1183.7
Maldivler	54.4	147.5	166.5	195.0	198.1	222	892.3

Kaynak: World Bank Statistics, The Johns Hopkins University Press, Baltimore and London, 1994.

4.6. Atlantik ve Hint Okyanusu Küçük Ada Ülkelerinde Turizmin Yapısı ve Turizm Göstergeleri

Cape Verde ekonomisi hizmet sektörü ağırlıklıdır. 1991 yılında hizmet sektörünün GSYİH'deki payı %68.6'dır. Hizmet sektörü içinde ticaret, ulaşım ve kamu hizmetlerinin oranı %50'nin üzerindedir. Turizm ise yeterince gelişmemiştir. Hükümet 1980 yılında turizm kalkınma projesini uygulamaya koydu. 1987 yılı sonunda Praia'da başkentte, iki uluslararası otel devreye sokuldu. Santo Antoa, Sao Tiego, Fogo ve Brava adaları çok güzel dağ

görüntüsü ve mükemmel plajlara sahiptir. Bu dönemde çoğunluğu İtalyan ve Fransız 2000 turist Cape Verde'yi ziyaret etmiştir. 1993 yılında bu rakam 3000'e ulaşmış olmasına rağmen turizm açısından çok yetersizdir.

Sao Tome, gemiler için uğrak yeri olmasına rağmen çok yavaş gelişmektedir. Sao Time hava alanının modernazasyonundan sonra, büyük uçakların inebilmesi ve turizmin gelişmesi beklenmektedir. 1987 yılında, hükümet turizm sektörünün geliştirilmesi için kampanya başlatmış ve broşürlerle yılda 500 turisti adalara çekmeyi hedeflemiştir. 1986 yılında Yugoslavlar tarafından 50 odalı, 1989 yılında bir ABD şirketince 175 odalı bir otel tamamlandı. Hükümet daha sonraki yıllarda yabancı hava yolu şirketleri ile görüşmeler yaparak ulaşım giderlerini aşağı çekerek, turizmi teşvik etme girişimleri başlattı. 225 oda, yaklaşık 450 yatak kapasitesi turizmin yeterince gelişmediğinin göstergesidir.

Komor Adalarında, 1986'da 326 olan yatak sayısı 1992'de 876'ya yükselmiştir. Yatak sayısındaki artışa paralel olarak 1986'da 6000 olan turist sayısı üç katın üzerine çıkarak 1992'de 19000'e yükselmiştir. Bölge ada ülkeleri içinde toplam turist sayısı payı %3.2'den 1992 yılında %5.4'e yükselirken, toplam yatak sayısı payı 1986'da %3.4'ten, 1992'de %6.3'e yükselmiştir.

Komor Adaları'nın turizm gelirlerindeki payı 1986'da %3.0 iken 1992'de %3.4'e yükselmiştir (Tablo 76). 1992 yılında turist başına harcanan döviz rakamının \$421.0'la bölge ortalaması olan \$693.8'nin, dünya ortalaması \$618.0'm altında olduğu görülmektedir (Tablo 77). Turizm gelirleri 1986'da \$3m'dan, 1992'de \$3.4m (Tablo 76) artmış olmasına rağmen, 1991 yılında ihracat oranı 0.5, ithalat oranı 0.15, ticaret dengesine oranı 0.18'dir. Bu rakamlar, Komor Adalarının ödemeler dengesi sorunun varlığını göstermektedir. Nitekim ülke iç kaynak ihtiyacını artıran oranda borçlarla sağlamaktadır. 1983'de \$85.7m olan dış borç yükü 1991'de \$175.0m ulaşmıştır (Tablo 71).

Turizm gelirlerinin GSMH'ya oranı 1986'da %2.3 (Tablo 85), 1991'de %2.3 ile çok düşük düzeyde kaldığı ve turizm potansiyelinin değerlendirilmediği görülmektedir. Plajlar, yeraltı su balıkçılığı ve dağ gezileri önemli çekicilikleri arasındadır.

Ulkeye gelen turistlerin %80'i 1986'de Avrupa'dan gelirken bu oran 1992'de %58.8 düşmüş, buna karşın Afrika'nın oranı %41.2'ye yükselmiştir (Tablo 73).

Komor Adalarına gelenlerin 1992 verilerine göre %89.5'i tatil amacı ile gelirken, %100'e yakını hava ulaşımını tercih etmektedir (Tablo 73, 74).

Seyshell Adalarında turizm gelirlerinin GSMH'ya oranı önemli bir yer tutmaktadır. Hizmet sektörünün GSYİH'ya oranı 1986'da %30.7 iken 1992'de %30.9'a yükselmiştir (Tablo 66).

Seysheleler turizmi, çok güzel iklim, plaj ve çekici manzaraları ile bilinmektedir. Beş yüzden fazla çiçek ve ender kuş türleri vardır. Hükümetler çevreyi bozmadan turizmi geliştirme kararlılığı içinde otel inşaatlarını çok sıkı kontrole tabi tutmaktadırlar. 1988 yılında el işlerinin üretildiği koy, ulusal akvaryum ve tarihi görüntülerin geliştirilmesi yönünde adımlar atılmıştır.

Tablo 72: Atlantik ve Hint Okyanusu Ada Ülkelerine Gelen Turist Sayısı ('000).

	1986	%	1987	%	1988	%	1989	%	1990	%	1991	%	1992	%
Cape Verde														
Sao Tome & Prin.														
Komor Adaları	6	3.2	8	3.8	8	3.3	13	5.1	8	2.6	17	5.6	19	5.4
Seyşeller	67	35.8	72	34.1	77	31.9	86	33.5	104	33.9	90	29.7	99	27.9
Maldivler	114	61.0	131	62.1	156	64.8	158	61.4	185	63.5	196	64.7	236	66.7
TOPLAM	187	100.0	211	100.0	241	100.0	257	100.0	307	100.0	303	100.0	354	100.0

Kaynak: World Tourism Organization, *Compendium of Tourism Statistics*, Madrid, 1992-1994

* Yüzdeler yazar tarafından hesaplanmıştır

Tablo 73: Gelen Turistlerin Bölgelere Göre Dağılımı (%).

	1986			1988			1990			1991			1992			
	Av.	Paş.	As.	Al.	Av.	Paş.	As.	Al.	Av.	Paş.	As.	Al.	Av.	Paş.	As.	Al.
Cape Verde																
Sao Tome & Prin.																
Komor Adaları	80.0	20.0	0.0	80.0	71.4	14.8	--	14.8	75.0	0.0	0.0	25.0	56.8	--	--	41.2
Seyşeller	82.0	9.0	9.0	9.0	83.1	6.5	--	10.4	77.9	6.7	--	15.4	73.0	5.6	--	21.4
Maldivler	74.1	13.8	10.0	7.8	76.8	10.9	--	--	77.9	12.3	8.7	--	75.0	14.3	9.7	--

Seysheller Adalarının'da 1986'da 67000 olan turist sayısı 1990'da 104000'e kadar ulaşmış, 1992 yılında ise 99000 olarak gerçekleşmiştir (Tablo 72). Bölge ada ülkeleri içindeki payı Maldiv Adalarında görülen gelişme sonucunda 1986'da %34.1'den, %27.9'a inmiştir. Seysheller adalarında gelen gemi personeli de 1986'da 2000 iken 1992'de 8000'e ulaşmıştır (Tablo 74)

Tablo 74: Gemi Personeli Sayısı (000).

	1986	%	1987	%	1988	%	1989	%	1990	%	1991	%	1992	%
Cape Verde	---		---		---		---		---		---		---	
Sao Tome & Prin.	---		---		---		---		---		---		---	
Komor Adaları	---		---		---		---		---		---		---	
Seysheller	3		5		3		2		3		8		---	
Maldivler	2		---		---		---		---		---		---	

Kaynak: World Tourism Organization. *Compendium of Tourism Statistics*. Madrid, 1992-1994.

Turizm gelirleri ve turist başına harcanan döviz rakamları, gelir düzeyi daha yüksek turistlerin adaları ziyaret ettiğini göstermektedir. Seyshell Adaları gelen turistlerin 1992'de %27.9'unu alırken, turizm gelirlerindeki payı aynı yılda %49.1'e tekabül etmektedir. Bu oran bölge ada ülkeleri içinde en yüksek orandır. Turist başına harcanan döviz 1986'da \$820.9 iken 1992'de \$1181.8'e yükselmiştir. Bu rakam bölge dünya ortalamasını olan \$693.8 ve \$618.0'in üzerindedir (Tablo 77)

Tablo 75: Ulaşım Tercihleri (%).

	1986		1988		1990		1991		1992	
	Hava	Deniz	Hava	Deniz	Hava	Deniz	Hava	Deniz	Hava	Deniz
Cape Verde										
Sao Tome & Prin.										
Komor Adaları	100.0	---	100.0	---	100.0	---	100.0	---	100.0	---
Seysheller	95.7	4.3	97.3	2.7	90.9	9.1	91.7	8.3	91.6	8.4
Maldivler	100.0	---	100.0	---	100.0	---	100.0	---	100.0	---

Kaynak: World Tourism Organization. *Compendium of Tourism Statistics*. Madrid, 1992-1994

Turizm gelirlerinin ihracata oranının 1992'de %6.8'e (Tablo 78) inmesi ve öte yanda turizm gelirlerinin ithalatı karşılama oranının 1986'da 0.5'ten 1992'de 0.6'ya (Tablo 79) yükselmiş olması diğer ihracat ürünlerinde, özellikle bahçılıkta gelişmeler kaydedildiğini göstermektedir

1986'da 3,170 olan yatak kapasitesi, 1992'de 3882'ye yükselmiştir. Bölge ada ülkeleri içinde 1986'da yatak kapasitesi payı %33.1 olan Seysheller adaları 1992'de %28.1'e düşmüştür (Tablo 81).

1990'da 104000'e ulaşan turist sayısı kapasite kullanımını %67'ye kadar yükseltmiş ancak, daha sonraki yıllarda turist sayısında düşüşler kapasite kullanımı oranında da düşürlere neden olmuştur. Seyshell adalarına gelen turistlerin %80'i Avrupa ülkelerinden özellikle İngiltere'den gelmektedir. %90'ın üzerinde gelenler hava ulaşımını tercih etmektedirler

Tablo 76: Turizm Gelirleri (m \$).

	1986	%	1987	%	1988	%	1989	%	1990	%	1991	%	1992	%
Komor Adaları	3	3.0	3	2.6	3	2.0	3	1.8	2	1.0	9	4.4	8	3.4
Seyshelller	55	53.8	67	68.2	81	85.1	91	93.8	120	99.1	89	49.8	117	49.1
Maldivler	43	42.5	45	39.2	63	42.9	75	44.2	81	39.9	94	46.6	113	47.5
TOPLAM	101	100.0	117	100.0	147	100.0	169	100.0	203	100.0	202	100.0	238	100.0

Kaynak: World Tourism Organization, Compendium of Tourism Statistics, Madrid, 1992-1994.

* Yüzdeler yazar tarafından hesaplanmıştır.

* Cape Verde ve Sao Tom & Principe ile ilgili bilgi temin edilememiştir.

Turizm gelirlerinin ticaret dengesine oranında bir iyileşme görülmektedir. 1986'da 0.53 olan oran 1992'de 0.67'ye yükselmiş olmasına rağmen, Seyshelller'in ödemeler dengesinde açıklar olduğunu göstermektedir. Nitekim kaynak açığını dış borçlarla kapatmaya çalışan Seysheller Adaları 1992 yılında \$2857.8'le kişi başına en çok borç alan bölge ada ülkesidir.

Tablo 77: Turist Başına Harcanan Döviz (\$).

	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992
Komor Adaları	500.0	375.0	375.0	230.7	250.0	529.4	421.0
Seyshelller	820.9	930.5	1051.9	1058.1	1153.8	1100.0	1181.8
Maldivler	377.2	343.5	403.8	474.7	415.4	479.6	478.8
ORTALAMA	566.0	549.6	610.2	587.8	606.4	702.8	693.8
DÜNYA ORTALAMASI							618.0

Kaynak: Dünya Turizm Örgütü istatistiklerinden yararlanılarak yazar tarafından hesaplanmıştır.

* Cape Verde ve Sao Tom & Principe ile ilgili bilgi temin edilememiştir.

Maldiv Adalarında hizmet sektörünün payı 1992 yılında %74'e ulaşmıştır. Balıkçılık dışında ülke ekonomisi tamamen turizme bağımlıdır. Nitekim turizm gelirlerinin G S M H.'ya oranı 1986'da %73.4 iken 1992'de %94.9'a yükselmiştir (Tablo 85)

Tablo 78: Turizm Gelirlerinin İhracata Oranı.

	1986	1988	1990	1991	1992
Komor Adaları	---	---	---	0.5	---
Seysheller	24.9	5.8	8.7	6.0	6.8
Maldivler	1.2	---	---	1.7	---
ORTALAMA	13.0	5.8	8.7	2.7	6.8

Kaynak: Dünya Bankası ve Dünya Turizm Örgütü istatistiklerinden yararlanılarak yazar tarafından hesaplanmıştır.

* Cape Verde ve Sao Tom & Principe ile ilgili bilgi temin edilememiştir.

1986'da \$43.0 milyon olan turizm gelirleri 1992 yılında \$113.0m'na ulaşmıştır. Turizm gelirleri bakımından Seysheller'den sonra %47.5 bir payla ikinci sıradadır (Tablo 76)

Maldiv Adaları'na gelen turist sayısı, 1986'da 114000 iken, 1992 yılında 236000'ne yükselmiştir (Tablo 72). Bölge ada ülkeri içinde 1992 yılında %66.7 bir paya sahiptir. Yatak kapasitesi, turist sayısındaki artışa bağlı olarak 1986'da 6069 iken, 1992'de 9053'e yükselmiştir (Tablo 81). Yatak kapasitesi oranı bölge ada ülkeleri içinde 1992'ye göre %65.6'dır. Yatak ve turist sayısında ve oranlarında Maldivler, Seyshellerin onunde iken, turizm gelirlerinde, Seysheller'in gerisinde kalması, gelir düzeyi düşük olanların Maldiv Adalarını tercih ettiklerini göstermektedir. Nitekim turist başına harcanan döviz rakamı 1992 yılında Maldivler'de \$478.8'dir. Bu rakam 1181.8 olan Seysheller'den ve \$693.8, \$618.0 olan bölge ve dünya ortalamasının altındadır (Tablo 77)

Maldivler'de, konaklama tesislerinin ortalama kalış süreleri 1986'da 9.1'den, 1992'de 8.4'e (Tablo 82) bir düşüş yaşanırken, kapasite kullanım oranı 1988'de %61.1'den %65.8'e yükselmiştir (Tablo 83). Turizm gelirlerinin ithalat ve ihracat oranlarında sağlıklı verilerin olmadığı sadece iki yıl ile değerlendirme yapmak yerine ithalatın turist artışı etkisiyle arttığını vurgulamak gerekmektedir. Turizm gelirlerinin ticaret dengesine oranı 1991'de 0.96 olduğuna bakılırsa, Maldiv Adalarında ödemeler dengesinde sorunlar olduğu ortaya çıkmaktadır. Maldiv Adalarını ağırlıklı olarak, %70.0 üzerinde Avrupalılar ve sırasıyla Asya - Pasifik ülkeleri ziyaret etmektedir.

Tablo 79: Turizm Gelirlerinin İthalata Oranı.

	1986	1988	1990	1991	1992
Komor Adaları	---	---	---	0.15	---
Sejšellâr	0.5	0.5	0.6	0.6	0.6
Maldivler	0.7	---	---	0.6	---
ORTALAMA	0.6	0.5	0.6	0.45	0.6

Kaynak: Dünya Bankası ve Dünya Turizm Örgütü istatistiklerinden yararlanılarak yazar tarafından hesaplanmıştır.

* Cape Verde ve Sao Tom & Principe ile ilgili bilgi temin edilememiştir.

Tablo 82: Konaklama Tesislerinde Ortalama Kalış Süresi

	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992
Cape Verde							
Sao Tome Principe							
Komor Adaları	4.0	4.0	---	---	---	---	---
Seysheller	6.4	6.2	5.96	---	---	---	---
Maldivler	9.1	9.7	9.60	9.25	8.6	8.8	8.4
ORTALAMA	6.5	6.6	7.8	9.25	8.6	8.8	8.4

Kaynak: World Tourism Organization, *Compendium of Tourism Statistics*, Madrid, 1992-1994

Tablo 83: Konaklama Tesislerinde Doluluk Oranı (%).

	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992
Cape Verde							
Sao Tome Principe							
Komor Adaları	27.6	42.0					
Seysheller	63.0	66.2	63.3	61.0	67.0	56.0	
Maldivler			61.1	53.7	60.3	63.2	65.8
ORTALAMA	45.0	54.1	62.2	57.4	63.6	59.6	65.8

Kaynak: World Tourism Organization, *Compendium of Tourism Statistics*, Madrid, 1992-1994

Tablo 84: Turizm Gelirlerinin Dış Ticaret Dengesine Oranı.

	1986	1988	1990	1991	1992
Cape Verde					
Sao Tome					
Principe					
Komor Adaları				0.18	
Seysheller	0.53	0.56	0.69	0.64	0.67
Maldivler	1.48	---	---	0.96	---
ORTALAMA	1.05	0.56	0.69	0.59	0.67

Kaynak: Dünya Bankası ve Dünya Turizm Örgütü istatistiklerinden yararlanılarak yazar tarafından hesaplanmıştır.

Tablo 85: Turizm Gelirlerinin GSMH'ya Oranı (%).

	1986	1988	1990	1991	1992
Cape Verde					
Sao Tome					
Principe					
Komor Adaları	2.3	1.5	0.9	3.7	3.1
Seysheller	30.7	32.6	34.5	28.5	30.9
Maldivler	73.4	86.6	83.7	90.1	94.9
ORTALAMA	35.4	40.2	39.7	40.8	44.2

Kaynak: Dünya Bankası ve Dünya Turizm Örgütü istatistiklerinden yararlanılarak yazar tarafından hesaplanmıştır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. AKDENİZ BÖLGESİ KÜÇÜK ADA ÜLKELERİNİN SİYASİ, SOSYO-EKONOMİK YAPILARI VE TURİZM

5.1. Coğrafik Konum, İklim, Dil ve Din

Akdeniz bölgesi küçük ada ülkelerinden Malta, Güney Kıbrıs ve KKTC bu bölümde çalışma kapsamına alınmıştır

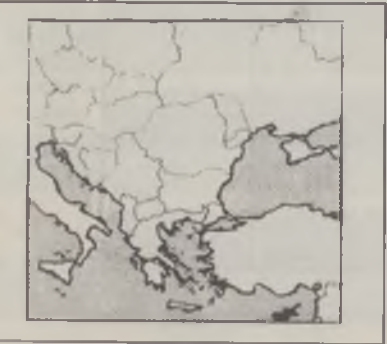
Malta

Uç Malta adası ve diğer küçük adacıklar, Akdenizde, Sicilya adasının en yakın güney noktasından 93 km uzaklıkta, Tunus'un 288 km doğusundadır. İklimi Akdeniz iklim özelliklerini taşımaktadır. Haziran-Eylül ayları sıcaklık 67°F-85°F arasında değişmektedir. En sıcak aylar Temmuz ve Ağustos aylarıdır. Sıcaklığın en düşük olduğu aylar ise 50°F-61°F arasında değişmektedir. Isının en düşük olduğu ay ocak ayıdır. Yağışların en az olduğu aylar 0.0"-0.6" arasında Nisan-Ağustos aylarıdır. Haziran ve Temmuz aylarında hemen hemen hiç yağış yoktur. Yıllık ortalama yağış miktarının 20.4 ile çok düşük düzeyde ve su sorununun olduğunu göstermektedir (Tablo 86).

Malta Anayasası'na göre, mahkemelerde ve ülkede resmi dil Maltese'dir, fakat Maltese yanında İngilizce de resmi dil olarak kullanılmaktadır. Halkın %96'sı Maltese konuşmaktadır. Yine halkın %97'si Katolik dinine sahiptir.

KKTC/Güney Kıbrıs

Kıbrıs adası, Türkiye'nin 60 km güneyinde, Suriye'nin 90 km uzağında, Akdeniz'in doğusunda bulunmaktadır. Adanın kuzey kısmında halkın %99'u Türk ve Müslümanlardan oluşan Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti yer alırken, adanın güneyinde %96.1 Ortodoks Rumlar, %3.9 Ermeni, Maronit ve diğerleri bulunmaktadır.

Güney ve Kuzey Kıbrıs aynı iklim özelliklerini taşımaktadır. Ancak, güneyde bulunan Trodos Dağları nedeni ile güneye kar düşerken, kuzey kar almamakta, o nedenle, adanın kuzey bölgesi daha kurak olmaktadır. İki

bolgede de sürekli akan nehirler yoktur. Aldığı yağışlar bakımından yıllık ortalama 13.7" ile Kıbrıs çalışma kapsamına alınan adalar içinde en kurak olanıdır. O nedenle tarımsal alanda sulama sorunu olduğu gibi özellikle adanın kuzey bölgesinde kıyılarda içme suyu dağıtım sorunu ve içme suyu sorunu yaşanmaktadır. En az yağış alan aylar Haziran - Ekim aylarında 0.4"-0.4" arasındadır. Temmuz ve Ağustos aylarında hiç yağış yoktur. Isının en yüksek olduğu aylar ise yine Temmuz - Ağustos aylarıdır. Ağustos ayında ısı 98°F'e kadar, bazen daha yükseğe

çıkmaktadır. Isının en düşük olduğu aylar ise 42°F-61°F arasında Ocak ve Şubat aylarıdır (Tablo 86).

Tablo 86: Akdeniz Bölgesi Ada Ülkelerinde Isı (F°) ve Yağış (") 1991.

	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	Yağış Top
Malta	50-58 1.5	51-59 2.4	52-61 1.5	56-65 0.6	61-71 0.5	67-79 0.1	72-84 0.0	73-85 0.3	71-81 1.1	66-75 2.5	60-67 3.6	54-61 4.3	20.4
Kıbrıs	42-59 3.0	42-61 1.8	48-66 1.4	58-75 0.7	58-85 0.9	65-92 0.4	70-98 0.0	69-98 0.1	65-92 0.4	58-83 1.0	51-72 3.3	45-63 3.7	13.7
TRNC	42-59 3.0	42-61 1.8	44-66 1.4	50-75 0.7	58-85 0.9	65-92 0.4	70-98 0.0	69-98 0.1	65-92 0.4	58-83 1.0	51-72 1.3	45-63 2.7	13.7

Kaynak: PC Globe, Inc. Tempe, AZ U S A , 1992

Sıcak yaz ayları; deniz, kum, güneş turizmine çok güzel bir ortam yaratmaktadır. Kış aylarının da kurak ve çok soğuk geçmemesi, özellikle çok soğuk ülkelerde yaşayanlar için uygun turizm ortamı yaratmaktadır.

5.2. Yakın Tarih ve Siyasi Yapı

870 yılında Arabların adaları işgalinden önce Malta, sırasıyla Fenikeliler, Kartakçalılar ve Romalı'lar tarafından idare edilmişti. 1090-1530 yılları arasında Sicilya'yı yönetenler tarafından idare edilen Malta daha sonra, 1798'de Napolyon tarafından dağıtılan Knights tarafından idare edilmiş ve Maltalıların Fransızlara karşı isyanından sonra 1798-1800 döneminde İngilizlerin etkinliğine girmiştir. 1802 yılında Maltalılar İngilizlerin korumasını talep etti. 1814 yılında Paris Andlaşması ile adalar İngiltere'ye bağlandı. Malta 21 Eylül 1964'de bağımsızlığına kavuştu. 1 Aralık 1964'de Birleşmiş Milletler, 13 Aralık 1974'de İngiliz Uluslar Topluluğu üyesi oldu.

Malta'da çok partili parlamenter demokratik sistem hakimdir. 1964 anayasası meclis tarafından seçilen cumhurbaşkanı, halk tarafından seçilen meclis, başbakan ve bakanlar kurulu ongormektedir. Mecliste 65 sandalye bulunmaktadır. 1992'de yapılan seçimlerde Milliyetçi Parti 34, İşçi Partisi 31 sandalye kazanmıştır. Başbakanın dışında bakanlık sayısı sınırlandırılmış değildir. Ülkede faaliyet gösteren dört partiden ikisi mecliste temsil edilmektedir. 1964'te Malta bağımsızlığını kazandığında İngiltere ile on yıl geçerli savunma ve mali yardım andlaşmaları yapıldı. 1971 yılında sosyalist ve milliyetçi hedeflerle İşçi Partisi işbaşına geldi. Bağılantısızlık politikası çerçevesinde İtalya, Libya, Tunus, Sovyetler Birliği, Doğu Bloku Ülkeleri ve ABİD ile kültürel, ekonomik ve ticari işbirliği andlaşmaları yaptı. Libya'dan teknik yardım aldı. Hükümet bu arada İngiltere ile yapılan savunma ve yardım andlaşmasını geçersiz ilan etti ve yerine Malta'nın egemenlik ve ekonomik faaliyetlerini koruyacak yeni andlaşma önerdi. 1972'de yapılan yedi yıllık andlaşma ile ülserin kârı yılda üç kat artırılarak £14 mı oldu. Ayrıca NATO Ülkeleri kira dışında yardım yapmayı taahhüt etti. İşlerin alanı ve hareketi azaltılarak 1979 yılında İngiliz askerlerinin ayrılması sağlandı.

Bağımsızlık politikası güden Malta'nın tarafsızlığı 1981'de İtalya, 1981'de Sovyetler Birliği tarafından garanti edildi. 1984 yılında Libya ile beş yıllık askeri eğitim dahil işbirliği andlaşması imzalandı. Malta'nın 1970'den beri Avrupa Birliği ile imzalanmış ortaklık andlaşması vardır. 1990'da Avrupa Birliği'ne üyelik için başvuru yapılmıştır. Birleşmiş Milletler dışında Malta, Bağılantısızlar Hareketi, İngiliz Uluslar Topluluğu ve Avrupa Konseyi üyesidir.

Kıbrıs adasında ilk insan izleri Neolitik çağda (5800-2600) görülmektedir. Kazılar Kıbrıs halkının Asya'dan geldiğini ortaya koymaktadır. İlk yerleşim merkezlerinde bulunan taş kâseler, Güney Anadolu'da bulunanlara çok benzemektedir. Ortaya çıkarılan eserlerin de Kuzey Mezopotamya'dakilere benzemesi, Kıbrıs'ın Anadolu ve Mezopotamya ile benzer uygarlıklara sahip olduğunu göstermektedir. Ada'da bol bakır madeni bulunması Kalkolitik devrin başlamasını getirmiştir. Madenlerin varlığı, adanın Suriye, Mısır ve Doğu Akdeniz'in ticaret yolları üzerinde bulunması, sık ormanlarla kaplı ve güzel iklime sahip olması, güçlü ülkelerin her zaman dikkatini çekmiştir. Ada sırasıyla Alasya, Mısırlılar, Hititler, Egeliiler, Fenikeliler, Asurlular, yeniden Mısırlılar, Persler, Büyük İskender ve Halifeler tarafından yönetildi. Kıbrıs'ta Romalılar devrinin en önemli olayı Hristiyanlığın yayılışı olmuştur. Bu dönemde Kıbrıs'ta yaşayan çok sayıda Yahudi Romalılar'a karşı isyan etmiş ve bastırılan isyan sonrasında Yahudiler adadan sürülmüştür. İ.S. 395 yılında Roma İmparatorluğu ikiye bölündü ve 1191'e kadar Kıbrıs Bizans hakimiyetinde kaldı. Bu dönemlerde Araplar Kıbrıs'a 24 sefer yapmışlardır. Ada Kıbrıs'ta egemenlik tesis edememişlerdir.

1191'de Haçlı seferine çıkan İngiltere Kralı Arslan Yürekli Richard adayı alarak önce Templer şövalyelerine satmış, sonra geri alarak Kudüs Krallığından Guy De Luzinyan'a bırakmıştı (İ.S. 1192). Luzinyanlar Kıbrıs'ı 1192-1489 arasında 300 yıl idare etti. Mimari gelişmeler yaşandı, Katolik dini bu dönemde yerleşti. Luzinyanlar'dan sonra Cenevizliler adaya hakim olmak istemişler ancak sadece Magosa'yı somürge yapabilmişlerdi (İ.S. 1374). Luzinyanlardan sonra ada Venediklilere geçti. 1517'de Mısır'ı fetheden Yavuz Sultan Selim, Şam'a dönünce, Venedikliler'le anlaşarak adayı hukuken Osmanlı İmparatorluğuna bağladı. Fakat ada halâ Venedik korsanlarının elinde idi. II. Sultan Selim I. Temmuz 1570'te Limasol'a çıkarma yaptı ve 1. Ağustos 1571'de ada Osmanlılar'a teslim oldu. Ada 1878 Berlin Anlaşmasına kadar 307 yıl Türk hakimiyetinde kaldı. Ada 1878'de Berlin Andlaşması ile İngiliz'lere geçici olarak bırakılmış ancak 12 Temmuz 1878'de adayı resmen idareleri altına almışlardır. 1923 Lozan Andlaşmasından sonra, 1925'de, ada, resmen İngiltere İmparatorluğu'na bağlı bir somürge oldu.

1931'de Rumlar adayı Yunanistan'a bağlamak için isyan ettiler ve bu amaçlarını 16 Ağustos 1960'da Kıbrıs Cumhuriyeti kurulana kadar sürdürdüler. Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasasına göre Türkler'in veto hakkı, ayrı yerel yönetimleri ve hükümete, devlet ve temsilciler meclisine kendi seçtiği temsilcilerle katılma hakkı vardı. 1963 yılında Cumhurbaşkanı Makarios'un Anayasa'nın 13. maddesini zorla tek tarafla değiştirme girişimi Türklerle Rumlar arasında çatışmalara yol açtı ve 14 Mart 1964'te Birleşmiş Milletler Barış Gücü Kıbrıs'a geldi, ancak adada barış sağlanamadı.

15 Temmuz 1974'te Yunan Cunta'sı desteğinde Makarios'a karşı yapılan darbe sonucunda adanın Yunanistan'a bağlanması tehlikesi, Türkiye'nin Garanti Anlaşmasının 4. maddesine dayanarak Kıbrıs'a 20 Temmuz 1974'de askeri müdahalesine yol açtı.

13 Şubat 1975'de federal çözüm umudu ile Kıbrıs Türk Federe Devleti, 15 Kasım 1983'de de Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC) ilan edildi. Rumlar Birleşmiş Milletler tarafından adanın yasal hükümeti olarak kabul görünürken, KKTC sadece Türkiye tarafından tanınmaktadır. Kıbrıs'ta siyasi çözüm arayışları ve belirsizlik, ekonomik yapı ve gelişme üzerinde olumsuz etkiler yaratmaya devam etmektedir.

1960 Anayasasına göre, Güney'de yürütme yetkisi beş yıl için seçilen Cumhurbaşkanına aittir ve Bakanlar Kurulu tarafından yürütülür. Başbakanlık yoktur. Temsilciler Meclisi 80 kişi olup üyelerinin 56'sı rumlara 24'ü Türklere ayrılmıştır. Ancak 1963'den beri Temsilciler

Meclisinde ve hükümette Türkler temsil edilmemektedir. 1991 seçimlerine göre Mecliste temsil edilen dört siyasi parti vardır. 1994'de on bir bakan yürütmede görev almıştır.

Kıbrıs Rumları, BM, İngiliz Uluslar Topluluğu'na üyedir. Avrupa Birliği üyeliği için 1990'de başvuru yapılmıştır.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Anayasa'sına göre, kuvvetlerin ayrılığı ilkesi vardır. Yargı, yürütme, yasama organları ayrıdır. KKTC Meclisi beş yılda bir seçilen 50 milletvekilinden oluşmaktadır. Cumhurbaşkanı halk tarafından beş yıl için seçilmektedir. Başbakan, on bakanlık ile sınırlı olan Bakanlar Kurulunun başkanıdır ve Meclise karşı sorumludur. Meclis'te temsil edilen, dört siyasi parti vardır.

5.3. Yüzölçümü, Nüfus, Eğitim ve Sağlık

5.3.1. Yüzölçümü, Nüfus

Malta, Gozo 67km², Malta 246km², toplam 316 km² yüzölçümüne sahiptir.

Kıbrıs Adası ise 9282km² ile Malta'dan 29.37 kat büyüktür. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti 3355km² yüzölçümüne sahip iken, Güney Kıbrıs 5927km² yüzölçümüne sahiptir. Bu verilere göre KKTC, Malta'dan 10.62, Güney Kıbrıs ise 18.75 kat daha büyüktür (Tablo 87).

Tablo 87: Yüzölçümü ve Nüfus (1991).

	Yüzölçümü km ²	Nüfus /1000	Nüfus Yoğunluğu	Şehirleşme	Nüfus Büyüme Oranı	Endeks Nüfus	Endeks Yüzölçümü	Endeks Nüfus Yoğunluğu
Malta	316	357	1129.7	85.0	0.8	2.06	1.00	21.81
Kıbrıs	5927	710	119.8	62.0	1.0	4.09	18.75	2.31
KKTC	3355	173.7	51.8	39.7	1.3	1.00	10.62	1.00

Kaynak: PC, Globe, Inc., Tempe, A Z., U.S.A., 1992

Malta, buna karşın nüfus yoğunluğu bakımından KKTC ve Güney Kıbrıs'a göre oldukça ileridedir. Malta'nın nüfus yoğunluğu 1991 verilerine göre 1129.7 iken KKTC'nin 51.8, G.Kıbrıs'ın 119.8'dir. Malta KKTC'den 21.81, G. Kıbrıs ise 2.31 kat daha fazla yoğundur. Nüfus rakamlarına bakıldığında ise 710000 nüfusla G.Kıbrıs ve 173700 ile KKTC ise üçüncü sırada gelmektedir. Güney Kıbrıs, KKTC'ye göre 4.09, Malta'ya ise KKTC'den 2.06 kat daha büyük nüfusa sahiptir. Nüfus büyüme oranı en yüksek, nüfus bakımından en küçük olan KKTC'dedir. KKTC'nin nüfus büyüme oranı 1.3 iken G. Kıbrıs'ın 1.0, Malta'nın ise 0.8'dir. Şehirleşme Oranı ise en yüksek %85 ile Malta'dadır. Onu %62 ile G. Kıbrıs ve %39.7 ile KKTC izlemektedir (Tablo 87).

Tablo 88: Eğitim Göstergeleri (1991).

	Malta	G.Kıbrıs	KKTC
Okul Sayısı	218	511	198
Öğretmen Sayısı	4192	6559	1279
Öğretmen/Okul	19.2	12.8	6.5
Öğrenci Sayısı	68618	102365	29572
Öğrenci/Öğretmen	16.4	15.6	23.1
Eğitim/GSMH %	3.6	3.6	4.6
Okur-Yazar Oranı %	84	90	90
Zorunlu Eğitim	zorunlu	zorunlu	zorunlu

Kaynak: PC, Globe, Inc., Tempe, A Z., U S A., 1992.

5.3.2. Eğitim

Malta'da 5-16 yaş arası eğitim zorunlu ve parasızdır. 3-4 yaş çocuklara anaokul olanı ağırlanmıştır. 1991 yılı itibarıyla Malta'da 123 ilk okulda, 1805 öğretmen, 36726 öğrenci eğitim faaliyetlerinde yer almış, öğrenci/öğretmen oranı 20 düzeyinde kalmıştır. Orta ve liselerde 94 okul, 2259 öğretmen, 30210 öğrenci olduğu saptanmıştır. Bu verilere göre öğrenci/öğretmen oranı 13'tür. Orta ve lise üstü bir okul vardır. Bu okulda 128 eğitici, 1682 öğrenci, öğrenci/öğretmen oranı ise 13'tür. Bütün bu okullarda, okul başına düşen öğretmen 19.2 iken, öğrenci/öğretmen oranı 16.4'tür (Tablo 88).

İlkokul eğitimi altı yıldır. Orta ve lise dışında, tarımı, sekreterlik gibi meslek okulları ve öğretmen koleji eğitim vermektedir. Resim, müzik ve diğer sanat dallarında eğitim veren gece okulları da vardır.

Malta Üniversitesi, hukuk, tıp, dişçilik dahil on fakültede eğitim vermektedir. Uluslararası Çalışma Vakfı, Akdeniz Akademisi Diplomatik Çalışmalar, Uluslararası Okyanus Enstitüsü, Uluslararası Denizcilik Enstitüsü Üniversite bünyesinde faaliyet göstermektedir. 1994 yılında 5500 öğrenci eğitim görmüştür.

Güney Kıbrıs'ta 5.5 - 11.5 yaş arası eğitim ve orta eğitim zorunlu ve parasızdır. Kırmızılar, duymazlar ve özürliüler için 10 tane okul vardır. 1992-93 yılında Eğitim Bakanlığı tarafından açılan 218 anaokulu ve özel tarafından açılan okul öncesi 390 okul vardır. 1991 yılı itibarıyla, Güney Kıbrıs'ta 382 ilkokulda, 2689 öğretmen, 58720 öğrenciye eğitim vermektedir. Öğrenci/öğretmen oranı 22'dir. Orta ve Lise düzeyinde 106 okulda, 3500 öğretmen 43197 öğrenciye eğitim hizmeti vermektedir. Öğrenci/öğretmen oranı 12'dir. Orta ve Lise üstü teknik okul, öğretmen koleji sayısı 23'dür. Bu okullarda 370 öğretmen 4482 öğrenciye eğitim vermektedir. Öğrenci/öğretmen oranı 12'dir. Güney Kıbrıs'ta genelde 511 okulda, 6,559 öğretmen, 102,365 öğrenciye eğitim vermektedir. Öğretmen/okul oranı 12.8 (Tablo 88) ile Malta'nın önünde ve yine öğrenci öğretmen oranı 15.6 ile Malta'nın ilersindedir. Eğitimin GSMH'ya oranı Malta ile aynı düzeyde %3.6 iken, okur-yazar oranı yine Malta'nın ilersinde olduğu görülmektedir.

Lise üstü eğitimde, Yüksek Teknoloji Enstitüsü elektrik, makine, denizcilik, alanlarında eğitim verirken, Ormançılık Koleji, Otel ve Ağırlama Enstitüsü, Akdeniz İşletme Enstitüsü, Çamışa Okulu, Kıbrıs Kamu Yönetimi Akademisi yanında 1-4 yıl arasında eğitim veren

müesseseler vardır. Kasabalardaki yabancı dil enstitüleri genelde özel olup işletme ve sekreterlik alanında eğitim vermektedir.

Kıbrıs Üniversitesi 1989'da kurulmuş ve 1992-93 de 440 öğrenci kabul etmiştir. 1994-95 yılında öğrenci sayısı 1510'du.

1991-92 yılında Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinde dört devlet anaokulunda 24 öğretmen 616 öğrenciye eğitim vermiş, öğrenci öğretmen oranı 25.67 olarak gerçekleşmiştir. Devlet ana sınıfı sayısı ise tahmini 50'ye ulaşmıştır. 162 öğretmenin görev yaptığı ana sınıflarında 3163 öğrenci eğitim almış, öğrenci öğretmen oranı 19.52 olarak gerçekleşmiştir. 148 ilkokulda ise 981 öğretmen, 19453 öğrenciye eğitim vermiş, öğrenci öğretmen oranı 19.83 olarak gerçekleşmiştir. Genel Ortaokul-Lise sayısı 24'dür. Bu okullarda 279 öğretmen 9986 öğrenciye eğitim vermiş, öğrenci/öğretmen oranı 35.79 olarak gerçekleşmiştir. Genel ortalama dikkate alındığında KKTC'de öğrenci/öğretmen oranı ilk, orta ve liselerde 23.1'dir (Tablo 88). Bu rakamın Malta'da 16.4, G Kıbrıs'ta 15.6 olduğu dikkate alındığında KKTC'de iyileştirmeye ihtiyaç olduğu görülmektedir. Nitekim KKTC'de 1991 bütçesinde GSMH'ya oranı %4.6 iken Malta'da %3.6, Güney'de %3.6'dır. Okur-yazar oranının da Güney Kıbrıs'ta olduğu gibi %90 olduğu tahmin edilmektedir.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Malta ve Güney Kıbrıs teknik okulları düzeyinde bir eğitime de sahip olmadığı söylenebilir. Ancak üniversiteler bakımından Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Malta ve Güney Kıbrıs'ın ilerisinde olduğu görülmektedir. KKTC'de mühendislik, işletme, fen-edebiyat dallarında başta Doğu Akdeniz Üniversitesi olmak üzere, Lefke, Yakın Doğu, Girne Amerikan, Uluslararası Amerikan Üniversitelerinde 15000'e yakın öğrenci yabancı dilde (İngilizce) eğitim görmektedir. Eğitim sektörünün; istihdam, gelir ve ödemeler dengesine önemli katkıları söz konusudur. KKTC'de özel anaokulların yanında orta ve lise eğitimi veren özel okullar ve dershaneler de eğitim faaliyetinde bulunmaktadır.

5.3.3. Sağlık

1991 verilerine göre Malta'da 7 hastahane 3217 yatak bulunmaktadır (Tablo 89). Hastahane başına düşen kişi 111'dir. Pratisyen hekim sayısı 760 olan Malta'da pratisyen hekim başına kişi sayısı 468'dir. 93 diş hekimine 3828, 377 eczacıya 954, 3774 hemşireye 94 kişi düşmektedir. Ortalama ömür diğer ada ülkelerinde olduğu gibi kadınlarda daha yüksektir. Kadınlarda ömür 79, erkeklerde 74'tür. Ölüm oranı ise binde 8, doğum oranı yine binde 8'dir.

Güney Kıbrıs'ta ise özel ve devlet hastahane sayısı 124'tür. 124 hastahane yatak sayısı 5718'dir. Bu verilere göre hastahane başına kişi oranı 5718, yatak başına kişi oranı 932'dir. Ülkede 1991 rakamlarına göre 1195 pratisyen hekim, 330 diş hekimi, 93 eczahane, 2211 hemşire sağlık hizmeti vermektedir. Pratisyen hekim başına 593, diş hekimi başına 2148, eczacı başına 7624, hemşire başına 321 kişi düşmektedir. Ölüm oranı Malta düzeyinde binde 8, doğum oranı ise Malta'nın üzerinde binde 18'dir. Ortalama ömür ise kadınlarda 78, erkeklerde 73'dür (Tablo 89).

KKTC'deki 1991 verilerine göre sağlık hizmetlerinde, 21 hastahane, 896 yatak, 262 pratisyen hekim, 104 diş hekimi, 98 eczacı, 526 hemşire çalışmaktadır. Bu verilere göre, hastahane başına 8271, yatak başına 194, hekim başına 663, eczacı başına 1772, hemşire başına 330 kişi düşmektedir. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde ortalama ömür kadınlarda 72, erkeklerde 70'dir. Tahmini ölüm oranı binde 3.6, doğum oranı ise binde 15'tir (Tablo 89).

Tablo 89: Sağlık Göstergeleri (1991).

		MALTA	G. KIBRIS	K.K.T.C.
Ortalama Omür	K	79	78	72
	E	74	73	70
Hastahane		7	124	21
Kişi/Hastahane		50857	5718	8271
Yatak		3217	761	896
Kişi/Yatak		111	932	194
Pratisyen/Hekim		760	1195	262
Kişi/Hekim		468	593	663
Dış Hekimi		93	330	104
Kişi/Dış Hekimi		3828	2148	1670
Eczacı		373	93	98
Kişi/Eczacı		954	7624	1772
Hemşire		3774	2211	526
Kişi/Hemşire		94	321	330
Ölüm Oranı ('000)		8	8	3.6
Doğum Oranı ('000)		15	18	15

Kaynak: PC Globe, Inc., Tempe, A.Z., U.S.A., 1992
Devlet Planlama Orgütü.

Malta ve G Kıbrıs ve KKTC sağlık göstergeleri, ortalama omür, ölüm/doğum oranlarının Malta'da daha iyi olduğu sonucunu ortaya koymaktadır. KKTC'de kişi/yatak oranı, kişi/dış hekimi oranı, bakımından G. Kıbrıs'a göre daha iyi görünmekle beraber sağlık hizmetlerinin kalitesi bakımından Malta ve G. Kıbrıs'ın gerisinde olduğu söylenebilir.

5.4. Ulaştırma, Haberleşme, Para - Banka

5.4.1. Ulaştırma

KKTC, Malta ve Güney Kıbrıs'ın ada devletleri olmaları nedeniyle ulaşım büyük önem taşımaktadır.

Malta, KKTC ve Güney Kıbrıs'a göre ABD, Paris, Londra gibi merkezlere daha yakındır. O nedenle ulaşım fiyatlarında avantajı söz konusu olabilir.

Malta ve Gozo adaları arasında araba vapurları seferler yapmaktadır. Ülke içinde ise iki kişiye bir araç düşmektedir. 1993 yılı itibarı ile Malta bayrağı altında kayıtlı 2104 gemi vardır. Malta limanlarına balıkçı gemileri ve yatlar dışında 1993 yılında 3574 gemi uğramıştır. 1993 yılında Malta'da bulunan yat sayısı ise 1406 idi.

On dört hava yolu şirketi Malta ve yirmi dört ülke arasında tarifeli seferler yapmaktadır. 1993 yılında Malta Uluslararası Havaalanına 22051 sivil uçak iniş yapmıştır. Malta'ya sefer yapan belli başlı havayolu şirketleri, Malta Hava Yolları, Mısır, Sudan, Lufthansa, Bulgaristan, Çekoslovakya, Avusturya, Swissair de vardır. Malta ile hava bağlantısı olan belli başlı ülkeler

arasında İngiltere, İrlanda, Almanya, Fransa, Belçika, İtalya, İsviçre, Bulgaristan, Çekoslovakya, Avusturya, Rusya, Tunus, Yunanistan, İspanya, Portekiz, İsveç, Norveç, Hollanda, Mısır, Sudan, Türkiye, İsrail Suriye ve Birleşik Arap Emirlikleri vardır. Görüleceği gibi Avrupa ve Orta Doğu'nun belli başlı tüm merkezlerine direk seferler yapılmaktadır.

Tablo 90: Akdeniz Ada Ülkelerinin Merkezlere Uzaklığı.

	ABD		Paris		Londra		Tokyo	
	mil	km	mil	km	mil	km	mil	km
Malta	5438	8751	1087	1749	1298	2089	6363	10340
G. Kıbrıs	6387	10278	1833	2950	2000	3219	5626	9054
KKTC	6387	10278	1833	2950	2000	3219	5626	9054

Kaynak: PC Globe, Inc., Tempe, A.Z., U.S.A., 1992

1974'de kapanan Lefkoşa Hava Alanından sonra Güney Kıbrıs'ta Larnaka ve Bafra iki hava alanı inşa edildi. Kıbrıs Hava Yolları Şti. 1993 yılında 15 uçakla hava ulaşımında görev aldı. Kıbrıs Hava Yolları (KTHY) dışında, otuz iki uluslararası hava yolu şirketi, Batı ve Doğu Avrupa, Afrika, Orta Doğu ve Arap Körfezi'ne haftada 200 tarifeli sefer düzenlenmektedir.

Limasol ve Larnaka limanlarına 1993 yılında 5005 gemi uğrarken, Kıbrıs bayrağı altında kayıtlı 2509 gemi bulunmaktadır. Kişi başına araç sayısı Malta'ya çok yakın olup 1991 yılında 2'dir (Tablo 91). Limasol-Larnaka, Larnaka-Lefkoşa çift serit yolların yapımı ulaşım büyük kolaylık getirmiştir.

KKTC'nin 57 merkeze dış bağlantısı, İzmir ve İstanbul üzerinden yapılmaktadır. Kıbrıs Türk Hava Yolları üç uçak, İstanbul Hava Yolları 18 uçak ile Türkiye üzerinden Londra'ya ve Avrupa'nın çeşitli başkentlerine seferler düzenlemektedir. KTHY İstanbul, İzmir dışında, Ankara, Adana, Antalya ile de bağlantılı uçuşlar yapmaktadır. Türkiye ile ulaşım olanakları olmakla beraber dünyanın diğer merkezlerine bağlantılar yetersiz kaldığı gibi, fiyatlar açısından Güney Kıbrıs ve Malta karşısında rekabet gücü zayıf kalmaktadır. Tek faaliyetde bulunan tek havaalanı Ercan ise yetersizdir.

KKTC'nin tanınmamış olması deniz ulaşımında da sorunlar yaratmaktadır. Merin, Alanya, dışında deniz bağlantısı kurulan İsrail ile de ulaşım sorunu çözülmemiştir. Narenciye almak için Magosa limanına gelen yabancı gemilerin Güney Kıbrıs limanlarına uğramaları halinde sorunlarla karşılaşmaları büyük güçlükler yaratmaktadır.

KKTC'de iç ulaşım da sorunlar yaşanmaktadır. Toplu taşımacılığın gelişmediği KKTC'de, taksit hizmetleri ile ulaşım boşluğunun giderilmesine çalışılmaktadır. KKTC'de 33 kişiye bir araç düşmektedir (Tablo 91).

5.4.2. Haberleşme

Malta'da 11 radyo ve bir TV istasyonu bulunmaktadır. Bunun dışında iki özel televizyon istasyonuna lisans verilmiştir. 1991 yılı itibarıyla ülkede 146107 televizyon ve 1988'de 27226 radyo vardı. Bu verilere göre 13.1 kişiye bir radyo düşerken, 2.4 kişiye bir televizyon düşmektedir. Malta'da tüm dünya ülkeleri ile fax telefon bağlantısı bulunmaktadır (Tablo 91).

Tablo 92: Haberleşme Göstergeleri (1991).

	Nüfus /1000	Telefon	Kişi/ telefon	Radyo	Kişi/ Radyo	Araç	Kişi/ Araç	T.V.	Kişi/ T.V.	Fal
Malta	357	186000	1.9	27226	13.1	178666	2.0	146107	2.4	1043
G. Kıbrıs	710	310000	2.3	270000	2.6	331432	2.1	234000	3.0	3806
K.K.T.C.	173.7	37449	4.6	50000	3.4	51879	3.3	50000	4.6	

Kaynak: PC Globe, Inc., Tempe, A.Z., U.S.A., 1992.

1993 tarihi ile Malta'da 15 sinema faaliyet gösterirken, bir İngilizce, iki Maltese dilinde günlük, iki İngilizce, 5 Maltese haftalık, iki haftalık İngilizce ve Maltese dilinde 15 günde bir yayınlanan finansman gazeteleri mevcuttur.

Güney Kıbrıs'ta çok mükemmel iletişim olanakları vardır. Yabancı ülkelerle bağlantı uydular aracılığı ile sağlanmaktadır. 120 ülke ile otomatik telefon bağlantısı, 210 ülkeyle otomatik telex bağlantısı olan Güney Kıbrıs, telgraf servisleri ile de dünyanın her yanı ile iletişim kurmaktadır. Güney Kıbrıs'ta 51 posta dairesi, 700 posta agentisi ile yaygın posta hizmetleri verilmektedir. Yabancı ülkelere mektuplar günlük olarak gönderilmektedir. Uluslararası bilgi ağı bağlantılı kurye servisleri de yapılmaktadır.

Kıbrıs Radyo Korporasyonu üç radyo kanalından, Rumca, Türkçe, İngilizce ve Ermeni dilinde yayın yapmaktadır. Radyo korporasyonu iki de televizyon kanalı çalıştırmaktadır. 1990 yılında kabul edilen kanunla ticari radyo ve televizyon istasyonlarına olanak verilmiştir. İki özel televizyon ile iki yabancı yayın istasyonu faaliyettedir. 1993 yılında 270000 radyo, 234000 televizyon devrede idi. 1991 verilerine göre 2.6 kişiye bir radyo, üç kişiye bir televizyon düşmektedir (Tablo 91). Yine 1993 yılında 16 sinema, 9 Rumca günlük, bir İngilizce günlük, 3 Rumca haftalık, iki İngilizce haftalık gazete faaliyettedir.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde telefon ve telex bağlantıları Türkiye üzerinden sağlanmaktadır. İç ve dış bağlantılarda sorunlar bulunmakla beraber, dünyanın her tarafı ile bağlantı kurulabilmektedir.

KKTC'de altı günlük gazete yanında, TC'nin tüm günlük gazeteleri, haftalık, aylık dergileri satışta sunulmaktadır. Lefkoşa, Magosa ve Güzelyurt'da ise sinema faaliyettedir. KKTC'de 3.4 kişiye bir radyo, 4.6 kişiye bir televizyon düşmektedir (Tablo 91). Devletin denetiminde radyo ve televizyon istasyonları vardır. Türkiye'nin özel ve kamu TV ve radyo yayınları da izlenmektedir.

İletişim olanakları ve veriler değerlendirildiğinde Güney Kıbrıs'ın KKTC'ye göre daha leri düzeyde iletişim olanaklarına sahip olduğu görülmektedir.

5.4.3. Para - Banka.

Malta'da kullanılan para birimi Malta lirasıdır. 1985'de 1\$=2 1383 LM, iken 1986'da ABD\$ 2 5581, Mart 1995'de £1 =0.58 LM, 1\$=0.36 LM'dir. Merkez Bankası tarafından kullanılan belli başlı para politikaları ve kredi alt ve üst limitleri mevcuttur.

Malta'da bankacılık 1809 yılına kadar uzanmaktadır. Bu yılda ticaret erbabı tarafından kurulan bir bankaya 1830 yılında üç banka daha eklenmiştir. Bunlardan biri Devlet Tasarruf Bankası'dır. 1881 yılında Malta bankacılığında İngiliz-Mısır Bankası şubesinin açılması yenilik oldu. 1991'de bunu Banco Di Rome Bankası'nın açılması izledi ve nihayet 1965'de Malta Merkez Bankası kuruldu.

Malta'da 1988 tarihi itibarıyla üç ticari banka faaliyettedir. Bankalar, borç alan, borç veren; seyahat acenteliği, döviz değişimi, vesaik, akreditif muameleleri yapan müesseselerdir.

Bankalar dışında, banka işlemleri yapan finans kuruluşları da vardır. Lohambus Şirketi ipotek karşılığı konut kredisi verirken, Yatırım Bankası, sanayi ve turizm amaçlı projelere finansman sağlamaktadır. Yatırım Bankası, bono çıkarma, şirket hisseleri satın alma yetkisine haizdir.

Malta, Valette ve Mid-Med Bankaları kıyı bankacılığı hizmetleri de sunmaktadır. Malta 1989 yılından beri uluslararası finansman merkezi olma yolunda uğraş vermektedir. Kıyı şirketleri aracılığı ile bankacılık, sigorta, yatırım, gemi kayıt ve yönetimi hizmetleri verilmektedir. 1994'de Malta Finans Merkezi oluşturulmuştur. Bankacılık ve finans dışında sigorta şirketleri sigorta hizmetleri sunmaktadır.

Güney Kıbrıs'ta kullanılan para birimi Kıbrıs Lirasıdır. Mart 1995'de £1=0.74(KL), 1ABDS=0.45(KL) idi. 1963 yılında oluşan Merkez Bankası, para basma, para arzını ve kredileri denetleme ve bankaları yönlendirme gibi görevleri üstlenmiştir. Güney Kıbrıs'ta İngiliz Bankacılığına benzer gelişmiş bir bankacılık sistemi yürütülmektedir. Döviz dengelerini korumak için Merkez Bankası denetiminde kambiyo mevzuatı yürürlüktedir. Güney Kıbrıs'ta bankacılıkta en önemli gelişme, (SWIFT) Bankalar Arası Finans İletişim Derneği'nin bir şube açması olmuştur. 50 ülkede 1000 üyesi olan dernek 1973 yılında kurulmuştur. Kuruluş amacı bilgi depolama ve iletişimi en iyi teknoloji ile kullanabilmedir.

Ticari bankalar, tasarruf, kredi, yatırım faaliyetlerinin %80'ine sahiptir. Güney Kıbrıs'ta üç yerel, dört yabancı, yedi ticari banka faaliyettedir. Bunların dışında 1963 yılından beri kısmen devlete ait Kıbrıs Kalkınma Bankası da faaliyettedir. Özellikle ekonomik kalkınmaya dönük, özel sektör sanayi ve turizm yatırımlarına proje bazında kısa ve uzun vadeli kredilerle desteklenmektedir. Kalkınma Bankası hisse senedi, teknik bilgi, danışmanlık ve yönetim katkıları yapmaya da yetkilidir.

İpotek karşılığı, uzun vadeli, otel inşaat amacı ve sanayi tesislerini geliştirme ve genişletme amaçlı krediler veren, konut kredisi açan bankalar da faaliyettedir. Kooperatif Merkez Bankası, kooperatif kredi, bakkalye ve kuruluşlarının ana bankasıdır ve özellikle çiftçilere kredi vermektedir.

Kıbrıs, Yatırım ve Hisse Senetleri Şirketi, 1982 yılında kurulmuştur. Bono ve tahvil alım satımı esas görevleri arasındadır.

Bankalar dışında genelde bankalara bağlı yedi tane finans kuruluşu icar-la-satış işlemleri yaparken, yerel ve kıyı sigorta şirketleri faaliyettedir. Güney Kıbrıs'a döviz, hisse senetleri borsası oluşturulmamıştır.

Banka ve finans kuruluşları yanında 20 kıyı bankası 1981 yılından beri faaliyettedir. 1991 yılı itibarıyla 6000 kıyı şirketi ve 3000 denizcilik işletmesi Güney Kıbrıs'ta faaliyettedir. Bu şirketlerde 1991 yılında 370 yerli ve yabancı kişi çalışmaktadır.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde faaliyette bulunan Merkez Bankası ve Yatırım Bankası dışında 1994 yılında 24 yerel ve yabancı, özellikle T.C. banka şubeleri faaliyettedir.

Ticari bankalar, ticaret sektörüne kredi açarken, Kooperatif Merkez Bankası çiftçilere ve kırsal kesime kredi olanakları sağlamaktadır. Resmî para TL olmakla beraber, döviz giriş ve çıkışlarında sıkı kombiyo denetimi olmadığı gibi, yabancı para cinsinden mevduat hesabı kullanılabilir.

48/1990 sayılı Kıyı Bankacılık Hizmetleri Yasası altında tescil edilmiş 22 kıyı bankası faaliyettedir. Bankalar dışında döviz alım satımı işlemi yapan 17 döviz bürosu ve finans kuruluşu vardır.

6. Akdeniz Bölgesi Küçük Ada Ülkelerinin Ekonomik Yapıları ve Ekonomik Göstergeleri

1959 yıllarına kadar Malta ekonomisi ve halkı İngiliz askeri uslerinden sağlanan gelirlerle zengin idi. 1959 yıllarında İngiltere'nin savunma harcamalarında kesintiye gitmesi, Malta ekonomisinin yeniden yapılanmasını zorunlu hale getirdi. 1979'da İngiliz Üslerinin kapanması Malta ekonomisi tümüyle bu gelirlerden mahrum kaldı. Malta, deniz üssünü ticari amaçlar için gemi bakımı ve yapımı için tersaneye dönüştürdü. Malta'nın Akdeniz'in ortasında olması bu amaçlar için uygun olduğunu göstermektedir. Gemi bakım ve onarımı dışında hafif sanayi (başta giyim) ve turizm ekonomide önemli yer tutmaktadır. Doğal kaynaklara sahip olmayan Malta, tarım ve hayvansal ürünler, (domates, soğan, patates, çiçek), hazır giyim, ayakkabı ihracatı, parken, araç-gereç, yiyecek ve diğer tüketim malları yanında petrol ithalatı yapmaktadır. Libya'dan 1980 yılına kadar indirimli fiyatlarla sağlanan petrol, yeni fabrikaların kurulmasına ve gelişmesine yol açtı. Bu tarihten sonra petrol fiyatlarında önemli artışlar yaşandı. Malta petrole bağımlılığı azaltmak için kömüre bağlı enerji santralleri kurdu. Kömür ithalatı, toplam ithalatın %12'sine ulaştı. Malta su sorununu aşmak için deniz suyunu arıtma tesisleri kurdu.

Malta hükümeti yabancı ülkelerle ticaret ve işbirliği anlaşmalarını teşvik ederek Avrupa Üsleri Birliği, İtalya ve Libya ile anlaşmalar yaparak yerel endüstrilere yatırımların yapılmasına yöneldi. 1985 yılında Avrupa Topluluğu ile ikinci mali protokol imzalandı. \$24.0 milyarlık öngören ikinci mali protokol 1985-88 dönemi için bağış ve yardımlardan oluşmakta idi. 1990 yılında Avrupa Birliğine üyelik için başvuru yapılmıştır.

Malta'da devletin genel ekonomik politikaları, ekonomideki rolünün stratejik öneme sahip sektörlerle yönelmesi yönündedir. Ulusal ekonomik strateji ise hizmet sektörüne yabancı sermayeyi çekmek ve verimliliği artırmaktır. Amaç yabancı yatırımları gelişmiş teknolojiye yönlendirip, turizmde kaliteyi artırmak ve bölgede ticaret ve iş merkezi olmaktır.

Ekonomiyi savunma giderlerine bağımlılıktan kurtarmak için, ekonominin çeşitlendirilmesi amacıyla imalat, sanayi ve turizme ağırlık verilirken, iç pazarın küçüklüğü nedeniyle dış pazarlara açılma yönünde çabalar, rekabet gücünü dikkate alarak yürütülmüştür.

1983-1986 döneminde GSMH'da gerileme olduğu görülmektedir. 1983 yılında \$1253.0m olan GSMH, 1986 yılında \$1238.5m'na inmiştir. Fert başına düşen gelir 1986'da \$3510.0 iken, 1986'da nüfusun azalması sonucu \$3590.0'a yükselbilmiştir. Bu gelişmede Libya'dan gelen petrolün fiyatlarında, 1980 sonrası gelen artışlar önemli rol oynamıştır. 1986-1991 dönemlerinde özellikle sanayi ve turizm alanlarında atılımlar gerçekleştirilmiştir. 1991'de GSMH \$2606.1m'na ulaşırken fert başına gelir \$7300.0'a ulaşmıştır. Bu verilere göre fert başına gelir ve GSMH'da iki katın üzerinde artışlar sağlanmıştır (Tablo 92).

Malta'da yetersiz su kaynakları ve ekonomideki yapısal değişimler nedeniyle tarımın G.S.Y.İ.H.'daki payı gerilerken, hizmet sektörü başta turizmin ve sanayinin payı yükselmiştir. 1983'de tarımın G.S.Y.İ.H.'daki payı %4.5'ten 1991'de %3.6'ya inerken, sanayinin payı aynı yıllarda %39.4'ten, %40.6'ya yükselmiş, hizmet sektörünün payı %56.1'den, %55.8'e inmiştir (Tablo 93).

Tablo 92: Akdeniz Bölgesi Küçük Ada Ülkelerinde GSMH ve Fert Başına Gelir (m\$).

	1983		1986		1988		1990		1991	
	GSMH	GSMH /KİŞİ	GSMH	GSMH /KİŞİ	GSMH	GSMH /KİŞİ	GSMH	GSMH /KİŞİ	GSMH	GSMH /KİŞİ
Malta	1253.0	3400	1208.5	3490	1806.1	5190	2375.3	6710	2606.1	7300
G. Kıbrıs	2671.8	4091	3028.5	4500	4424.3	6444	5777.5	8230	6155.7	8670
KKTC	199.9	1305	285.8	1757	341.7	2043	591.1	3447	541.4	3116

Kaynak: World Bank. The Johns Hopkins University Press. Baltimore and London, 1994
KKTC verileri, Devlet Planlama Orgütü (DPO) istatistiklerinden derlenmiştir, 1994

1993 verilerine göre tarımda çalışanların payı sadece işgücünün %2'sine tekabül etmektedir. 1993 yılında 682 ton balık avlanmış olup, kurulan balıkçılık tesislerinde 640 ton balık üretilmiştir.

Tablo 93: GSYİH Sektörel Dağılımı (%).

	Tarım				Sanayi				Hizmet			
	83	86	89	91	83	86	89	91	83	86	89	91
Malta	4.5	4.4	3.7	3.6	39.4	40.8	40.5	40.6	56.1	54.8	55.8	55.8
G. Kıbrıs	7.9	7.3	6.9	6.2	30.1	27.6	26.6	26.9	62.0	65.1	66.5	66.9
KKTC	11.7	14.6	9.9	8.3	10.7	10.7	13.8	13.6	77.6	74.7	76.3	78.1

Kaynak: World Bank Statistics. The Johns Hopkins University Press. Baltimore and London, 1994
KKTC verileri DPO istatistiklerinden derlenmiştir, 1994

Spesyede yuzlerce evim kimyasal elektronik ve elektronik parcalari dısında, gemi

İmalat sanayii işletmesi vardır. Sanayideki gelişmeler kişi başına elektrik tüketimi 2966 kw'a çıkmıştır. Bunların yine çoğunluğu yabancı veya yabancı menfaatleri ile ilişkilidir. 1994 yılında 138696 iş gücünün 315 8 (%2.3) tarım ve balıkçılık; 29408 (%21.2)'i imalat sanayi; 536 (%3.9)'ü inşaat sektörü; 39304 (%28.3)'ü hizmet sektörü; 50762 (%36.6)'i kamu sektörü, 4523 (%3.2)'i geçici istihdam; 618 (%4.5) olduğu görülmektedir.

İthalat'ta liberal bir politika uygulanırken, ihracat/ticaret şirketi tarafından yerel ürünler dış pazarlarda pazarlama faaliyetleri desteklenerek satılmaktadır. Marsellokk serbest bölgesi transit ticaret faaliyetleri yürütmektedir.

Malta'nın en büyük partneri 1993 yılında ithalatta sırasıyla İngiltere, İtalya, Almanya, ve ABD olurken, ihracatta yine İtalya, İngiltere, Almanya ve ABD'dir.

Liberal dış ticaret politikası izleyen Malta'da 1983 yılında ithalat \$727.3m iken, 1991 yılında \$2130.4'e yükselerek, 1991 yılında kişi başına ithalat \$5967.0 dolara yükselmiştir. İhracat'ta ise önemli artışlar görülmektedir.

Tablo 94: Elektrik Üretimi ve Kişi Başına Tüketim (1991).

	<i>Doğal Kaynak</i>	<i>Temel Endüs.</i>	<i>Enerji (m.kw/saat)</i>	<i>Enerji/Kişi</i>	<i>Kömür</i>	<i>Doğal Gaz</i>	<i>Petrol</i>
Malta	alçı,tuz,balık sebze.	giyim,ürün, gemi yapımı plastikler, tuzlu	1030	2966.0	-----	-----	-----
Kıbrıs	balık,kırcç, tuz, tarım	konfeksiyon, turizm, ayakkabı, çimento	1668	2428.0	-----	-----	-----
KKTC	kırcç, alçı tarım ürünü.	konfeksiyon, eğitim, tuzlu	412.6	2374.7	-----	-----	-----

Kaynak: PC Globe, Inc, Tempe, A.Z., U.S.A., 1992.

Tablo 95: İhracat, İthalat Göstergeleri (m\$).

	<i>İTHALAT</i>			<i>İHRACAT</i>			<i>İTHALAT ÜRÜNLERİ</i>	<i>İHRACAT ÜRÜNLERİ</i>
	83	86	91	83	86	91		
Malta	727.3	879.7	2130.4	327.7	460.4	1233.7	Araç, petrol yiyecek/ıçki	yiyecek, hayvan ürünleri, tütün, v.s
Kıbrıs	1207.8	1263.4	2591.2	404.2	506.4	534.9	Araç, petrol yiyecek/ıçki	konfeksiyon, şarap, narenciye, patates, ayakkabı
K.T.C.	145.3	153.2	301.1	40.7	52.0	53.5	Araç, petrol yiyecek/ıçki	konfeksiyon, narenciye, v.s

Kaynak: World Bank Statistics. The Johns Hopkins University Press, Baltimore and London, 1994.

1993 yılında \$327.7m olan ihracat 1991 yılında \$1233.7m'na (Tablo 95) yükselmiş ticaret açığı 1991 yılında \$896.7m dolar olmuştur. Kişi başına ticaret açığı \$896.7

olurken, kişi başına ihracat \$3455.0 olarak gerçekleşmiş, ihracat/ithalat oranı ise 0.58 düzeyinde olmuştur (Tablo 96).

Malta alt yapı yatırımları ve yapısal değişiklikleri gerçekleştirmek için dış borçlanmaya yönelmiştir. 1983 yılında \$135.8m olan dış borç yükü 1991 yılında yaklaşık dört kat artarak \$616.4m'na ulaşmış, kişi başına borç yükü \$1726.6'ya yükselmiştir (Tablo 98).

Ote yanda Malta'da fiyat istikrarının sağlandığı söylenebilir. 1987 yılı baz alındığında 1988'deki fiyat artışı 0.9, 1988-1990'de 3.9, 1990-91'de 2.7, 1991-1992'de 1.8 oranında artmıştır (Tablo 98)

Tablo 96: Kişi Başına İthalat, İhracat, Dış Ticaret Açığı (\$, 1991).

	Nüfus ('000)	Dış Ticaret Açığı (-)	Tic. Aç. /Kişi	İthalat/Kişi	İhracat/Kişi	İhracat /İthalat
Malta	357	896.7	2511	5967	3455	0.58
G. Kıbrıs	710	2056.3	2896	3649	753	0.21
K.K.T.C.	173	248.6	1436	1740	303	0.17

Kaynak: Dünya Bankası istatistiklerinden yararlanılarak yazar tarafından hesaplanmıştır.

Güney Kıbrıs ekonomisi başta turizm olmak üzere, rekabet gücü yüksek imalat sanayi ve tarımsal üretime de önem vererek sektörel dengeleri dikkate alan dışa açık bir büyüme modeli üzerine oturmaktadır. Ada olmanın özelliklerine uygun, çok iyi bir ulaşım ve haberleşme sistemi ile ticaret yanında, kıyı bankacılığı ve şirketleri de geliştirilmiştir.

Tablo 97: Akdeniz Ada Ülkeleri Tüketici Fiyat Endeksi (1987=100).

	1983	1985	1986	1988	1990	1991	1992
Malta	98.3	97.6	99.6	100.9	104.8	107.5	109.3
G.Kıbrıs	86.3	96.1	97.3	103.4	112.2	117.8	125.5
K.K.T.C.	33.8	43.0	48.1	51.8	64.4	46.3	63.4

Kaynak: World Bank Statistics, The Johns Hopkins University Press, Baltimore and London, 1994

Tablo 98: Akdeniz Ada Ülkeleri Dış Borç Yükü (m.\$).

	1983	1986	1989	1990	1991	1992	Nüfus (000)	Borç/ Kişi
İtalya	135.8	222.2	409.5	600.6	616.4		357	1726.6
G.Kıbrıs (Borç)	75.4	133.9	134.5	174.7	138.5	3031.2	710	4269.3
(Bağış)	50.9	21.7	22.7	23.4	18.1	662.3		932.7
K.K.T.C (Borç)	23.0	26.3		3.8	23.5		173.7	1425.4
(Bağış)	20.0	23.7	19.9	20.8	28.5	433.5	173.7	2485.7

Kaynak: World Bank Statistics. The Johns Hopkins University Press. Baltimore and London. 1994.

Kıbrıs sorununun avantajları ve Lübnan gibi bölgesel sorunlardan da yararlanarak, başta Avrupa Topluluğu'ndan aldığı borç ve yardımlarla, teknolojik yenileme ve alt yapı yatırımlarını gerçekleştirmiştir.

Elektrik enerjisi üretimi 1993 yılında 2581m. kw saata yükselmiş, 1991 yılında ise kişi başına elektrik tüketimi, 2428 kw'a çıkmıştır. Aldıkları dış yardımlarla baraj ve göletler inşa ederek su ve su kaynaklarını etkin biçimde kullanmaya ve sulu ziraatte verimi artırmayı başarmışlardır. 1974-1992 dönemi içinde toplam \$3031.2m., kişi başına \$4269.0 dış kredi; yanında toplam \$321.6m, kişi başına \$452.9 Yunanistan'dan yardım alan G. Kıbrıs; Avrupa Topluluğu'ndan, \$340.7m, kişi başına \$479.8 yardımla hızlı bir kalkınma sürecine girmişlerdir. 1983'de \$2671.8m. olan GSMH, 1991 yılında 2.3 kat büyüyerek \$6155.7m ulaşmıştır. Kişi başına düşen gelir ise \$4091.0'dan 1991 yılında \$8670.0 yükselmiştir.

Güney Kıbrıs ekonomisinin sektörel dağılımına bakıldığında (Tablo 94) hizmet sektörünün sürekli büyüdüğü, tarımın ise GSYİH'da payının azaldığı görülmektedir. 1983'de %7.9 olan tarımın payı 1991 yılında %6.2'ye düşerken hizmet sektörünün payı 1983'de %62.0'dan 1991'de %66.9'a yükselmiştir. Sanayinin payı ise 1983'te %30.1 iken 1991'de %26.9'a inmiştir. Hizmet sektörü içinde ticaret, otel ve restoranlar en önemli ekonomik alanlardır. Otel ve restoranlarda özellikle 1990'da %3.5 olan pay 1994'te %9.5'e yükselmiştir. Otel ve restoranlardan sonra gelen bankacılık, sigorta, konut ve özel iş hizmetlerinin 1994'te GSYİH'daki payı %17'ye ulaşmıştır. Diğer gelişen hizmet sektörleri arasında iletişim, sağlık ve eğitim bulunmaktadır. Kamu sektörünün %13 payı ile birçok Avrupa Birliği üyesi ülkesinden de destek aldığı görülmektedir. Hizmet sektörünün 1980'de %55 olan ve 1994'te %69'a ulaşan payı Avrupa Birliği üyesi ülkelerinden yüksektir.

İmalât sanayiinde düşüş bu alanda yetişmiş insan gücü sorunundan kaynaklanmaktadır. Güney Kıbrıs ekonomisinin en önemli özelliği turizme bağımlı yiyecek, inşaat, ulaşım, altyapılarının gelişmesi ve ekonominin turizme bağımlı olmasıdır.

İthalat/İhracat verileri özellikle ithalatın, turizmin gelişmesi nedeniyle arttığını göstermektedir. 1983'de \$1207.8 olan ithalat, 1991'de \$2591.2m'na ulaşarak, kişi başına ithalat \$649'a ulaşmıştır. İhracat ise 1984'te \$494.2m iken, 1991'de \$534.9m'na ulaşabilmiştir (Tablo 95). Kişi başına ticaret açığı 1991 verilerine göre \$2896.0'a yükselmiştir. Kişi başına ihracat ise \$753.0, ihracat/ithalat oranı ise 0.21'dir (Tablo 96). Dış ticaret açığı, turizm gelirleri, transit ticaret ve kıyı şirket ve bankacılığı ile kapatılmaktadır.

İhraç ürünleri arasında giyim, ayakkabı, patates ve narenciye yer almakla beraber, son yıllarda, konfeksiyon ve ayakkabı ihracatında düşüşler yaşanmıştır. Güney Kıbrıs'ın en önemli

ticaret partnerleri Avrupa Birliği üyesi ülkelerdir. İhracatta %55.1 payı olan bu ülkelerin ithalattaki payı %50'dir. Turistlerin %60'da yine bu ülkelerden gelmektedir. İngiltere'nin bu ülkeler arasında, orada yaşayan önemli sayıda Kıbrıslı Rumun bulunması nedeni ile özel bir yeri vardır. Güney Kıbrıs, Haziran 1993'de Avrupa Birliğine üyelik için başvuruda bulunmuştur. Avrupa Birliği ülkeleri dışında Orta Doğu Arap ülkeleri Güney Kıbrıs'ın önemli ticaret partnerleridir. İhracatın %20'si bu ülkelere yapılmaktadır.

Güney Kıbrıs'ta fiyat istikrarının sağlanmış olması da ekonominin gelişmesine katkıda bulunmuştur. 1987 yılı baz alındığında enflasyonun 1988'de %3.4, 1988-1990'da %8.8, 1990-1991'de %5.6, 1991-1992'de %7.7 olduğu görülmektedir (Tablo 97).

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti özellikle 1986 sonrası dış ticaret ve para kambiyo mevzuatında yapılan değişikliklerle liberal politikalara ağırlık vermiştir. Bunların dışında kıyı şirket ve bankacılığını geliştirmek için yasal düzenlemeler yapılmış, Magosa'da serbest ticaret bölgesi kurulmuştur. Ancak tanınmamış bir ülke olmasının; uluslararası ticari-ekonomik ve ulaşım alanlarında yabancı ülkelerle veya finans kuruluşları ile anlaşmalar yapmada engeller yaratmıştır. Yabancı sermayeyi ülkeye çekmek için vergi, yatırım indirimi, arazi tahsisı gibi kolaylıklar sağlanmış olmasına rağmen, beklenen kalkınma gerçekleştirilememiş, Avrupa Mahkemesinin 5 Temmuz, 1994 kararı ile KKTC'nin ürünlerine sağlık sertifikası veya menşe şaadetnamesi vermesini engelleyen kararı ile, ihracatta ciddi sorunlar yaşanmıştır. Türkiye'nin 1 Ocak 1996'dan itibaren Avrupa Birliği ile Gümrük Birliğine geçmesi, KKTC ekonomisi açısından sorunları da beraberinde getirmiştir. Öte yandan kamunun bütçe üzerindeki ağır yükü, bütçe gelirlerinin cari giderleri bile karşılayamaması, para politikasının olmaması, yapısal reformları, gündeme getirmiştir. Ülkede sık sık kuraklığın, ciddi elektrik ve su sorununun yaşanması da ekonomik gelişmenin önünde önemli engellerdir.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, gelişmekte olan Pasifik, Afrika ve Karayib ada ülkelerindeki fert başına düşen gelir bakımından genelde iyi olmakla beraber, rekabet ettiği, Malta ve Güney Kıbrıs'ın gerisinde kalmaktadır. 1983 yılında \$199.9m olan GSMH, 1991'de \$541.4m'na ulaşmış olmasına rağmen, 1993-94 ve 1994-95 yıllarında GSMH'da gerileme olmuştur. Avrupa Mahkemesi'nin kararı ihraç ürünlerinde maliyetlere ciddi artışlar getirirken, sık enerji kesintileri üretimi olumsuz yönde etkilemiş, 1993-94'de GSMH'da büyüme -4.2 olarak gerçekleşmiştir. Fert başına düşen gelir 1983'de \$1305.0'ten 1991'de \$3447.0 yükselmiş ancak ekonomideki olumsuzluklar 1993-95 döneminde bu miktarı aşağı çekmiştir (Tablo 92).

GSYİH'nin sektörel dağılımı incelendiğinde tarımın payı giderek düşerken, sanayi ve hizmet sektörünün payında artış, 1986-91 döneminde ise sanayinin payında pek değişim görülmemektedir. 1983'de %11.7 olan tarımın payı, 1991'de %8.3'e inerken, sanayinin payı 1983'de %10.7'den 1991'de %13.6'ya yükselmiştir. Hizmet sektörünün payı ise 1983-1991 döneminde %77.6'dan %78.1'e yükselmiştir (Tablo 93). Hizmet sektörü içinde en büyük paya sahip kamu sektörü, toptan ve perakende ticarettir. Turizm, öncelikli sektör olmasına rağmen 1991 yılında GSYİH içindeki 1991 payı %2 dolayında seyretmiş ve 1994 yılında ise sadece %3.4 düzeyine yükselbilmiştir.

İstihdamdaki sektörel dağılıma bakıldığında 1994 verilerine göre %23.5 ile en büyük paya tarım sektörü sahip olurken, %21.8 ile kamu sektörü ikinci sırada yer almaktadır. Otel ve restoranların payı ise sadece %3.8'dir.

KKTC, dış finansman bulmakta sorunlar yaşamakta ve düşük faizle finans bulmakta zorlukları olmakla beraber, Türkiye Cumhuriyeti'nden kuşanılmayacak borç ve yardım

İmaktadır. 1974-92 döneminde KKTC'de kişi başına borç \$1425.4 iken, aynı dönemde TC yardımları ve çok sınırlı yabancı yatırımların kişi başına \$2485.7'ye yükseldiği görülmektedir. TC tarafından sağlanan karşılıksız yardımlar daha ziyade altyapı yatırımlarının finansmanında kullanılmıştır.

KKTC'de fiyat istikrarının sağlanamaması, ekonomide sorunlar yaratmaktadır. Fiyatlarda istikrarsız çıkışlar, tasarruf ve yatırımları olumsuz yönde etkilemektedir. 1983'de %33.8 artan hayat pahalılığı 1990'da %64.4'e artmış, 1992'de %63.4 seviyesine düşmüş ve 1994'de %215.0' oranında artmıştır (Tablo 97).

KKTC'nin dış ticaret yapısı incelendiğinde, ithalatın büyük kısmının ise TC'den, ihracatın üçüncü ülkelere (başta Avrupa Birliği üyesi ülkelere ve özellikle İngiltere'ye) yapıldığı görülmektedir. 1994 verilerine göre ithalatın %45.1'i Türkiye'den ve %54.9'u diğer ülkelere yapılmıştır. İhracatın %19.5'inin Türkiye'ye, %80.5'i üçüncü ülkelere yapıldığı görülmektedir. Avrupa Mahkemesi kararından sonra, TC'ye ihracatta artış görülmektedir.

1994 verilerine göre ihracatın %48'ini başta narenciye, patates ve hayvan ürünleri teşkil ederken, sanayinin başta, konfeksiyonun payı %51.3'tür.

KKTC'nin ithalatı 1983'de \$145.3m iken, 1991'de \$301.1m.'na ulaşarak, 1991 yılında kişi başına ithalat \$1740.0 yükselmiştir. Kişi başına ihracat ise 1991 yılı verilerine göre sadece \$303.0'da kalmıştır (Tablo 95). Böylece kişi başına ticaret açığı \$1436.0 olmuştur. İhracatın/ithalata oranı Malta ve G. Kıbrıs'ın altında 0.17 olarak gerçekleşmiştir. KKTC ticaret açıklarını büyük oranda turizm gelirlerinden karşılamaktadır (Tablo 96).

6. Akdenizdeki Küçük Ada Ülkelerinde ve KKTC'de Turizmin Yapısı ve Turizm Göstergeleri.

Akdeniz Bölgesi dünyanın en popüler turizm bölgesidir. Akdeniz denizine kıyısı olan ülkelerin deniz, kum, güneş dışında turistlere sunabilecekleri pek çok çekicilikleri bulunmaktadır. İklim, yiyecek, içecek, zengin tarihi ve kültürel miras, bölge turizmini çekici kılmaktadır. Dünyada en çok turist alan ve turizm gelirine sahip on ülke içinde 1993 yılı verilerine göre Amerikadan sonra sırasıyla Fransa, İspanya ve İtalya gibi Akdeniz ülkeleri yer almaktadır.

Tablo 99: Konaklama Tesisleri Yatak Sayısı.

	1986	%	1987	%	1988	%	1989	%	1990	%	1991	%	1992	%
Malta	31131	17.3	37153	16.5	49861	22.7	62236	26.2	68338	31.1	67582	31.0	72734	30.9
Kıbrıs	30798	17.0	36702	16.2	43773	20.5	45023	20.4	47324	21.0	50986	23.1	62381	26.1
KKTC	1151	0.5	1110	0.5	1500	0.7	2251	1.0	6125	2.8	1663	0.8	7087	3.0
TOPLAM	71080	100	86565	100	106134	100	119510	100	135787	100	131126	100	142802	100

Kaynak: World Tourism Organization, *Compendium of Tourism Statistics*, Madrid, 1992-1994

* Yüzdeler yazar tarafından hesaplanmıştır

Malta'da özellikle 1980 sonrasında yatak kapasitesinde önemli artışlar olmuş ve 1986'da 34431'e yükselmiştir. 1988'de 59984'e çıkan yatak sayısı 1992'de 72734'e ulaşmıştır. 1992 verilerine göre, (Malta, Güney Kıbrıs ve KKTC) toplam yatak sayısının %50.9'u Malta'ya aittir (Tablo 99).

Konaklama tesislerinde ortalama kalış süresinde 1986 yılına göre gerileme yaşanmaktadır. 1986'da ortalama kalış süresi 12.5 gün iken, 1992 yılında 10.6'güne inmiştir (Tablo 100). Doluluk oranında ise 1987'de yaşanan yükseliş, 1987'den itibaren düşmüş ve 1992 yılında %55.4 olarak belirlenmiştir. Buna rağmen Akdeniz ülkeleri ortalaması olan %51.4'un üzerindedir (Tablo 101).

Tablo 100: Konaklama Tesislerinde Ortalama Kalış Süresi.

	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992
Malta	12.5	12.4	12.6	12.1	9.3	10.8	10.6
G.Kıbrıs	11.5	11.2	10.7	13.3	12.8	12.5	12.6
K.K.T.C.	5.0	5.5	5.2	5.5	7.3	5.1	5.8
Ortalama	9.7	9.7	9.5	10.3	9.8	9.5	9.6

Kaynak: World Tourism Organization. *Compendium of Tourism Statistics*, Madrid, 1992-1994

Tablo 101: Konaklama Tesislerinde Doluluk Oranı.

	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992
Malta	57.2	68.5	61.1	56.4	56.5	55.9	55.4
G.Kıbrıs	50.7	53.2	63.3	64.9	62.3	49.7	67.7
K.K.T.C.	21.5	43.3	42.9	37.8	35.2	22.7	31.2
Ortalama	43.1	55.0	53.8	53.0	51.3	42.8	51.4

Kaynak: World Tourism Organization. *Compendium of Tourism Statistics*, Madrid, 1992-1994

Malta adalarına gelen turist sayısında, yatak kapasitesinde yaşanan artışlar sonucu gelişmeler sağlanmıştır. 1986'da 574,000 olan turist sayısı 1992 yılında 1002381'e yükselmiştir (Tablo 102). Yılım ilk çeyreğinde 1992 yılında 148,701, ikincide 293,704, üçüncü de 364,167, dördüncü de ise 195,809 turist ülkeye girmiştir. En çok turist sırasıyla Ağustos, Temmuz ve Eylül'de yani ilk üç çeyrekte girerken, en az giriş Ocak-Mart aylarında görülmektedir. Ancak dört mevsim turizm yaşandığı söylenebilir. Gelen turistlerin bölgelere göre dağılımında Avrupa

1992'nin üzerinde payla birinci sırada yer almaktadır (Tablo 104). Bunun %52'nin üzerindeki kısmı İngiltere'dendir. Bu ise Malta turizminin İngiltere'ye bağımlı olduğunu göstermektedir. Pazar çeşitlendirmesi için yıllardır verilen çaba sonucu Alman turistlerin, nisbeten İtalyan turistlerin sayısının artması sağlanabilmiştir. Alman turistlerin sayısı 1989'da 91900 (%11.1)'le, 1992'de 153531 (%15.3)'e yükselmiştir. Özellikle Alman turistler Malta turizmi için çok önemli bulunmaktadır çünkü, spor aktivitelerine ve turlara katılmaktadırlar. Son yıllarda İtalya, Fransa ve Hollanda'da pazarlama faaliyetleri artırılmıştır.

Tablo 102: Gelen Turist Sayısı ('000)

	1986	%	1987	%	1988	%	1989	%	1990	%	1991	%	1992	%
Almanya	574	37.4	746	39.7	784	36.9	828	33.4	872	31.9	895	35.8	1002	30.7
Kıbrıs	828	54.3	945	48.5	1112	52.3	1058	45.6	1161	47.1	1385	53.9	1888	58.1
K.K.T.C.	131	8.6	184	9.8	229	10.8	274	11.0	301	11.0	220	8.8	267	8.2
Toplam	1533	100.0	1875	100.0	2125	100.0	2460	100.0	2734	100.0	2899	100.0	3257	100.0

SKaynak: World Tourism Organization, *Compendium of Tourism Statistics*, Madrid, 1992-1994

* Yüzdeler yazar tarafından hesaplanmıştır

Tablo 103: Gemi Personeli Sayısı ('000).

	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992
Almanya	32	42	57	38	45	40	52
Kıbrıs	33	31	24	29	31	12	26
K.K.T.C.	---	---	---	---	---	---	---
Toplam							

SKaynak: World Tourism Organization, *Compendium of Tourism Statistics*, Madrid, 1992-1994

* KKTC ile ilgili bilgi elde edilememiştir

İtalya'dan gelen turist sayısında 1989'da 52432'den 76045'e yükselmiştir. Malta'ya gelen yolcuların %95.5'i 1986'da hava ulaşımını tercih ederken 1992'de bu oran %92.5'e düşmüştür.

Malta ekonomisinde turizm gelirleri önemli bir yer tutmaktadır. Turizm gelirlerinin GNI'ye oranı 1986'da %16.4 iken, 1992 yılında %19.5'e yükselmiş ancak 1990 yılında bu oran %27.5'e kadar çıkmıştır.

1986-1992 döneminde turizm gelirlerinde 2.8 kat artış sağlanmıştır. 1986'da \$203.0m olan turizm gelirleri 1992'de \$568.0m dolara yükselmiştir. Akdeniz Ada Ülkeleri içinde turizm gelirleri oranı 1992 yılında %24.9'a inmiştir. Turist yapısında değişiklik özellikle Alman turistlerde artış, turist başına harcanan döviz rakamını yukarıya çekmiştir. 1986'da \$354.0 olan turist harcaması 1.6 kat artarak 1992 yılında \$567.0'a yükselmiştir. Bu rakam dünya ortalaması \$618.0'm altındadır.

Tablo 104: Gelen Turistlerin Bölgelere Göre Dağılımı (%).

	1986					1988					1990					1991					1992									
	Al.	Am.	Av.	As.	Orta Doğu	Al.	Am.	Av.	As.	Orta Doğu	Al.	Am.	Av.	As.	Orta Doğu	Al.	Am.	Av.	As.	Orta Doğu	Al.	Am.	Av.	As.	Orta Doğu	Al.	Am.	Av.	As.	Orta Doğu
Malta	5.0	1.0	92.5	0.9	...	0.3	1.7	92.9	0.9	4.2	0.3	1.7	92.4	0.9	4.4	0.3	1.6	91.5	1.1	5.5	0.3	1.6	92.8	1.1	4.2	0.3	1.6	92.8	1.1	4.2
G. Kıbrıs	-	1.5	83.1	-	15.4	-	1.2	91.4	-	7.4	1.3	1.4	87.1	-	10.2	1.3	2.2	87.1	-	9.4	1.1	2.0	91.0	-	5.9	1.1	2.0	91.0	-	5.9
K.K.T.C.	-	-	19.0	81.5	...	-	-	24.4	75.6	-	-	-	19.1	80.9	-	-	-	18.5	81.5	-	-	-	21.5	...	79.5	-	-	21.5	...	79.5
Ortalama	3.0	1.5	64.9	81.5	15.4	0.3	1.5	69.6	75.6	5.8	0.8	1.6	66.2	80.9	22.3	0.3	1.9	65.7	81.5	1.5	0.7	1.8	68.4	79.5	5.1	1.8	68.4	79.5	5.1	

Kaynak: World Tourism Organization, *Compendium of Tourism Statistics*, Madrid, 1992-1994

* Not: Af. Afrika, Am. Amerika, Av. Avrupa, As. Asya kıtalarını ifade etmektedir.

Tablo 105: Ulaşım Tercihleri (%).

	1986		1988		1990		1991		1992	
	Hava	Deniz	Hava	Deniz	Hava	Deniz	Hava	Deniz	Hava	Deniz
İtalya	95.5	4.5	95.4	4.6	94.8	5.2	93.6	6.4	92.8	7.2
Kıbrıs	88.6	11.4	89.0	11.0	82.9	17.1	84.0	16.0	82.5	17.5
KTC	44.9	55.1	51.5	49.5	52.4	47.6	54.4	45.6	65.8	34.2
Ortalama	76.3	23.7	78.6	21.4	76.7	23.3	77.3	22.7	80.4	19.6

Yayın: World Tourism Organization, *Compendium of Tourism Statistics*, Madrid, 1992-1994

Tablo 106: Turistlerin Ülkeye Geliş Amaçları (%).

	1986			1988			1990			1991			1992		
	Tatil	İş	Diğer	Tatil	İş	Diğer	Tatil	İş	Diğer	Tatil	İş	Diğer	Tatil	İş	Diğer
İtalya	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---
Kıbrıs	772	24	---	1115	21	102	1466	29	181	1261	31	181	1667	35	215
KTC	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---
Ortalama	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

Yayın: World Tourism Organization, *Compendium of Tourism Statistics*, Madrid, 1992-1994

Tablo 108: Turizm Gelirlerinin GSMİ'ya Oranı

	1986	1988	1990	1991	1992
İtalya	16.4	21.2	27.5	22.0	19.5
Kıbrıs	16.4	17.7	21.8	16.7	22.2
KTC	18.2	34.5	38.1	28.4	29.9

Yayın: Dünya Turizm Örgütü verilerinden yararlanılarak yazar tarafından hesaplanmıştır.

İhracatta ve ithalatta yaşanan artış sonucu turizm gelirleri ile ithalata oranlarında düşüş olmaktadır. Turizm gelirlerinin ihracata oranı 1986'da 0.44'den 1991'de 0.37'ye (Tablo 108) düşmüştür. Aynı şekilde, turizm gelirlerinin ithalata oranı aynı yıllarda 0.23'ten, 0.24'e yükselmiştir.

(Tablo 111) Turizm gelirlerinin ticaret dengesine oranı ise yine aynı yıllarda 0.45'den 0.71'e yükselmiştir (Tablo 112).

Tablo 108: Turizm Gelirleri (m. \$).

	1986	%	1987	%	1988	%	1989	%	1990	%	1991	%	1992	%
Malta	203	26.9	327	29.8	382	29.8	372	24.5	496	25.1	574	32.7	568	24.9
G.Kıbrıs	392	66.1	665	60.7	783	81.0	999	65.3	1228	67.6	1426	58.4	1540	67.4
K.K.T.C.	52	7.0	104	9.5	118	9.2	155	10.2	225	11.3	154	8.8	175	7.7
Toplam	747	100	1097	100	1283	100	1447	100	1679	100	1754	100	2282	100

Kaynak: World Tourism Organization, *Compendium of Tourism Statistics*, Madrid, 1992-1994.

* Yüzdeler yazar tarafından hesaplanmıştır.

Tablo 109: Turist Başına Harcanan Döviz (\$).

	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992
Malta	354	438	487	449	568	641	567
G.Kıbrıs	600	702	703	718	806	741	773
K.K.T.C.	400	565	515	566	515	700	655
Ortalama	451	568	568	578	630	694	665
Dünya Ortal.							618.0

Kaynak: Dünya Turizm Örgütü istatistiklerinden yararlanılarak yazar tarafından hesaplanmıştır

Malta'da devletin turizme ilgisi 1960'lara uzanmaktadır. O dönemlerde, promosyon ve reklam alanında da yardım vererek otel inşaatları teşvik ediliyordu. 1967'de otel standartlarının yükseltilmesi, İngiliz pazarına bağımlılıktan çıkmak için master planın yapılması, kültürel ve tarihi çekiciliklere önem verilmesi üzerinde duruldu. 1973-80 Kalkınma Planı bu çerçevede hazırlanan raporları dikkate alarak, ürün ve konaklama tesislerinin çeşitlendirilmesine önem verildi. 1987'ye gelindiğinde altyapının yetersizliği yeniden saptanarak, kaliteli turizm için altyapı yatırımlarına yönelme oldu. Turizm Enstitüsü'nün kuruluşu ile yetişmiş insan gücüne büyük önem verildi ve pazar çeşitlendirilmesi, mevsimsel turist dağılımı, ürün kalitesi hedeflendi. Deniz, kum, güneş turizmi yanında, tarihi, kültürel ve özel ilgi tatil turizmi öne çıkarıldı. Sonuç olarak, turist profilinde, ülke bazında da olumlu gelişmelerle, dört mevsime turizmin yayılması sağlandı. Turist sayısı 1992'de bir milyonu aştı. Alt yapının geliştirilmesi, ulaşım ve haberleşmedeki gelişmeler, binaların restorasyonu, kıyılarda beton yığınlarının önlenmesi, aşırı turizmle mücadele edilmesi de turizmin kalitesini artırmaya dönük çabalardı.

Tur operatorleri broşurlerinin incelenmesi sonucunda, fiyat bakımından Malta'nın Güney Kıbrıs'a göre rekabet gücünün yüksek olduğu saptanmıştır. (Velde and Bringlio, 1995). Ancak fiyat dışında rekabet gücünü etkileyen, ulaşım, politik faktor, kur, yeni ürünler, insan gücü, pazarlama, çevre gibi faktorlerin de olduğunu unutmamak gerekmektedir.

Kıbrıs'ta turizm 1974 öncesi gelişmeye başlamış ancak siyasi sorun nedeniyle, 1974'de oluşan iki bölge dolayısıyla sorunlu bir dönem başlamıştır. 1970'de adaya gelen 126580 turist sayısı 1974'de 150478'e yükselmiş ancak siyasi istikrarsızlık bu rakamın 1975'de 47084'e düşmesine neden olmuştur, yatak sayısı bu dönemde ise 4000 olarak belirlenmiştir.

1974 sonrasında Güney Kıbrıs turizme büyük önem vererek otel inşaatlarını teşvik etmiş, kapanan Lefkoşa hava alanı yerine Larnaka ve Baf havaalanlarını inşa ederek özellikle Larnaka alanını turist trafiğine açmıştır. 1978'de 8358 yatak kapasitesine sahip Güney Kıbrıs 1980'de bu kapasiteyi 12524'e, 1983'de 24370'e, 1986'de 34258'e çıkmıştır. 1992 yılına gelindiğinde ise 62986'ya yükselen yatak sayısı ile Akdeniz bölgesi ada ülkelerinin yatak kapasitesinin %44.1'ine sahip olmuştur (Tablo 99).

Tablo 110: Turizm Gelirlerinin İhracata Oranı

	1986	1988	1990	1991	1992
Malta	0.44	0.53	0.44	0.46	0.37
G. Kıbrıs	1.08	1.10	2.20	1.92	3.01
KKTC	1.28	2.25	3.43	2.93	3.21

Kaynak: Dünya Bankası ve Dünya Turizm Örgütü istatistiklerinden yararlanılarak yazar tarafından hesaplanmıştır.

Tablo 111: Turizm Gelirlerinin İthalata Oranı

	1986	1988	1990	1991	1992
Malta	0.23	0.28	0.25	0.27	0.24
G. Kıbrıs	0.38	0.42	0.49	0.39	0.46
KKTC					

Kaynak: Dünya Bankası ve Dünya Turizm Örgütü istatistiklerinden yararlanılarak yazar tarafından hesaplanmıştır.

Tablo 112: Turizm Gelirlerinin Ticaret Dengesine Oranı.

	1986	1988	1990	1991	1992
Malta	0.48	0.59	0.60	0.64	0.71
G. Kıbrıs	0.66	0.68	0.78	0.50	0.67
KKTC	0.51	0.71	0.71	0.62	0.55

Kaynak: Dünya Bankası ve Dünya Turizm Örgütü istatistiklerinden yararlanılarak yazar tarafından hesaplanmıştır.

Güney Kıbrıs'ta turizm pazarlaması ve politikaları, bağımsız bir kuruluş olan Kıbrıs Turizm Örgütü tarafından yürütülmektedir.

Konaklama tesislerinde ortalama kalış süresi 1989'da 13.3'e kadar yükselmiş ancak bu rakam 1992'de 12.6'ya düşmüştür (Tablo 100). Doluluk oranı ise 1992'de en yüksek düzeye %67.7 yükselmiştir. 1988'de doluluk oranı %50.7 idi (Tablo 101).

Otel sayısında süratli gelişme, 1989 yılında kıyılarda otel inşaatlarına sınırlama getirilmesine yol açtı ve 1989-90 yıllarında Turizm Örgütü kontrollü gelişme programı hazırladı.

Ulaşım, haberleşme ve yatak sayısındaki artış, turist sayısını 1986'da 828000'e çıkardı. 1991 yılına gelindiğinde turist sayısı 1991000'e ulaşarak bölge ada ülkeleri toplamı içinde %61.1'e ulaştı (Tablo 102). Ülkelere göre turist sayısı incelendiğinde 1087500 (%54.5) ile büyük çoğunluğu İngilizler olduğu, yine İngiltere'ye bağımlı bir turist yapısı olduğu görülmektedir. İkinci sırada 112150 (%5.6) ile İsveç, 102260 (%5.1) ile Almanya gelmektedir. Güney Kıbrıs'a gelen turistlerin %92'si Avrupalı'dır.

Gelen turistlerin mevsimlere göre dağılımı, 1992 verilerine göre ilk üç ayda 222000 (%11.2), ikinci üç ayda 643000 (%31.8), üçüncü üç ayda 746900 (%37.5) son üç ayda 378700 (%19.5)'dir. Turist trafiği Nisan'da yükselmeye başlayarak Ekim'e kadar devam etmektedir. Turist trafiğinin en yoğun olduğu ay Temmuz ayı olmaktadır.

Ulaşım tercihlerinde ise %82.5 (Tablo 105) ile hava ulaşımı önemini gösterirken, turistlerin ülkeye geliş amaçlarında tatil, %93.7 ile birinci sırada yer almaktadır (Tablo 106).

Yatak ve turist sayısında artış, ulaşım ve haberleşmede gelişmeler, turizm gelirlerinde artış sağlanmasına katkıda bulundu. 1986 yılında \$497.0m olan turizm gelirleri, 1992 yılında \$1539.0m'na ulaştı (Tablo 107). Turist başına döviz 1992 yılında \$773.0'a ulaşarak bölge dünya ortalaması olan \$618.0'ın üzerine çıktı. 1986'da turist başına gelir \$497.0 idi (Tablo 109). Turist başına gelirin artmasında, turist profilinin değiştirilmesinin etkileri olmuştur.

Güney Kıbrıs'ta turizmin, ithalat için döviz gereksinimini karşılamada, ticaret açıklarını kapatmada, istihdam ve genelde ekonomide önemli yeri vardır. 1986 yılında turizm gelirlerinin G S M II'ya oranı %16.4 iken, 1992 yılında bu oran %22.2'ye yükselmiştir (Tablo 107). Turizm gelirlerinin ihracata oranı 1986 yılında 1.08 iken, 1992'de 3.01'e yükselmiştir. Bu durum, hizmet ihracatının, başta turizmin önemini göstergesidir. Turizm gelirlerinin ithalatı

karşılama oranı 0.38'den, 1992'de 0.46'ya yükselmiştir. Tek başına turizm gelirlerinin ticaret açığını karşılamaya yetmediği görülmektedir. Ticaret açığını karşılama oranı 1986'da 0.66'dan 1992'de 0.67'ye yükselmesine rağmen, turizm ve mal ihracatı'nda ticaret dengesini sağlamada yetersiz kalmaktadır (Tablo 112). Bu açıklar ise, kıyı bankacılığı şirketleri, transit ticaret ve gemicilik hizmetlerinden kapanmaktadır.

1992 yılında turizmin çeşitlendirilmesi kapsamında kış turizmi, özel ilgi turizmi, agroturizm (kırsal turizm) ve genelde hizmet kalitesinin artırılması için önlemler alındı. Yat turizminin, golf sahalarının geliştirilmesi; (theme park) konu parkları, Trodos dağları tatil yerlerinin geliştirilmesi çabaları artırıldı.

1973 yılında 23 kongre gerçekleştirilmiş, 1976'da kongre sayısı 16'ya inmiş, 1980'de 132 kongreye 5102 kişi katılmış, 1992'de 597 kongrede 35500 kişi 222000 geceleme yaparak, toplam turistlerin %1.9'u, toplam turizm gelirlerinin %1.8 elde edilmiştir.

1994 yılında Güney Kıbrıs turizmini pazarlamak için 64 turizm fuarına katılım sağlamıştır. Güney Kıbrıs turizm örgütü birçok uluslararası turizm toplantılarına katılarak yeni turizm anlaşmaları yapmış, ayrıca İngiltere, özellikle Almanya, Yunanistan, Fransa, Arap Ülkeleri, ABD/Kanada gibi ülkelerden 3274 seyahat acentesi ve tur operatörü, gazeteci, yazar, radyo ve televizyon ekibi, fotoğrafçı davet ederek Güney Kıbrıs turizmini pazarlamıştır. Bu arada pek çok seminer ve yayın da devreye konmuştur. 1994 yılı sonunda ABD, Japonya dahil birçok Avrupa başkentinde Kıbrıs Turizm Örgütü turizm büroları faaliyetlerini sürdürmüşlerdir.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti turizmi, 1974 sonrası gelişmeye başlamıştır. 1977'de 2795 olan turistik yatak sayısı, 1986'da 4154'e ve 1992'de 7087'ye ulaşarak bölge ada ülkeleri içinde %5.0 (Tablo 99) bir payı yakalayabilmiştir. Turistik tesisler kıyı şehirleri olan Magosa ve Girne liman şehirlerinde yoğunlaşmaktadır. 1992 yılı sonunda 86 konaklama tesisinin 33'ü otel, 18 pansiyon, 35 otel-apart; yatak kapasitesinin ise 4358'i Girne, 2350'si Magosa'dadır. 1992 yılında beş yıldızlı üç otelin yatak sayısı 516 idi, dört yıldızlı 2109, üç yıldızlı 2394, iki yıldızlı 1195 yatak K.K.T.C.'de turizmin hizmetindedir.

Konaklama tesislerinde ortalama kalış süresi Malta ve Güney Kıbrıs'a göre oldukça düşüktür. 1986'da ortalama kalış süresi 5.0 iken, 1992'de 5.8'e yükselmiştir (Tablo 100). Ortalama kalış süresinin kısa olması turist yapısından kaynaklanmaktadır. K.K.T.C.'ye gelen turistlerin ağırlıklı olarak Türkiye'den olması ve kısa tatillere bağlı olarak gelmelerinin bu sürelerde büyük etkisi vardır.

Konaklama tesislerinde doluluk oranı da Malta ve Güney Kıbrıs'a göre oldukça düşüktür. 1986'da %21.5 olan doluluk oranı 1992'de sadece %31.2'ye yükselmiş, atıl kapasite ise maliyetleri verimsiz çalışmaya yol açmıştır.

1986'da 131000 olan turist sayısı, 1992'de 267000'e yükselerek, KKTC'nin bolgedeki payı %8.2'ye yükselmiştir (Tablo 102). Ancak önemli sayıda kişi arkadaş ve aile yanında (özellikle İngiltere'den gelen Kıbrıslılar) kaldığından, otellerin doluluk oranına etki yapmaktadır. Nitekim verilere göre, 267000 turistin sadece 107,481'i tesislerde konaklamıştır. Turizmin, kum, deniz, güneş ağırlıklı gelişmesinin ve çeşitlendirilmemesinin de doluluk oranına olumsuz etki yaptığı söylenebilir. Nitekim, konaklama tesislerinde konaklayan turistler 1992 yılında Temmuz-Ekim aylarında yoğunlaşmakta, özellikle Aralık-Mart ayında düşük düzeyde konaklama gerçekleşmektedir. Konaklayan turistlerin %67'si Haziran-Ekim aylarında gelmektedir.

Turistlerin bölgelere göre dağılımında ise Türkiye'den gelen turistler 1992 yılında %79.5'le (Tablo 104) önemli yer tutmaktadır. Yabancı ülkelerden gelen turistler ise ağırlıklı olarak İngiltere'dendir.

K.K.T.C.'ye gelen turist ve yolcuların ulaşım tercihlerinde, deniz ulaşımı da önemli yer tutmaktadır. Bunun nedeni, gelen yolcu ve turistlerin Türkiye'den olması, daha ucuz olması ve deniz ulaşımı olanaklarının var olmasıdır. 1992 yılında turistlerin %65.8'i hava, %34.2'si deniz ulaşımını tercih ettiği görülmektedir.

Turist sayısındaki artış turizm gelirlerine de yansımaktadır. 1986 yılında \$52.0m. olan turizm gelirleri, 1992'de \$175.0m'na yükselmiş K.K.T.C.'nin bölgedeki payı ise %7.0'den, %7.7'ye çıkmıştır (Tablo 108). Turist başına harcama kalemlerinde gelişme olmuş, Malta'nın üzerine çıkılırken, Güney Kıbrıs'ın gerisinde kalmıştır. Turist başına gelir, 1986'da \$400.0 1992'de ise \$655.0'e yükselmiştir (Tablo 109).

Turizm gelirlerinin ihracata oranı, hizmet sektörü olarak turizmin, önemini yansıtmaktadır. 1986'da turizm gelirlerinin ihracata oranı 1.28 iken, 1992'de 3.21'e (Tablo 110) yükselmiştir. Bu oranlar Malta ve Güney Kıbrıs'ın üzerinde olmakla beraber döviz gelirleri bakımından turizme bağımlılığın da göstergesidir.

Serbest ticaret politikası ve özellikle ithal mallara dayalı turizm nedeniyle, büyüyen ithalat sonucu turizm gelirlerinin ithalata oranını olumsuz etkilenmiştir. 1986'da 0.56 olan bu oran, 1992'de 0.47'ye inmiştir. Turizm gelirlerinin ticaret açığını kapatmada yetersiz kaldığı, turizm gelirleri, ticaret dengesi oranından da görülmektedir. 1986'da 0.51 olan bu oran, 1992'de 0.55 düzeyine yükselmiştir (Tablo 112).

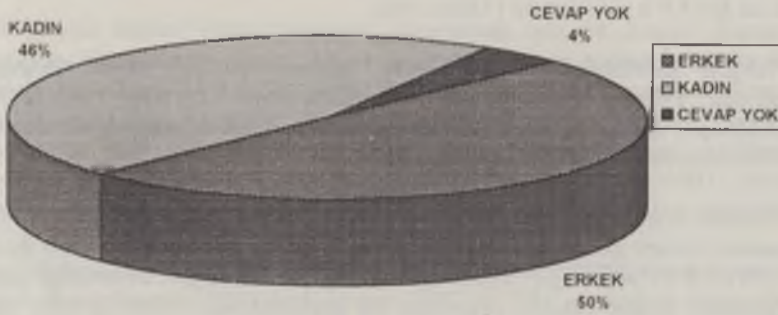
K.K.T.C.'de 1978 yılında planlı döneme geçişle beraber hazırlanan birinci beş yıllık kalkınma planı (1978-82); gelen turistlerin ülke bazında çeşitlendirilmesi, kalış süresinin uzatılması, yatak kapasitesinin artırılması ve nitelikli insan gücü ihtiyacının karşılanmasını öngörüyordu. 1982-87 yılları plansız bir dönem olmuş, 1988-1992 ikinci beş yıllık kalkınma planında ulaşım ve pazarlama yanında kaliteye önem verileceği vurgulanmıştır. 1993-1997 üçüncü beş yıllık plan döneminde, turizm sezonunun yaygınlaştırılması, turizm eğitiminin planlanması, tanıtım faaliyetlerinin one çıkarılması, bu çerçevede turist gönderen ülkelere turizm bürolarının açılması, konutların kırsal turizm için devreye konması planlanan hedeflerdi. Ancak turizm master planını hazırlama çalışmaları hala devam etmektedir.

5.7. Yabancı Turistler, İngiliz Tur Operatörleri ve Yerel A Tipi Seyahat Acentelerinin KKTC Turizmini Değerlendirmeleri

1995 yılında KKTC'yi ziyaret eden ve Girne, Gazi Magusa bölgesindeki çeşitli turistik tesislerde konaklayan 100 turist ile yapılan anket çalışmasında, tüketicilerin diğer Akdeniz ülkelerine göre KKTC'nin turizm değerleri yönünden kıyaslamasını yapmaları istenmiş ve KKTC ile ilgili bilgileri nereden aldıkları, KKTC'yi tekrar ziyaret etmek isteyip istemedikleri sorulmuştur.

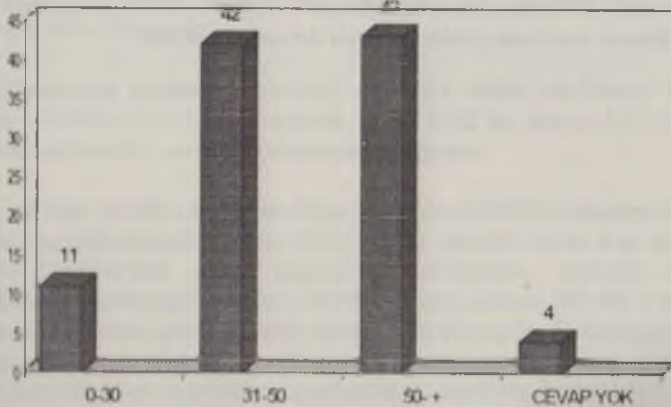
Ankete katılanların %50'si erkek, %46'sı kadın, %4'ü ise cevap vermeyi istemediklerini söylemişlerdir (Çizelge 3).

Çizelge 3: Cinsiyet Dağılımı

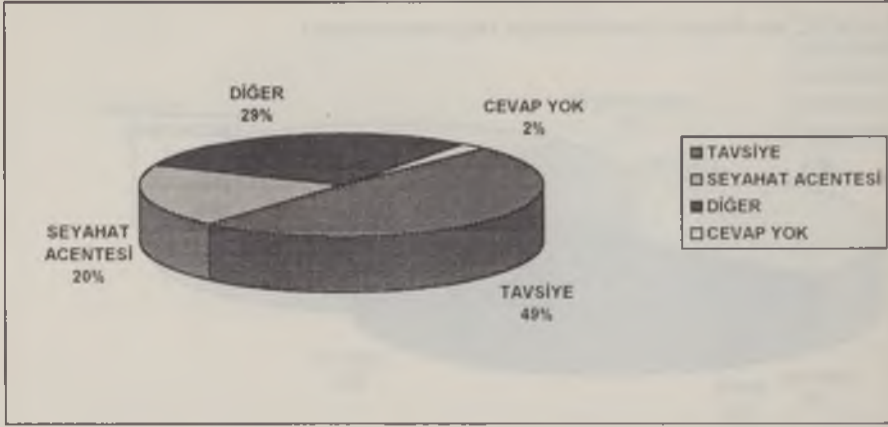
Yaş grupları dağılımında ise 0-30 yaş; %11, 31-50 yaş; %42; 50 yaş ve üstü, %43 olduğu saptanmıştır. KKTC'ye gelen turistlerin çoğunluk orta ve üzeri yaş grupları olduğu görülmektedir (Çizelge 4).

Çizelge 4: Yaş Grupları Dağılımı

Ankete katılanların %20'si KKTC hakkında bilgiyi seyahat acentelerinden aldığını söylerken, %49'u tavsiye ile geldiğini %31'i ise başka kaynaklardan bilgi aldıklarını belirtmişlerdir (Çizelge 5).

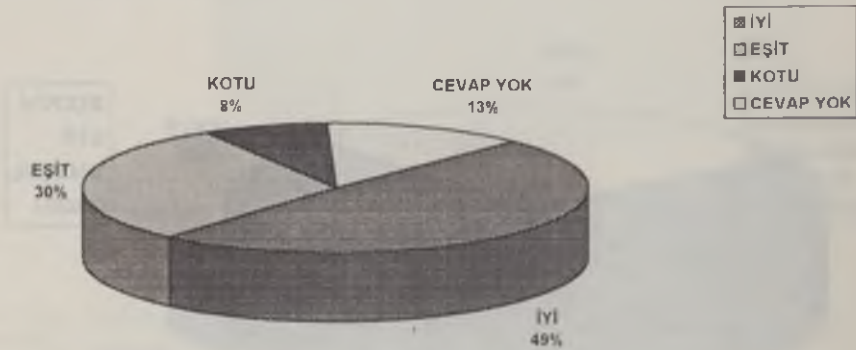
Çizelge 5: KKTC Hakkında Bilgi Kaynağı Dağılımı.

Ankete katılanların %86'sı KKTC'yi tekrar ziyaret etmek istediğini, %7'si istemediğini belirtirken, %7'si de bu soruya yanıt vermemiştir.

KKTC'yi diğer Akdeniz ülkelerinin turizm değerleri ile kıyaslayan turistlerin %49'u iyi, %30'u eşit, %8'i kötü olarak değerlendirirken %13'ü yanıt vermemiştir (Çizelge 6)

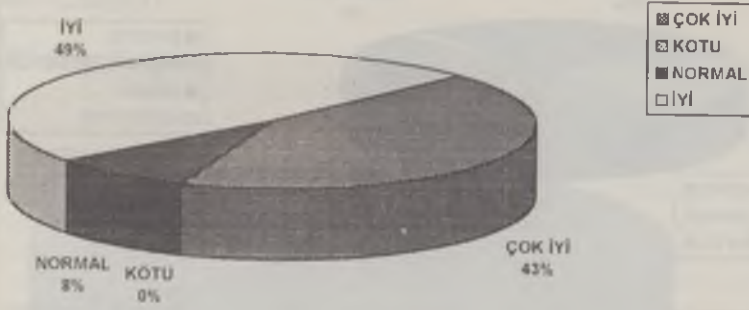
Çizelge 6: Diğer Akdeniz Ülkelerine Göre Kıyaslama.

KKTC'yi ziyaret eden 44 İngiliz tur operatörü ile yapılan anket çalışmasında, KKTC'nin doğal güzellikleri, hava ulaşımı, Ercan hava alanı ve KKTC'nin promosyon faaliyetleri hakkında değerlendirmeleri alınmıştır.

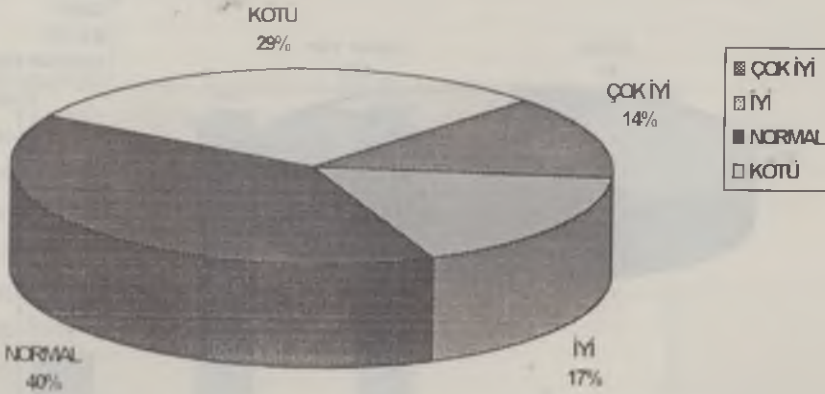
KKTC'nin doğal güzelliklerine ilişkin yapılan değerlendirmede %48.3 iyi yanıtı almıştır (Çizelge 7).

Çizelge 7: KKTC'nin Doğal Güzelliklerinin Değerlendirilmesi

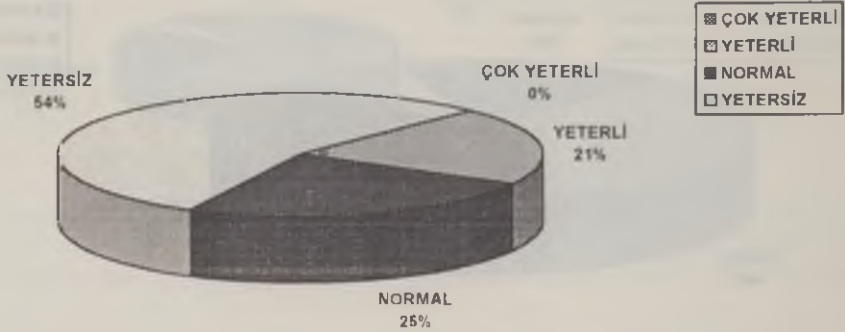
Hava ulaşımına ilişkin değerlendirmelerde olumsuzluklar olduğu görülmektedir. Ankete katılanların %39.6'sı normal olduğunu söylerken, %29.4'ü hava ulaşımını kötü olarak değerlendirmiştir. Çok iyi ve iyi diyenlerin oranı ise %31.0'dır (Çizelge 8). Kötü ve iyi diyenlerin oranı eşite yakın olması, bu alanda atılması gereken çok adım olduğunu göstermektedir.

Çizelge 8: KKTC'nin Hava Ulaşımını Değerlendirmesi.

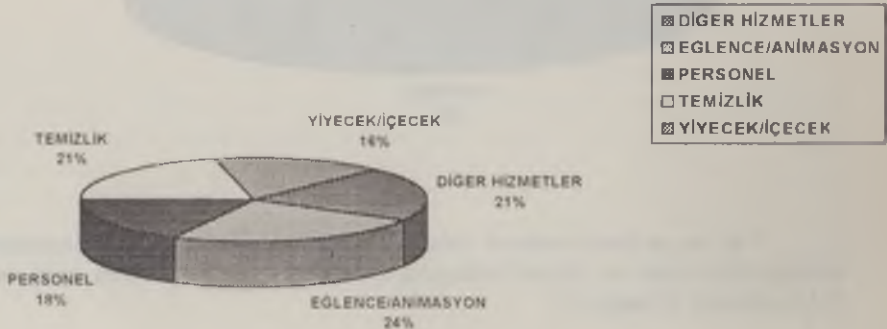
Promosyon çalışmalarına ilişkin değerlendirmeler, promosyonun çok yetersiz kaldığını göstermektedir. Ankete katılanların %54,9'u promosyonun yetersiz olduğunu söylerken, %24,5'i normal, sadece %20,7'si iyidir değerlendirmesini yapmıştır (Çizelge 9).

Çizelge 9: KKTC'nin Promosyon Harcamalarının Değerlendirilmesi (%).

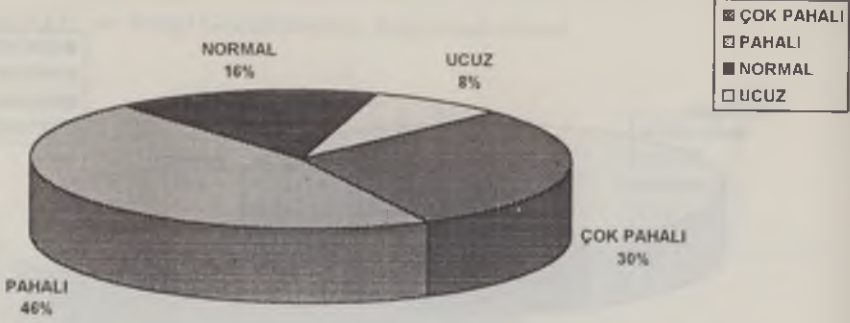
Ulke içinde faaliyet gösteren 34 "A" tipi seyahat acentesi yöneticisinden konaklama tesisleri ve ulaşım hizmetlerine ilişkin değerlendirmeler alınmıştır. Ankete katılanların %83'ü otellerin turistlerin ihtiyaçlarına yanıt veremediğini, şikayetlerin %24'ü animasyon ve eğlence, %21 temizlik, %21 diğer hizmetler, %18 personel, %16'sı yiyecek/içecekten olduğunu belirtmişlerdir (Çizelge 10).

Çizelge 10: Otellerin İhtiyaçlara Cevap Veremediğini Söyleyenlerin Belirttiği Başlıca Şikayetler (%).

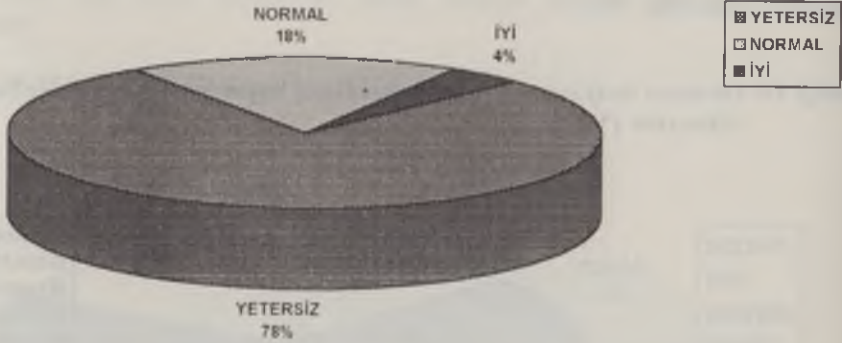
Ankete katılan seyahat acentelerinin %30'u ulaşım hizmetlerini çok pahalı, %46.0'ı pahalı bulmaktadır (Çizelge 11).

Çizelge 11: Ulaşım Tarifeleri Hakkında Değerlendirme (%).

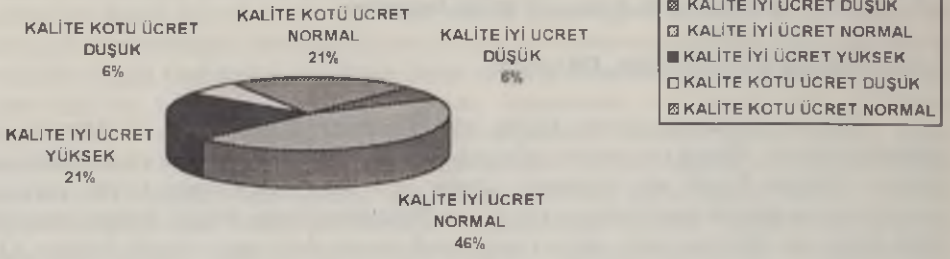
Havaalanı ve deniz limanı ve park yeri hizmetlerini, %78'i yetersiz bulmaktadır.

Çizelge 12: Havaalanı, Deniz Limanı ve Park Yeri Hizmetleri Değerlendirmesi (%).

Yan ve yardımcı tesislerin kalite ve ücret yönünden yapılan değerlendirilmede, %53'ü kaliteyi kötü, ücreti ise yüksek bulunduğunu söylerken; kaliteyi iyi, ücreti düşük bulunanların oranı %30 olmuştur (Çizelge 13)

Çizelge 13: Yan ve Yardımcı Tesislerin, Kalite ve Ücret Değerlendirmesi (%).

ALTINCI BÖLÜM

1. KÜÇÜK ADA ÜLKELERİYLE İLGİLİ GENEL BULGULAR

1.1. Siyasi, Sosyo-ekonomik Yapı ve Turizm Bulguları

1.1.1. Coğrafik Konum, İklim, Dil ve Din

Çalışma kapsamına alınan küçük ada ülkelerine sadece deniz ve hava yolu ile ulaşılabilir. Dünya turizminde en büyük paya sahip olanlar, Avrupa'ya en yakın olanlar Akdeniz Bölgesi küçük ada ülkeleridir. Pazar payı bakımından ikinci büyük paya sahip Amerika'ya en yakın Karayib Bölgesi küçük ada ülkeleridir. Güney Pasifik Bölgesi ada ülkeleri diğer bölge ada ülkelerine göre dünya turizm merkezlerine daha uzak olmakla beraber, Güney Pasifik bölgesindeki ekonomik gelişme ve bu gelişmenin sağladığı ivme ile bu bölgede turizmin hızla geliştiği görülmektedir. Atlantik ve Hint Okyanusu'ndaki küçük ada ülkelerinin deniz yolları arasında deniz ve havayolu geçit noktalarında bulunduğu dikkate alınmalıdır.

Akdeniz Bölgesi küçük ada ülkeleri, diğer bölge ada ülkelerine göre en az yağış alanlardır. Atlantik bölgesi ada ülkeleri de yağış bakımından su sorununun bulunduğu ada ülkeleridir. Güney Pasifik küçük ada ülkeleri ve Hint Okyanusunu ada ülkeleri, en çok yağmur alan ada ülkeleridir. Akdeniz Bölgesi küçük ada ülkeleri, diğerlerinden kışta daha soğuk yazda daha sıcak olmakla beraber, şiddetli rüzgar ve taşkınlara varan yağmurlar olmadığından, yılın sadece sınırlı aylarında yağış aldıklarından; deniz, kum, güneş turizmi bakımından iklim avantajına sahip görülmektedirler.

Küçük ada ülkelerinde genelde dil ve din bakımından homojen bir yapı yoktur. Çoklu dil ve din mezhep yapısı, sömürge yönetimleri, yerli halk dışında adalara yerleşenler, iç çelişkilerin doğmasına ve adalarda sorunlar ve istikrarsızlıklara yol açmıştır. Bu istikrarsızlıklara örnek olarak Fiji'de yaşanan darbeler, Kıbrıs'ta siyasi çözümün gerçekleşmemiş olması gösterilebilir.

1.1.2. Yakın Tarih ve Siyasi Yapı

Çalışma kapsamına alınan küçük ada ülkelerinin tümünün ortak özelliği sömürge yönetimleri görmeleri ve özellikle İngiliz sömürgesi olmalarıdır. Karayib, Güney Pasifik, Atlantik ve Hint Okyanusu küçük ada ülkelerine göre, Akdeniz bölgesi küçük ada ülkeleri en eski tarihe sahiptirler. Çalışma kapsamına alınan adalar içerisinde en çok devlet deneyimine sahip ülkeler yine Akdeniz bölgesi küçük ada ülkeleridir. Birleşmiş Milletlere 1960'da üye olan Kıbrıs ve 1965'de üye olan Malta'nın devlet deneyimleri sırasıyla otuz altı ve otuz iki yıldır. Karayib, Atlantik, Hint Okyanusu, Güney Pasifik bölgeleri küçük ada ülkeleri 1970 ve sonrası yıllarda bağımsızlıklarını kazanmış ve Birleşmiş Milletlere üye olmuşlardır. Yirmi beş yıl ve daha az devlet deneyimleri vardır.

Karayib bölgesi ada ülkeleri İngiliz Kraliçesi tarafından atanan valiler tarafından yönetilmektedir. Genelde çok partili yapıya sahip küçük ada ülkelerinde, iç istikrar ve demorasisinin en iyi olduğu ve işlediği ada ülkeleri Akdeniz bölgesi ada ülkeleridir.

6.1.3. Yüzölçümü, Nüfus, Eğitim ve Sağlık

Küçük ada ülkelerinin en önemli özellikleri küçük yüzölçümleri ve nüfus yapıları ve pek çok ada ve adacıktan meydana gelmeleridir. Doğal olarak, sınırlı insan kaynakları, küçük iç pazarları olan küçük ada ülkelerini ululararası ticarete daha bağımlı kılmakta ve dış etkilere her zaman açık bırakmaktadır. Sınırlı yüzölçümü, çevre ve turizmin gelişmesini daha çok bağımlı kılmaktadır. Doğal kaynakların son derece sınırlı veya hiç olmaması da küçük ada ülkelerini dış etkilere açık ve bağımlı yapmaktadır. Çalışma kapsamında olan küçük ada ülkelerinin yüzölçümleri 181.0 km²-28370 km² arasında değişirken, nüfusları 52000-744000, nüfus yoğunlukları ise 12.2 - 1129.7 arasında değişmektedir. Nüfus yoğunluğu en yüksek bölge Akdeniz ve bu bölgede Malta adasıdır. Küçüklüğün yarattığı pahalı ulaşım, altyapı, yönetim maliyeti, küçük iç pazar; küçük ada ülkelerinin dezavantajları olurken, özellikle turizmde çok önemli olan bireysel temas ve ilişkilerdeki kolaylık, kültürün korunması ve paylaşılması, yaşamdaki sadelik, insanların sıcaklığı, küçük olmanın sevimliliği ise avantajları olmaktadır.

Yetişmiş insan gücünün sunacağı hizmet kalitesi, turistlerin sağlık ve güvenliği, rekabet gücünü etkileyen önemli etkenlerdir. Öğrenci/öğretmen oranı 15.6-32.8 arasında değişirken, bu alanda en iyi konumda 18.4 ortalama ile Akdeniz bölgesi küçük ada ülkeleri bulunmaktadır. Ondan sonra sırasıyla Karayib, Güney Pasifik Okyanusu, Hint Okyanusu ve Atlantik Okyanusu adaları gelmektedir. Okur - yazar oranının %91.4 ile en yüksek olduğu bölge Karayib bölgesi ve sonra Akdeniz bölgesi küçük ada ülkeleridir.

Sağlık hizmetlerinde, yatak başına düşen kişi sayısında 240.3 ile Karayib, 412.3 ile Akdeniz, en kötü konumda 849.3 ile Hint Okyanusu ada ülkeleridir. Hekim başına düşen kişi sayısında 574.6 ile Akdeniz, 1948 ile Karayib gelirirken, 8430 ile en kötü konumda Hint Okyanusu ada ülkeleridir. Çalışma kapsamında olan ada ülkelerinde kişi başına yatak oranı 111.1766, kişi başına hekim 468-9132 arasında değişirken; kadınlarda ortalama ömür 59-79, erkeklerde 54-74 arasında değişmektedir. Ortalama ömürün kadınlarda en yüksek olduğu bölge 76.3 ile Akdeniz, en düşük 65 ve 66 ile Atlantik ve Hint Okyanusu küçük ada ülkeleridir. Erkeklerde ise en yüksek ömür 72 ile yine Akdeniz, en düşük 60 ile Hint Okyanusu küçük ada ülkeleridir.

6.1.4. Ulaştırma, Haberleşme ve Para-Banka.

Küçük ada ülkeleri su ile çevrilmiş olduklarından büyük kıtalardan tecrit edilmişlerdir. Tecrit edilmişlik, ulaşımında sorun yaratırken, küçük adalara has özel bir konum da kazandırmaktadır. Kazanılan bu özel konumdan yararlanarak turizmi geliştirmek ise ancak hava ve deniz ulaşımı bağlantıları ile mümkündür. Hava yolu şirket sayısı dikkate alındığında 2-31 arasında şirket çalışmaktadır. Akdeniz bölgesine sefer yapan ortalama hava yolu şirketi 17.4 iken, en az 2.3-2.4 ile Atlantik ve Hint Okyanusu'dur. Ancak, Karayib adalarının Güney ve Kuzey Amerika'ya yakınlığı nedeniyle, deniz ulaşımı da bu bölge için çok önemlidir.

Küçük adaların büyük kıtalardan tecrit edilmişliği ulaşım yanında çok iyi haberleşmeyi zorunlu kılmaktadır. Kişi başına telefon, adalarda 1.9-175.4 arasında değişirken; 2.9 kişi ile en iyi konumda Akdeniz, 175.4 kişi ile en kötü Güney Pasifik Okyanusu küçük ada ülkeleridir.

Ululararası ticarete bağımlı olan küçük ada ülkelerinde, bankacılık hizmetleri de büyük önem kazanmaktadır. Bahama Adalarının bölgenin finans merkezi olması, Güney Kıbrıs'ta kıyı

bankacılığında sağlanan gelişme, Vanuatu'nun Güney Pasifik Okyanusu'nun finans merkezi olma yolunda attığı adımlar dikkat çekicidir. Yine Bahama bayrağı altında seyreden gemi sayısındaki artış da ticaret ve turizmin gelişmesine önemli katkılarda bulunmaktadır. Çalışma kapsamında olan tüm ada ülkeleri kendi para birimlerine sahiptir.

6.1.5. Ekonomik Yapı ve Özellikleri

1991 yılı verilerine göre bu ada ülkelerinde G.S.M.H. 47,2 - 6155,7 m.\$ arasında değişmektedir. Fert başına gelir ise \$400,00-11790,0 arasındadır. Bölge ortalamalarına göre G.S.M.H.'da \$3101 m. ile Akdeniz bölgesi birinci sırada yer alırken; \$166,1 m. ile Atlantik son sırada yer almaktadır. Fert başına düşen gelir ortalamaları bakımından yine \$6362,0 ile Akdeniz bölgesi birinci sırada yer alırken, \$575,0 ile yine Atlantik son sırada yer almaktadır.

Ekonominin sektörel dağılımında, tarımın G.S.M.H içindeki payı %6,03- %20,1, sanayinin %11,6-%26,9, hizmet sektörünün %51,9-%68,4 arasında değişmektedir. Genelde küçük ada ülke ekonomilerinde hizmet sektörü %50,0'nin üzerinde bir paya sahiptir. Tarımın payının %6,03 ile en düşük olduğu bölge, Akdeniz küçük ada ülkeleridir. Buna karşın %26,9 ortalama bir pay ile sanayinin payı en yüksek Akdeniz bölge ada ülkeleridir. Karayib ada ülkeleri hizmet sektöründe %68,4 ile en yüksek orana sahiptir. Güney Pasifik ada ülkeleri en düşük hizmet oranı ve en yüksek tarım oranı ile birinci sıradadır. Karayib bölgesinde özellikle Bahamalar; Akdeniz bölgesinde G.Kıbrıs ve Malta; hizmet sektöründe, turizm yanında kıyı şirketleri, bankacılık ve finans ve denizcilik alanları ile ekonomide çeşitlendirmeye giderken, alt yapılarına önemli yatırımlar gerçekleştirmiş, tarımın payı giderek düşerken sanayinin payında artış sağlamayı başarmışlardır.

Tüm ada ülkeleri dış ticaret açıkları ile karşı karşıyadır. Doğal kaynakları sınırlı olan küçük ada ülkeleri başta yiyecek, içecek, petrol, araç-gereç ithal ederken, ihracatta belirli tarımsal ürünlere, kakao, muz, balık, narenciye vs.'ye bağımlı konumdadır. Küçük ada ülkelerinin kişi başına ticaret açığı \$36,2-\$4009,6 m. arasında değişirken \$2281,0m. ile Akdeniz ülkeleri en büyük kişi başına ticaret açığına, \$1836,6 ile Karayib küçük ada ülkeleri ikinci sırada yer almaktadır. Kişi başına ihracat verileri ise \$11,1-\$3455,0 arasında değişmektedir. Kişi başına en çok ihracatta \$1503,6 ile Akdeniz ada ülkeleri birinci sırada yer alırken, \$52,1 ile Karayib bölgesi ada ülkeleri ikinci sırada yer almakta, \$52,2 ile Atlantik bölgesi son sırada yer almaktadır. Kişi başına ithalat \$121,9-\$6954,4 arasında değişirken, bölge ortalamalarında \$3785,0 ile en çok ithalat Akdeniz ülkelerinde yapılırken, 4304,0 ile en az kişi başına ithalat Atlantik ada ülkelerinde yapılmaktadır.

1991-92 tüketici fiyat endeksleri 0,5-107,2 arasında değişmekte, bölge ortalamalarında en düşük Karayibler ve sonra Akdeniz bölgesi gelmektedir. Akdeniz bölgesinde tüketici fiyat endekslerindeki yükseliş KKTC'de seyreden yüksek enflasyondan kaynaklanmaktadır.

Küçük ada ülkelerinin diğer özelliklerinden biri ise, giderek artan dış borç ve yardımlardır. Sınırlı kaynaklar ve küçük iç pazar yapıları dışa açılmalarını ve özellikle alt yapı yatırımlarını gerçekleştirmek için dış kaynak ihtiyacını artırmaktadır. Küçük ada ülkelerinin kişi başına borç yükü \$258,5-\$4269,0 arasında değişmektedir. Ancak K.K.T.C., Türkiye'den, Güney Kıbrıs Yunanistan ve Avrupa'dan karşılıksız yardımda almaktadır. Kişi başına borçta, bölge ortalamaları \$496,5-\$2473,3 arasında değişmektedir. Akdeniz ada ülkeleri ortalama verilere göre en çok borçlu ve yardım alan ada ülkelerdir.

6.1.6. Turizmin Özellikleri

Ada ülkelerinde yatak arzı 858-72734, bölge ortalamaları 3838-47602 arasında değişmektedir. En çok yatak arzına sahip bölge yine Akdeniz ada ülkeleridir. Adalara gelen turist sayısı 12,000-1,991,000 arasında değişirken en çok turist alan bölge Akdenizdir. Turist başına döviz verileri adalarda \$181 8-\$421 0 arasında değişirken en yüksek rakam Karayib bölgesindedir.

Turizm gelirlerinin GSMH'ya oranı en düşük Güney Pasifik Okyanusunda, %83.6 ile en yüksek Karayib bölgesindedir. Turizm gelirlerinin ihracata oranı %0.08 ile Güney Pasifik Okyanusu'nda en düşük, 6.0 ile Karayib'lerde en yüksek orandır. Turizm gelirlerinin ithalatı karşılama oranı 0.07 ile en düşük Güney Pasifik Okyanusu adalarında olup en yüksek 1.44 ile yine Karayib bölgesindedir. Sonuç olarak, turizm gelirlerinin ticaret dengesini karşılama oranı en yüksek yine 0.74 ile Karayib bölgesindedir.

6.2. Akdeniz Bölgesi Ada Ülkelerinin Diğer Bölgelere Göre Güçlü ve Zayıf Yönleri

Genel bulgular ışığında Akdeniz bölgesi ada ülkelerinin güçlü ve zayıf yönleri, siyasi yapıları, makro ekonomik dengeler, çekicilikler, eğitim ve sağlık, ulaşım ve haberleşme ve yatak arzı olmak üzere altı kriterde değerlendirilmiştir.

Tablo 113: Akdeniz Bölgesi Ada Ülkelerinin Diğer Bölge Ada Ülkelerine Göre Güçlü ve Zayıf Yönleri.

	<i>Karayib</i>	<i>Atlantik</i>	<i>G. Pasifik Ok.</i>	<i>Hint Okyanusu</i>
Siyasi Yapı	G	G	G	G
Makro Dengeler	G	G	G	G
Ulaşım ve Haberleşme	G	G	G	G
Çekicilikler	G	G	G	G
Yatak Arzı	G	G	G	G
Eğitim ve Sağlık	G	G	G	G

Not: G: Güçlü, Z: Zayıf, E: Eşit anlamını ifade etmektedir

Akdeniz bölgesi, bulgulara göre, Avrupa pazarı esas alındığında altı kriterde de diğer bölgelere göre daha güçlü konumdadır. Akdeniz bölgesi ada ülkelerinin daha köklü ve eski devlet deneyimi, çok partili demokratik düzen, insan hakları ve siyasi istikrar, Avrupa ve dünya ile ilişkiler, uluslararası örgütlere üyelikler bu sonuca varmamızın başlıca etkenleridir. Siyasi istikrar ve demokratik yapının ise turizmin gelişmesinde olumlu etkisi vardır. Malta ve Kıbrıs'ın eski İngiliz sömürgesi olması, Avrupa Birliği ile üyelik sürecinde bulunmaları, bu pazardan pay almalarını kolaylaştırmaktadır.

Makro ekonomik dengelerde; milli gelir, fert başına gelir, tüketici fiyat endeksi, dış arzet verilerine bir bütün olarak bakıldığında, Akdeniz bölgesi ada ülkelerinin daha güçlü bir oraya sahip olduğu sonucu çıkmaktadır. Ekonomideki istikrar, genelde ekonomik dengelere ve izmin gelişmesine olumlu etki yapmaktadır. Akdeniz bölgesi ada ülkelerinde, tarımın SMH'ya oram yıllar içinde sanayi ve hizmet sektörü lehine azalmıştır.

Doğal güzellikler bakımından genelde adaların birbirinden çok açık üstünlüklerini ortaya ymak kolay değildir. Ancak tarih ve kültürel miras bakımından Akdeniz ada ülkeleri çok üşük medeniyetlerin beşiği olduklarından, diğer ada ülkelerine göre daha güçlüdürler. Yine, im özellikleri bakımından Akdeniz, turist ağırlamaya çok daha avantajlı konuma sahiptir. nelde çekiciliklerde, Akdeniz Ada Ülkelerine avantaj sağlamaktadır.

Küçük ada ülkelerinin büyük kıta ve ülkelerden çok uzak olmaları, dış dünya ile antılarını sağlamak için çok iyi haberleşme ve ulaşım ağını gerektirmektedir. Avrupa pazarı kımından Akdeniz ada ülkeleri hem mesafe, hem ulaşım imkanları, yani Avrupa'ya sefer an uçak ve bağlantısı olan uçak şirketleri bakımından daha güçlüdür. Karayib bölgesi ada elerinin Amerika'ya yakınlığı ve ulaşım imkanları, Amerikan pazarı için bu bölge ada elerine ulaşım fiyatlarında avantaj sağlamaktadır. Ote yanda, Asya-Pasifik'le sağlanmakta n ekonomik gelişme, turizmde yakalanan en yüksek büyüme oranı o bölge ülkelerini nınlıkları nedeniyle, ulaşım fiyatları bakımından avantajlı yapabilir. Yine de genelde dünyanın emli merkezlerine ulaşım bakımından herşeye rağmen Akdeniz bölgesi ada ülkeleri güçlü olmaktadır.

Turizm endüstrisinin emek yoğun olması, üretim ve tüketimin aynı anda yapılması, met sunan nitelikli insan gücü farklılıklarının yarattığı kalite farkı, sektörde insan unsurunun emini artırmaktadır. O bakımdan nitelikli ve sağlıklı insan gücüne sahip olanlara büyük antaj sağlamaktadır. İnsan faktörü bakımından da, sağlık ve eğitim göstergeleri Akdeniz ada elerinin güçlü olduğunu ortaya çıkarmaktadır.

Konaklama sektörü, turizmin gelişme düzeyinin önemli bir göstergesidir. Yatak arzı leri yine Akdeniz Bölgesi ada ülkelerinin bu gün içinde daha güçlü olduğunu ortaya nmaktadır.

Akdeniz bölgesi ada ülkeleri, değerlendirilen bütün kriter bazında diğer bölge ada elerinden daha güçlüdür. Ancak, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti dışında, Malta ve Güney rısın turizmi yaşam eğrisinin doyum noktasında olduğu unutulmamalıdır. Aynı durum ayib bölgesinde Bahama Adaları için de sözkonusudur. Yatak arzı ve turist sayısı özellikle zim mevsiminde en üst düzeye çıkmış bulunmaktadır. Halbuki, Bahama Adaları dışında ayib bölgesi adaları ile Atlantik, Hint Okyanusu, Güney Pasifik Okyanusu adaları özellikle, zim yaşamı eğrisinin ilk aşamasındadırlar. Turizmin yeni gelişmeye başladığı ada ülkeleri ile zim noktasına ulaşan Akdeniz ada ülkelerinin stratejileri ada olsalar da ozelde lileyecektir. Gelişmekte olanlar pazar payını artırmaya yönelik stratejiler uygularken, doyum tasında olanlar, pazar payını korumaya dönük stratejileri benimseyeceklerdir.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Akdeniz Bölgesi Ada Ülkelerine Göre Güçlü ve Zayıf Yönleri

Akdeniz bölgesi ada ülkelerini diğer ada ülkeleri ile güçlü ve zayıf yönleri bakımından bir önceki bölümde kıyasladıktan sonra, aynı kriterler bazında KKTC turizm sektörünü Malta ve Güney Kıbrıs'la kıyaslanmış ve güçlü ve zayıf yönleri saptanmıştır.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Güney Kıbrıs ve Malta'ya göre devlet deneyimi yenidir. Hepsinde de çok partili demokratik bir düzen varsa da, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin tanınmamış olması, uluslararası ilişkilerinde, ülkeler arası ikili anlaşmalara girebilmesinde büyük sıkıntılar yaratmaktadır. Kıbrıs sorununa siyasi çözüm bulunmaması, siyasi belirsizlik bu kriter bakımından K.K.T.C.'nin Malta ve Güney Kıbrıs'a göre zayıf olduğunu göstermektedir.

Makro ekonomik dengeler bakımından da Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti zayıf görülmektedir. Fert başına düşen gelir rakamları, büyüme, dış ticaret ve tüketici fiyat endeksleri KKTC'de henüz sağlıklı bir ekonomik yapının oluşmadığını göstermektedir. Ciddi enerji ve su sorunu yanında, Avrupa Birliği ülkelerine yapılan ihracatın Avrupa Mahkemesi kararı sonucu tıkanması yine arayışlara yol açmıştır. Olumlu görülen tek faktör, Türkiye Cumhuriyeti'nin sağladığı karşılıksız yardımlar nedeniyle KKTC'nin Güney Kıbrıs ve Malta kadar dış borç yükü altında olmadığını ve altyapı yanında savunma giderleri de Türkiye Cumhuriyeti tarafından karşılanmaktadır.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti tanınmış bir ülke olmadığından, ikili hava anlaşmaları yapamamaktadır. O nedenle dış dünya ile bağlantı sadece Türkiye üzerinden sağlanmaktadır. Türkiye dışında merkezlere, ulaşım ve haberleşme bakımından Güney Kıbrıs ve Malta'daki daha güçlü konumdadır. Malta ve Güney Kıbrıs'tan, Amerika, Afrika, Asya ve özellikle Avrupa'nın önemli merkezlerine karşılıklı seferler vardır. Anket sonuçları KKTC A'tipi seyahat acentelerinde hava ulaşımı ve meydan hizmetlerinin genelde yetersiz olduğu manasında olduklarını göstermektedir.

Tablo 114: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Malta ve G. Kıbrıs'a Göre Güçlü ve Zayıf Yanları.

	<i>Malta</i>	<i>G. Kıbrıs</i>
Siyasi Yapı	Z	Z
Makro Dengeler	Z	Z
Ulaşım ve Haberleşme	Z	Z
Çekicilikler	G	E
Yatak Arzu	Z	Z
Eğitim ve Sağlık	Z	Z

Not: G: Güçlü, Z: Zayıf, E: Eşit, anlamını ifade etmektedir.

Güney Kıbrıs ve Kuzey Kıbrıs Malta'ya göre çok daha zengin tarih ve kültür mirasına sahiptir. Kuzey Kıbrıs'ta yatak arzının henüz on bin yatağın altında olması, kıyı şeridinde betonlaşma olmaması ve daha bakır çevreye sahip olmasının geleceğe donük avantajı olabilir. Ancak genelde çekicilikler bakımından diğer faktörlerde olduğu gibi farklılıklar görülmemektedir. Tur operatorlerin ve turistler turizm değerlerine ilişkin anket çalışması bu değerlendirmeyi doğrular niteliktedir. Yetişmiş insan gücü bakımından, okur yazar oranı oldukça yüksek olan KKTC'de ihtisas gerektiren alanlarda yetersizlik vardır. Ancak, son

larda gelişen eğitim sektörü ile bu açık süratle kapanmaktadır. KKTC'de bugünkü lise üstü eğitim olanakları, OTEM dışında dört yıllık turizm eğitimi veren üniversitelerin varlığı, sektör bakımından gelecekte büyük avantajlar sağlayabilecek potansiyel turizm eğitim merkezleridir.

Yatak arzı bakımından, Malta ve Güney Kıbrıs doyum noktasına ulaşmıştır. Yatak arzında son yıllarda görülen sınırlı artış hatta azalış, Malta ve Güney Kıbrıs'ın pazar payını korumaya dönük stratejilere, KKTC'nin de pazar payını artırmaya dönük stratejilere önem vermesini gerektirmektedir. Yerel acenteleri ile yapılan ankette, yatak arzı bakımından güçsüz olduğumuz gibi konaklama tesislerinin kalitesinin de yetersiz olduğu saptanmıştır.

YEDİNCİ BÖLÜM

7. KÜÇÜK ADA ÜLKE TURİZİMLERİ İÇİN STRATEJİLER

7.1. Genel Stratejiler

7.1.1. Uluslararası Stratejiler

Turizm, küçük ada ülkelerinin kalkınmasında itici güç olmuştur. Gelecekte, küçük ada ülkeleri için başka seçenek olmayacağı için, önemi devam edecektir. Ancak, iyi bir planlama ve yönetim sağlanmaz ise, turizmin kaynağı olan çevrenin bozulması sonucu beklenen fayda gerçekleşmeyebilir. Kıyıların, tarihi ve kültürel mirasın korunması, mustesna çekiciliklerin, tabiyat ve hayvansal varlıkların korunması, sınırlı kaynak varlığı dikkate alındığında çok önemli ve öncelikli hedefler olmalıdır.

Sınırlı arazi ve kıyı şeridi; artıkların açık denizlere bırakılması, güvenli arazilere dokülmemesi veya ekonomik olarak işlenmemesi; çevrenin ve kıyıların kirlenmesinde büyük tehdittir. Küçük ada ülke ekonomilerinin tümü, artıkların işlenmesi ve yönetim sorunuyla karşı karşıyadır.

Küçük ada ülkelerinin, özellikle açık denizlere bırakılan artıkların yarattığı kıyı kirlenmesini de getirdiği sorunları tek başlarına çözmeleri, artıkların işlenmesi için gerekli kaynağı yaratmaları çok güçtür. Yapılması gereken, çevre ve kaynakların yaşamsal önemine dikkat çekerek, sürdürülebilir kalkınma için uluslararası topluluktan destek sağlamaktır.

Küçük ada ülkelerine ulaşım sadece deniz ve hava yoluyla mümkündür. Kıta ve merkezlerden tecrit edilmiş olan küçük ada ülkeleri, dünya ile yaşam bağlarını haberleşme ve ulaşım ile sağlayabilmektedir. Tecrit edilmiş olmanın getirdiği yüksek ulaşım ve sağlık giderleri, uluslararası deniz ve havacılık hizmetlerinin kalitesinin kendi denetimleri dışında olması, küçük ada ülkelerinde sürdürülebilir kalkınmayı sağlamada büyük engellerdir. Düşük maliyet, yüksek teknoloji ile telefon, fax, radyo, televizyon hizmetleri sunabilme; mevcut hava meydanı ve haberleşme sistemlerini yönetme; bakım ve onarım maliyetlerini düşürme; adaların yaratıcılıkla çare üretmeleri gereken temel sorunlardır.

Maliyetleri düşürmek için küçük ada ülkelerinin stratejisi, uluslararası alanda işbirliği olanakları yaratmak olmalıdır. Ulaşım ve haberleşme alanında bölgesel örgütlenme ile işbirliğini olanaklı kılabilecek teknik ve mali yardımların sağlanması, araştırma ve geliştirmenin deneye götürülmesi, uluslararası haberleşme sistemlerinin düşük maliyetlerle gerçekleştirilmesi ve bu amaçla yapılacak yatırımlara uygun ortam sağlanması, dünya ülkeleri yanında, küçük ada ülkelerinin de çıkarlarına hizmet edecektir.

Çağımızda bilim ve teknoloji sürdürülebilir kalkınmanın kılavuzu konumundadır. Seyahat ve turizm endüstrisinde de özellikle bilgi teknolojisi hızla oyunun kurallarını değiştirmektedir. Küçük ada ülkelerinin, bilim ve teknolojiye, örneğin çevreyi koruyabilecek teknolojiye yeterli kaynak ayırmaları mümkün değildir. Küçük ada ülkelerinde ada şartlarına uygun teknoloji, yetişmiş insan gücü, tarım ürünlerinin işlenmesi, inşaat, haberleşmede, çevreyi

özmadan kullanılabilir. Küçük ada ülkeleri bu amaçlar için ortaklıklar, ortak araştırmalar, ortak projeler ve mekanizmalar kurabilirler

Doğal kaynaklar gibi, insan kaynakları da küçük ada ülkelerinde çok sınırlıdır. O nedenle insan kalite ve sağlığı, turizmin emek yoğun sektör olması, turizm hizmetlerinin özelliği nedeniyle de çok önemlidir. Çevreye duyarlılığı sağlayacak bir eğitim, turizmin geleceği bakımından her düzeyde gereklidir.

Küçük ada ülkelerinde, eğitim düzeyini yükseltmek için uluslararası topluluğun örgütleri işbirliğine gidilebilir. Turizm alanında araştırma ve yayımlar ile ders programlarına kadar yarıntılı çalışmalar içerisinde. Çevre özellikli Dünya Turizm Örgütü, turizm eğitimi alanında, eğitiminin, eğitim programlarında yer alması, doğal kaynakların verimli kullanılmasını sağlayacak, bilim ve teknolojinin geliştirilmesi sürdürülebilir turizm planlarının yapılması için işbirliği, insan kaynaklarının geliştirilmesi, önemli bir strateji olarak benimsenmelidir.

Çevre ve sürdürülebilir kalkınma stratejileri, genel makro-ekonomik politikaların içine entegre edilerek birbirlerini tamamlamalıdır. Bu amaçla gerekli finansman için yerel kaynakların yanında uluslararası topluluğun küçük ada ülke ekonomileri için sağladığı kalkınma yardımlarından yararlanılabilir. Uluslararası Topluluğun küçük ada ülkeleri için mali ve teknik yardım, hibe gibi katkılarını, adaların özel konumları dikkate alınarak arttırması, uluslararası dayanışma ile sağlanmalıdır. Küresel çevre problemleri, afetler, uluslararası sular, küçük ada ülkelerinin sorunu olduğu kadar dünyanın da sorunudur. Uluslararası Topluluğun, uluslararası mali müesseseler dahil, tüm uluslararası örgütlerin, adaların özel konumlarına dikkatini çekerek mali ve teknik yardımları arttırmaları için çaba ve işbirliği yapmaları tüm küçük ada ülkelerinin temel stratejisi olarak benimsenmektedir

Turizm faaliyetlerinin mevsimsel özelliği genelde bir sorun olmaktadır. Turizmi geliştirmekle birlikte mevsimlere yaymak küçük ada ülkelerinin pazarlama stratejisi olmalıdır. Küçük pazarların ihtiyaçlarını karşılayacak doğal ve kültürel varlıkların yerel toplulukla paylaşılmasını sağlayacak olanakların yaratılması ve geliştirilmesi için uluslararası dayanışma işbirliği ve dayanışma stratejisi geliştirilebilir. Genelde turist haklarının, sağlık ve emniyetinin sağlanması için işbirliği esas olmalıdır.

1.2. Bölgesel Stratejiler

Küçük ada ülkeleri sınırlı finansal kaynaklarını birleştirerek, çevrenin kirlenmesini önlemek için bölgesel işbirliğine yönelmelidirler. Çevrenin kirlenmesini önlemek için ortak projeler, ortak çalışma grupları, teşvikler, araştırma-geliştirme çalışmaları, artıkların işlenmesi ve bertarafı, zararlı artıkların kaldırılması, bilgi ve know-how değişimi, bölgesel ihtilafların hakkı, eğitim kampanyaları, kamuoylarının çevre konusunda bilişlendirilmesi, gibi konularda, Karayib, Pasifik Okyanusu, Atlantik Okyanusu, Akdeniz Bölgesi ada ülkeleri bölgesel işbirliklerini geliştirebilirler

Bölge ada ülkeleri kurulacak bölgesel merkezler aracılığı ile standard ve hukuksal mevzuatlarını harmonize ederek, uygun işbirliği ortamı yaratmalıdır.

Tümüne yakın ada ülkeleri, ulaşım ve enerji üretimi için ithal petrol ve petrol ürünlerine bağımlıdırlar. O nedenle yeni enerji üretim imkanları, (rüzgâr, hidrolik v.s.) yaratmak için araştırma ve geliştirme için bölgesel işbirliği yapmalıdırlar. Sivil havacılık, haberleşme ve ulaşım hizmetlerinin ve haberleşmenin bölgesel planlaması, küçük olmanın, dezavantajını kaldıracacağı gibi, ulaşım ve haberleşme maliyetlerini de aşağıya çekme fırsatı yaratmalılar. Özellikle ulaşım ve haberleşme teknolojisi yol ve havaalanı, liman inşaatı yatırımlarında ve diğer dış alımlarda ortak ihaleye çıkılmasını sağlayacak bölgesel işbirlikleri, maliyetleri aşağıya çıkacak ortamı yaratabilir.

Bilim ve teknoloji alanında, bölgesel örgütlenmeler ile bilgi bankasının kurulması, çevreye uygun teknolojilerin alımı; ortak araştırma-geliştirme, eğitim, bilgi teknolojisi sistemlerinin temini; karşılıklı olarak deneyimlerden yararlanma gibi avantajların kapısını aralayabilir.

Sınırlı insan kaynaklarının geliştirilmesi ve bu alanda standartların sağlanması için ortak turizm ders programları, öğretim üyesi konaklamalarında sağlanacak bölgesel işbirlikleri, bölge insanların kalitesinin iyileşmesi yanında, eğitime ayrılan kaynakların daha iyi kullanılmasını ve kaşılıklı olarak insanların birbirlerini tammasını getirecek, işbirliğini güçlendirecektir. Eğitim alanında işbirliği, bölge ada ülkelerinin birbirlerini rakip değil, ortak amaçlar doğrultusunda işbirliğinin yararlarını görmelerini sağlayacağından başta turizm alanında olmak üzere pek çok alanda işbirliğinin yollarını açacaktır ve bölgenin ihtiyaçlarını görmelerini sağlayacaktır.

Uluslararası finans kuruluşlar yanında, bölgesel kalkınma bankalarının kurulması, sınırlı finansal kaynakların, öncelikli ve itici sektör kabul edilen turizm alanında etkin biçimde kullanılmasını sağlayacaktır. Bu bağlamda, küçük ada ülkelerinin en önemli özelliği olan küçük işletmelerin finansman ve yardım sorunu da bölgesel kalkınma bankaları aracılığı ile çözümlenebilir.

7.1.3. Ulusal Stratejiler

Ulusal düzeyde çevrenin korunması, yönetimi ve turizm kalkınması politikaları birbirlerini destekleyici ve tamamlayıcı olmalıdır. Bu amaçla, ulusal plan ve turizm planı birbirlerine entegre edilmeli; sürdürülebilir turizm kalkınması için arazi kullanımı ve planlaması, sahillerin korunması, turistik projelerin çevreye etkilerinin incelenmesi ve projelerin uygulama aşamasında çevreye etkilerinin izlenmesi, inşaatlar için standartların oluşturulması, artıkların işlenmesi ve ada ülkelerinin fiziki taşıma kapasitelerinin sağlıklı saptanması çevre stratejinin temel eksenleri olarak görülmelidir.

Enerji, ulaşım ve haberleşme alanında bölgesel işbirliği ve yatırımlar, ortak enerji politikaları, standart ve politikalar, teknik yardımlaşma adaları için yaşamsal önemi haızdır. Ulusal düzeyde halkın bu alanda bilinçlendirilmesi; enerji tasarrufunun önemi, enerji kaynaklarının verimli kullanılması, yeni ve ucuz enerji temini için araştırma ve geliştirme, ada ülkelerinin temel stratejisi olurken, ulaşım alanında çevreyi korumak suretiyle hizmetleri iyileştirilmesi; güvenlik ihtiyaçlarının sağlanması iç ulaşım hizmetlerinin iyileştirilmesi telefon,

v.s. gibi haberleşme imkânlarının en uç noktalara kadar ulaştırılması; kalitenin yükseltilmesi ulusal stratejiler olarak benimsenmelidir.

Bilim ve teknolojinin ulusal düzeyde, ulusal çevre stratejileri ile bağlantılı olması, sürdürülebilir kalkınma için gereklidir. Yerel ve sektörel hedeflere, bilim ve teknolojinin önümüğü içinde teknoloji seçimine özen gösterilmelidir. Turizmin gelişmesine olumsuz etkileri asariye indirmek için; tarım ve tarımsal ürünlerin işlenmesi, artıkların yeniden değerlendirilmesi eçerleri, inşaat, enerji üretimi için seçilecek teknoloji; çevreye uyumlu olmalıdır.

Sürdürülebilir turizm kalkınması için gerekli fikir ve yaklaşımlar ulusal eğitim programlarının her aşamasında yer almalıdır. Bu çerçevede, çevre, sosyal çevre, ekonomi ve turizm ilişkileri konularında, gelecek nesillerin bilinçlendirilmesi çok önemlidir. Nüfus problemleri, insan haklarının önemi, insan gücü planlaması kapsamında dikkate alınmalıdır. Ulusal ve şehir planlamasının yerel organlarda işbirliği içinde yapılması; arıtma tesislerinin kurulması; sağlık konularının önemi, ulusal politikalarının temel öğeleri yapılmalı ve eğitim bütçeseleri devlet, özel işbirliği her aşamada sağlanmalıdır.

Diğer alanlarda olduğu gibi, turizm endüstrisinde de yaşanan rekabet, turistik ürün ve pazar ilişkilendirilmesini zorunlu kılmaktadır. Tüketiciyi tatmin için ürün geliştirmek ve üreticinin beklentilerine yakın olmak için pazar araştırmalara ihtiyaç vardır. Araştırmaların yapılması, enformasyon bürolarının içte ve dışta açılması ve pazarlama politikalarının turizm politikasına entegre edilmesi ulusal düzeyde yapılmalıdır. Tüketici haklarını teminat altında tutmak için tüketici yasaları ve örgütlenme, yerel ve ulusal düzeyde sağlanmalı her aşamada kalite ön plana çıkarılmalıdır.

2. KKTC Turizm Stratejileri.

2.1. Uluslararası Stratejiler.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, çalışma kapsamında olan fakat Birleşmiş Milletlere üye olmayan tek ülkedir. Siyasi alanda sadece Türkiye Cumhuriyeti tarafından tanınan KKTC genellikle Birleşmiş Milletlere bağlı uluslararası örgütlerle doğrudan ilişkilere girememektedir. Turizmin temel kaynağı olan çevre konularında KKTC, uluslararası alanda ortak sorunlar için işbirliği stratejileri geliştiremediği gibi; artıkların değerlendirilmesi, eski eserlerin, sahillerin korunması konularında da uluslararası alanda işbirliği olanağından yoksundur. KKTC Otelciler Birliği, Kıbrıs Türk Seyahat Acenteleri Birliği ve diğer sivil örgütleri ile uluslararası işbirliği anlaşmalarını, özellikle insanlığın malı olan turistik değerler için sürdürülebilir. Devletin tanınmamış bir ülkesinin yarattığı sorunları asgariye indirmek için bu örgütlerin, örneğin Dünya Seyahat Acenteleri Federasyonu, Dünya Turizm Örgütü, Otelciler Birliği gibi örgütler ile ilişkilerinde aktif stratejiler izleyebilir. Kaldı ki kurumsal yapılanmada uluslararası standart ve normları uygulamaya koymaya, siyasi tanınmamışlık engel değildir. 1980 yılında Manila/Filipinler Dünya Turizm Deklarasyonu'nun ongördüğü, turizm arzının daha iyi yönetimi, insan kaynaklarının geliştirilmesi, turizm planlaması; 1982 yılında Akapulko/Meksika'da yayınlanan Akapulko Deklarasyonu'nun ongördüğü dinlenme hakkı, ödenekli tatil hakkı, her düzeyde insan için tatil imkanının yaratılması, seyahat imkanları sağlanmasına ilişkin stratejiler oluşturulması; 1989

yılında Hague/Hollanda'da yayınlanan Turizm Deklarasyonu'nun onorduğu on temel prensip ve tavsiyeye donuk stratejilerin, başta dinlence ve turist hakları, turizmin promosyonu, turist sağlığı ve gúvenliđi, terorizmle múcadele, turizm hizmetlerinin kalitesi, turizmin planlanması konularının yaşama geçirilmesi, 1985 yılında Sofya/Bulgaristan'da kabul edilen turizm ve turist hukukunun onorduğu hususlara bağlı stratejilerin uygulanmaya konması; Avrupa Konseyi'nin turizme ilişkin direktiflere ve koyduğu standartlara uygun stratejilerin úretilmesi, K.K.T.C.'nin tanınanmış olsa da uluslararası toplulukların normlarına ulaşabilmesi; siyasi alanda ortaya çıkabilecek pek çok sorunu aşmasına katkıda bulunabilir.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti dış dúnıya ile ulaşım ve haberleşme bağlantılarını Türkiye úzerinden sağlamaktadır. Haber alma hakkının insan haklarının en temel ogesi olduğu dúnıyamızda, gelişen teknoloji sayesinde, uluslararası haberleşme sistemlerine entegre olmak siyasi soruna rağmen mümkündür. Nitekim internet aracılığı, fax bağlantıları ve telefon sistemleri ile K.K.T.C. dúnıyaya bağlantılarını kurmuştur. Ulaşımda ise, İzmir, İstanbul, Antalya, Ada úzerinden pahalı olsa da bağlantılarını kurmada sorunu yoktur. Ancak, karşılıklı hava andlaşmaları úlkeler dúnıyeyinde yapılamamaktadır. Sonuç olarak, doğrudan uluslararası işbirliği mümkün olmasa da, evrensel değerlere bağlı stratejiler uygulanması, gelecekte oluşabilecek uluslararası işbirliğinin temelini uygun ortam sağlayabilecektir.

7.2.2. Bölgesel Stratejiler

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, siyasi sorun nedeniyle, bölgesel işbirliğne yonelererek, kuukluğun getirdiği sorunları aşmada zorluklar içindedir. Ancak, Kıbrıs sorununun çözümüne donuk stratejileri, turizm alanında var olan engellerin aşılmasına katkıda bulunmaktadır. Kıbrıs sorununun adil ve haklı çözümü sadece bölgesel işbirliğinin değil, uluslararası işbirliğinin kapılarını da aralayacağı için, pek çok fırsatların (özellikle turizmde) yaratılmasını sağlayacaktır. Adil bir çözüm, turizmin gelişmesi için gerekli ulaşım olanaklarının açılması ve bölgesel işbirliği için gerekli zemini oluturacaktır. K.K.T.C.'nin dış dúnıya ile bağlantılarının onúndeki engellerin kaldırılması, uluslararası hava alanının ortak kullanıma açılması, evre ve sahillerin korunması, ortak yatırımların planlanması ve turizm potansiyelinin ortak pazarlanması, maliyetleri dúřüreceđi gibi, bolgenin turizm alanında rekabet gücünü artıracaktır. Uluslararası alanda olduğu gibi, meslek örgütleri kanalıyla bölgesel işbirliği stratejilerini sürüdürebilir.

Siyasi bağımsızlığına golge dúřurmeden K.K.T.C. kişi, firma ve úlke dúnıyeyinde Türkiye'deki kişi, firma, devlet ve örgütlerle işbirliğine yoneliپ, bölgesel stratejiler oluşturmalıdır. Türkiye'deki oteller, seyahat acenteleri ve şirketlerle yapılacak işbirlikleri, ortaklıklar, organizasyon, finansman, pazarlama v.s. alanında kuukluğun yarattığı sorunların aşılmasında ve kaynakların etkin kullanılmasında çok önemli etkenlerdir. Güney sahillerinin sahip olduğu, ulaşım-haberleşme, ekicilikler, konaklama ve diğer aktivitelerin, K.K.T.C. ile bağlantılı, işbirliği ve ortaklıkların temelinde stratejiler ile bütünleştirilmesinin büyük bölgesel yararları görülebilir.

7.2.3. Ulusal Stratejiler

Ozellikle turizm sektörünü etkileyen yapısal sorunların çözümü için stratejiler saptanmalıdır. Ekonomide kamunun yüksek bir paya sahip olduğu, hantal bir devlet yapısının bulunduğu, üretim ve verimliliğin her düzeyde düşük olduğu, KKTC'de yapısal sorunları çözecek yeniden yapılanma sağlanmalıdır. Turizmin gelişmesini engelleyen yüksek maliyet ve krizler, hızlı enflasyon, yatırımları engelleyen istikrarsızlık, yapısal değişiklikleri kaçınılmaz yapmaktadır.

Sınırlı turizm kaynaklarını etkin biçimde kullanmak için genel planlama politikalarına entegre olan turizm master planına ihtiyaç vardır. Hazırlanacak bir turizm master planı için çevreyle, sosyal ve fiziki taşıma kapasitesini de dengeleyen, yerel örgüt ve kişileri planlama çalışması ve uygulamalarına katan bir strateji gereklidir.

Turizm öncelikle ve itici sektör olarak benimsenmeli, özel sektörün önündeki engeller kaldırılarak, sektör teşvik edilmelidir.

Çevrenin korunması için, başta eğitim müesseseleri olmak üzere her düzeyde; halkın bilinçlendirilmesi, çevreye yatırım yapılması ve atıkların işlenmesi, arıtma tesislerinin kurulması için gerekli stratejiler oluşturulmalıdır. Anket sonuçlarında ortaya çıkardığı gibi güçlü olduğumuz bu alanda güçlü konumu korumaya dönük stratejiler gerekmektedir. Ulaşım, haberleşme, enerji ve su gibi ihtiyaçların miktar ve kalitesinin iyileştirilmesi için stratejilerin benimsenmesine büyük gereksinim vardır.

Küçük turizm şirketleri dıştaki rekabet güçlerini artırmak için ortaklık ve birleşmelere giderek, küçüklüğün getirdiği olumsuzlukları aşacak stratejilere yönelmelidirler.

Araştırmalar sonucunda hedef pazarlar saptanmalı ve tüketiciyi tatmin için, ürün kalitesi ve kalitenin yaratıcısı insan faktörünün nitelik bakımından gelişmesini sağlayacak, hizmet içi ve hizmet öncesi turizm eğitim olanaklarını artıracak stratejiler yaşama geçirilmelidir.

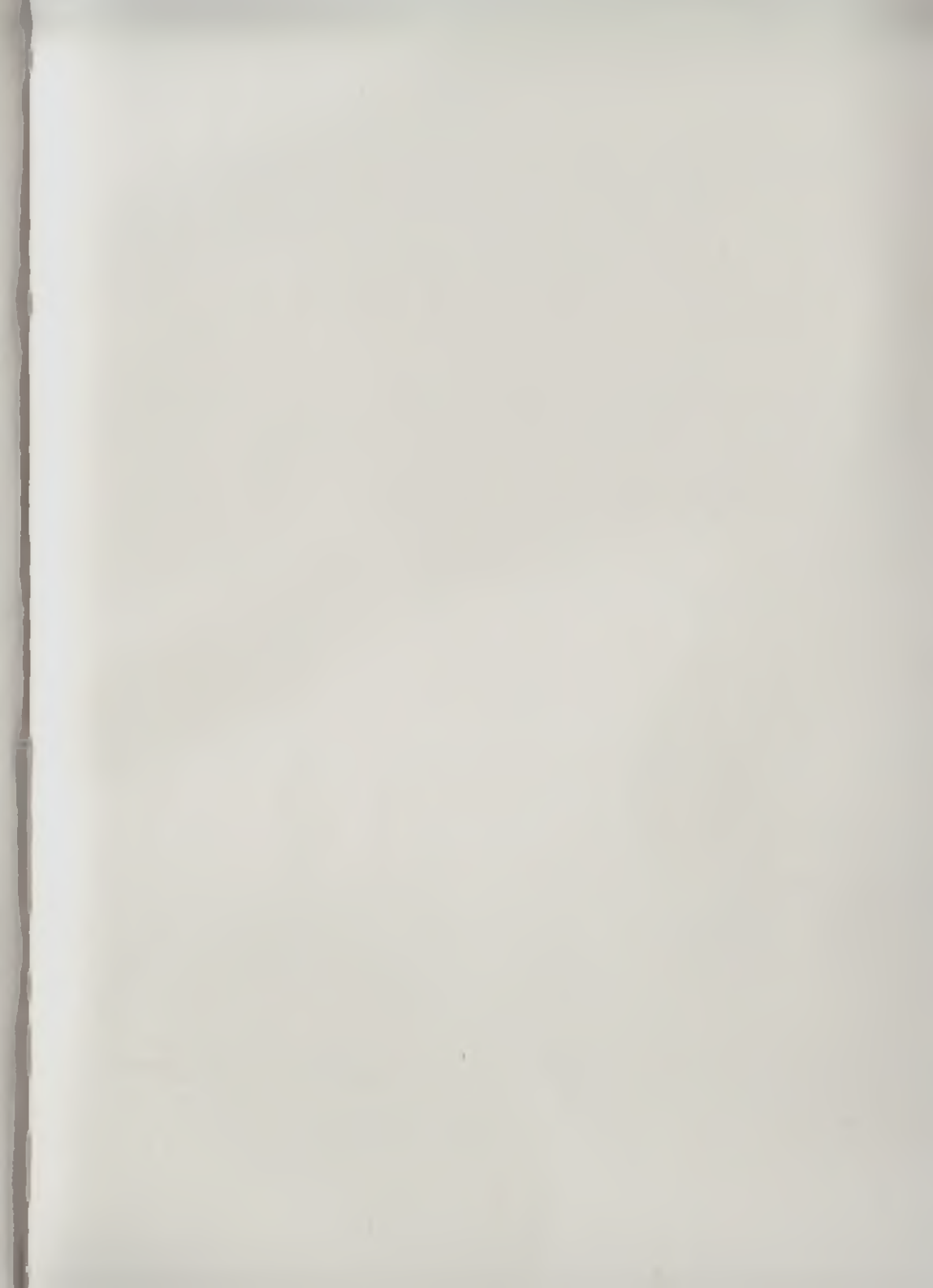
Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin iklim koşulları, tarihi ve kültürel mirası, ürün çeşitlendirmesine ve dört mevsimde turizm yapılmasına elverişlidir. Kongre turizmi, üçüncü yaş turizmi, inanç turizmi, kırsal turizm gibi ürün çeşitli turizm yaz ayları dışındaki aylara yayacak stratejilere olanak vermektedir.

KKTC'de turizm henüz yaşam eğrisinin başlangıç noktasındadır ve büyüme aşamasına ulaşmamıştır. Satışlar, yatak arzındaki artış, KKTC turizminin bu aşamada olduğunu göstermektedir. Turizm pazarlarına girebilmek için, Malta ve Güney Kıbrıs'a göre, sahillerin beton yığını olmadığı, çevrenin bozulmadığı, bakır çevre gibi güçlü pazarlama stratejileri gereklidir. Turizm pazarında KKTC turizmine ait özellikleri tamtıcı, turizm büroları, kaset ve broşürler; yabancı tur operatorleri seyahat acenteleri, gazetecileri ülkede ağırlama; turizm fuarlarına katılım; pazarlama stratejilerinin temel faaliyetleri olarak sisteme entegre edilmelidir.

KAYNAKÇA

- Briguglio, Lino: **The Maltese Economy**, David Moore Publications, Pen Print Ltd Malta, 1988.
- Conlm, Michael-Baum Tom: **Island Tourism**, Biddles Ltd Great Britian, 1995.
- Cyprus Tourism Organization. **Annual Report, 1994**, Thekona Ltd Nicosia, 1995
- Department of Statistics and Research, Ministry of Finance.
South Cyprus. Tourism, Migration and Travel Statistics, State Printing Office, Nicosia, 1994.
- Devlet Planlama Örgütü, KKTC **Ekonomik ve Sosyal Göstergeler**, Devlet Basımev Lefkoşa, 1995.
- Doomen, Edward-Hein Philippe: **States, Microstates and Islands**, Biddles Ltd Great Britain, 1985
- Foster, Douglas: **Travel and Tourism Management**, Macmillan Press Ltd., London, 1985 s.51.
- Holloway, Christopher **The Business of Tourism**, 4th Edition, Pitman Publishing, London 1994.
- Hunter, Bram: **The Statesman's Year Book**. The macmillon Press Ltd, 131th Edition London, 1994.
- Kofler, Philip: **Marketing Management**, 6th Ed. Prentice Hall, N. Jersey, 1988, s. 477.
- Lockhard, Douglas-Drakakis, David **Enviromental and Economic Issues in Small Island Development**, London, 1991
- Lockhard, Douglas-Drakakis, David: **The Development Process in Small Island States**, Routledge, London, 1993
- Metin Kozak-Akoğlan Meyrem-Kozak Nazım **Genel Turizm**, Anatolia Yayıncılık, Ankara, 1994, s. 41
- Mill, C. R. **Tourism: International Business**, Printice Hall Inter, Inc., Singapore, 1990, s.18
- Ministry of Finance; South Cyprus, **Statistical Abstract**, State Printing Office, Nicosia, 1994

- Ozdemir, Mehmet: **Turizmin Türkiye'nin Sosyo-Ekonomik Yapısına Etkileri**, Ankara, 1994
- Robinson, E.A.G. **Economic Consequences of the Size of Nations**, St, Martin's Press Inc, New York, 1960.
- The World Bank: **World Tables 1994**, The Johns Hopkins University Press, Baltimore and London, 1994.
- The World Bank: **Trends In Developing Economies**, Washington, D C , 1990.
- Turizm Planlama Dairesi, KKTC: **Turizm İstatistikleri**, Devlet Basımevi, Lefkoşa, 1994
- United Nations: **Report of the Global Conference on the Sustainable Development of Small Island Developing States**, Bridgetown, Barbados, 1994.
- Uysal, Muzaffer: **Global Tourist Behavior**, International Business Press, New York, 1994
- Wilson, Rodney: **Cyprus and The International Economy**, St Martin's Press, Inc, N. York, 1992.
- World Tourism Organization: **Compendium of Tourism Statistics**, Madrid, 1994
- World Tourism Organization: **Tourism Market Trends, East Asia and The Pacific, 1985-1994**, Madrid, 1994
- World Tourism Organization: **Tourism Market Trends, Africa, 1985-1994**, Madrid, 1994
- World Tourism Organization: **Tourism to The Year 2000**, Madrid, 1993
- World Tourism Organization: **Tourism Market Trends, Europe, 1980-1993**, Madrid, 1994.
- Wornell, Delisle: **Small Island Economies**, Praeger Publishers, New York, 1987

Bazı hizmetler tüketicinin orada olmasını gerektirirken, bazı hallerde tüketicinin hizmetin verildiği yerde olması gerekmemektedir. Beyin ameliyatı, hastanın hizmetin verildiği yerde olmasını gerektirirken, araba servisi, tüketicilerin orada olmasını gerektirmemektedir.

Hizmetlerin; pazarlama, organizasyon ve yönetim, finansman, üretim ve beşeri kaynakların yönetimini etkileyen dört temel özelliği vardır.¹

Hizmetler dokunulmazdır. Satın almadan önce fiziki ürünlerden farklı olarak, görülmez, tadılmaz, hissedilmez, işitilmez veya koklanamaz. Bir psikiyatrisin yaptığı tedavinin sonucunu hasta tahmin edemez. O nedenle kalite hakkındaki bilgi ve mesaj hizmet sektöründe çok önemlidir.

Hizmetler ayrılmazdır. Hizmetler genelde aynı anda üretilmekte ve tüketilmektedir. İmal edilen fiziki ürünlerde ise ürünler depolanıp envantere kaydedilmekte, sonra satılıp tüketilebilmektedir. Hizmeti sunan ve hizmeti alan arasındaki doğrudan ilişki hizmet sektörünün en önemli özelliklerindedir. Ürün tüketiciciye değil, tüketici ürüne ulaşmaktadır. Hizmet ve tüketici genelde aynı yerde yüz yüzedir.

Hizmetler değişkendir. Kimin sunduğuna bağlı olarak hizmetler oldukça değişkendir. Dr. Bernard'ın kalp naklinin çok daha kalileteli olduğu inancı örneğinde olduğu gibi, hastaların doktor seçimi, öğrencilerin hoca seçimi, kulüplerin antrenör seçimi, yolcuların otobüs şirketi, hava yolu şirketi seçimi, hizmetlerin değişkenliğini göstermektedir. Hizmet üreten işletmeler, bankalar, oteller, havayolu şirketleri; hizmet kalitesini artırmak için, personelin seçimi ve yetiştirilmesine büyük önem vermektedirler. Hizmetler arasındaki farklılık, hizmet sunanların iyi yetişmesi ile asgariye indirilebilir.

Hizmetler depolanamaz. Derste hocanın sunduğu ders, psikiatri, banka hizmetlerini depolayıp sunma olanağı olmadığı gibi, sunulan hizmetleri bulup getirmek mümkün değildir. Çoğu halde hizmetin sunulması için tüketicinin orada olması gerekmektedir. Ancak araç ve gereçlere talep edilen hizmetin zamanlaması dikkate alınarak, düzenleme yapılabilir ve ihtiyaç duyulan hizmet sunulabilir.

Hizmetlerin bu dört genel özelliği, fiziki ürünlerden farklı politika ve stratejileri gerektirmektedir.

1.5. Turizm Endüstrisi

Turizm sektörünün gerçekleştirdiği üretime genel bir tanım olarak "turistik ürün" denmektedir. Daha geniş bir şekilde tanımlanacak olursa turistik ürün "Turistlerin sürekli yaşadıkları bölgeden geçici olarak ayrılıp tekrar aynı bölgeye dönmeye kadar geçen süre içinde satın aldıkları, ya da satın alma isteğinde buldukları mal ve hizmetler ile yaşadıkları anıların bütünüdür"²

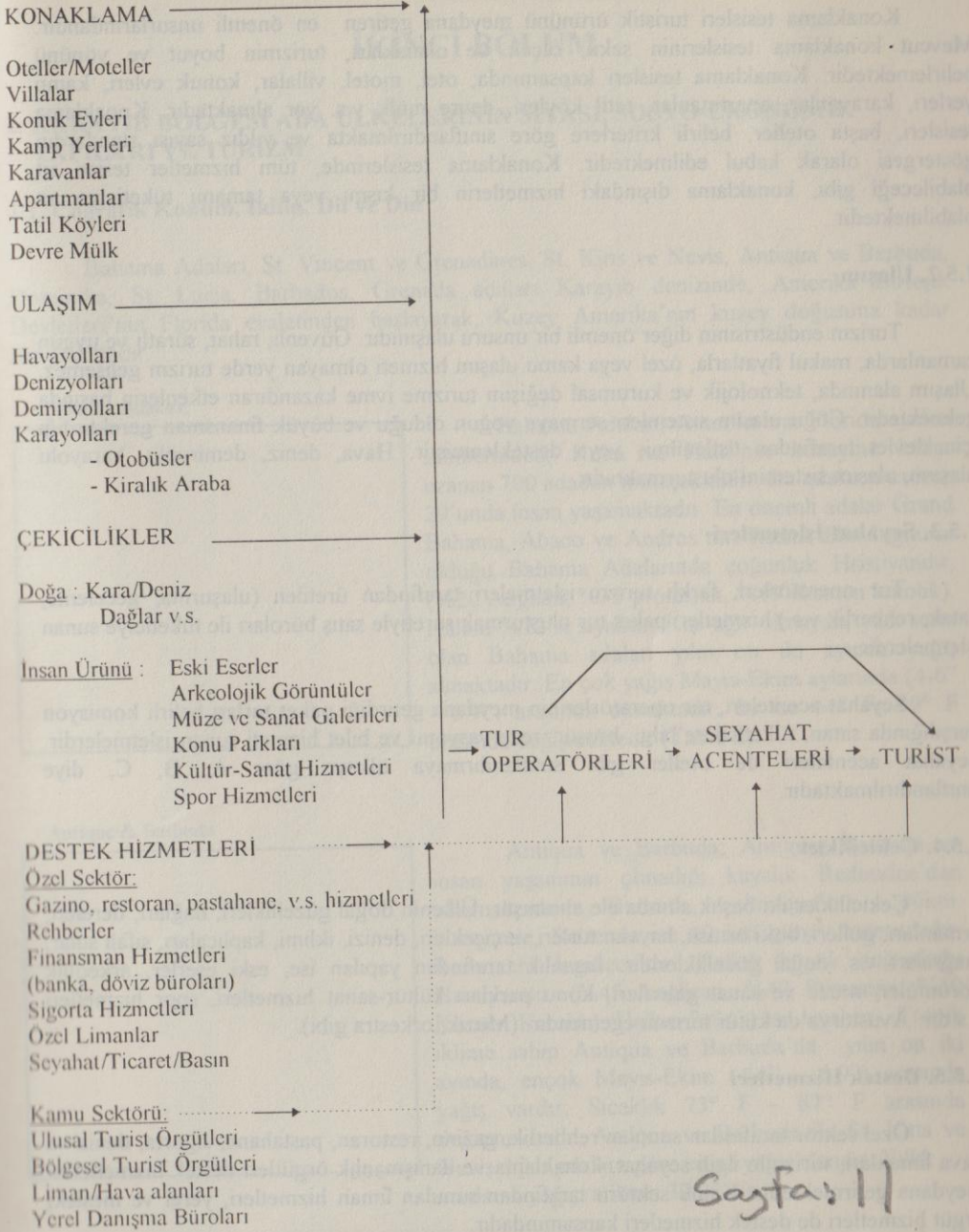
Tanımdan görüleceği gibi turistik ürünü sadece hizmetler gurubu oluşturmamaktadır. Turistlere sunulan ulaşım, konaklama gibi hizmetler yanında; çekicilikler, rehberlik, finansman, sigorta, hediyelik eşya satışı, restoranlar v.s. hizmetleri de turistik ürünü oluşturmaktadır. Konferans ve kongre organizatörleri, otomobil kurumu, turizm örgütleri de turizm endüstrisi içinde yer almaktadırlar (Çizelge 2).

Sayfa : 10

¹ Kotler P. a.g.c. ss. 478-479.

² Kozak, M., Akoğlan, M., Kozak, N. "Genel Turizm". Anatolia Yayıncılık. Ankara, 1994, s.41.

Cizelge 2: Turizm Endüstrisi.

merkezlerine uzaklık 2123 km Miami/ABD, 4083 km/Londra, 4162km/Paris ve 13707 km Tokyo'dur.

Dominika'da 500 km. asfalt yol vardır. Araç sayısı 6933'dür. Uluslararası hava alanına beş yabancı havayolu şirketi sefer düzenlemektedir. Trinidad ve bölge adalarına seferler vardır. Dominika'nın en yakın olduğu merkezler Miami/ABD, Londra, Paris ve en son Tokyo'dur.

St. Lucia'da 574 km asfalt yol, 10713 araç tarafından kullanılmaktadır. Sekiz yabancı uçak şirketi ile dış bağlantılar sağlanmaktadır. Deniz yolu ise iki liman mevcuttur. St. Lucia'ya en yakın kıta ABD olurken, önemli merkezlerden Londra, Paris ve Tokyo uzaklıkta en sonda gelmektedir.

St. Kitts ve Nevis'te asfaltlanmış sadece 126km yol vardır. 36 km de tren yolu vardır. Sadece bir uluslararası havaalanı faaliyettedir. Dış dünya ile bağlantılar deniz ve hava yolları ile sağlanmaktadır. Adalar arasında devlet, ticari seferler düzenlemektedir.

St. Vincient ve Grenadinis'te asfalt yol sadece 68 km'dir. Ulaşım havayolu ve denizyolu ile sağlanmaktadır. ABD, Avrupa, ve Latin Amerika'ya seferler, Barbados, St. Lucia, Antigue, Trinidad ve Grenada üzerinden sağlanmaktadır.

Barbados'un dış dünya ile bağlantısı dokuz yabancı şirket tarafından sağlanmaktadır. Bu uluslararası hizmet veren havaalanı ve bir de liman vardır. Havayolu şirketleri arasında Amerika ve Kanada havayolu şirketleri de vardır.

Grenada'nın, Londra, New York, Miami ve Latin Amerika'ya direkt havayolu bağlantıları vardır. Ayrıca bir de büyük limanı dış dünya ile bağlantı sağlamaktadır.

Bölge ada ülkelerinde genellikle ulaşım yabancı havayolu şirketleri ile sağlanmaktadır. En yakın ticaret merkezi sırası ile ABD; Londra, Paris, ve Tokyo'dur. Deniz ve hava ulaşımı bölge ada ülkeleri için çok önemlidir. Ulaşım açısından ve gelişmiş veya en çok olanağa Barbados, Bahama Adaları ve St. Lucia sahiptir.

2.4.2. Haberleşme

Bahama Adaları'nda, 1985 yılında 127 posta dairesi yanında, adaların çoğunda otomatik telefon sistemleri vardır. Bunların hepsi radyo ağına bağlı olduğu olduğu gibi, adalar arasında lokal dağılım, üst ve alt kablo bağlantıları ile yapılmaktadır. 1987 yılı sonu itibatıyla adalardaki telefon sayısı 119061'dir. Uluslararası telefon bağlantıları, Florida ve bir yerel istasyon aracılığı ile sağlanmaktadır. Operatorler aracılığı ve doğrudan telefon tuşları ile telefon bağlantısı yapılabilir. Otomatik telefon sistemi ve mobil deniz telefon sistemi de vardır. Ticari amaçlı Bahama Radyo Firması televizyonun da sahibidir. 1993 yılında 6000 renkli televizyon ve 0.2.m. radyo alıcısı vardır. Günlük iki gazete ve haftalık, aylık yayınlanan gazete ve dergiler vardır.

Sayfa: 26

Antigua ve Barbuda'da devlet kontrolünde olan radyo ve televizyondan başka, bir özel radyo ve televizyon şirketi ve dini bir radyo istasyonu vardır. 1993 yılında 28000 televizyon ve 75000 radyo alıcısı vardır. Haftalık devlet gazetesi, bağımsız bir gazete vardır.

Tablo 6: Ulaştırma ve Haberleşme.

Karayib'ler	Nüfus	Yol/ km	Araç Sayısı	Kişi/ Araç	Uluslararası Hava Alanı	Uçak	Uçak Stl.	Gemi	Liman	
Antigua & Barbuda	66500	384	-----	-----		1	X	6	---	1
Bahama Adaları	268000	1816	74062	3.60		2	8	8	2279	----
Barbados	263900	1182	46356	0.18		1	X	9	X	1
Dominika	74200	500	6933	10.70		2	X	5	X	2
Grenada	95950	1127	12198	0.13		2	X	---	X	1
St. Kitts-Nevis	42000	126	6135	0.15		1	X	---	X	1
St. Lucia	136000	574	10713	0.08		1	X	8	X	2
St. Vincent & Grenadines	108000	68	9867	0.09		1	X	2	200	1

Kaynak: Hunter, B.: The Statesman's Year Book, Macmillan Press. Ltd., London, 1995.

Dominika'da 1993 yılında 14613 telefon, 45000 radyo ve 5200 televizyon vardır. Radyo ve televizyon özel ve kamunun ortaklığında yürütülürken, iki dini radyo, iki ticari televizyon kanalı ve bir ticari kablo servisi vardır. 1994 yılında üç gazetesinin biri devlete ait, biri haftalıdır.

Tablo 7: Karayib Ada Ülkelerinin Önemli Merkezlere Uzaklıkları.

	Cumana	Venezuela	Miami	(ABD)	Paris	(Fransa)	Londra	(İngiltere)	Tokyo	(Japonya)
	MİL	KM	MİL	KM	MİL	KM	MİL	KM	MİL	KM
St. Johns (Antigua & Barbuda)	486	782	1,319	2,123	4,162	6,698	4,083	6,571	8,518	13,707
Roseau (Dominika)	383	616	1,411	2,271	4,235	6,815	4,162	6,698	8,647	13,915
St. George's (Grenada)	198	319	1,528	2,459	4,417	7,108	4,352	7,004	8,846	14,235
Basseterre (St. Kitts & Lewis)	481	774	1,264	2,034	4,194	6,749	4,113	6,619	8,487	13,625
Castries (St. Lucia)	326	525	1,484	2,388	4,283	6,893	4,215	6,783	8,739	14,063
Kingstown (St. Vincent & Grenades)	274	441	1,505	2,422	4,336	6,978	4,270	6,872	8,768	14,139
Nassau (Bahama)	1,327	2,136	184	296	4,472	7,197	4,336	6,978	7,585	12,206

Kaynak: PC Globe, Inc. Tempe, AZ, USA, 1992.

Sayfa: 27